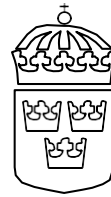

Regeringens proposition

2017/18:190

Reformerade stöd till personer med funktionsnedsättning

Prop.
2017/18:190

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Linköping den 15 mars 2018

Stefan Löfven

Lena Hallengren
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det ska införas två nya socialförsäkringsförmåner: merkostnadsersättning vid funktionsnedsättning hos barn och vuxna och omvårdnadsbidrag vid funktionsnedsättning hos barn. De nya förmånerna ska administreras av Försäkringskassan.

Socialförsäkringsförmånerna handikappersättning och vårdbidrag ska avskaffas.

Omvårdnadsbidraget föreslås kunna lämnas på fyra förmånsnivåer medan merkostnadsersättningen föreslås kunna lämnas på fem ersättningsnivåer. För merkostnadsersättningen föreslås att det i socialförsäkringsbalken ska anges vilka kategorier av merkostnader som kan ge rätt till sådan ersättning.

Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning för ett barn med funktionsnedsättning ska kunna beviljas barnets båda föräldrar.

Föräldrar till ett barn för vilket det lämnas omvårdnadsbidrag föreslås få rätt att arbeta deltid även efter det att barnet har fyllt åtta år.

Redan fattade beslut om de äldre förmånerna handikappersättning och vårdbidrag föreslås fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att de skulle ha upphört eller skulle ha omprövats om äldre bestämmelser fortfarande hade varit tillämpliga. Om ett beslut om handikappersättning upphör inom 30 månader efter ikraftträdande av de nya reglerna, föreslås att de äldre bestämmelserna om handikappersättning fortfarande ska gälla så att ett nytt beslut om handikappersättning ska kunna fattas för ytterligare högst 18 månader.

Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	6
2.2	Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)	24
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift	26
2.4	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	27
2.5	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	28
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken	30
2.7	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	31
3	Ärendet och dess beredning	32
4	Bakgrund och gällande regler	33
4.1	Grundläggande utgångspunkter för reformerade förmåner	33
4.1.1	Målen för funktionshinderspolitiken	33
4.1.2	FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	33
4.1.3	FN:s konvention om barnets rättigheter	34
4.2	Handikappersättningens framväxt och nuvarande utformning	34
4.2.1	Handikappersättningens nuvarande utformning	34
4.2.2	Handikappersättningen i tillämpningen	36
4.3	Vårdbidragets nuvarande utformning	37
4.3.1	Vårdbidragets nuvarande utformning	37
4.4	Andra närliggande stödformer och förmåner	42
4.4.1	Bakgrund	42
4.4.2	Bistånd enligt socialtjänstlagen	43
4.4.3	Stöd och service enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade	46
4.4.4	Förmåner enligt socialförsäkringsbalken	49
4.4.5	Exempel på vissa övriga samhällsstöd som kan tillgodose hjälpbehov	52
4.4.6	Samspel och överlappningar	54
4.5	Samordning av stöden inom EU	56
5	Ändrad struktur av stöden till personer med funktionsnedsättning	57
5.1	Brister i tydlighet och tidsenlighet	57
5.2	Andra viktiga förändringsbehov inom förmånerna	58

5.3	Två nya socialförsäkringsförmåner	58
6	Förslag om omvårdnadsbidrag	66
6.1	Omvårdnadsbidragets syfte	66
6.2	Rätten till omvårdnadsbidrag.....	67
6.3	Omvårdnadsbidrag för flera barn.....	76
6.4	Beräkning av omvårdnadsbidraget	78
6.5	Vem har rätt till omvårdnadsbidrag?	79
6.6	Omvårdnadsbidrag ska kunna beviljas barnets båda föräldrar	81
6.7	Förmånstiden	88
6.8	Avbrott i omvårdnaden.....	90
6.9	Vård på institution	91
6.10	Om barnet avlider	92
6.11	Omprövning.....	93
6.12	Utbetalning	95
6.13	Vissa följdändringar med anledning av förslaget om omvårdnadsbidrag	95
6.13.1	Förhållandet till andra förmåner avseende social trygghet	95
6.13.2	Inkomstskatt	96
6.13.3	Pensionsgrundande inkomst	97
6.13.4	Övriga följdändringar i socialförsäkringsbalken	97
6.14	Rätt att förkorta normal arbetstid.....	99
7	Förslag om merkostnadsersättning	106
7.1	Rätten till merkostnadsersättning	106
7.2	Ersättningsberättigande merkostnader.....	115
7.3	Fem nivåer av merkostnadsersättning	120
7.4	Ersättning för blinda eller gravt hörselskadade	123
7.5	Merkostnadsersättning för flera barn.....	126
7.6	Merkostnadsersättning ska kunna beviljas ett barns båda föräldrar.....	128
7.7	Förmånstiden	131
7.8	Vård på institution	133
7.9	Om barnet avlider	133
7.10	Omprövning.....	134
7.11	Utbetalning	136
7.12	Övriga ändringar i socialförsäkringsbalken.....	136
7.13	Övriga följdändringar	137
7.13.1	Merkostnadsersättningen ska vara skattefri	137
7.13.2	Ändring i lagen om införande av socialförsäkringsbalken	138
8	Övriga lagändringar	138
8.1	Förtydligande i föräldraledighetslagen	138
8.2	Sekretessbestämmelser	139
9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	140
9.1	Socialförsäkringsbalken – omvårdnadsbidrag och vårdbidrag.....	140

Prop. 2017/18:190	9.2	Socialförsäkringsbalken – merkostnadsersättning och handikappersättning.....	144
	9.3	Föräldraledighet	148
	9.4	Övriga lagförslag.....	149
10		Konsekvenser av förslagen	149
	10.1	Inledning	149
	10.2	Konsekvenser för barn och vuxna med funktionsnedsättning	150
	10.3	Konsekvenser för jämställdheten.....	156
	10.4	Ekonomiska konsekvenser för staten av regeländringarna.....	158
	10.5	Konsekvenser för Försäkringskassan	160
	10.6	Konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna.....	161
	10.7	Konsekvenser för kommunerna.....	162
	10.8	Konsekvenser för arbetsgivare	163
	10.9	EU-rätten	164
11		Författningskommentar.....	165
	11.1	Förslaget till lag om ändring av socialförsäkringsbalken.....	165
	11.2	Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584).....	191
	11.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift	193
	11.4	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).....	194
	11.5	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	195
	11.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken	197
	11.7	Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	197
Bilaga 1		Promemorians huvudsakliga innehåll.....	198
Bilaga 2		Lagförslag i departementspromemorian Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning (Ds 2016:58)	205
Bilaga 3		Förteckning över remissinstanser Departementspromemorian Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning (Ds 2015:58).....	230
Bilaga 4		Lagrådsremissens lagförslag.....	232
Bilaga 5		Lagrådets yttrande	257
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 mars 2018	262

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2017/18:190

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
2. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),
3. lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift,
4. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
5. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
6. lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
7. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 22 kap., 50 kap. och 110 kap. 26 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 110 kap. 26 § ska utgå,
dels att 5 kap. 9 §, 6 kap. 20 §, 11 kap. 16 §, 20 kap. 1 §, 37 kap. 9 §,
 48 kap. 2 och 3 §§, 49 kap. 1 §, 51 kap. 6 §, 59 kap. 13 §, 106 kap. 9–11
 och 23 §§, 110 kap. 6, 30, 53 och 57 §§ samt rubrikerna närmast före
 11 kap. 16 §, 49 kap. samt 106 kap. 9 och 23 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya kapitel, 22 och 50 kap., av följande
 lydelse.

Nuvarande lydelse

5 kap. 9 §¹

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå,	(11 och 12 kap.)
2. barnbidrag,	(15 och 16 kap.)
3. underhållsstöd,	(17–19 kap.)
4. adoptionsbidrag,	(21 kap.)
5. vårdbidrag,	(22 kap.)

Avdelning D Särskilda förmåner vid funktionshinder

9. handikappersättning,	(50 kap.)
10. assistansersättning,	(51 kap.)
11. bilstöd,	(52 kap.)
-

¹ Senaste lydelse 2011:1513.

5**kap.****9 §**

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå,	(11 och 12 kap.)
2. barnbidrag,	(15 och 16 kap.)
3. underhållsstöd,	(17–19 kap.)
4. adoptionsbidrag,	(21 kap.)
5. omvårdnadsbidrag	(22 kap.)

Avdelning D Särskilda förmåner vid funktionshinder

9. merkostnadsersättning,	(50 kap.)
10. assistansersättning,	(51 kap.)
11. bilstöd,	(52 kap.)

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***6 kap.****20 §²**

Den som får någon av följande förmåner är försäkrad för inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning enligt 6 § 5, inkomstgrundad ålderspension enligt 6 § 8 och inkomstrelaterad efterlevandeförmån enligt 6 § 9 och 11:

1. vårdbidrag enligt 5 kap. 9 § 5,	1. omvårdnadsbidrag enligt 5 kap. 9 § 5,
- der,
- dagpenning från arbetslöshetskassa,
 - aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
 - ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),
 - dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, och
 - stipendium som enligt 11 kap. 46 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst.

² Senaste lydelse 2017:277.

11 kap.

Tillfällig föräldrapenning och vårdbidrag

Tillfällig föräldrapenning och omvårdnadsbidrag

16 §

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för sådant behov av *vård* eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till *vårdbidrag*.

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för sådant behov av *omvårdnad* eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till *omvårdnadsbidrag*.

20 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- adoptionsbidrag i 21 kap., och
- *vårdbidrag* i 22 kap.

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- adoptionsbidrag i 21 kap., och
- *omvårdnadsbidrag* i 22 kap.

22 kap. *Omvårdnadsbidrag*

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- *personer som likställs med förälder i 2 §,*
- *rätten till omvårdnadsbidrag i 3–7 §§,*
- *förmånstiden i 8–12 §§,*
- *beräkning av omvårdnadsbidrag i 13 §,*
- *ansökan i 14 §,*
- *omprövning i 15 och 16 §§,*
- och
- *utbetalning i 17 §.*

Personer som likställs med förälder

2 §

Följande personer likställs med förälder när det gäller omvårdnadsbidrag:

1. *förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern,*

2. förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern,

3. särskilt förordnad vårdnads-havare som har vård om barnet, och

4. blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare och inte är bosatt här i landet när den blivande adoptivföräldern får barnet i sin vård.

Rätten till omvårdnadsbidrag

Huvudregel

3 §

En försäkrad förälder har rätt till omvårdnadsbidrag för ett försäkrat barn, om barnet på grund av funktionsnedsättning kan antas vara i behov av omvårdnad och tillsyn under minst sex månader i sådan omfattning som anges i 4 §.

En försäkrad person som likställs med förälder enligt 2 § 1 eller 2 har rätt till omvårdnadsbidrag endast om föräldern inte har ansökt om eller beviljats bidraget. En försäkrad person som likställs med förälder enligt 2 § 3 har rätt till omvårdnadsbidrag i stället för föräldern.

Omvårdnadsbidrag kan endast beviljas för högst två personer för samma barn och tid.

Förmånsnivåer

4 §

Omvårdnadsbidraget lämnas som

1. en fjärdedels förmån om barnet har mer än måttliga behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning,

2. halv förmån om barnet har stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning,

3. tre fjärdedels förmån om barnet har mycket stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning, och

4. hel förmån om barnet har särskilt stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning.

5 §

Vid bedömningen enligt 4 § av behovet av omvårdnad och tillsyn ska det bortses från de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Vid denna bedömning ska det även bortses från behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Flera barn

6 §

Om en förälder har flera barn som på grund av funktionsnedsättning har behov av omvårdnad och tillsyn, ska rätten till omvårdnadsbidrag grundas på en bedömning av de sammanlagda behoven.

Första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot en sådan bedömning.

Delad rätt till omvårdnadsbidrag

7 §

Om ett barns båda föräldrar ansöker om och har rätt till omvårdnadsbidrag, ska bidraget lämnas med hälften till vardera föräldern.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av omvårdnadsbidraget än den som anges i första stycket, ska bidraget lämnas till dem enligt deras begäran. Om föräldrarna är oense om fördelningen av omvårdnadsbidraget, ska bidraget fördelas mellan dem i fjärdedelar med hänsyn till var barnet bor eller vistas. En tillfällig förändring av

Förmånstid

Huvudregler

8 §

Omvårdnadsbidrag lämnas från och med den månad när rätten till bidraget har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Omvårdnadsbidrag lämnas inte retroaktivt för en sådan månad för vilken det redan har lämnats bidrag för barnet utom till den del det avser en ökning av bidraget.

9 §

Omvårdnadsbidrag lämnas till och med juni det år när barnet fyller 19 år eller den tidigare månad när rätten till förmånen annars upphör.

Rätten till omvårdnadsbidraget får begränsas till att omfatta viss tid.

Avbrott i omvårdnaden

10 §

Om föräldern tillfälligt är förhindrad att ge barnet omvårdnad, lämnas omvårdnadsbidrag under avbrott i omvårdnaden som varar högst sex månader.

Om det finns särskilda skäl kan bidraget lämnas även under ett avbrott som varar ytterligare högst sex månader.

Om barnet avlider

11 §

Om det lämnas mer än en fjärdedels omvårdnadsbidrag för ett barn och barnet avlider, lämnas omvårdnadsbidraget till och med den åttonde månaden efter dödsfallet eller den tidigare månad när bidraget annars skulle ha upphört.

12 §

Under den tid som anges i 11 § lämnas omvårdnadsbidrag som

1. halv förmån om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som hel eller tre fjärdedels förmån, och

2. en fjärdedels förmån om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som halv förmån.

Om bidraget före dödsfallet lämnades till barnets båda föräldrar, ska det fortfarande lämnas i enlighet med den fördelning som redan är beslutad för föräldrarna.

Beräkning av omvårdnadsbidrag

13 §

Helt omvårdnadsbidrag för ett år motsvarar 250 procent av prisbasbeloppet. Partiell förmån motsvarar tillämplig nivå enligt 4 § av helt bidrag.

Ansökan

14 §

Ansökan om omvårdnadsbidrag kan göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern.

Omprövning

15 §

Rätten till omvårdnadsbidrag ska omprövas

1. minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum, eller

2. när förhållanden som påverkar rätten till bidraget ändras.

Omprövning enligt första stycket 2 ska dock inte göras vid enbart tillfälliga förändringar.

16 §

Ändring av omvårdnadsbidrag ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom.

Utbetalning

17 §

Omvårdnadsbidrag ska betalas ut månadsvis. När bidraget beräknas för månad ska det bidrag för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste kronantal som är jämnt delbart med tolv.

37 kap.

9 §

Den försäkrades reduceringsinkomst beräknas enligt följande:

1. Först ska från den fastställda pensionsgrundande inkomsten avdrag göras för inkomst enligt

- 59 kap. 13 § 1, i form av föräldrapenning på lägstnivån,
- 59 kap. 13 § 2, i form av *vårdbidrag, i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader,*

– 59 kap. 13 § 5, i form av inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, samt

- 59 kap. 13 § 6, i form av livränta enligt 41–44 kap.

2. Därefter ska det avdrag som enligt 59 kap. 37 § ska göras för debiterad allmän pensionsavgift läggas till i den utsträckning avgiften hänförs till de i reduceringsinkomsten inräknade inkomsterna.

Utländska inkomster ska ingå i reduceringsinkomsten, om de är av motsvarande slag som dem som anges i första stycket och skulle ha varit pensionsgrundande enligt 59 kap. om de tjänats in i Sverige.

48 kap.

2 §

Förmåner enligt denna avdelning är

- *handikappersättning till en funktionshindrad som behöver hjälp av någon annan eller har merkostnader,*

Förmåner enligt denna avdelning är

- *merkostnadsersättning som lämnas för merkostnader till en person med nedsatt funktionsförmåga eller till en förälder som har ett barn med nedsatt funktionsförmåga,*

– assistansersättning till en funktionshindrad som behöver personlig assistans för sina grundläggande behov, och

- bilstöd till personer med funktionshinder för att skaffa eller anpassa motorfordon.

I detta kapitel finns inledande bestämmelser om särskilda förmåner vid funktionshinder.

Vidare finns bestämmelser om *handikappersättning*, assistansersättning och bilstöd till en funktionshindrad i 49–52 kap.

Vidare finns bestämmelser om *merkostnadsersättning*, assistansersättning och bilstöd till en funktionshindrad i 49–52 kap.

II *Handikappersättning*,
assistansersättning och
bilstöd till försäkrade med
funktionshinder

II *Merkostnadsersättning*,
assistansersättning och
bilstöd till försäkrade med
funktionshinder

49 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- *handikappersättning* i 50 kap.,
- *merkostnadsersättning* i 50 kap.,
- assistansersättning i 51 kap., och
- bilstöd i 52 kap.

50 kap.

Merkostnadsersättning

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- vad som avses med *merkostnader* i 2 §,
- personer som likställs med *förälder* i 3 §,
- rätten till *merkostnadsersättning* i 4–8 §§,
- ersättningsberättigande *merkostnader* i 9 §,
- *förmånstiden* i 10 och 11 §§,
- ersättningsnivå i 12 §,
- *ansökan* i 13 §,
- *omprövning* i 14 och 15 §§,
och
- *utbetalning* i 16 §.

Definitioner**2 §**

När det gäller merkostnadsersättning avses med en merkostnad en skälig kostnad som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver en kostnad som är normal för en person utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

Personer som likställs med förälder**3 §**

Följande personer likställs med förälder när det gäller merkostnadsersättning:

1. särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om ett barn, och
2. blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare eller bosatt här i landet när den blivande adoptivföräldern får barnet i sin vård.

Rätten till merkostnadsersättningHuvudregler**4 §**

Rätt till merkostnadsersättning har en försäkrad person för merkostnader, i sådan omfattning som anges i 12 §, till följd av att han eller hon före 65 års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst ett år.

5 §

När det gäller rätt till merkostnadsersättning för ett försäkrat barn som har en förälder som är underhållsskyldig enligt 7 kap. föräldrabalken tillämpas inte 4 §. Rätt till merkostnadsersättning har i sådana fall föräldern för mer-

kostnader, i den omfattning som anges i 12 §, till följd av att barnet har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst sex månader.

En person som avses i 3 § 1 har rätt till ersättning i stället för en förälder.

6 §

Vid bedömningen av rätten till merkostnadsersättning ska det bortses från merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Flera barn

7 §

Om en förälder har merkostnader för flera barn, ska bedömningen av rätten till merkostnadsersättning grundas på en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna för barnen.

Första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna.

Delad rätt till merkostnadsersättning

8 §

Om ett barns båda föräldrar ansöker om och har rätt till merkostnadsersättning, ska ersättningen lämnas med hälften till vardera föräldern.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av merkostnadsersättningen än den som anges i första stycket, ska ersättningen lämnas till dem enligt deras begäran. Om föräldrarna är oense om fördelningen av merkostnadsersättningen, ska ersättningen fördelas mellan dem i fjärdedelar utifrån en bedömning av respektive förälders merkostnader för barnet.

9 §

Merkostnadsersättning lämnas för merkostnader för:

1. hälsa, vård och kost,
2. slitage och rengöring,
3. resor,
4. hjälpmedel,
5. hjälp i den dagliga livsföringen,
6. boende, och
7. övriga ändamål.

Förmånstiden

Huvudregel

10 §

Merkostnadsersättning lämnas från och med den månad när rätt till förmånen har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Merkostnadsersättning lämnas dock inte retroaktivt för en sådan månad för vilken det redan har lämnats ersättning för ett barn utom till den del det avser en ökning av ersättningen.

Rätten till merkostnadsersättning får begränsas till att omfatta viss tid.

Om ett barn avlider

11 §

Om ett barn som avses i 5 § avlider, lämnas merkostnadsersättning till och med sex månader efter dödsfallet eller den tidigare månad när ersättningen annars skulle ha upphört.

Ersättningsnivå

12 §

Merkostnadsersättning ska lämnas med ett belopp som för år räknat motsvarar

1. 30 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 25

procent men inte 35 procent av prisbasbeloppet,

2. 40 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 35 procent men inte 45 procent av prisbasbeloppet,

3. 50 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 45 procent men inte 55 procent av prisbasbeloppet,

4. 60 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 55 procent av prisbasbeloppet men inte 65 procent av prisbasbeloppet, eller

5. 70 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 65 procent av prisbasbeloppet eller mer.

Ansökan

13 §

Ansökan om merkostnadsersättning för ett barn som avses i 5 § kan göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern.

Omprövning

14 §

Rätten till merkostnadsersättning ska omprövas

1. minst vart fjärde år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum, eller

2. när förhållanden som påverkar rätten till merkostnadsersättningen ändras.

Omprövning enligt första stycket 2 ska dock inte göras vid enbart tillfälliga förändringar.

15 §

Ändring av merkostnadsersättning ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Gäller det ökning efter

Utbetalning

16 §

Merkostnadsersättning ska betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad ska den ersättning för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste kronotal som är jämnt delbart med tolv.

51 kap.

6 §

När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Om *vårdbidrag* lämnas får det inte påverka bedömningen enligt 3 §. Om *omvårdnadsbidrag* lämnas får det inte påverka bedömningen enligt 3 §.

59 kap.

13 §³

Som inkomst av anställning räknas följande sociala förmåner:

1. Föräldrapenningsförmåner.
2. *Vårdbidrag, i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader.*
2. *Omvårdnadsbidrag.*
3. Ersättning från Försäkringskassan i form av sjuklönegaranti enligt 20 § lagen (1999:1047) om sjuklön.
4. Sjukpenning eller motsvarande ersättning enligt denna balk eller annan författning eller på grund av särskilt beslut av regeringen. Detta gäller i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för en försäkrads inkomst som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.
5. Inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning.
6. Livränta på grund av arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap.
7. Närståendepening.
8. Dagpenning från arbetslöshetskassa.
9. Aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

³ Senaste lydelse 2017:277.

10. Ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF).

11. Dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga.

12. Bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen föreskriver det.

106 kap.

Vårdbidrag

Omvårdnadsbidrag

9 §

För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett lands-ting, lämnas *vårdbidrag* endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett lands-ting, lämnas *omvårdnadsbidrag* endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

10 §

Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader kan *vårdbidrag*, utan hinder av det som föreskrivs i 9 §, lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader kan *omvårdnadsbidrag*, trots det som föreskrivs i 9 §, lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

11 §

Om den för vilken *vårdbidrag* inte lämnas på grund av 9 § tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, lämnas bidrag för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd.

Om ett barn för vilket *omvårdnadsbidrag* inte lämnas på grund av 9 § tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, lämnas bidrag för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd.

HandikappersättningMerkostnadsersättning**23 §**

Bestämmelserna i 9 och 11 §§ tillämpas även i fråga om handikappersättning.

Bestämmelserna i 9 § tillämpas även i fråga om merkostnadsersättning.

110 kap.**6 §⁴**

Ansökan behöver, trots det som föreskrivs i 4 §, inte göras om följande förmåner:

1. Barnbidrag, i annat fall än som avses i 15 kap. 6 §. Det finns dock särskilda bestämmelser om anmälan som gäller flerbarnstillägg i 16 kap. 12 §.

2. Sjukpenning i fall där den försäkrade på grund av sjukdomen är förhindrad eller har synnerliga svårigheter att göra en ansökan.

3. Assistansersättning när kommunen har anmält till Försäkringskassan att det kan antas att den enskilde har rätt till sådan ersättning.

Om vårdbidrag eller handikappersättning har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Ytterligare bestämmelser om att förmåner lämnas utan ansökan finns beträffande

1. sjukersättning och aktivitetsersättning i 36 kap. 25–27 §§,
2. allmän ålderspension i 56 kap. 4 a och 6 §§,
3. efterlevandepension och efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,
4. efterlevandelivränta i 88 kap. 10 § första stycket, och
5. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

30 §

För kostnader som en försäkrad eller någon annan har med anledning av sådan utredning som avses i 14, 22 och 26 §§ lämnas ersättning i enlighet med föreskrifter som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar.

För kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om vårdbidrag, sjukersättning, aktivitetsersättning eller han-

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om ersättning för kostnader som en försäkrad eller någon annan har med anledning av sådan utredning som avses i 14 och 22 §§.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen även meddela föreskrifter om ersättning för kostnader som

³ Senaste lydelse 2017:277.

Prop. 2017/18:190 *dikappersättning lämnas ersättning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.*

en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om *omvårdnadsbidrag*, sjukersättning, aktivitetsersättning eller *merkostnadsersättning*.

53 §

Ersättning enligt denna balk får dras in eller sättas ned om den som är berättigad till ersättningen utan giltig anledning vägrar att medverka till utredningsåtgärder enligt 14–19 och 26–28 §§. Då gäller 52 § andra stycket.

Ersättning enligt denna balk får dras in eller sättas ned om den som är berättigad till ersättningen utan giltig anledning vägrar att medverka till utredningsåtgärder enligt 14–18, 27 och 28 §§. Då gäller 52 § andra stycket.

57 §

Ersättning får dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till

1. behandling eller rehabilitering enligt 27 kap. 6 §, eller
 2. rehabiliteringsåtgärder enligt 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 §.
- Det som anges i första stycket gäller endast

1. *vårdbidrag*,
 2. sjukpenning,
 3. sjukersättning och aktivitetsersättning,
 4. sjukvårdsersättning vid arbetsskada,
 5. livränta till den försäkrade vid arbetsskada, och
 6. *handikappersättning*.
1. *omvårdnadsbidrag*,
6. *merkostnadsersättning*.

Det som i andra stycket föreskrivs om arbetsskada tillämpas också på motsvarande ersättningar enligt 43 och 44 kap.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Ett beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 22 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 22 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. Om ett sådant beslut inte har omprövats trots att det skulle ha gjorts under tid som de äldre bestämmelserna fortfarande gällde, ska beslutet fortsätta att gälla längst till den 31 december 2020, om det inte beslutats att det ska upphöra dessförinnan.

3. Äldre bestämmelser om vårdbidrag gäller fortfarande i ärenden där ansökan om vårdbidrag har gjorts före den 1 januari 2019.

4. Ett beslut om handikappersättning som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 50 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga.

5. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i de fall ett beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträd-

andet upphör att gälla eller skulle ha omprövats före den 1 juli 2021 om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 18 månader.

6. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande avseende ärenden där ansökan om handikappersättning har gjorts före den 1 januari 2019. Äldre bestämmelser gäller även avseende ärenden där rätten till handikappersättning skulle ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna i 50 kap. 14 § 1 i de fall där det har fattats beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension för tid före den 1 januari 2019. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande också avseende ärenden om beslut om handikappersättning i fall som avses i 50 kap. 12 § andra meningen där hel sjukersättning, hel aktivitetsersättning eller hel ålderspension har beviljats för tid före den 1 januari 2019.

7. Äldre bestämmelser i 6 kap. 20 §, 11 kap. 16 §, 37 kap. 9 §, 51 kap. 6 §, 59 kap. 13 § och 106 kap. 9–11 §§ gäller fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. i dess lydelse före den 1 januari 2019.

8. Äldre bestämmelser i 106 kap. 23 § och 110 kap. 6 § gäller fortfarande för handikappersättning enligt 50 kap. i dess lydelse före den 1 januari 2019.

9. Äldre bestämmelser i 110 kap. 30 § andra stycket och 57 § andra stycket 1 och 6 gäller fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. och handikappersättning enligt 50 kap., i deras lydelse före den 1 januari 2019.

2.2 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldraledighetslagen (1995:584) dels att 1, 3 och 13 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 9 §, och närmast före 9 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

En arbetstagare har som förälder rätt att vara ledig från sin anställning enligt denna lag.

Samma rätt har också en arbetstagare som

1. utan att vara förälder är rättslig vårdnadshavare och har vård om ett barn,
2. har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem,
3. stadigvarande sammanbor med en förälder under förutsättning att arbetstagaren är eller har varit gift med eller har eller har haft barn med denna förälder.

Bestämmelser om förbud mot missgynnande behandling av arbetsökande och arbetstagare finns i 16 §.

Föreslagen lydelse

1 §¹

En arbetstagare har som förälder rätt till ledighet från sin anställning enligt denna lag. *I vissa fall har även en annan arbetstagare rätt till ledighet.*

Med förälder jämställs den som

3 §²

Det finns följande *fem* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:

Det finns följande *sex* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:

1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).
2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).
3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern har tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).
4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).
5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

¹ Senaste lydelse 2006:442.

² Senaste lydelse 24:760.

6. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

Ledighet med omvårdnadsbidrag

9 §³

En förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

13 §⁴

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6 eller 7 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7 eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Bestämmelserna i 9 och 13 §§ ska även tillämpas när vårdbidrag lämnas enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2019.

³ Tidigare 9 § upphävd genom 2015:760.

⁴ Senaste lydelse 2015:760.

Prop. 2017/18:190 2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Avgiften utgör 10,21 procent av ersättning i form av

1. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt 24–28 och 31 kap. socialförsäkringsbalken samt arbetsskadesjukpenning enligt 40 kap. nämnda balk eller motsvarande ersättning som utgetts enligt nämnda balk eller annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen trätt i stället för en försäkrads inkomst av anställning enligt 59 kap. 8–11 §§ socialförsäkringsbalken eller inkomst av annat förvärvsarbete enligt 59 kap. 14 § första stycket 1–3 nämnda balk,

2. föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. socialförsäkringsbalken,

3. närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken,

4. ersättning enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

5. livränta enligt 41–44 kap. socialförsäkringsbalken eller annan motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av 41 och 42 kap. nämnda balk,

7. *vårdbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken, *i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader,* 7. *omvårdnadsbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken,

8. dagpenning från arbetslöshetskassa,

10. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

14. ersättning till deltagare i teckenspråkutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, samt

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om vårdbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2019.

² Senaste lydelse 26:760.

2.4 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) Prop. 2017/18:190

Häri genom föreskrivs att 8 kap. 16 § och 11 kap. 31 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

16 §²

Handikappersättning enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken och ersättning för merutgifter för resor enligt 27 kap. 5 § samma balk är skattefria.

Merkostnadsersättning enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken och ersättning för merutgifter för resor enligt 27 kap. 5 § samma balk är skattefria.

11 kap.

31 §³

Följande ersättningar enligt socialförsäkringsbalken i samband med vård ska tas upp:

1. föräldrapenningsförmåner,
2. närståendepennning, och
3. vårdbidrag.

3. *omvårdnadsbidrag.*

Vårdbidrag ska dock inte tas upp till den del det utgör ersättning för merutgifter.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2018.

2. Bestämmelsen i 8 kap. 16 § i den äldre lydelsen tillämpas fortfarande för handikappersättning, om beslutet om handikappersättning enligt punkten 4, 5 eller 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla. Motsvarande gäller för nya beslut om handikappersättning enligt nämnda övergångsbestämmelser.

3. Bestämmelsen i 11 kap. 31 § i den äldre lydelsen tillämpas fortfarande för vårdbidrag, om beslutet om vårdbidrag enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2010:1277.

³ Senaste lydelse 2010:1277.

2.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 28 kap. 1 och 6 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 kap.

1 §¹

Sekretess gäller hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt lagstiftningen om

1. allmän försäkring,	
2. allmän pension,	
3. arbetsskadeförsäkring,	
4. <i>handikappersättning</i> och	4. <i>merkostnadsersättning</i> och
<i>vårdbidrag,</i>	<i>omvårdnadsbidrag,</i>
5. statligt tandvårdsstöd,	
6. läkarvårdsersättning,	
7. ersättning för fysioterapi,	
8. annan ekonomisk förmån för enskild, eller	
9. särskild sjukförsäkringsavgift.	

Motsvarande sekretess gäller hos en annan myndighet som har till uppgift att handlägga ärenden enligt den lagstiftning som anges i första stycket. För en myndighet som anges i 14 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess gäller hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten även i verksamhet som avser registrering av enskilda för uppgift om en enskilds personliga förhållanden som myndigheten fått från Migrationsverket, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Första och andra styckena gäller inte om annat följer av 3 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

6 §

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, allmän pension, *handikappersättning* och *vårdbidrag*, sjuklön, statligt tandvårdsstöd eller särskild sjukförsäkringsavgift.

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, allmän pension, *merkostnadsersättning* och *omvårdnadsbidrag*, sjuklön, statligt tandvårdsstöd eller särskild sjukförsäkringsavgift.

¹ Senaste lydelse 2016:1297.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för uppgifter i ärenden om vårdbidrag och handikappersättning enligt 22 kap. respektive 50 kap. socialförsäkringsbalken i deras lydelse före den 1 januari 2019.

Prop. 2017/18:190 2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111)
om införande av socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 16 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

16 §

Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tilllägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet ska, *utan hinder av* bestämmelserna i 5 kap. socialförsäkringsbalken, ha rätt att få handikappersättning enligt balken utbetalad till utlandet. Handikappersättningen ska då beräknas enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas enligt 50 kap. 14 § balken ska dock *de nya* bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk tillämpas *därefter*.

Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tilllägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet ska, *trots* bestämmelserna i 5 kap. socialförsäkringsbalken, ha rätt att få handikappersättning enligt balken utbetalad till utlandet. Handikappersättningen ska då beräknas enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas enligt 50 kap. 14 § balken *i lydelsen före den 1 januari 2019*, ska dock bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk *i deras lydelse före den 1 januari 2019* tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2.7 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Prop. 2017/18:190

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 18 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

18 §

Skatteavdrag ska göras enligt en särskild skattetabell för sjukpenning m.m., om ersättningen för arbete är sådan som avses i 11 kap. 24 §, 30 § första stycket eller 31 § eller 15 kap. 8 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Första stycket gäller inte om ersättningen är *vårdbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

Första stycket gäller inte om ersättningen är *omvårdnadsbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som är vårdbidrag, om beslutet om ersättning enligt punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska gälla.

3 Ärendet och dess beredning

Socialdepartementet beslutade den 12 december 2012 att tillsätta en interdepartemental arbetsgrupp med uppdrag att göra en översyn av de regler som gäller för förmånerna bilstöd till personer med funktionshinder, handikappersättning och vårdbidrag för barn med funktionshinder. Målet för översynen var att åstadkomma ett mer sammanhållet system för ersättning för personer med funktionsnedsättning.

Enligt arbetsgruppens uppdragsbeskrivning skulle förslag läggas fram som innebär att förmånerna blir förutsägbara för både medborgare och ansvarig myndighet, tidsenliga, hållbara över tid och rättssäkra. Det angavs vidare att målsättningen bör vara ett stöd som kompenserar för merkostnader som en person har med anledning av sin eller sitt barns funktionsnedsättning, och som underlättar för dessa personer att delta i arbetslivet och i det övriga samhällslivet. Förslagens långsiktiga ekonomiska konsekvenser skulle analyseras och långsiktig finansiell hållbarhet värnas. Förslagen ska finansieras inom funktionshindersstödens befintliga anslagsramar.

Resultatet av arbetet redovisades i promemorian *Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning* (Ds 2015:58).

Promemorian har remissbehandlats.

Härefter har det i Regeringskansliet utarbetats förslag till övergångsbestämmelser om ansökan om vårdbidrag respektive handikappersättning och om ärenden där dessa förmåner inte har omprövats under tid som bestämmelserna om dessa förmåner fortfarande gällde. Förslagen har beretts under hand med Försäkringskassan. Avseende förslaget till ändring i 3 § föräldraledighetslagen (1995:584) har synpunkter under hand inhämtats från Svenskt Näringsliv och Arbetsgivarverket.

En sammanfattning av promemorians innehåll finns i *bilaga 1* och dess lagförslag finns i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3* och en sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig hos Socialdepartementet (dnr S2015/07492/SF).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 23 november 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Regeringen, som har följt Lagrådets yttrande, behandlar Lagrådets synpunkter i avsnitten 6.3, 6.6, 6.14, 7.5, 7.6 och 7.10. Dessutom har det gjorts några redaktionella ändringar. Därutöver har en mindre ändring gjorts i 3 § föräldraledighetslagen som således inte ska upphävas. Regeringen bedömer att denna ändring både författningstekniskt och även i övrigt är av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande har därför inte inhämtats i denna del.

4 Bakgrund och gällande regler

4.1 Grundläggande utgångspunkter för reformerade förmåner

4.1.1 Målen för funktionshinderspolitiken

Den 30 november 2017 beslutade riksdagen om mål och inriktning för den nya funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Det nya målet ersätter de tidigare nationella målen för funktionshinderspolitiken.

För att målet ska kunna uppnås fastställde riksdagen samtidigt att genomförandet av funktionshinderspolitiken ska inriktas mot de fyra områdena

- principen om universell utformning
- befintliga brister i tillgängligheten
- individuella stöd och lösningar för individens självständighet
- att förebygga och motverka diskriminering.

Denna inriktning ersätter den tidigare inriktningen för genomförandet av funktionshinderspolitiken.

Funktionshinderspolitik är ett sektorsövergripande politikområde och det ställer krav på samordning bl.a. mellan samhällets olika områden, aktörer och nivåer.

4.1.2 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Sverige ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2008. Det innebär att Sverige är juridiskt bundet av de principer och rättigheter som följer av konventionen. Syftet med konventionen är att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning. Sverige har även ratificerat konventionens fakultativa protokoll om klagorätt till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning för enskilda personer.

Konventionen innehåller inte några nya rättigheter i förhållande till de övriga centrala FN konventionerna om mänskliga rättigheter. Den konkretiserar dock genom artiklarna vad detta åtagande innebär för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Av artikel 28 framgår det att staterna ska säker-

Prop. 2017/18:190 ställa att personer med funktionsnedsättning har en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet.

Principerna och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i konventionen och i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna framgår även av målsättningsstadgandet i regeringsformen (1 kap. 2 § RF), där det bland annat anges att det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället.

4.1.3 FN:s konvention om barnets rättigheter

Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) 1990. Konventionen syftar till att ge alla barn oavsett kön, bakgrund, funktionsförmåga etc. rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. Den innehåller fyra grundläggande principer som är styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar. Den första principen handlar om alla barns lika värde och rättigheter – att inget barn får diskrimineras. Den andra principen anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Den tredje principen understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Den fjärde principen lyfter fram barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i de frågor som rör honom eller henne.

Barnkonventionen innehåller också särskilda skyldigheter för konventionsstaterna när det gäller barn med funktionsnedsättning. Av artikel 23 framgår bland annat att staterna ska säkerställa barnets aktiva deltagande i samhället och största möjliga integrering i samhället. Bland annat betonas möjligheten att leva ett självständigt liv. FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) har i en allmän kommentar utvecklat innebörden av artikel 23 (CRC/C/GC/9).

År 2010 godkände riksdagen en strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige som ersätter den tidigare strategin för att förverkliga FN:s barnkonvention. Strategin utgår från de mänskliga rättigheter som alla barn upp till 18 år ska tillförsäkras enligt barnkonventionen och enligt andra internationella överenskommelser. Den innehåller ett antal principer som uttrycker grundläggande förutsättningar för att stärka barnets rättigheter och riktar sig till riksdagen, regeringen, statliga myndigheter, landsting och kommuner.

4.2 Handikappersättningens framväxt och nuvarande utformning

4.2.1 Handikappersättningens nuvarande utformning

Handikappersättningen har till största delen kommit att bli en merkostnadsersättning och lämnas till personer med funktionsnedsättning som ersättning för behov av hjälp och merkostnader i övrigt.

Bestämmelserna om förmånen finns efter tillkomsten av socialförsäkringsbalken (SFB), i 50 kap. SFB. De kompletteras av förordningen (2000:1047) om handikappersättning och vårdbidrag samt Försäkringskassans föreskrifter om handikappersättning och vårdbidrag (FKFS

2010:32). Som stöd för tillämpningen finns Riksförsäkringsverkets allmänna råd om handikappersättning (RAR 2002:9), vilka är ändrade genom Försäkringskassans allmänna råd (FKAR 2010:16, 2006:2 och 2009:3). Försäkringskassan har vidare som stöd för handläggningen gett ut en vägledning om handikappersättning (2012:2) och ett rättsligt ställningstagande (2009:02).

Nuvarande bestämmelser

Rätt till handikappersättning har enligt 50 kap. 3 § SFB en försäkrad som innan han eller hon fyller 65 år har fått sin funktionsförmåga nedsatt för avsevärd tid i sådan omfattning att han eller hon

- behöver mera tidskrävande hjälp i sin dagliga livsföring,
- behöver fortlöpande hjälp för att kunna förvärvsarbeta, eller
- i annat fall har betydande merkostnader.

Vid denna bedömning ska det enligt 50 kap. 4 § SFB bortses från hjälpbehov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. En studerande som får studiestöd enligt studiestödslagen likställs med en person som förvärvsarbetar.

Handikappersättning kan lämnas från och med juni det år den försäkrade fyller 19 år. Ersättningen kan lämnas från och med den månad då rätt till förmånen har inträtt, dock inte längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.

Handikappersättning lämnas på tre nivåer: 36, 53 och 69 procent av prisbasbeloppet, vilket för år 2017 motsvarar 1 344 kronor, 1 979 kronor respektive 2 576 kr. För en blind person är handikappersättningen för år räknat 69 procent av prisbasbeloppet. Om personen för samma tid får hel sjukersättning, hel aktivitetsersättning eller hel ålderspension är handikappersättningen 36 procent av prisbasbeloppet, om inte stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

För en person med en grav hörselskada är handikappersättningen för år räknat 36 procent av prisbasbeloppet, om inte stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting lämnas handikappersättning endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om den enskilde vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården (106 kap. 9 § SFB).

Om den som vårdas på institution tillfälligt vårdas utanför en institution, kan handikappersättning lämnas om denna tid uppgår till minst tio dagar per kvartal eller minst tio dagar i följd (106 kap. 11 § SFB).

Hjälpbehov

Vid bedömningen av den enskildes hjälpbehov tas hänsyn till behov av mer tidskrävande hjälp i den dagliga livsföringen och behov av fortlöpande hjälp för att kunna förvärvsarbeta eller studera.

Av förarbetena (prop. 1977/78:100, bilaga 8, s. 53) framgår att om funktionsförmågan är nedsatt i en sådan omfattning att den enskilde är i behov av hjälp i sin dagliga livsföring under minst två timmar per dag anses hjälpen vara tidskrävande och kan grunda rätt till handikappersättning. Den som behöver hjälp två timmar per dag och inte har några merkostnader kan ha rätt till handikappersättning med 36 procent av prisbasbeloppet. Däremot anger inte förarbetena några gränsvärden för hur många timmars hjälpbehov som ger rätt till handikappersättning med 53 respektive 69 procent av prisbasbeloppet. Det innebär att ersättningen för övriga nivåer får avgöras i varje enskilt fall.

Förutom tidsåtgången för hjälpinsatser beaktas även graden av bundenhet som den enskilde medför för vårdaren. Det innebär att det inte enbart är den effektiva tiden för olika hjälpinsatser som beaktas, utan hänsyn tas även till förberedelse- och efterarbete, dvs. vårdarens totala bundenhet. Även behov av tillsyn kan utgöra grund för ersättning.

Merkostnader

För att enbart merkostnader ska grunda rätt till handikappersättning krävs att de är betydande. Enligt Riksförsäkringsverkets allmänna råd (RAR 2002:9) om handikappersättning avses med betydande merkostnader att de ska uppgå till minst 28,5 procent av prisbasbeloppet. Gränsvärdet för rätt till handikappersättning på 53 procent är 45,5 procent av prisbasbeloppet. För handikappersättning på 69 procent förutsätts merkostnader i en omfattning av 61,5 procent av prisbasbeloppet.

När det gäller merkostnader finns det riktlinjer i de nämnda allmänna råden som anger vilka kategorier av yrkade merkostnader som kan ersättas. De allmänna råden är inte bindande, och ersättning kan beviljas även för sådana kostnader som inte är upptagna i dem.

Rätten till handikappersättning ska enligt 50 kap. 14 § SFB omprövas vid beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension, samt när andra förhållanden som påverkar behovet av handikappersättning har ändrats.

Sammanvägd bedömning

Handikappersättning lämnas enligt 50 kap. 5 § första stycket SFB utifrån en sammanvägd bedömning av hjälpbehov och merkostnader. Det finns inga riktlinjer för hur denna sammanvägda bedömning ska göras. Det innebär att bedömningen av vilket hjälpbehov och hur mycket merkostnader som krävs för att en person ska beviljas en viss nivå av handikappersättning får prövas i varje enskilt fall.

4.2.2 Handikappersättningen i tillämpningen

Inledningsvis kan det konstateras att bestämmelserna om handikappersättning är allmänt hållna och de ger i dag, tillsammans med de gamla förarbetena, inte ett tillräckligt stöd för den tillämpande myndigheten. Reglerna ger handläggaren ett stort bedömningsutrymme. Komplexiteten vid bedömningarna är stor och besluten kan vara svåra att förutse för den enskilde. Handläggaren behöver bland annat bedöma vilka konsekvenser

en viss funktionsnedsättning kan ge upphov till, om dessa konsekvenser och hjälpbehovet är av den arten att ersättning kan beviljas, om funktionsnedsättningen ger upphov till merkostnader, storleken på dessa kostnader och om de ska kompenseras genom ersättning. Särskilt svårt att avgöra är hur sammanvägningen av hjälpbehovet och merkostnaderna ska göras.

När handikappersättningen infördes uttryckte lagstiftaren att det för en enhetlig tillämpning av nivåerna krävdes att den dåvarande tillsynsmyndigheten, Riksförsäkringsverket, meddelade Försäkringskassan tillräckliga instruktioner. Riksförsäkringsverkets och Försäkringskassans allmänna råd, rättsliga ställningstaganden och vägledning ger visst stöd för hur bedömningarna av t.ex. merkostnaderna ska göras. För vissa merkostnader ges relativt detaljerade instruktioner för hur handläggaren ska beräkna kostnaderna medan det inte finns någon vägledning alls när det gäller andra kategorier av merkostnader. För bedömning av vissa merkostnader finns även ledning att hämta i rättspraxis (t.ex. RÅ 2005 ref. 45, RÅ 2008 ref. 27, RÅ 2008 ref. 81).

De rättsfallsöversikter från Riksförsäkringsverket om handikappersättning som finns är relativt gamla. Under 2000-talet har en rättsfallsöversikt om handikappersättning getts ut. Försäkringskassan har 2010 gett ut en översikt för åren 2005–2009, i vilken Högsta förvaltningsdomstolens (tidigare Regeringsrätten) domar om bland annat handikappersättning går igenom. I dessa domar uttalar Regeringsrätten några principer som har kommit att bli ett värdefullt stöd för tillämpningen.

Vid beräkning av merkostnader har dåvarande Regeringsrätten (RÅ 2005 ref. 45) uttalat bl.a. följande. En viss schablonisering vid beräkningen av merkostnader får godtas. De allmänna rådens schabloner tjänar dock bara till vägledning för Försäkringskassan och de kan frångås om en enskild visar att han eller hon har högre merkostnader än vad som anges i de allmänna råden. Vidare har Regeringsrätten (RÅ 2008 ref. 27) uttalat att den uppräknade merkostnader som finns i de allmänna råden inte är uttömmande. Om en merkostnad är föranledd av funktionsnedsättningen ska den beaktas även om den inte finns med i uppräknningen.

När det gäller hjälpbehovet har Regeringsrätten (RÅ 2007 ref. 67) uttalat att så länge behovet ryms inom begreppet daglig livsföring så är det inte hjälpens karaktär som är avgörande för bedömningen, utan tidsåtgången.

4.3 Vårdbidragets nuvarande utformning

4.3.1 Vårdbidragets nuvarande utformning

Nuvarande bestämmelser

Bestämmelserna om vårdbidrag finns i dag framför allt i 22 kap. SFB. Lagreglerna kompletteras av förordningen (2000:1047) om handikappersättning och vårdbidrag. Vidare finns föreskrifter om handikappersättning och vårdbidrag (FKFS 2010:32) samt allmänna råd om vårdbidrag (RAR 2002:15, ändrade FKAR 2010:19).

Vårdbidrag beviljas en förälder för ett barn, om barnet på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller annat funktionshinder behöver sär-

Prop. 2017/18:190 skild tillsyn och vård under minst sex månader, eller det på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder uppkommer merkostnader.

Med förälder likställs bl.a. förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern och särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet.

Om båda föräldrarna har rätt till vårdbidrag för ett barn, får den förälder som står för den huvudsakliga vården av barnet vårdbidraget. Om båda föräldrarna begär det, ska dock halva bidraget betalas ut till var och en av dem. En förutsättning för detta är att föräldrarna har gemensam vårdnad och båda tar del i vården av barnet.

Vårdbidraget lämnas enligt 22 kap. 4 § SFB som en hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Ett helt vårdbidrag motsvarar för ett år 250 procent av prisbasbeloppet. Övriga nivåer motsvarar en del av ett helt vårdbidrag. Under år 2017 motsvarar ett helt vårdbidrag 9 333 kronor/månad, tre fjärdedels vårdbidrag 7 000 kronor/månad, ett halvt vårdbidrag 4 667 kronor/månad och en fjärdedels vårdbidrag 2 333 kronor/månad.

Vårdbidrag kan lämnas enbart för tillsyn och vårdbehov, enbart för merkostnader eller för en kombination av behov och kostnader. Huvudprincipen är att det ska göras en sammanvägd bedömning av hjälpbehov och merkostnader. Ett läkarutlåtande om barnets hälsotillstånd ska ges in tillsammans med ansökan om vårdbidrag.

Om en viss del av vårdbidraget lämnas som en ersättning för merkostnader, är den delen skattefri och bestäms till

- 18 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 18 men inte 36 procent av prisbasbeloppet
- 36 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 36 men inte 53 procent av prisbasbeloppet,
- 53 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 53 men inte 69 procent av prisbasbeloppet
- 69 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 69 procent av prisbasbeloppet.

Om vårdbidraget enbart lämnas för merkostnader, är ersättningen 62,5 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till minst detta belopp. Om merkostnaderna uppgår till minst 36 procent av prisbasbeloppet, lämnas ersättningen med detta belopp. Vårdbidrag som bara utges för merkostnader är också skattefritt. Den del av vårdbidraget som utges för vård och tillsyn är däremot skattepliktigt och pensionsgrundande.

Ersättning för merkostnader kan även beviljas utöver ett helt vårdbidrag. Det gäller när behovet av vård och tillsyn ensamt grundar rätt till ett helt vårdbidrag utan att merkostnaderna beaktas samt att merkostnaderna uppgår till minst 18 procent av prisbasbeloppet. Merkostnadsersättningen bestäms då, alltefter merkostnadernas storlek, till 18, 36, 53 eller 69 procent av prisbasbeloppet.

Vårdbidrag kan också lämnas som ferievårdbidrag. Ferievårdbidraget betalas ut med en trettondedel av de fastställda vårdbidragens månadsbelopp och avrundas till närmsta krontal.

Om en förälder har flera barn med en sjukdom eller en funktionsnedsättning ska bedömningen göras av det sammanlagda behovet av tillsyn och vård. I det fall att det finns flera barn där barnen var för sig inte uppfyller kraven för ett vårdbidrag ska bidrag ändå kunna betalas ut om det totala behovet av stöd motiverar det. Ett barn kan aldrig ge rätt till mer än ett helt vårdbidrag.

Rätten till vårdbidrag ska omprövas minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Om förhållanden som påverkar behovet av vårdbidrag ändras, ska rätten till ersättning omprövas.

För ett barn som vårdas på en institution lämnas vårdbidrag bara om vården pågår under högst sex månader eller, när det gäller svårt sjuka barn, högst tolv månader.

Syftet med vårdbidraget

Syftet med vårdbidraget när det infördes 1964 var att underlätta ekonomiskt för de föräldrar som vårdade sitt barn i hemmet och att de inte skulle kunna känna sig tvingade att av ekonomiska skäl lämna sitt barn till vård på institution. Departementschefen anförde att ”med det föreslagna vårdbidraget åsyftas att ge en reell förbättring för berörda kategori barn.” Det handlade om att ersätta föräldern både för merkostnader och merarbete. Genom ändringar som trädde i kraft 1974 blev det tydligt att vårdbidraget främst skulle ses som en viss ersättning för att en av föräldrarna i regel måste avstå från förvärvsinkomst för att vårda barnet. Bidraget höjdes väsentligt och betalades ut till den förälder som förut-sattes stanna hemma för att vårda barnet i stället för, som tidigare, till barnet. I juli 1976 infördes bl.a. en bestämmelse om att även sådana mer-utgifter som uppkom på grund av barnets sjukdom eller funktionsned-sättning skulle beaktas och därmed blev syftet även att ersätta andra specifika merkostnader.

Några år senare ansåg Anhörigvårdskommittén att vårdbidragets syfte var att genom ett ekonomiskt stöd underlätta för föräldrar med barn med funktionsnedsättning att i hemmet ge barnen den tillsyn och vård som be-hövs för att barnen ska utvecklas på bästa sätt. Vidare framgår av kom-mitténs betänkande att det i tidigare uttalanden i förarbeten hade framförts att hänsyn skulle tas till vårdarens möjligheter att förvärvs-arbeta utanför hemmet. Kommittén ansåg dock att föräldrar med för-värvsarbete inte skulle uteslutas från möjligheten att få vårdbidrag. Vårdbidraget skulle ge föräldern ekonomiska förutsättningar att förkorta arbetstiden eller avstå från förvärvsarbete. Enligt kommittén är vård-bidraget en ersättning för merkostnader och det merarbete som utförs för barnet. Efter dessa uttalanden om syftet med vårdbidraget har inte någon mer ingående precisering av vårdbidragets syfte diskuterats i förarbetena.

Särskild tillsyn och vård

Det vårdbehov hos barnet som ska beaktas vid bedömningen av rätt till vårdbidrag anges i lagstiftningen med uttrycket ”särskild tillsyn och vård”. För rätt till vårdbidrag krävs att detta behov finns under minst sex månader. Vad som avses med särskild tillsyn och vård definieras inte i

Prop. 2017/18:190 lagstiftningen och den ledning som ges i förarbetena är mycket begränsad.

Av förarbetena framgår att begreppet ”särskild” markerar att de behov som ska beaktas är sådana som går utöver dem som finns hos barn utan funktionsnedsättning. Bedömning av rätt till vårdbidrag utgår således från vilken tillsyn och vård ett barn i samma ålder utan funktionsnedsättning har och vad som beaktas är sådana behov som går utöver detta. Möjligheterna att få vårdbidrag är därför mindre när det gäller små barn, vilka även utan funktionsnedsättning kräver tillsyn och vård i betydande omfattning.

I bedömningen av rätten till vårdbidrag finns däremot ingen koppling till den faktiska vårdens eller tillsynens kvalitet. Den omständigheten att Försäkringskassan bedömer att föräldrarna inte förmår tillgodose barnets behov på ett adekvat sätt, kan således inte läggas till grund för att avslå en ansökan eller dra in en redan beviljad förmån.

Av förarbetena framgår att vårdbidraget inte ska avgränsas till särskilda typer av funktionsnedsättningar. I stället ska vårdbidraget omfatta en mycket heterogen grupp som inrymmer både kroppsliga och psykiska funktionsnedsättningar, medfödda såväl som senare förvärvade.

Begreppet vård innefattar både direkta vårdinsatser och annan behandling. I förarbetena framhålls att barnets behov av träning är att se som ett naturligt led i en aktiv vårdinsats och således ingår i begreppet vård. Det innefattar även andra hjälpinsatser såsom att skapa rutiner, struktur, trygghet samt att aktivera och motivera. I praxis från dåvarande Försäkringsöverdomstolen läggs även vikt vid barnets behov av stimulans.

Begreppet tillsyn innefattar såväl strikt tillsyn av övervakande karaktär, som föräldrarnas bundenhet till barnet.

Vid bedömningen av rätten till vårdbidrag ska även merarbete som orsakas av vård- och tillsynsbehovet beaktas. Det kan gälla t.ex. merarbete i form av städning, klädvård och vård av hjälpmedel. Andra exempel på merarbete som Försäkringskassan godtar är att föräldern måste lära sig och återkommande träna andra kommunikationsmetoder, t.ex. teckenspråk. Kontakter med olika myndigheter och liknande med anledning av funktionshindret räknas i Försäkringskassans praxis också som sådant merarbete som ska beaktas.

Regeringsrätten (RÅ 2009 ref. 20) har slagit fast att den tidsåtgång för merarbete som föräldrarna anger, inte utan vidare kan läggas till grund för rätten till vårdbidrag. Enligt domstolen ska en bedömning göras av vad som är skäligt merarbete.

Merkostnad

Begreppet merkostnad är centralt vid bedömningen av rätten till vårdbidrag men är inte definierat i lagstiftningen. Av förarbetena till bestämmelserna om vårdbidrag följer att merkostnader är de kostnader som en förälder har på grund av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning och som går utöver de kostnader som är normala för barn utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

Som exempel på merkostnader har i äldre förarbeten nämnts kostnader för särskild kost, onormalt stort klädslitage och anpassning av bostad.

Merkostnader kan även vara utgifter för hjälpmedel, förbrukningsartiklar, kapitalvaror, större bostadsyta, hälso- och sjukvård, läkemedel och resor av olika slag (Riksförsäkringsverkets allmänna råd [2002:15] vårdbidrag) och i vägledningen Vårdbidrag (2012:1, s. 33 f.). Det finns även viss domstolspraxis om vilka merkostnader som kan beaktas vid bedömningen av vårdbidraget.

Vårdbidragets storlek

Vårdbidraget kan som nämnts betalas ut med en fjärdedels, halvt, tre fjärdedels och helt vårdbidrag. Vad som utmärker de olika nivåerna av vårdbidrag har lagstiftaren varken i lag eller i förarbeten närmare angett.

Försäkringskassan har rekommenderat (Riksförsäkringsverkets allmänna råd [2002:15] vårdbidrag) att om vårdinsatserna omfattar minst sju timmar per vecka och det finns ett uttalat tillsynsbehov eller betydande merkostnader bör föräldern ha rätt till en fjärdedels vårdbidrag. För att anses som betydande merkostnader bör de uppgå till minst 25 procent av prisbasbeloppet. (Regeringsrätten [RÅ 2009 ref. 20] har dock konstaterat att de allmänna råden endast utgör en rekommendation och bedömningen av en familjs situation och barnens särskilda behov av stöd skulle kunna utfalla så att en förälder har rätt till vårdbidrag även om merarbetet eller merkostnaderna underskrider den rekommenderade storleken.) Några rekommendationer om vad som krävs för övriga nivåer finns inte.

En viss ledning för att bedöma de olika nivåerna kan hämtas från förarbetsuttalanden. När vårdbidraget infördes som förmån beviljades det till barn som för avsevärd tid och avsevärd omfattning var i behov av särskild tillsyn och vård. Detta krav togs dock bort i samband med att ett halvt vårdbidrag infördes. Syftet var att inte enbart de barn som hade de mest omfattande funktionsnedsättningarna skulle kunna berättigas vårdbidrag. När en fjärdedels vårdbidrag infördes menade lagstiftaren att det i synnerhet gällde dem som hade regelbundna, ofrånkomliga kostnader i kombination med ett visst merarbete. Till denna kategori hörde främst föräldrar till barn med diabetes och barn med betydande allergiska besvär.

När det gäller merkostnader utöver ett helt vårdbidrag eller vårdbidrag enbart för merkostnader finns det bestämmelser i 22 kap. 13 och 14 §§ SFB om hur stora merkostnader som krävs för att få vårdbidrag på en viss ersättningsnivå.

Vårdbidraget i tillämpningen

Avsaknaden av tydliga regler och rekommendationer för bedömningen av rätten till vårdbidrag innebär att praxis från både Försäkringskassan och domstolar har betydelse för tillämpningen av vårdbidraget.

Riksförsäkringsverket har gett ut fyra rättsfallsöversikter (RFV anser 1986:6, 1989:3, 1995:15 och 2004:4) som rör vårdbidrag. De är strukturerade efter diagnoser, som i praktiken har kommit att få en viss betydelse för nivån på vårdbidraget.

Den senaste rättsfallsöversikten är från år 2004 och den som Försäkringskassan fortfarande anser vara aktuell. Den innehåller ett urval av

Prop. 2017/18:190 kammarrättsdomar avseende barn med neuropsykiatriska diagnoser. Av domarna framgår att ett helt vårdbidrag enbart har beviljats till barn som har diagnosen autism. I några fall har barn med autism eller autismliknande syndrom beviljats tre fjärdedels vårdbidrag. För ett barn med annan neuropsykiatrisk diagnos än autism har kammarrätten i de flesta av fallen beviljat ett halvt vårdbidrag. Riksförsäkringsverket konstaterar att det är svårt att dra några generella slutsatser av de i rättsfallsöversikten redovisade avgörandena och att motiveringarna i de flesta fall är sammanfattande.

Av de äldre rättslägesanalyserna kan utläsas att exempelvis föräldrar till barn med diabetes i huvudsak har rätt till vårdbidrag med en fjärdedel, att det bör utges helt vårdbidrag för barn med Downs syndrom, samt att det bör utges ett helt vårdbidrag om föräldrarna utför ett betydande merarbete i form av träning.

När det gäller barn med grav hörselnedsättning framgår av aktuell praxis från kammarrätten att likformighetsskäl talar för att barnets behov ska bedömas med ett helt vårdbidrag som utgångspunkt. Kammarrätten hänvisar även till äldre domar från Försäkringsöverdomstolen som anger att ett gravt hörselskadat barn har ansetts ha rätt till ett helt vårdbidrag. Även när det gäller barn med diabetes hänvisar kammarrätten till Försäkringsöverdomstolens uttalanden, exempelvis hänvisade Kammarrätten i Göteborg till ett uttalande om förutsättningarna för att utge helt vårdbidrag till barn som får diabetes under de första levnadsåren. I det aktuella målet (Kammarrätten i Göteborg den 5 november 2014, mål nr 7129-13) konstaterade dock kammarrätten att det kan antas att förståelsen för diabetes ökar med åldern på barnet och att familjen, efter ett par år, anpassar sig till sjukdomen. Ett helt vårdbidrag beviljades därför inledningsvis och därefter ett halvt.

När det gäller merkostnader finns praxis bl.a. vad gäller hälso- och sjukvård, fördyrad kost och fritidsaktiviteter. Av Försäkringskassans rättslägesanalyser kan utläsas att merkostnaderna som föräldrarna har för barnet sällan motiverar en ökning av nivån. I stället för höjd vårdbidragsnivå medför dessa, om de är tillräckligt höga, att en del av vårdbidraget blir skattefritt. Alternativt kan en merkostnadsersättning betalas ut, om det finns en rätt till ett helt vårdbidrag, på grund av att tillsyns- och vårdbehovet är så stort utan att merkostnaderna har inkluderats.

4.4 Andra närliggande stödformer och förmåner

4.4.1 Bakgrund

Detta avsnitt innehåller en genomgång av vissa närliggande stödformer som i olika utsträckning också avser att tillgodose en persons tillsyns-, vård- och hjälpbehov och deras förhållanden till de nuvarande förmånerna handikappersättning och vårdbidrag. Syftet är att identifiera eventuella överlappningar och otydligheter mellan översynens förmåner och andra stödformer som finns i samhället i dag.

Avgörande för rätten till de nuvarande förmånerna handikappersättning och vårdbidrag är förekomsten av tillsyns-, vård- eller hjälpbehov som

4.4.2 Bistånd enligt socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL är i huvudsak en målinriktad ramlag. Ramlagskonstruktionen innebär att detaljreglering har undvikits i så stor utsträckning som möjligt och att verksamheten styrs genom mål och delmål som anges i lagen. Regleringen innebär att kommuner och domstolar har ett inte obetydligt tolkningsutrymme vid tillämpningen av lagstiftningen.

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt (4 kap. 1 § första stycket SoL). Till livsföringen i övrigt hör bl.a. olika former av stöd och hjälp, service, vård och omsorg till personer med funktionsnedsättning och deras närstående. Den enskilde har ingen absolut rätt till en viss form av stöd. Vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga görs en sammanvägning av olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål (prop. 2000/01:80, s. 91).

Genom biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå (4 kap. 1 § fjärde stycket SoL). Begreppet skälig levnadsnivå är ett uttryck för vissa minimikrav på insatsen vad gäller kvaliteten, men ger i viss mån också uttryck för vilken form av insats som kan komma ifråga.

Uttrycket ”den som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt”, markerar den enskildes eget ansvar och lagens subsidiära förhållande till annan lagstiftning.

Utöver rättighetsbestämmelsen innehåller SoL särskilda bestämmelser som tydliggör socialnämndens uppgifter och dess ansvar i förhållande till olika grupper. Socialnämnden bör genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra. Socialnämnden får utse en särskild person (kontaktperson) eller en familj (kontaktfamilj) med uppgift att hjälpa den enskilde och hans eller hennes närmaste i personliga angelägenheter.

Av lagstiftningen (5 kap. 7 § SoL) framgår också att socialnämnden ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Socialnämnden ska vidare medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskild stöd. Det åligger också kommunen att inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av funktionsnedsättning behöver ett sådant boende. Socialnämnden ska också erbjuda stöd för att underlätta för bl.a. de personer som stödjer en närstående som har en funktionsnedsättning (5 kap. 10 § SoL).

Inom hemtjänsten ryms många olika slags insatser som syftar till att underlätta den enskildes dagliga livsföring och att möjliggöra kvarboende i ordinarie boende. Hemtjänstens traditionella innehåll kan allmänt sett indelas i uppgifter av servicekaraktär och uppgifter som mer inriktas mot personlig omvårdnad. Med serviceuppgifter kan avses bl.a. praktisk hjälp med hemmets skötsel, hjälp med inköp och ärenden och med tillredning av måltider eller distribution av färdiglagad mat. Med personlig omvårdnad avses de insatser som därutöver behövs för att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov. Detta kan handla om hjälp för att kunna äta och dricka, klä sig och förflytta sig, sköta personlig hygien och i övrigt insatser för att bryta isolering och för att känna trygghet och säkerhet i det egna hemmet. Till hemtjänsten kan hänföras sådana insatser som ledsagning, boendestöd och trygghetslarm.

Kontaktperson och kontaktfamilj

En kontaktperson eller kontaktfamilj har som uppgift att stödja och hjälpa en enskild person och hans eller hennes anhöriga i personliga angelägenheter.

Familjehem

Ett familjehem är ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt. Placering i familjehem är den vanligaste formen för heldygnsvård i Sverige.

HVB

Med hem för vård eller boende (HVB) avses enligt 3 kap. 1 § socialtjänstförordningen (2001:937) ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende. Om ett sådant hem drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.

Sysselsättning och dagverksamhet

Kommunen bör genom bl.a. dagverksamheter underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra. Kommunen ska även medverka till att personer med mer omfattande fysiska och psykiska funktionsnedsättningar får en meningsfull sysselsättning. Syftet med dessa insatser är bl.a. att underlätta för den enskilde att bo hemma, att främja kontakter med andra och motverka isolering, att erbjuda social och medicinsk rehabilitering och att främja delaktighet i samhällslivet.

Bostad med särskild service

Kommunerna är skyldiga att inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av funktionsnedsättning har behov av ett sådant boende. Insatsen ges när den enskilde trots stöd inte klarar att bo kvar i sitt

eget boende. I insatsen ingår den omvårdnad och service som den enskilde behöver.

För personer med omfattande funktionsnedsättningar är boende i gruppboendestad vanligast. För personer som kan klara ett mer självständigt boende men ändå behöver personal i närheten finns olika former av serviceboendestäder.

Korttidsboende

Med korttidsboende avses ett tillfälligt boende förenat med behandling, rehabilitering eller omvårdnad. Platser i korttidsboende används för flera syften, bl.a. som tillfälligt boende efter slutna vård, i väntan på permanent bostad med särskild service eller på bostadsanpassning i det egna hemmet eller som avlösning för anhöriga.

Korttidsboende är inte uttryckligen reglerat i lagstiftningen men har anses vara omfattat av begreppet särskilda boendeformer. Det ska emellertid framhållas att viss osäkerhet får anses råda kring denna tolkning då boendeformen i tidigare lagstiftningsarbeten har hänförs till kategorin hem för viss annan heldygnsvård.

Avlösning i hemmet

Avlösning i hemmet är en stödform som finns i nästan samtliga kommuner. Flertalet av de kommuner som erbjuder insatsen gör det kostnadsfritt upp till ett visst antal timmar per månad. Avlösning i hemmet är i första hand avsett att vara ett stöd för närstående som utför omfattande omvårdnadsinsatser.

Ekonomisk ersättning till närstående

Ofta aktualiseras frågan om socialtjänstens stöd för anhöriga som en fråga om ekonomisk ersättning för de vård- och stödinsatser dessa utför. Kontantbidrag utges från vissa kommuner i form av anhörganställning, hemvårdsbidrag eller anhörigbidrag. Anhörganställning gäller enbart personer i yrkesverksam ålder, medan hemvårdsbidraget eller anhörigbidraget också kan avse äldre personer, t.ex. en äldre maka. En anhörganställning har sin grund i ett beslut om hemtjänst. För att verkställa hemtjänstbeslutet anställs i dessa fall den anhörige för att genomföra hela eller delar av insatsen. Kommunen har då ett arbetsgivaransvar för den anhörige och har skyldigheter som omfattar bl.a. arbetsmiljö inklusive arbetshjälpmedel.

Hemvårdsbidrag eller anhörigbidrag är ett bidrag som kan betalas ut till den enskilde som behöver stöd och omsorg. Avsikten är att den enskilde herefter ska betala anhöriga eller andra närstående för de insatser dessa utför. Bidraget är skattefritt (8 kap. 18 § inkomstskattelagen [1999:1229]). Varje kommun bestämmer vilka riktlinjer som ska gälla för stödet, vilket innebär att villkoren för ersättning och ersättningsnivåerna varierar mellan kommunerna.

Förhållandet mellan insatser enligt SoL och handikappersättning och vårdbidrag

Såsom tidigare framgått ska vid bedömningen av rätten till handikappersättning och vårdbidrag bortses från sådana tillsyns-, vård- och hjälpbehov som tillgodoses genom andra samhällsstöd. Lagstiftningens konstruktion markerar att det är fråga om situationer då behovet faktiskt är tillgodosett. Den enskilde kan således inte nekas handikappersättning eller vårdbidrag med hänvisning till att han eller hon skulle kunna få sitt behov av hjälp tillgodosett genom att ansöka om t.ex. hemtjänst.

I 4 kap. 1 § SoL markeras att denna lag är subsidiär när ett hjälpbehov också kan tillgodoses genom någon annan huvudmans försorg. Kommunens yttersta ansvar för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver innebär dock ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Det ska emellertid framhållas att de tillsyns-, vård- och hjälpbehov som kan tillgodoses genom såväl handikappersättning och vårdbidrag som genom bistånd enligt socialtjänstlagen i princip uteslutande är sådana där det inte kan krävas av närstående att de själva ansvarar för det praktiska omvårdnadsarbetet (se 6 kap. 1 § äktenskapsbalken och 6 kap. 2 § föräldrabalken). När det gäller vårdbidraget för barn avses sådan tillsyn och omvårdnad som går utöver normalt föräldraansvar. Kommunens utrymme att avslå en ansökan om bistånd för vård- eller hjälpbehov med hänvisning till att behovet kan tillgodoses genom handikappersättning eller vårdbidrag är enligt dagens regelverk därför mycket begränsat. Däremot skulle det kunna tänkas att kommunen, med hänvisning till den enskildes möjlighet att få handikappersättning, avstår från att utnyttja den frivilliga kompetensen vad gäller stöd utöver vad den enskilde är berättigad till enligt SoL.

Förhållandet mellan SoL och de aktuella socialförsäkringsförmånerna innebär således att den enskildes agerande och val påverkar i vad mån de olika huvudmännens resurser kommer att tas i anspråk för att täcka ett visst hjälpbehov. Ju större eget (frivilligt) ansvar den närstående eller föräldern tar desto större blir underlaget för hjälpbehovet i handikappersättningen respektive tillsyns- och vårdbehovet i vårdbidraget. Motsatt gäller att utrymmet för handikappersättning och vårdbidrag minskar, t.ex. om den enskilde ansöker om och beviljas hemtjänst eller om en förälder ansöker om och beviljas avlösning i hemmet.

4.4.3 Stöd och service enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Allmänt

Stöd och service som lämnas enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) utgör rättigheter för personer med omfattande funktionsnedsättningar. LSS omfattar personer med:

- utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd,
- betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller

- andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Den som omfattas av LSS har, om han eller hon behöver sådan hjälp i sin livsföring och om behovet inte är faktiskt tillgodosett på annat sätt, rätt till stöd och service i form av:

- rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder,
- biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt SFB,
- ledsagarservice,
- biträde av kontaktperson,
- avlösarservice i hemmet,
- korttidsvistelse utanför det egna hemmet,
- korttidstillsyn för skolungdom över tolv år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov,
- boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet,
- bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna,
- daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte går en utbildning.

LSS innebär inte någon inskränkning i de rättigheter som kan tillkomma den enskilde enligt någon annan lag. Insatser enligt LSS ska ges den enskilde endast om han eller hon begär det. Det är således inte möjligt att neka den enskilde stöd enligt någon annan mer generellt verkande lag med hänvisning till att behovet i stället skulle kunna tillgodoses genom att den enskilde ansöker om insatser enligt LSS. Kommunerna ansvarar för de flesta insatserna.

Personlig assistans

Personlig assistans är ett personligt stöd som knyts till den enskilde, inte till en verksamhet. Insatsen är förbehållen personer med omfattande funktionsnedsättningar som behöver hjälp med den personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (s.k. grundläggande behov). Personlig assistans ska ge den enskilde möjlighet att som andra i samhället kunna studera, delta i fritidsverksamhet, få möjlighet till eget boende m.m. Insatsen kan lämnas antingen i form av biträde av personlig assistent, eller i form av ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans.

Personlig assistans ges efter det att den enskilde har fyllt 65 år endast om insatsen har beviljats före 65-årsdagen eller ansökan om sådan insats inkommit till kommunen senast dagen före 65-årsdagen och därefter blir

Prop. 2017/18:190 beviljad. En beviljad insats får dock inte utökas efter det att den enskilde har fyllt 65 år.

Ledsagarservice

Ledsagarservice har till syfte att underlätta för den enskilde att ha kontakter med andra. Avsikten är att den enskilde ska få hjälp med att komma ut bland andra människor, exempelvis ledsagning för besök hos vänner eller vid deltagande i kulturlivet. Insatsen bör enligt förarbetena ha karaktären av personlig service och anpassas efter de individuella behoven.

Biträde av kontaktperson

Kontaktperson är ett icke professionellt stöd som ges av en annan medmänniska. Syftet är att bryta den enskildes isolering genom samvaro och hjälp till fritidsaktiviteter. En kontaktperson kan också ge råd till eller vara den enskildes förespråkare i olika situationer som inte är av så komplicerad natur att t.ex. god man eller juridisk expertis bör anlitas.

Avlösarservice

Avlösarservice i hemmet har till syfte att göra det möjligt för anhöriga, eller familjehemsföräldrar, att få avkoppling och uträta sysslor utanför hemmet. Insatsen bör enligt förarbetena kunna erbjudas såväl på regelbunden basis som vid enstaka tillfällen vid akuta behov.

Korttidsvistelse

Syftet med korttidsvistelse utanför det egna hemmet är dels att den enskilde ska erbjudas miljöombyte och rekreation, dels att anhöriga därigenom kan få avlösning i omvårdnadsarbetet. Insatsen bör enligt förarbetena också kunna ses som ett led i att bryta ett ensidigt beroende mellan barn och föräldrar. I likhet med avlösarservice kan korttidsvistelse erbjudas både som en regelbunden insats och som en lösning vid akuta behov.

Korttidstillsyn

Korttidstillsyn ger barn över tolv år med funktionsnedsättning rätt till tillsyn utanför det egna hemmet före och efter skolans slut, under lov dagar, studiedagar samt längre lov såsom sommarlov.

Boende i familjehem och bostad med särskild service för barn

Barn som trots olika stödåtgärder inte kan bo hos föräldrarna har enligt LSS rätt till boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn och ungdomar.

Familjehem enligt LSS har samma betydelse som i socialtjänstlagen, dvs. att barnet bor hos en annan familj än den egna. Bostad med särskild service för barn och ungdomar är en insats främst avsedd för barn och unga med komplicerade omvårdnadsbehov. Boendeformerna familjehem och bostad med särskild service för barn och ungdomar är frivilligt valda och ska i förhållande till barnets hem vara en kompletterande varaktig

uppväxtmiljö. Gränsen mellan olika boendeformer bör enligt förarbetena vara mjuk och utgångspunkten bör vara att med föräldrahemmet som bas hitta den bästa lösningen för barnet eller den unge.

Prop. 2017/18:190

Bostad med särskild service för vuxna och annan särskilt anpassad bostad för vuxna

Bostad med särskild service för vuxna kan utformas på många olika sätt. I förarbetena nämns de två huvudformerna servicebostad och grupp-bostad. Grupp-bostaden är ett bostadsalternativ för den som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig.

Med servicebostad avses sådana bostäder som har tillgång till gemensam service, t.ex. restaurang, matdistribution och fast anställd personal. Serviceboende kan vara ett mellanting mellan ett helt självständigt boende i egen lägenhet och en lägenhet i grupp-bostad.

Med annan särskilt anpassad bostad avses en bostad med viss grundanpassning men där behövt stöd och service ges inom ramen för övriga insatser enligt LSS, t.ex. genom personlig assistans eller ledsagar-service.

Daglig verksamhet

Daglig verksamhet med stöd av 9 § 10 LSS syftar till att erbjuda en meningsfull sysselsättning för dem som är i yrkesverksam ålder men saknar förvärvsarbete och inte går någon utbildning. Verksamheten ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling och gemenskap efter hans eller hennes önskemål. Den omvårdnad den enskilde behöver när han eller hon deltar i verksamheten ingår i insatsen.

LSS förhållande till handikappersättningen och vårdbidraget

LSS innebär inte någon inskränkning i de rättigheter som den enskilde kan ha enligt någon annan lag. Handikappersättning eller vårdbidrag kan nekas om den enskilde faktiskt är beviljad en insats enligt LSS som tillgodoser det aktuella behovet. Omvänt kan även LSS-insatser nekas om behovet faktiskt är tillgodosett genom annat stöd. I likhet med vad som gäller i fråga om insatser enligt socialtjänstlagen kommer den enskildes agerande och val därför att ha betydelse för hur gränserna mellan de olika huvudmännens ansvar ska dras i det enskilda fallet.

4.4.4 Föråner enligt socialförsäkringsbalken

Assistansersättning

Personlig assistans kan utöver LSS även beviljas med stöd av 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB) i form av assistansersättning. Till skillnad från när insatsen ges med stöd av LSS utgör assistansersättning enligt SFB endast ett ekonomiskt stöd för köp av personlig assistans eller för kostnader för personliga assistenter.

Enligt 51 kap. 6 § första stycket SFB ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken när man bedömer behovet av personlig assistans för ett barn.

I 51 kap. 6 § andra stycket SFB finns en bestämmelse som reglerar förhållandet mellan vårdbidrag och assistansersättning. Enligt den får vårdbidrag, om sådant lämnas, inte påverka bedömningen av den enskildes behov av personlig assistans. Vårdbidraget kan således aldrig påverka assistansersättningen, medan beviljad assistansersättning däremot kommer att påverka förutsättningarna för rätt till vårdbidrag. Konstruktionen innebär att den enskilde har exempelvis möjlighet att välja att ett visst behov ska lämnas utanför bedömningen av rätt till personlig assistans för att i stället läggas till grund för bedömningen av rätt till vårdbidrag.

Förhållandet mellan handikappersättningen och assistansersättningen är inte reglerat i lag. Tillämpningen är dock som den arbetsgrupp som har utarbetat förslagen i promemorian har uppfattat det densamma som vid vårdbidrag, dvs. beviljad handikappersättning påverkar inte rätten till assistansersättning medan beviljad assistansersättning däremot innebär att rätten till handikappersättning omprövas. Den enskilde avgör därmed vilka hjälpbehov som ska läggas till grund för respektive förmån.

Tillfällig föräldrapenning

Tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. SFB syftar bl.a. till att ge föräldrar ekonomiskt stöd när de behöver avstå från förvärvsarbete i samband med att barnet är sjukt eller smittat, ordinarie vårdare är sjuk eller smittat eller när den andra föräldern måste följa med ett annat av familjens barn till läkare, besök hos barnvårdscentralen eller en annan mottagning för barnhälsovård.

Förmånen kan bl.a. lämnas vid vård av ett sjukt barn som inte har fyllt 12 år. I sådana fall kan den tillfälliga föräldrapenningen lämnas under högst 120 dagar per år (13 kap. 21 § SFB). För barn som på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller annan funktionsnedsättning behöver särskild tillsyn och vård finns en utökad rätt till tillfällig föräldrapenning (13 kap. 22 § SFB). Föräldrapenning kan i sådana fall betalas ut även för vård av barn som har fyllt 12 men inte 16 år om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete. Förmånen kan då lämnas under högst 120 dagar per år.

En förälder till ett barn som omfattas av LSS har dessutom rätt till tillfällig föräldrapenning för högst tio kontaktdagar per år till dess att barnet fyller 16 år (13 kap. 26 § SFB). Detta gäller under förutsättning att föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med deltagande i föräldrautbildning, besök i barnets skola, förskola, fritidshem eller viss annan pedagogisk verksamhet.

En förälder till ett barn som omfattas av LSS har därutöver rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av barnet från det att barnet har fyllt 16 år till dess att det fyller 21 år. Rätt till tillfällig föräldrapenning föreligger dock endast om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete på grund av sjukdom eller smitta hos barnet (13 kap. 27 § SFB). Med sjukdom hos barnet avses i detta sammanhang ett tillkommande sjukdomstillstånd, dvs. en ny sjukdom eller att grundtillståndet försämras. Om barnet efter att ha fyllt 21 år går i en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning

eller i gymnasiesärskola har föräldern rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av barnet till och med vårterminen då barnet fyller 23 år. Ersättning lämnas under högst 120 dagar per år.

Den som förvärvsarbetar har enligt 8 § föräldraledighetslagen (1995:584) rätt till ledighet från sin anställning under den tid då han eller hon får tillfällig föräldrapenning.

Tillfällig föräldrapenning och det hittillsvarande vårdbidraget har delvis överlappande syften. Båda förmånerna lämnas när ett barn är i behov av tillsyn och vård. I 11 kap.16 § SFB regleras förhållandet mellan tillfällig föräldrapenning och vårdbidrag på så sätt att tillfällig föräldrapenning inte kan lämnas för sådana behov av vård eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till vårdbidrag. Detta innebär att den tillfälliga föräldrapenningen fungerar som ett komplement till vårdbidraget (RÅ 2001 ref. 70). Relationen mellan förmånerna är sådan att den tillfälliga föräldrapenningen inte på förhand kan inskränka rätten till vårdbidrag och vårdbidragets omfattning avgör det framtida utrymmet för beviljande av tillfällig föräldrapenning.

Konstruktionen innebär att föräldern har en viss valmöjlighet mellan att få ett visst behov av tillsyn och vård tillgodosett genom vårdbidrag respektive tillfällig föräldrapenning. Exempelvis kan föräldern välja att undanta läkarbesök från vårdbidraget för att härigenom kunna få tillfällig föräldrapenning när han eller hon avstår från förvärvsarbete i samband med sådana besök. Tillfällig föräldrapenning kan också beviljas för sådana situationer som normalt inte kan förutses och därför inte utgör underlag för vårdbidraget, t.ex. vid nya sjukdomar och akuta försämringsstillstånd hos barnet. Vidare har Försäkringskassan i ett rättsligt ställningstagande (FKRS 2007:05) uttalat att tillfällig föräldrapenning bör kunna utges till den förälder som inte är beviljad vårdbidrag när båda föräldrarna följer med sitt barn till läkare när barnet lider av allvarlig sjukdom och även när båda föräldrarna, som en del i behandlingen av sitt barn, behöver delta i läkarbesök eller i behandling som ordinerats av läkare.

Förhållandet mellan tillfällig föräldrapenning och handikappersättning har inte reglerats i SFB.

Närståendepenning

Närståendepenning enligt 47 kap. SFB kan beviljas när en närstående vårdar en person som är svårt sjuk. Till närstående räknas anhöriga, men även andra som har nära relationer med den sjuke. Med svårt sjuk avses enligt förarbetena sådana sjukdomstillstånd som innebär ett påtagligt hot mot den sjukas liv (prop. 1987/1988:176, s. 100 och 114 f.). Närståendepenning kan endast utges under en relativt begränsad period och även om uttrycket vårda används tar förmånen snarare sikte på att möjliggöra medmänsklig närvaro än att tillgodose egentliga behov av vård, tillsyn och hjälp.

Närståendepenning kan beviljas som hel, halv eller en fjärdedels ersättning. Den som förvärvsarbetar har enligt 20 § lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård rätt till hel ledighet från sitt arbete under tid då han eller hon uppbär hel närståendepenning och till förkortning av

Prop. 2017/18:190 arbetstiden till hälften eller till tre fjärdedelar under tid då han eller hon uppbär halv eller fjärdedels ersättning.

Regleringen av närståendepenningen innehåller bestämmelser om samordning med vissa andra förmåner. Förhållandet till handikappersättningen och vårdbidraget berörs dock inte i dessa bestämmelser och någon samordning torde i praktiken inte heller vara nödvändig eftersom närståendepenningen utges under begränsade tidsperioder.

4.4.5 Exempel på vissa övriga samhällsstöd som kan tillgodose hjälpbehov

Personligt biträde och särskild stödperson för introduktion och uppföljning

Bidrag för personligt biträde är ett bidrag från Arbetsförmedlingen till en arbetsgivare eller annan som har kostnader för biträde som hjälper en person med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga att utföra återkommande arbetsmoment eller hantera återkommande arbetsituationer som personen inte klarar på egen hand.

Särskild stödperson för introduktion och uppföljning (SIUS) innebär att Arbetsförmedlingen utser en särskild stödperson åt en person med funktionsnedsättning som behöver extra stöd och träning i inledningsskedet av en anställning eller under arbetspraktik som föregår en anställning.

Bestämmelser om dessa stöd finns i 9–11 §§ förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Stöd till studerande på universitet, högskolor och yrkeshögskolor

I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som syftar till att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter för bl.a. studerande med funktionsnedsättning. I lagstiftningen finns förbud mot diskriminering bland annat på grund av bristande tillgänglighet. Vidare ställs krav på att arbeta förebyggande och främjande för att motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter, så kallade aktiva åtgärder. Arbetet ska ske enligt ett övergripande ramverk medan utformningen av de konkreta åtgärderna överlämnas till utbildningsanordnaren att utforma i samverkan med studenter.

För att underlätta för studenter med funktionsnedsättning i studiesituationen har de möjlighet att få så kallat särskilt pedagogiskt stöd. Sedan 1993 har Stockholms universitet (SU) i uppdrag att fördela bidrag för särskilt pedagogiskt stöd till universitet och högskolor för de kostnader som överstiger 0,3 procent av de enskilda lärosätenas anslag för grundutbildning. Stödet kan bestå av anteckningsstöd, teckenspråkstolkning, mentorsstöd, handledning osv. Vid varje lärosäte finns en samordnare av pedagogiskt stöd som ska bistå studenter med funktionsnedsättning med hjälp och stöd. Under 2015 fick enligt SU:s statistik cirka 12 000 studenter tillgång till lärosätenas stödresurser genom kontakt med en samordnare och totalt 68 miljoner kronor fördelades; 35 miljoner kronor

betalade lärosätena själva och 33 miljoner kronor fördelades från SU. För att beviljas särskilt pedagogiskt stöd krävs att studenten har en varaktig funktionsnedsättning som måste styrkas med intyg eller liknande.

Universitet och högskolor kan även ansöka om bidrag från Specialpedagogiska skolmyndigheten enligt förordningen (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd. Särskilt utbildningsstöd är ett bidrag för att lärosätena ska kunna anställa stödpersoner till studenter som är i behov av stöd för att kunna genomföra sina studier.

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) har enligt sin instruktion förordningen (2010:769) med instruktion för Myndigheten för tillgängliga medier, bl.a. i uppdrag att förse högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning med sådana exemplar av kurslitteratur som de behöver för att kunna ta del av litteraturen. Studenter kan även beställa inläsning eller annan anpassning av sin obligatoriska kurslitteratur. Lånen är kostnadsfria för studenten och för högskolan.

Vad gäller yrkeshögskolorna ansvarar Myndigheten för yrkeshögskolan för att bevilja ekonomiskt stöd till utbildningsanordnaren avseende pedagogiska och fysiska anpassningar som bidrar till att en person med funktionsnedsättning ges förutsättningar att kunna fullfölja utbildningen.

Personligt ombud

Det stora flertalet kommuner bedriver verksamhet med personligt ombud. Målgruppen är vuxna personer som har psykiska funktionsnedsättningar och sammansatta och omfattande behov av vård, stöd och service, rehabilitering och sysselsättning samt behov av långvariga kontakter med socialtjänsten, primärvården och den specialiserade psykiatrin och andra myndigheter.

De personliga ombudens arbetsuppgifter består bl.a. i att tillsammans med klienten identifiera och formulera hans eller hennes behov av vård, stöd, service, rehabilitering och sysselsättning. De personliga ombuden ska även se till att insatserna planeras, samordnas och genomförs, samt bistå klienten i kontakterna med olika myndigheter.

God man och förvaltare

Enskilda som inte själva kan ta tillvara sina intressen kan få hjälp av en god man enligt föräldrabalken. Den gode mannens uppdrag omfattar att bevaka huvudmannens rätt, förvalta dennes egendom och sörja för dennes person. Uppdraget kan begränsas till att endast avse någon eller några av dessa funktioner.

Om den enskilde inte själv kan ta tillvara sina intressen och det inte är tillräckligt med hjälp av en god man, kan rätten besluta om förvaltarskap enligt föräldrabalken. Den enskilde förlorar då sin rättshandlingsförmåga i den utsträckning förvaltare får sitt uppdrag. Uppdragsområdet för förvaltaren är detsamma som för en god man och kan också begränsas på samma sätt.

Genom EU-rätten tillerkänns personer med funktionsnedsättning ett antal rättigheter som syftar till att möjliggöra för dem att resa med flyg eller tåg på samma villkor som andra.

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) 1107/2006 om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet, har den enskilde bl.a. rätt till kostnadsfri assistans på flygplatser och ombord på flygplanen.

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) 1371/2007 om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer, har personer med funktionsnedsättning bl.a. rätt till kostnadsfri assistans ombord på tågen samt vid påstigning och avstigning.

Kommunikationstjänster m.m.

Post- och telestyrelsen (PTS) har bl.a. till uppdrag att se till att viktiga tjänster inom områdena elektronisk kommunikation och post finns tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Inom ramen för detta uppdrag upphandlar PTS olika tjänster, till exempel förmedlingstjänster för bild- och texttelefoni och kostnadsfri nummerupplysning. PTS genomför också utvecklings- och försöksverksamhet för att ta fram nya tjänster för personer med funktionsnedsättning.

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) är en statlig myndighet vars uppdrag är att ge människor med läsnedsättning tillgång till de medier de behöver på det sätt som passar dem. Verksamheten består bland annat av produktion av talböcker och punktskriftsböcker.

Betydelsen av annat samhällsstöd vid prövningen av förmåner enligt socialförsäkringsbalken

Av Försäkringskassans vägledningar om handikappersättning och vårdbidrag framgår att myndigheten endast beaktar andra samhällsstöd i de fall de faktiskt beviljats den enskilde. Att den enskilde har möjlighet att ansöka om andra stödinsatser påverkar således inte bedömningen.

4.4.6 Samspel och överlappningar

Tillsyns- och vårdbehov hos barn och behov av hjälp för vuxna med funktionsnedsättning kan i dag tillgodoses genom tillhandahållande av olika tjänster eller förmåner från samhället samt genom ekonomisk kompensering till närstående och andra som bistår den enskilde. Det kan diskuteras om det finns en optimal balans mellan olika sätt att tillgodose behovet och om den nuvarande strukturen utgör en bra fördelning mellan stat och kommun. Med den nuvarande utformningen av olika stöd är det föräldern respektive den vuxne med funktionsnedsättning som i viss utsträckning får avgöra i vilken grad vårdbidraget respektive handikappersättningen eller andra statliga eller kommunala stödformer tas i anspråk. Vissa förmåner överlappar varandra delvis, t.ex. vårdbidraget och den tillfälliga föräldrapenningen. Den nuvarande ordningen innebär emellertid att föräldrar till barn med funktionsnedsättning får ett ut-

rymme att utifrån en aktuell problembild och situation göra det val som passar bäst.

Genom att avstå från t.ex. kommunala tjänster kan den enskilde öka utrymmet för ekonomisk ersättning i form av handikappersättning eller vårdbidrag. Den enskildes möjlighet att kunna göra val blir därmed i dessa fall överordnad de olika huvudmännens eventuella synpunkter på vad som är en optimal fördelning mellan ekonomisk kompensation och offentligt finansierade stödinsatser.

En risk med nuvarande ordning kan vara att föräldrar eller närstående som företräder den enskilde gör val som motiveras mer av egna ekonomiska hänsyn än omsorgen om barnet eller den vuxne med funktionsnedsättning. Stödinsatser som kan vara positiva för barnet eller den vuxne med funktionsnedsättning kan få en negativ inverkan på familjens ekonomi. Risker för sådana oönskade effekter har påtalats inom systemet med personlig assistans, t.ex. när den som tillgodoser behovet har svag eller ingen förankring på arbetsmarknaden.

Teoretiskt skulle det kunna argumenteras för ett system där omvårdnadsbidraget och merkostnadsersättningen som föreslås i det följande blir sekundära i förhållande till annat stöd dvs. att förmånerna inte skulle beviljas när behovet kan tillgodoses genom t.ex. kommunala stödinsatser. Arbetsgruppen gjorde emellertid i promemorian bedömningen att det inte inom ramen för de nuvarande förmånerna – och inte heller inom ramen för de nya förmånerna – finns, eller kommer att finnas, någon nämnvärd problematik bestående i att enskilda själva eller efter påverkan från huvudmännen gör val. Vidare är det inte minst ur ett barnperspektiv av stor vikt att föräldrar uppmuntras och ges förutsättningar att ta hand om sina barn i det egna hemmet. Att ge barn med funktionsnedsättningar möjlighet att dela de vardagsmönster och livsvillkor som är vanliga för barn som inte har någon funktionsnedsättning är angeläget och en närmast självklar princip för en modern funktionshinderspolitik. Vad gäller barn som har funktionsnedsättningar finns det därmed starka argument för parallella system med fortsatt valfrihet i de fall ett visst behov kan tillgodoses såväl genom ekonomisk kompensation till föräldrar som genom en offentligt finansierad tjänst.

Ett system som medger att den enskilde väljer måste emellertid ge förutsättningar för informerade val. I denna fråga har den arbetsgrupp som har tagit fram promemorian uppfattat att det finns brister. Vid möten med de funktionshindersorganisationer som medverkat i referensgruppen har dessa vid flera tillfällen uppgett att det i dag är svårt för enskilda att bedöma konsekvenserna av de val som de behöver göra. Särskilt har framhållits risken för återkrav på grund av dubbla ersättningar i samband med retroaktivt beviljade förmåner. Arbetsgruppen bedömde i promemorian dock att problemet främst kunde hänföras till informationsbrister och inte till lagtekniska brister.

Vad gäller förhållandet mellan de nu aktuella förmånerna och andra stödformer framstår lagstiftningen på ett formellt plan som tydlig. Faktisk överlappning i betydelsen dubbelkompensation kan med den valda lagstiftningstekniken inte uppkomma. Med detta sagt ska dock inte underskattas att det med dagens konstruktion kan vara svårt även för handläggarna att avgöra hur t.ex. utbyte av timmar mellan assistansersättning och vårdbidrag kan ske utan att föräldern inte uppfyller förut-

Prop. 2017/18:190 sättningsarna för att få den sistnämnda förmånen. Svårigheterna pekar på behovet av ett tydligare regelverk för vad som krävs för att erhålla en förmån eller hur omfattande omvårdnads- och tillsynsbehovet ska vara för att ge rätt till ersättning på en viss nivå.

När det gäller frågan om information till enskilda har Försäkringskassan 2015 förändrat sitt arbetssätt för att kontakterna med myndigheten ska bli enklare och tryggare för personer med funktionsnedsättning och för föräldrar till barn med funktionsnedsättning. Målet är att minska krånglet för personer med funktionsnedsättning och att öka deltagandet i arbetslivet samt i det övriga samhällslivet. Försäkringskassan har i samarbete med personer med funktionsnedsättning och ett antal funktionshindersorganisationer tagit fram sex löften samt gjort en utfästelse om att de personer som har störst behov ska erbjudas en kontaktperson med ansvar för att samordna alla kontakter med Försäkringskassan. Mer än hälften av de personer som har en förmån på grund av sin funktionsnedsättning har flera andra förmåner och många kontakter med Försäkringskassan.

4.5 Samordning av stöden inom EU

Det svenska socialförsäkringsskyddet är uppdelat i bosättningsbaserade respektive arbetsbaserade förmåner. Handikappersättning och vårdbidrag är bosättningsbaserade förmåner. Det innebär att enligt socialförsäkringsbalken måste en person vara bosatt i Sverige för att kunna beviljas handikappersättning eller vårdbidrag. EU-förordningarna har dock företräde framför nationell rätt. Det betyder att en person med stöd av EU-rätten kan vara omfattad av svensk försäkring och ha rätt till handikappersättning eller vårdbidrag, även om han eller hon inte är bosatt i Sverige.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen med tillhörande tillämpningsförförordning utgör ett detaljerat regelsystem som har till syfte att samordna medlemsländernas regler om social trygghet. Syftet med regelverket är att samordna ländernas olika system och fastställa vilket lands lagstiftning en person ska vara omfattad av.

Det är inte all socialförsäkring som omfattas av förordningen utan den samordnar vissa sakområden. Ett sakområde som samordnas av förordningen är förmåner vid sjukdom medan så kallade blandförmåner inte behöver samordnas.

Sverige angav tidigare att vårdbidrag och handikappersättning skulle undantas från vissa samordningsregler genom att klassas som så kallade blandförmåner enligt artikel 70 i förordning (EG) nr 883/2004. Om en förmån är en blandförmån innebär det att medlemsstaten kan göra gällande att den försäkrade måste vara bosatt i medlemsstaten för att beviljas förmånen och att förmånen inte behöver exporteras.

I domen C-299/05, från den 18 oktober 2007, konstaterade EU-domstolen dock att vårdbidrag och handikappersättning inte är blandförmåner utan i stället omfattas av sakområdet förmåner vid sjukdom. EU-domstolens utslag i mål C-299/05 innebär att om förordning (EG) nr 883/2004 är tillämplig så kan inte en försäkrad eller dennes familje-

5 Ändrad struktur av stöden till personer med funktionsnedsättning

5.1 Brister i tydlighet och tidsenlighet

Regeringen kan konstatera att både handikappersättningen och vårdbidraget har uppenbara brister i fråga om förutsägbarhet och transparens. Det går att urskilja två grundläggande förhållanden som starkt bidrar till detta. Regelverken för såväl handikappersättningen som vårdbidraget är anmärkningsvärt otydliga i flera delar. För handikappersättningen gäller exempelvis att det nuvarande regelverket saknar en tydlig beskrivning av innebörden av begreppet merkostnad, som får anses vara centralt för förmånen. Inte heller finns regler som tydliggör vilka kategorier av merkostnader som det är tänkt att förmånen ska ersätta eller bestämmelser om vilka förutsättningar som ska gälla för att ersättningen ska lämnas på de olika nivåerna. Vårdbidraget kan med nuvarande regelverk, i princip, lämnas på fyra nivåer (som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån). Inte heller här finns regler i lagstiftningen som anger förutsättningarna för bidrag på de olika nivåerna. För vårdbidraget gäller dessutom att det nuvarande regelverket är komplext och svårgreppbart, vilket också framhållits av funktionshindersorganisationerna under översynsarbetets gång.

Vidare gäller, för både handikappersättningen och vårdbidraget, att det vid prövningen av rätten till förmånerna ska ske en sammanvägning av såväl merkostnader som hjälpbehov respektive vård- och tillsynsbehov. Inte någonstans i nuvarande regelverk ges någon tydlig vägledning för hur denna sammanvägning ska göras. Det har funnits stor samstämmighet, bl.a. i den referensgrupp med företrädare för funktionshindersorganisationerna som följt översynsarbetet, om att denna ordning med prövningar som innefattar både merkostnader och hjälpbehov starkt bidrar till problemen med bristande förutsägbarhet och transparens.

De nuvarande reglerna brister när det gäller tidsenlighet. De bestämmelser som i dag gäller för handikappersättningen har i princip varit oförändrade sedan 1975. Därefter har någon mer samlad översyn av regelverket inte gjorts. Reglerna för vårdbidraget har i sina huvuddrag varit desamma sedan 1976. Den senaste mer samlade översynen genomfördes 1981 av Anhörigvårdskommittén i delbetänkandet Vårdbidrag för handikappade barn under 16 år (Ds S 1981:15), som resulterade endast i mindre ändringar.

Regelverken för de båda förmånerna har mot den bakgrunden varit i princip oförändrade, trots att det under de senaste årtiondena skett betydande förändringar i funktionshinderspolitiken och i utformningen av olika samhällsstöd inom området. Exempel på det senare är LSS-reformen och införandet av en rätt till personlig assistans samt ändringar

Prop. 2017/18:190 i regelverken för tillfällig föräldrapenning. Det finns mot den bakgrunden ett behov av att se över förmånernas inriktning och syften, så att de bättre överensstämmer med den verklighet som gäller i dag och i framtiden.

5.2 Andra viktiga förändringsbehov inom förmånerna

Utöver vad som nu sagts ska ytterligare ett par principiellt viktiga bristområden i nuvarande förmåner lyftas fram, där behovet av förändringar är uppenbart.

Att vara förälder till ett barn med funktionsnedsättning innebär ofta att avsevärd tid och kraft får läggas på både omvårdnad och tillsyn av barnet. Det finns ett stort antal vittnesmål från berörda föräldrar om de svårigheter som det innebär att kombinera omvårdnads- och tillsynsarbetet med ett förvärvsarbete. Det är inte ovanligt att föräldrar till barn med funktionsnedsättningar därför helt tvingas avstå från att förvärvsarbeta. Från funktionshindersorganisationerna har det mot denna bakgrund rests krav på att föräldrar som har vårdbidrag ska ges möjlighet till förkortning av normalarbetstid. Det skulle ge dessa föräldrar bättre förutsättningar att kunna kombinera omvårdnaden och tillsynen av barnet med förvärvsarbete.

Ytterligare en principiellt viktig fråga gäller nuvarande problematik kring att dela ett vårdbidrag mellan bl.a. särlevande föräldrar som båda ansvarar för omvårdnaden och tillsynen av ett barn, men som inte är eniga om fördelningen av bidraget. Enligt regeringen är det både ur barnets perspektiv och ur ett jämställdhetsperspektiv angeläget att denna fråga får en lösning.

5.3 Två nya socialförsäkringsförmåner

Regeringens förslag: Det ska införas två nya socialförsäkringsförmåner:

1) merkostnadsersättning vid funktionsnedsättning hos barn och vuxna och

2) omvårdnadsbidrag vid funktionsnedsättning hos barn.

Bestämmelser om de nya förmånerna ska införas i socialförsäkringsbalken. Förmånerna ska administreras av Försäkringskassan.

Socialförsäkringsförmånerna handikappersättning och vårdbidrag ska avskaffas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslagen som helhet. *Landstinget Sörmland* bedömer att förslagen kommer att innebära förbättringar för barn med funktionsnedsättning och deras föräldrar samt för vuxna med funktionsnedsättning. Det är, enligt landstinget, särskilt positivt att stort fokus lagts på att föreslå regler som är

tydliga och enkla att förstå och tillämpa. Landstinget lyfter fram styrkan i att förslagen har tydliga barnrätts- och jämställdhetsperspektiv.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) anser att det är mycket angeläget att komma till rätta med nuvarande brister i förutsägbarhet och transparens i fråga om vårdbidrag och handikappersättning. ISF uppfattar att arbetsgruppens förslag i många delar leder till en större tydlighet som bidrar till en stärkt rättssäkerhet, samtidigt som man anser att det fortfarande finns en alltför stor otydlighet på centrala punkter i förslagen om omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning. Sammantaget menar ISF att de föreslagna reglerna inte i tillräcklig utsträckning når upp till ambitionen att stärka rättssäkerheten i tillämpningen och kan därför inte tillstyrka införandet av ett omvårdnadsbidrag och en merkostnadsersättning i den form som föreslås. *Västra Götalands läns landsting* tycker det är bra att de nya förmånerna skiljer på hjälpbehov och merkostnader. *Region Örebro län* varnar för att rörelsehindrade riskerar att få en försämrad ekonomi om möjligheten att söka ersättning för hjälpbehov försvinner eftersom dessa personer, enligt regionens bedömning, i förhållandevis stor utsträckning får handikappersättning för behov av hjälp i vardagslivet. *Autism- och Aspergerförbundet* saknar tillräcklig konsekvensanalys av effekterna för de vuxna som i dag har handikappersättning för hjälpbehov. *DHR* är kritiska till att ersättning för hjälpbehov helt tas bort för vuxna. *DHR* motiverar kritiken med att man saknar sammanställda uppgifter och statistik om hjälpbehov samt att ett borttagande av ersättning för hjälpbehov, i kombination med en hårdare hållning till personlig assistans, kan leda till att personer faller mellan stolarna.

Funktionsrätt Sverige (f.d. Handikappförbunden) och *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH)* tillstyrker förslaget om att ersätta nuvarande förmåner med ett omvårdnadsbidrag och en merkostnadsersättning och *Riksförbundet FUB* ställer sig bakom förslaget om en renodlad merkostnadsersättning. De tre nämnda organisationerna uttrycker dock en viss oro för att ersättning för hjälpbehov för vuxna försvinner. Funktionsrätt Sverige bedömer att när hjälpbehovet i den nuvarande handikappersättningen tas bort så kommer trycket på andra samhällsstöd att öka. Funktionsrätt Sverige hyser en oro för att stödinsatser då uteblir och framhåller att det är viktigt att följa upp de mottagare av dagens handikappersättning som blir av med stödet. *NSPH* lyfter fram att personer med psykisk funktionsnedsättning, som har svårt att få del av LSS-insatser och för vilka stöd från anhöriga är avgörande, kan komma att drabbas när hjälpbehovsdelen för vuxna försvinner. *NSPH* anser att man behöver titta särskilt på denna grupp och se hur de kan stödjäs om de föreslagna ändringarna träder i kraft. *Riksförbundet FUB* är oroade över konsekvenserna för den grupp personer som inte längre får tillgodoräkna sig ett hjälpbehov och som inte heller kommer upp till lägstanivån för rätt till merkostnadsersättning. Konsekvenserna av att ta bort den nuvarande handikappersättningen måste, enligt riksförbundet, utredas noggrannare. Alternativet är att ändra förslaget om merkostnadsersättningens ingångströskel. *Svenska Läkaresällskapet* invänder mot den försämrings av de ekonomiska möjligheterna för vuxna personer med funktionsstörning som förslaget kan medföra. *Unga Hörselskadade* anser att hjälpbehovsdelen i handikappersättningen är förlegad och att det

Prop. 2017/18:190 är rimligt att ersätta handikappersättningen med en tydligt uttalad merkostnadsersättning.

Skälen för regeringens förslag

Målet för översynen har bl.a. varit att föreslå regler som är förutsägbara, tidsenliga, finansiellt hållbara över tid och rättssäkra. Handikappersättningen och vårdbidraget har regelverk som till stor del upplevs som förlegade och onödigt komplicerade för såväl sökande som handläggare. Översynen har eftersträvat att de framtida reglerna ska utmärkas av enkelhet, tydlighet och stabilitet. Utvecklingen av reglerna ska vara enklare att följa och försäkringen lättare att kontrollera.

Försäkringskassan väckte 2007 frågan hos Socialdepartementet om en förändrad utformning av handikappersättningen och vårdbidraget. I en kunskapsöversikt som utgjort ett av underlagen för översynen uttalar Försäkringskassan att det finns skäl att överväga att sammanföra merkostnader inom vårdbidrag och handikappersättning till en renodlad, tydligt avgränsad lag om merkostnadsersättning (Försäkringskassans kunskapsöversikt – handikappersättning och vårdbidrag 2007). Vidare gör Försäkringskassan bedömningen att den nuvarande hjälpbehovsdelen inom handikappersättningen har blivit inaktuell. I översikten identifierar Försäkringskassan ett antal problem med den nuvarande utformningen.

Förutom Försäkringskassan har Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Riksrevisionen, funktionshindersorganisationer och utredningar vid flera tillfällen påpekat att stöden behöver moderniseras (ISF, Handlägningsstöd för handikappersättning och vårdbidrag [Rapport 2010:8]; ISF, Att tala samma språk. Gemensam struktur vid bedömning av vårdbidrag [Rapport 2013:12]; Riksrevisionen, Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Ett (o)lösligt problem? [RiR 2011:17]; SOU 2011:51, Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull).

En mer rättssäker, transparent och modern reglering

Regleringen av handikappersättning och vårdbidrag är allmänt hållen och utrymmet för individuella bedömningar är stort. Det saknas definitioner, tydliga riktlinjer och beskrivningar av vad som krävs för att handikappersättning respektive vårdbidrag ska lämnas och på vilken nivå. En viktig förutsättning för att skapa ett nytt, rättssäkert och transparent regelverk är därför att lagstiftningen förtydligas. Därutöver behöver regelverket förenklas och moderniseras. Som ett led i att åstadkomma en förenkling och ett förtydligande anser regeringen att de nuvarande två förmånerna bör utmönstras och ersättas av två nya förmåner, en renodlad merkostnadsersättning och en renodlad ersättning för barns behov av omvårdnad och tillsyn, ett omvårdnadsbidrag. Vidare bör bestämmelserna om rätt till ersättning för vuxna som behöver mera tidskrävande hjälp i sin dagliga livsföring och fortlöpande hjälp för att kunna förvärsarbete upphöra att gälla.

Inspektionen för socialförsäkringen anser att de föreslagna reglerna inte i tillräcklig utsträckning når upp till ambitionen att stärka rättssäkerheten i tillämpningen för att kunna tillstyrka införandet.

Ett huvudsyfte med översynsarbetet av förmånerna handikappersättning och vårdbidrag är att uppnå ökad förutsägbarhet och rättssäkerhet när det gäller såväl regelverk som tillämpning. Regeringen anser att en renodling av förmånerna till separata förmåner för merkostnader respektive omvårdnads- och tillsynsbehov skulle öka förutsättningarna för att så blir fallet. När det gäller förutsättningarna för att få omvårdnadsbidrag på olika förmånsnivåer preciseras (se avsnitt 6.2) vilken omfattning ett barns behov av omvårdnad och tillsyn på grund funktionsnedsättning ska ha för att berättiga till bidrag på en viss nivå. Vidare förtydligas det att det vid denna bedömning ska bortses från de vanliga behov en förälder ska tillgodose enligt föräldrabalken (se avsnitt 6.2). Detta är enligt regeringens uppfattning ägnat att öka förutsägbarhet samtidigt som det ändå är möjligt att upprätthålla en nyanserad bedömning som kan ta hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. När det kommer till merkostnadsersättningen så bör förutsebarheten och transparensen öka när begreppet ”merkostnad” får en övergripande definition, de kategorier av merkostnader som kan ligga till grund för ersättning anges i lag samt att ersättningen bättre kommer att avspegla de faktiska merkostnaderna när ersättningsnivåerna blir fler. Ett tydligare regelverk för förmånerna bedöms stärka förutsättningarna för ökad rättssäkerhet.

De hittillsvarande förmånerna handikappersättning och vårdbidrag består som framgått av två skilda delar – en del som ersätter merkostnader och en annan del som ger ersättning för hjälp-, respektive vård- och tillsynsbehov – inom samma förmån. Den sammanvägning av merkostnader och hjälp- samt vård- och tillsynsbehov som ska göras inom respektive förmån bidrar påtagligt till att regelverket framstår som otydligt och komplext och att tillämpningen uppfattas som oförutsägbar av enskilda. Det ska tilläggas att det varken av lag eller av förarbeten framgår hur denna sammanvägning ska göras. Särskilt svåröverskådligt och krångligt är regelverket i fråga om det nuvarande vårdbidraget. Att ersättning för merkostnader och för tillsyns- och vårdarbete hanteras i samma system innebär att det för ett barn finns ett mycket stort antal sätt på vilka förmånens nivå och ersättningen för merkostnader kan kombineras. Vid flerbarnsprövning ökar kombinationsmöjligheterna ytterligare. Genom att införa en renodlad merkostnadsersättning och ett renodlat omvårdnadsbidrag kommer respektive del av de nuvarande ersättningarna att bedömas var för sig, utan sammanvägning. Enligt regeringen bör bedömningarna därigenom bli tydligare och utfallet av prövningen mer förutsägbar. Det bedöms bidra till att förutsättningarna förbättras för att utveckla en tydlig och enhetlig praxis för respektive ersättning. En renodling bidrar på så sätt till att rättssäkerheten ökar.

En konsekvens av renodlingen är att en förälder får ansöka om merkostnadsersättning respektive bidrag för omvårdnad och tillsyn för sitt barn i två olika processer, i stället för som nu i ett sammanhang. Regeringen gör bedömningen att den olägenheten gott och väl uppvägs av att regelverk och tillämpning blir mer begripliga och förutsägbara. Det ska påpekas att det i den referensgrupp med företrädare för funktionshindervisorganisationerna som har följt det översynsarbete som har redovisats i promemorian har rått samstämmighet på denna punkt.

När det gäller den administrativa belastningen för Försäkringskassan innebär renodlingen att myndigheten i vissa fall kommer att få handlägga

Prop. 2017/18:190 två separata ansökningar i stället för en. Regeringen gör bedömningen att den ökade tydligheten i regelverket även i ett administrativt perspektiv uppväger den belastning som en utökning av antalet ansökningar kan innebära.

Ytterligare en fördel med den föreslagna renodlingen är att uppföljningen av hur förmånerna utvecklas över tid förenklas. Dagens konstruktion med en sammanvägning av olika behov innebär att det enbart genom aktstudier är möjligt att mer precist utläsa hur förmånerna utvecklas, exempelvis när det gäller orsaker till andelsförskjutningar mellan olika ersättningsnivåer. Den föreslagna renodlingen bidrar därför till att det effektivare och enklare kan bevakas att systemen är långsiktigt finansiellt stabila.

Såväl omvårdnadsbidraget som merkostnadsersättningen ska administreras av Försäkringskassan.

Merkostnadsersättning

Regeringens förslag om en renodlad merkostnadsersättning innebär att merkostnader för barn och vuxna med funktionsnedsättning sammanförs i ett regelverk och att en ny socialförsäkringsförmån införs i socialförsäkringsbalken. Förmånen ska lämnas för merkostnader vid funktionsnedsättning för barn och vuxna för att bidra till att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor. Det är den ekonomiska konsekvensen av att ha en funktionsnedsättning som ska kompenseras.

En renodlad merkostnadsersättning innebär ett samlat, tydligare och enklare regelverk som i de flesta avseenden kommer att vara lika för både barn och vuxna. Enligt regeringen saknas det giltiga skäl för att ersätta merkostnader för barn och vuxna på olika grunder och med olika ersättningsnivåer. Merkostnader ska därför ersättas på samma grunder oavsett ålder. En sådan ordning bidrar också till att det blir enklare för både individen och myndigheten vid övergången från barn till vuxen.

I kapitel 7 utvecklas och preciseras hur den nya förmånen merkostnadsersättning bör utformas.

Omvårdnadsbidrag

Regeringen anser att den del av det hittillsvarande vårdbidraget som ger ersättning för barnets tillsyns- och vårdbehov bör utgöra en egen förmån – ett omvårdnadsbidrag. Begreppet vård bör bytas ut mot ”omvårdnad”, eftersom omvårdnad bättre speglar de behov som ersättningen ska tillgodose.

Syftet med omvårdnadsbidraget bör vara att ge en förälder ekonomiska förutsättningar att tillgodose ett barns behov av omvårdnad och tillsyn till följd av barnets funktionsnedsättning. Det är barnets behov som bör stå i fokus vid bedömningen av rätten till omvårdnadsbidraget.

I kapitel 6 utvecklas och preciseras hur den nya förmånen omvårdnadsbidrag bör utformas.

Ersättning för behov av hjälp för vuxna

Som framgått innebär det nuvarande regelverket för handikappersättningen att en sammanvägd bedömning görs av den enskildes merkostnader och behov av hjälp. Av förarbetena framgår att handikappersätt-

ningen i princip var avsedd att vara en merkostnadsersättning och ersätta de samlade kostnader som en person kan ha till följd av funktionsnedsättningen.

Statistik och andra sammanställningar över vilka hjälpbehov som åberopas som grund för handikappersättning saknas. Till skillnad från vad som är fallet när det gäller merkostnader har Försäkringskassan inte gjort några specifika kartläggningar när det gäller hjälpbehovet inom förmänen. Av Försäkringskassans kunskapsöversikt framgår dock att behovet ofta består i olika hushållsnära tjänster såsom hjälp med inköp, matlagning och skötsel av hemmet (Försäkringskassans kunskapsöversikt – Handikappersättning och vårdbidrag 2007). Viss information kan också hämtas från de rättsfallsöversikter som Försäkringskassan publicerar. Där framkommer att vanligt förekommande behov, förutom ovan nämnda, är hjälp med medicinering, personlig hygien, förflyttningar, ledsagning och aktiverande insatser. Hjälp för att kunna arbeta eller studera förekommer också men i mindre omfattning (Försäkringskassans rättsfallsöversikt Anser 2010:1).

Regelverket för handikappersättningen har med tiden kommit att bli en otidsenlig lagstiftning. Förmånen har sin grund i en särskild blindhetsersättning som infördes under 1930-talet. Det nu gällande regelverket har i princip varit oförändrat sedan mitten av 1970-talet, med undantag för mindre justeringar bl.a. i fråga om ersättningsnivåerna. Regelverket har i dag vissa inslag som inte kan sägas vara i överensstämmelse med den nuvarande funktionshinderspolitiken.

Hjälpbehov hos personer med funktionsnedsättning kan i dag tillgodoses genom en rad olika insatser främst från kommuner och landsting, som inte fanns tillgängliga under den tid handikappersättningen fick sin nuvarande utformning. Viktiga kommunala insatser kan ges antingen med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, och avse exempelvis hemtjänst och bostad med särskild service, ledsagarservice, avlösarservice, biträde av kontaktperson och daglig verksamhet. Sjukvårdshuvudmännen har i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) fått ett uttalat ansvar att erbjuda personer med funktionsnedsättning habilitering och rehabilitering, hjälpmedel samt tolktjänst.

För personer med stora och varaktiga funktionsnedsättningar finns det möjlighet att få kommunal personlig assistans med stöd av LSS samt en möjlighet till statlig assistansersättning med stöd av socialförsäkringsbalkens bestämmelser (51 kap. SFB). För att underlätta för personer med funktionsnedsättning att komma ut i arbetslivet finns en rad olika stödinsatser.

I 243 av landets 290 kommuner finns det möjlighet för vuxna med psykiska funktionsnedsättningar att få hjälp av ett personligt ombud (Socialstyrelsens lägesrapport om verksamheter med personligt ombud 2015, dnr S2014/7686/FST). Genom det personliga ombudet får den enskilde bättre möjlighet att påverka sin livssituation och vara delaktig i samhället, leva ett mer självständigt liv och få tillgång till samhällets utbud av vård, stöd och service på jämlika villkor samt få rättshjälp, rådgivning och annat stöd. Statsbidrag kan betalas till kommuner enligt förordningen (2013:522) om statsbidrag till kommuner som bedriver

Prop. 2017/18:190 verksamhet med personligt ombud för vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar.

Enligt bestämmelser i socialförsäkringsbalken ska det vid bedömningen av handikappersättningen bortses från hjälpbehov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. År 2014 hade drygt 63 000 personer handikappersättning. Av dessa var 53 procent kvinnor och 47 procent män. Endast två procent av dem hade ersättning enbart för hjälpbehov. Det var 45 procent av dem som hade ersättning för både hjälpbehov och merkostnader och 44 procent enbart för merkostnader. En orsak till att relativt få personer har ersättning enbart för hjälpbehov är sannolikt att det i dag finns andra möjligheter till hjälp och stöd från samhället än det fanns när handikappersättningen infördes på 1970-talet.

Enligt dagens regler kan rätt till handikappersättning även föreligga om den enskilde behöver fortlöpande hjälp för att kunna förvärvsarbeta. Som just påpekats har de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att delta i arbetslivet byggts ut väsentligt sedan bestämmelserna om handikappersättning infördes. Med det sagt ska det samtidigt konstateras att personer med funktionsnedsättning, trots detta, är starkt eftersatta när det gäller deltagande i arbetslivet. En relevant fråga är dock vilken betydelse den nuvarande hjälpbehovsdelen inom handikappersättningen har för att underlätta förvärvsarbete. Försäkringskassan har i den tidigare nämnda kunskapsöversikten angett att handikappersättningens syfte vad gäller att ersätta hjälpbehov har blivit inaktuellt (Kunskapsöversikt – Handikappersättning och vårdbidrag, dnr. 45662-2006, s. 3). Vidare har myndigheten konstaterat att inget tyder på att handikappersättning ökar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta på arbetsmarknaden (Kunskapsöversikt – Handikappersättning och vårdbidrag, dnr. 45662-2006, s. 37).

Även regeringen har svårt att se att handikappersättningen i denna del i någon nämnvärd utsträckning i praktiken påverkar förutsättningarna för förvärvsarbete. Det ska här påpekas att merkostnader som har koppling till förvärvsarbete – exempelvis kostnader för resor i anslutning till förvärvsarbete – kan berättiga till handikappersättning och kommer fortsättningsvis berättiga till den föreslagna merkostnadsersättningen.

Sammantaget kan det konstateras att det under de senaste årtiondena skett väsentliga förändringar när det gäller utbyggnaden av olika former av stöd- och hjälpinsatser för personer med funktionsnedsättning. Förslaget om att införa en renodlad och sammanhållen merkostnadsersättning väcker frågan om hur den nu berörda hjälpbehovsdelen i handikappersättningen ska hanteras. I promemorian gjordes bedömningen att det med hänvisning till den ovan beskrivna utvecklingen är svårt att motivera att hjälpbehovsdelen inom handikappersättningen ska vara kvar. Denna del av handikappersättningen bör därför vid införandet av den nya merkostnadsersättningen utmönstras.

Ett antal remissinstanser, framför allt bland funktionshindersorganisationerna, uttrycker dock oro över förslaget om att ersättning inte längre ska kunna lämnas för rena hjälpbehov till vuxna med funktionsnedsättning. *Funktionsrätt Sverige, Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH)* och *DHR* med flera bedömer att trycket på andra samhällsstöd kommer att öka och är oroliga över att stödinsatser kan komma att utebli eller att enskilda kan komma att falla mellan stolarna. *Region*

Örebro län och NSPH varnar för att vuxna med vissa typer av funktionsnedsättningar, och som jämförelsevis ofta får stöd och hjälp av anhöriga, kan bli särskilt utsatta.

Regeringen konstaterar att det i dag finns väl utbyggda samhällssystem som ger rätt till olika hjälp- och stödinsatser för personer med funktionsnedsättning i en mängd situationer. Systemen är ofta brett utformade och rymmer många olika typer av insatser. Regeringen delar därför inte den oro som vissa remissinstanser uttrycker i fråga om att andra stödinsatser kan komma att utebli om ersättning inte längre kommer kunna lämnas till vuxna för rena hjälpbehov. Regeringen anser, i likhet med vad som föreslås i promemorian, att rena hjälpbehov till vuxna med funktionsnedsättning inte ska ersättas i de nya förmånerna merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag.

Med det sagt så har regeringen förståelse för att den föreslagna förändringen kan skapa oro hos enskilda. Regeringen vill därför understryka att merkostnadsersättning framöver kommer att kunna lämnas till en enskild, för t.ex. behov av hjälp i den dagliga livsföringen, om han eller hon har merkostnader som avser sådan hjälp samt i övrigt uppfyller villkoren för merkostnadsersättningen (se kapitel 7). Genom att instegsnivån i den nya merkostnadsersättningen föreslås bli sänkt, från 28,5 procent av prisbasbeloppet i dagens handikappersättning till 25 procent, sker även en viss kompensation för att ersättning för rena hjälpbehov tas bort (se avsnitt 7.3). Samtidigt bedömer regeringen att det är angeläget att de som i dag har handikappersättning, t.ex. för hjälpbehov, inte utsätts för snabba förändringar utan i möjligaste mån kan känna sig trygga med sin ersättning. Därför föreslår regeringen övergångsbestämmelser för handikappersättningen som bl.a. innebär att redan fattade beslut om handikappersättning ska fortsätta gälla i enlighet med vad som föreskrivs i beslutet. Besluten gäller dock längst till dess att de skulle ha upphört eller omprövats enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning. Om ett beslut om handikappersättning upphör inom 30 månader efter ikraftträdandet av de nya reglerna, ska de äldre bestämmelserna om handikappersättning tillämpas för att fatta ett nytt beslut. Ett sådant beslut får meddelas för en tidsperiod om högst 18 månader (se närmare avsnitt 9.2).

Som redovisats ovan så utgör hjälpbehovsdelen i förhållande till den del som avser merkostnader en relativt begränsad andel av det sammantagna underlaget vid prövningen av rätten till handikappersättning. Trots detta får införandet av en renodlad merkostnadsersättning inte obetydliga konsekvenser för ett antal personer som nu har handikappersättning, i de fall hjälpbehovsdelen utgör en förhållandevis stor andel av underlaget för ersättningen.

Den 16 januari 2014 gav regeringen Försäkringskassan i uppdrag att utifrån nuvarande regler för handikappersättning och vårdbidrag genomföra en analys av tänkbara konsekvenser av ett system där ersättning för merkostnader inte regleras i samma förmån som ersättning för behov av hjälp respektive behov av tillsyn och vård. Redovisningen som Försäkringskassan lämnade gav underlag för att i promemorian kunna bedöma konsekvenserna av en renodlad merkostnadsersättning. Några remissinstanser, bl.a. *Autism- och Aspergerförbundet*, *Riksförbundet FUB* och *DHR* anser dock att konsekvenserna av att ersättning för hjälpbehov för vuxna med funktionsnedsättning utmönstras inte är tillräckligt

Prop. 2017/18:190 utredda och analyserade. I kapitel 10 Konsekvenser av förslagen lämnas en närmare redovisning av konsekvenserna av att hjälpbehovsdelen i den nuvarande handikappersättningen inte föreslås införas i de nya förmånerna.

Uppföljning och utvärdering av reformen

Regeringen bedömer att det finns behov av att de nya förmånerna följs upp och utvärderas ett par år efter reformens ikraftträdande. Ett särskilt fokus för en uppföljning bör vara den föreslagna rätten till ledighet för föräldrar med omvårdnadsbidrag. Regeringen avser att återkomma med ett sådant uppdrag längre fram.

6 Förslag om omvårdnadsbidrag

6.1 Omvårdnadsbidragets syfte

Regeringens förslag: Det ska införas ett omvårdnadsbidrag för barn som är i behov av omvårdnad och tillsyn till följd av sin funktionsnedsättning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig är huvudsakligen positiva till förslagen.

Skälen för regeringens förslag: För att regleringen av det nya omvårdnadsbidraget ska bli rättssäker och enkel att tillämpa är det viktigt att bidraget har ett tydligt syfte. Vårdbidragets syfte och vad det ska ersätta uttrycks på olika sätt i förarbetena utan att det varit tydligt uttalat vilken betydelse syftet har vid bedömningen. Det som förenar de olika beskrivningarna av syftet har varit att ersättningen ska förbättra den ekonomiska situationen för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning för att föräldrarna ska kunna tillgodose barnets behov. Enligt regeringen ska syftet med det föreslagna omvårdnadsbidraget vara just detta, att förbättra en förälders ekonomiska förutsättningar att tillgodose ett barns behov av omvårdnad och tillsyn till följd av barnets funktionsnedsättning.

Att vara förälder till ett barn som har en funktionsnedsättning innebär ofta utökade föräldrainsatser samt större psykisk och fysisk belastning än för andra föräldrar. Det kan handla om att ständigt finnas till hands för barnet, hjälpa till med direkta vårdinsatser eller att aktivera, motivera och påminna barnet. Det kan krävas insatser stora delar av dygnet och barnet kan behöva stöd långt upp i åldrarna.

Barn med funktionsnedsättning kan ha rätt till olika stödinsatser från samhället för att få sina behov tillgodosedda. Långt ifrån alla föräldrainsatser kan dock ersättas med samhällsinsatser. I vissa fall väljer föräldrar att arbeta deltid eller ser sig tvungna att avstå från karriärmöjligheter för att kunna tillgodose sitt eller sina barns behov av omvårdnad och tillsyn. Föräldern kan även välja att inte använda de samhällsinsatser som finns och i stället själv tillgodose barnets behov av omvårdnad och tillsyn, till exempel för att föräldern anser att det är bättre för barnet.

Regeringens förslag: Omvårdnadsbidrag ska kunna beviljas en försäkrad förälder till ett försäkrat barn, om barnet på grund av funktionsnedsättning kan antas vara i behov av omvårdnad och tillsyn under minst sex månader.

När behovet av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning bedöms ska det bortses från de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Vid bedömningen ska det även bortses från behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Omvårdnadsbidraget ska kunna lämnas som

- en fjärdedels förmån om barnet sammantaget har mer än måttliga behov av omvårdnad och tillsyn, utöver de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose,
- halv förmån om barnet sammantaget har stora behov av omvårdnad och tillsyn, utöver de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose,
- tre fjärdedels förmån om barnet sammantaget har mycket stora behov av omvårdnad och tillsyn, utöver de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose, och
- hel förmån om barnet sammantaget har särskilt stora behov av omvårdnad och tillsyn, utöver de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose.

Såväl en förälder som en person som likställs med en förälder ska vara försäkrad för bosättningsbaserade förmåner för att kunna få omvårdnadsbidrag.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag. Dock föreslogs det i promemorian andra benämningar på omfattningen av de behov som ska ligga till grund för rätt till omvårdnadsbidrag enligt den lägsta och den högsta förmånsnivån.

Remissinstanserna: I stort sett alla instanser anser att renodlingen till ett omvårdnadsbidrag för omvårdnad och tillsyn är bra.

Försäkringskassan avstyrker att begreppet sjukdom inte används då kopplingen mellan medicinsk grundorsak och funktionsnedsättning samt aktivitetsbegränsning försvagas. Även *Sveriges Kommuner och Lands-ting* invänder mot att begreppet sjukdom inte används.

Försäkringskassan framhåller vidare att bedömningen av vilka behov som omfattas av föräldrarnas normala ansvar är ofta en komplicerad avvägning och att nationella riktlinjer för vad som avses med normalt föräldraansvar bör utformas av Socialstyrelsen. Försäkringskassan föreslår även förtydligande i lagtext i 22 kap. 3 § där det bör läggas in hänvisning till 5 § som gäller bl.a. föräldraansvar. Även *Autism- och Aspergerförbundet* efterfrågar tydliga riktlinjer för vad som är normalt föräldraansvar. *Riksförbundet för rörelsehindrade Barn och Ungdomar* är dock tveksamma till begreppet normalt föräldraansvar då de menar att det är svårt att göra en rättvis jämförelse av de extra behov som ett barn med funktionsnedsättning kan ha.

Försäkringskassan anser också att det behöver förtydligas att det endast är insatser en förälder gör i egenskap av förälder och inte insatser inom sjukvårdshuvudmannens ansvar som kan ligga till grund för bidraget samt att det är viktigt att belysa svårigheterna i gränsdragning mellan egenvård och vård som lämnas på sjukvårdshuvudmannens ansvar. *Malmö stad* anser att det är önskvärt att en fördjupad utredning genomförs för att analysera och lämna förslag som tydliggör huvudmannens ansvar och roller.

Ett flertal av synpunkterna på huvudförslaget om rätten till omvårdnadsbidrag rör förmånsnivåerna för omvårdnadsbidraget. Försäkringskassan, *Kammarrätten i Göteborg*, *Förvaltningsrätten i Falun*, *Förvaltningsrätten i Linköping*, *Inspektionen för socialförsäkringen* och *Svenska Diabetesförbundet* anser att beskrivningarna är för vaga och medför tolknings- och tillämpningsproblem samt att det därför bör förtydligas vad som krävs för att få ersättning på respektive nivå. Försäkringskassan tillstyrker förslaget om fyra nivåer av omvårdnadsbidrag, men ser behov av att det förtydligas vad som ligger till grund för de olika nivåerna. Försäkringskassan ser risker för att de beskrivningar som lämnas för respektive förmånsnivå uppfattas som uttömmande exempel och menar att det för att undvika missförstånd tydligare bör framgå att bedömningen görs i förhållande till det ansvar föräldrar normalt har för barn i olika åldrar och med hänsyn till eventuellt annat samhällsstöd. Försäkringskassan menar även att kraven på hel förmån har stramats åt jämfört med nuvarande vårdbidrag och att det huvudsakligen beror på att det förutsätts att barnet behöver ständigt uppsikt, i princip hela dygnet och föreslår att texten om ”behov av ständigt uppsikt i princip hela dygnet” ändras till ”ett mycket omfattande behov av tillsyn under stora delar av dygnet”. Det finns enligt Försäkringskassan en risk för att beskrivningen om att de här barnens behov ofta kan tillgodoses med assistansersättning kan leda till en för snäv uppfattning om målgruppen.

Inspektionen för socialförsäkringen anser att beskrivningen av förmånsnivåerna ger en mycket begränsad ledning i tillämpningen. ISF bedömer att det därför kommer att vara svårt för Försäkringskassan att tillämpa reglerna kring nivåerna och för de försäkrade att förstå vad som gäller. ISF menar vidare att kravet att behoven ska vara synnerligen stora för få helt omvårdnadsbidrag måste uppfattas som en betydande skärpning i förhållande till hur regelverket tillämpas i dag. Även *Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB)* anser att förslaget är mer restriktivt än nuvarande regler och menar att ordvalet vad gäller en fjärdedels omvårdnadsbidrag riskerar att utestänga många som i dag har en fjärdedels vårdbidrag. *Autism- och Aspergerförbundet*, *Funktionsrätt Sverige (f.d. Handikappförbunden)* och *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa* anser att både trösklarna och beskrivningarna för nivåerna är för högt ställda.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) instämmer i bedömningen att Försäkringskassan bör få i uppdrag att utveckla en ordning för hantering av ärenden om omvårdnadsbidrag baserad på ICF-CY samt att Försäkringskassan då även ska överväga behovet av ett förändrat intyg och standardiserade försäkringsmedicinska utredningar. Enligt ISF kommer detta att leda till en ökad förutsägbarhet och rättssäkerhet. ISF vill dock framhålla att det kan finnas skäl att överväga att i vart fall på en över-

gripande nivå reglera grunderna för de bedömningar som ska göras i författning. En sådan reglering menar ISF dock sannolikt behöver avvaktas till dess att ett metodstöd har tagits fram. Försäkringskassan avstyrker dock förslaget då man menar att en förutsättning för att nå önskad effekt med en ordning baserad på klassifikationen är att hälso- och sjukvården utvecklar sin struktur för journalföring och intygsskrivande i samma riktning.

Skälen för regeringens förslag

Barn med funktionsnedsättning

En grundläggande förutsättning för att omvårdnadsbidrag ska beviljas bör vara att barnet har en funktionsnedsättning. Av de hittillsvarande bestämmelserna om vårdbidrag följer att bidrag lämnas om barnet på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller annat funktionshinder bl.a. behöver särskild tillsyn och vård.

Regeringen anser att begreppet funktionshinder bör bytas ut mot begreppet funktionsnedsättning. Socialstyrelsen har i sin termbank definierat begreppet funktionsnedsättning som en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Detta innebär en skillnad från begreppet funktionshinder som beskriver den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till sin omgivning. I samband med att Sverige 2008 tillträdde FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning underströks även skillnaden mellan begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder i förarbetena (prop. 2008/09:28, s. 8). Begreppet funktionsnedsättning är således mer adekvat i detta sammanhang eftersom det inte är omgivningsfaktorer som är det mest centrala vid bedömningen av omvårdnadsbidraget. *Försäkringskassan* och *Sveriges Kommuner och Landsting* avstyrker att begreppet sjukdom inte används i de nya reglerna för omvårdnadsbidraget. Regeringen anser dock att ”funktionsnedsättning” på ett enkelt och tydligt sätt anger vilka personer som kan bli aktuella för den nya förmånen. En funktionsnedsättning kan uppstå av olika orsaker och behöver inte bero av sjukdom. En funktionsnedsättning kan t.ex. vara medfödd eller uppstå till följd av skada. Det är funktionsnedsättningen i sig som är det väsentliga i sammanhanget, inte vad som orsakat den. Det saknas därför anledning att använda ”sjukdom” i de nya reglerna.

Vidare saknas det skäl för att särskilt omnämna barn med utvecklingsstörning i regleringen av omvårdnadsbidraget eftersom de barnen ändå ingår i gruppen barn med funktionsnedsättning.

Förslaget, att omvårdnadsbidrag bör beviljas för ett barn, om barnet på grund av funktionsnedsättning behöver omvårdnad och tillsyn är inte avsett att innebära någon förändring i sak i fråga om målgruppen för förmånen, i förhållande till vad som gäller för det nuvarande vårdbidraget.

Varaktigheten av ett barns behov av omvårdnad och tillsyn bör kunna antas uppgå till minst sex månader för att rätt till bidrag ska kunna uppkomma. Inte heller i detta avseende skiljer sig förslaget från vad som gäller för vårdbidraget. Regeringen anser att det bör krävas viss varaktighet i ett barns behov av omvårdnad och tillsyn för att omvårdnadsbidrag ska kunna beviljas och att sexmånadersregeln i det hänseendet är väl av-

Prop. 2017/18:190 vägd. De sex månaderna bör räknas från och med den tidpunkt då behovet av omvårdnad och tillsyn uppstod (jfr RÅ 2007 ref. 66).

Omvårdnad och tillsyn

Regeringens förslag om en renodlad merkostnadsersättning (se avsnitt 7) innebär att merkostnader för barn med funktionsnedsättning kommer att ersättas genom en egen förmån. Rätten till omvårdnadsbidrag ska, till skillnad från det hittillsvarande vårdbidraget, därför enbart bedömas utifrån barnets behov av omvårdnad och tillsyn.

Vidare bör det för rätt till omvårdnadsbidrag krävas att barnet har behov av både omvårdnad och tillsyn. Detta skiljer sig inte från vad som gäller för det hittillsvarande vårdbidraget.

Omvårdnad

Begreppet ”vård” bör ersättas med ”omvårdnad”. Begreppet ”omvårdnad” speglar bättre de behov som förmånen är tänkt att tillgodose och innebär också en kodifiering av den praxis som finns för det hittillsvarande vårdbidraget. Det blir på så sätt tydligare att bidraget, utöver rena vårdinsatser, även utgör ersättning för behov av omsorg och annat stöd. Barnets behov av omvårdnad på grund av funktionsnedsättning kan således innefatta behov av direkta vårdinsatser men även annan behandling eller annat stöd. Vad som avses är sådan omvårdnad som går utöver de behov som barn har i motsvarande ålder, utan funktionsnedsättning.

Exempel på omvårdnad är praktisk hjälp i vardagen med till exempel på- och avklädning, hygien, träning, läxläsning, klädvård och hjälp vid måltider. Andra exempel kan vara att barnet har behov av att föräldern skapar rutiner för barnet samt aktiverar eller motiverar barnet i olika hänseenden. Barnet kan också ha behov av särskild kosthållning, insmörjning eller annan egenvård. Vidare kan det ha behov av att föräldrarna samordnar och planerar olika samhällsinsatser till följd av barnets funktionsnedsättning eller att föräldrarna lär sig ny teknik, ett kommunikationssätt eller inhämtar kunskaper om barnets funktionsnedsättning. Ytterligare exempel på behov av omvårdnad kan vara att barnet har behov av hjälp för att kommunicera och samspela med andra personer.

Tillsyn

Ett barns behov av tillsyn kan omfatta allt från att ha en förälder tillgänglig på distans till direkt uppsikt dygnet runt. Barnets behov av tillsyn påverkar föräldrarnas bundenhet till barnet. Ett behov av tillsyn kan innebära att barnet behöver ha föräldern i närheten för att avstyra och förhindra situationer som kan vara farliga, bl.a. hindra att barnet rymmer, orsakar eller råkar ut för olyckor eller på annat sätt skadar sig själv eller andra. Barnets behov av tillsyn kan även innebära att föräldern måste vara hemma på grund av barnets rädsla för att vara ensam eller att föräldern måste vara tillgänglig via telefon eller på annat sätt ha beredskap för att förebygga, eller snabbt finnas till hands vid hastiga förändringar i barnets fysiska eller psykiska hälsotillstånd.

Regeringen anser att det i den nya regleringen bör förtydligas i förhållande till det hittillsvarande vårdbidraget att det vid bedömningen av rätten till omvårdnadsbidraget ska bortses från de behov som en förälder normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. En motsvarande bestämmelse finns för övrigt i regleringen av assistansersättning (51 kap. 6 § SFB).

Enligt den nuvarande regleringen av vårdbidrag krävs det för rätt till vårdbidrag att barnet har behov av särskild tillsyn och vård (22 kap. 3 § SFB). Ordet *särskild* innebär att de behov som berättigar till vårdbidrag skiljer sig från de behov som barn utan funktionsnedsättning har. Genom förtydligandet att det vid bedömningen av omvårdnadsbidraget ska bortses från behov som en förälder normalt ska tillgodose kan ordet *särskild* tas bort från regleringen.

Vid bedömningen av rätt till omvårdnadsbidrag ska det således göras en jämförelse med de behov som barn utan funktionsnedsättning har i motsvarande ålder. Till exempel har alla små barn ett stort behov av hjälp, omvårdnad och tillsyn som ryms inom det normala föräldraansvaret. Omvårdnadsbidraget ska inte lämnas för sådana behov utan enbart avse behov av omvårdnad och tillsyn som beror på barnets funktionsnedsättning.

Ålderns betydelse vid bedömningen av rätten till omvårdnadsbidrag kommer att variera mellan olika funktionsnedsättningar. Beroende på konsekvenserna av funktionsnedsättningen samt på vad som ryms inom föräldrarnas normala föräldraansvar minskar behoven i vissa fall med stigande ålder, medan de i andra fall kan öka.

Försäkringskassan tillstyrker att det görs tydligt i lagstiftningen att behov som normalt ska tillgodoses av föräldrar enligt föräldrabalken inte kan ligga till grund för omvårdnadsbidrag men föreslår att det i 22 kap. 3 § SFB ska läggas in en hänvisning till 22 kap. 5 § som gäller bl.a. föräldraansvar. Regeringen anser att det saknas behov av att göra en sådan hänvisning.

En svårighet såväl när det gäller det hittillsvarande vårdbidraget som det föreslagna omvårdnadsbidraget är att bedöma vilka behov av omvårdnad och tillsyn som ingår i det normala föräldraansvaret. Ett antal remissinstanser har också framfört att de ser svårigheter förenade med begreppet. *Försäkringskassan* och *Autism- och Aspergerförbundet* framför att det vore önskvärt med nationella riktlinjer för vad som avses med normalt föräldraansvar. Regeringen anser emellertid att det inte är aktuellt att i detta sammanhang närmare ange vad som omfattas av begreppet normalt föräldraansvar. Det är behovet av omvårdnad och tillsyn som barnet kan antas vara i behov av på grund av sin funktionsnedsättning som bör ligga till grund för bedömningen av rätten till omvårdnadsbidrag. De behov som kan ge rätt till omvårdnadsbidraget bör nämligen vara sådana som ligger utanför det som en förälder har att tillgodose inom ramen för föräldraansvaret enligt föräldrabalken. En motsvarande svårighet finns vid bedömningen av rätten till personlig assistans (51 kap. SFB samt LSS).

Regeringens förslag, att det vid bedömningen av rätten till omvårdnadsbidraget ska bortses från de behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd, skiljer sig inte från vad som redan gäller för vårdbidraget. När motsvarande bestämmelse infördes för vårdbidraget uttalades det i förarbetena (prop. 2008/09:200 s. 435 f.) att man vid beräkning av storleken av vårdbidraget enligt fast praxis beaktade annat utgående samhällsstöd som var avsett att täcka samma eller delvis samma behov som vårdbidraget. *Försäkringskassan* och *Malmö stad* efterfrågar större tydlighet vad gäller att det endast är insatser en förälder gör i egenskap av förälder som kan ligga till grund för bidraget samt större tydlighet vad gäller gränsdragning gentemot insatser inom sjukvårdshuvudmannens ansvar. Enligt regeringen är det naturligt att bidraget inte ska kunna ersätta sådant som redan tillgodoses genom andra samhällsinsatser. Det innebär att om ett barn har beviljats t.ex. insatser enligt LSS eller assistansersättning så kan det påverka förutsättningarna för rätten till omvårdnadsbidrag på så sätt att stöd inte får lämnas för samma behov två gånger. Samma sak gäller i förhållande till insatser inom sjukvårdshuvudmannens ansvar. Regeringen har inte för avsikt att ändra nuvarande tillämpning för vårdbidraget och anser att motsvarande ska gälla för omvårdnadsbidraget. Regeringen anser det rimligt att exempelvis egenvårdande insatser som en förälder utför för ett barn i den dagliga livsföringen och som går utöver det normala föräldraansvaret ska kunna berättiga även till det nya omvårdnadsbidraget.

Bosättningsbaserad förmån

Omvårdnadsbidrag bör endast kunna beviljas för ett barn som är försäkrat för förmånen. Regeringen anser att omvårdnadsbidraget, liksom det nuvarande vårdbidraget, ska vara en bosättningsbaserad förmån. Det innebär att både barnet och föräldern, som ska få omvårdnadsbidraget, ska vara bosatta i Sverige för att de ska vara försäkrade för omvårdnadsbidrag. Detsamma bör gälla en person som likställs med en förälder, se avsnitt 6.5

Fyra förmånsnivåer

Omvårdnadsbidraget bör kunna lämnas på fyra nivåer utifrån ett barns behov av omvårdnad och tillsyn. Enligt regeringen bör varken fler eller färre nivåer införas, utan de nuvarande nivåerna som i dag förekommer för vårdbidraget speglar väl den vidd och det spektrum av behov som omvårdnadsbidraget ska kunna lämnas för.

Enligt förslaget i promemorian ska nivån på omvårdnadsbidraget (förmånsnivån) bestämmas av om barnets sammantagna behov av både omvårdnad och tillsyn är medelstora, stora, mycket stora eller synnerligen stora. Förslaget i promemorian bygger på att någon materiell ändring inte är avsedd. Några remissinstanser, däribland *Försäkringskassan*, *Inspektionen för socialförsäkringen*, *Funktionsrätt Sverige* och *Riksförbundet FUB*, anser att de kriterier som enligt förslaget i promemorian ska ligga till grund för de fyra förmånsnivåerna behöver justeras. Ett antal remissinstanser efterfrågar förtydliganden vad gäller hur de fyra nivåerna beskrivs och de exempel som lämnas, alternativt att

behovet av omvårdnad för respektive nivå beskrivs i tid. Samtidigt menar andra remissinstanser att de exempel som lämnas riskerar att uppfattas som uttömmande.

En aspekt i remissinstansernas synpunkter avser hur man lämpligen bör benämna de fyra nivåerna av behov av omvårdnad och tillsyn, i synnerhet vad gäller nivån för helt omvårdnadsbidrag. Flera remissinstanser, däribland Försäkringskassan, Inspektionen för Socialförsäkringen och Funktionsrätt Sverige, anser att kraven på hel förmån stramas åt jämfört med nuvarande tillämpning. Kritik förekommer dock även vad gäller hur övriga nivåer benämns.

Regeringen anser att promemorians benämningar av mellannivåerna, dvs. halvt respektive tre fjärdedels omvårdnadsbidrag, väl uttrycker de tillsyns- och omvårdnadsbehov som i dag krävs för att få vårdbidrag på motsvarande nivåer enligt 22 kap. 4 § SFB i dagens lydelse. Däremot anser regeringen att benämningarna av hur stora behov av omvårdnad och tillsyn som bör krävas för den högsta respektive den lägsta förmånsnivån behöver justeras så att de på ett bättre sätt återspeglar vad som i dag krävs för motsvarande nivåer i vårdbidraget. Enligt förslaget i promemorian ska det för den lägsta förmånsnivån krävas att barnet har *medelstora behov* av omvårdnad och tillsyn. Regeringen bedömer att benämningen ”medelstora behov” skulle innebära en högre tröskel in i det nya omvårdnadsbidraget jämfört med vad som i dag krävs på motsvarande nivå för vårdbidrag. Därför bör det för omvårdnadsbidrag på den lägsta förmånsnivån, en fjärdedels förmån, i stället krävas att barnet har *mer än måttliga behov* av omvårdnad och tillsyn. Vad gäller den högsta förmånsnivån konstaterar regeringen att benämningen *synnerligen stora behov*, vilket föreslogs i promemorian, kan ge intryck av att syftet är att åstadkomma en väldigt restriktiv tillämpning vilket inte är fallet. Avsikten är inte att ställa sådana krav på behovet för helt omvårdnadsbidrag att det skulle medföra en skärpning jämfört med vad som i dag krävs för att få vårdbidrag som hel förmån på grund av ett barns tillsyns- och vårdbehov. För att få helt omvårdnadsbidrag bör det enligt regeringens mening i stället krävas att barnet har *särskilt stora behov* av omvårdnad och tillsyn. Med dessa justeringar anser regeringen att förslaget på ett bättre sätt återspeglar de tillsyns- och omvårdnadsbehov som i dag krävs för att få vårdbidrag på de olika nivåerna och som framdeles ska krävas för omvårdnadsbidrag.

Nedan ges några exempel på de behov som typiskt sett skulle kunna rymmas inom respektive förmånsnivå av omvårdnadsbidraget. Exempen har utarbetats av den arbetsgrupp som har tagit fram promemorian och det har skett främst med stöd av Försäkringskassan och efter genomgång av domstolspraxis. Beskrivningen utgår således från nuvarande praxis som bygger på nivåerna för det nuvarande vårdbidraget och utan hänsyn tagen till eventuella merkostnader.

Enligt regeringen bör, beroende på omfattning och frekvens, några eller flera av exemplen på behov av omvårdnad och tillsyn kunna vara tillräckliga för att omvårdnadsbidrag på den beskrivna nivån ska kunna beviljas. Exempel från en lägre nivå kan även förekomma för ersättning på en högre nivå och vice versa. Det ska understrykas att exemplen inte på något sätt är uttömmande. Det är nämligen barnets sammantagna be-

Prop. 2017/18:190 hov av omvårdnad och tillsyn som ska ligga till grund för bedömningen av om behoven är mer än måttliga, stora, mycket stora eller särskilt stora.

En fjärdedels omvårdnadsbidrag

För att kunna få en fjärdedels omvårdnadsbidrag bör det krävas att barnet har mer än måttliga behov, utöver de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose, av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning.

Ett mer än måttligt behov av omvårdnad kan vara att barnet på grund av sin funktionsnedsättning har behov av återkommande aktivering, motivering och påminnelser. Andra exempel på denna nivå är att barnet behöver praktisk hjälp vid på- och avklädning, vid måltider, med egenvård eller hygien. Barnet kan också ha behov av att föräldern lägger mycket tid på olika kontakter med skola, hälso- och sjukvård eller andra verksamheter. Vidare kan barnets behov innebära att föräldern lägger mycket tid på planering och samordning av olika insatser och möten som rör barnet på grund av barnets funktionsnedsättning.

Ett mer än måttligt behov av tillsyn kan exempelvis innebära att föräldern behöver finnas tillgänglig på distans genom att ha en tät och regelbunden telefonkontakt med barnet. Ett annat exempel kan vara att föräldern delar av dygnet måste vara fysiskt tillgänglig för att avstyra till exempel konflikter, hindra impulser eller uppmärksamma förändringar i barnets hälsotillstånd. Det kan också innebära att föräldern måste ha en hög beredskap, vilket leder till ökad bundenhet vid barnet vid en jämförelse med föräldrar som inte har ett barn med en funktionsnedsättning.

Det ska understrykas att barns behov kan se mycket olika ut, och det är därför inte möjligt att göra någon uttömmande uppräkningslista.

Halvt omvårdnadsbidrag

För att kunna få ett halvt omvårdnadsbidrag bör det krävas att barnet har stora behov, utöver de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose, av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning.

Ett barn kan sägas ha ett stort behov av omvårdnad om omvårdnad även behövs nattetid. Andra exempel kan vara att barnet har ett behov av en regelbunden och betydande aktivering och motivering samt behov av ständiga påminnelser. Det kan även röra sig om ett behov av regelbunden praktisk hjälp att förflytta sig, vid på- och avklädning, måltider eller med hygien. Ytterligare exempel kan vara att barnet har ett stort behov av stöd för att kommunicera och samspela med andra personer.

Ett stort behov av tillsyn kan exempelvis innebära att barnet behöver särskild tillsyn nattetid på grund av störd nattsömn till följd av funktionsnedsättning. Andra exempel på när stora tillsynsbehov kan uppkomma är om barnet har svårt att röra sig, förflytta sig, har kommunikations- eller koncentrations- eller stora svårigheter. Föräldern behöver då finnas till hands för att kunna bistå i olika avseenden.

Trefjärdedels omvårdnadsbidrag

För att få omvårdnadsbidrag med tre fjärdedelar bör det krävas att barnet har mycket stora behov, utöver de behov som en vårdnadshavare normalt

ska tillgodose, av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning.

Ett mycket stort behov av omvårdnad finns exempelvis om barnet behöver regelbunden och omfattande praktisk hjälp i vardagen och omfattande stöd för att träna, kommunicera och samspela med andra, till följd av funktionsnedsättning. Även egenvård eller annan behandling av svåra medicinska tillstånd kan innebära att det finns ett mycket stort behov av omvårdnad.

Tillsyn på denna nivå kan bl.a. innebära att barnet behöver ha en förälder närvarande stora delar av dygnet exempelvis på grund av allvarliga medicinska tillstånd eller för att avstyra farliga situationer eller beteenden.

Helt omvårdnadsbidrag

För att kunna beviljas ett helt omvårdnadsbidrag bör det krävas särskilt stora behov, utöver de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose, av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning. Som tidigare har framgått, ska det inte föreligga rätt till bidrag till den del behoven tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Ett särskilt stort behov av omvårdnad kan till exempel innebära att det behövs regelbunden och omfattande praktisk hjälp under såväl dag- som nattetid. Det kan också handla om regelbunden och omfattande hjälp vid kommunikering samt kontinuerlig och kvalificerad träning och stimulans eller andra behov i motsvarande omfattning till följd av funktionsnedsättning.

Tillsyn på denna nivå bör som regel innebära ett behov av ständig uppsikt, i princip dygnet runt, och medför en mycket stor bundenhet för föräldrarna.

Regeringen anser inte att det därtill finns skäl att, som Försäkringskassan föreslår vad gäller helt omvårdnadsbidrag, ersätta ”behov av ständig uppsikt i princip hela dygnet” med ”ett mycket omfattande behov av tillsyn under stora delar av dygnet”. Beskrivningen ska ses som ett exempel att ta hänsyn till vid en helhetsbedömning av barnets behov.

Ökad förutsägbarhet och rättssäkerhet i omvårdnadsbidragsärenden

Ett huvudsyfte med översynen av förmånerna handikappersättning och vårdbidrag är att uppnå ökad förutsägbarhet och rättssäkerhet när det gäller såväl regelverk som tillämpning. Att renodla förmånerna till att omfatta separata förmåner för merkostnader respektive omvårdnads- och tillsynsbehov bedöms öka förutsättningarna för att så sker. Även förslagen om tydligare regelverk för förmånerna bedöms stärka förutsättningarna för ökad rättssäkerhet. Regeringen bedömer att det utöver detta torde kunna vara möjligt att utveckla Försäkringskassans hantering av det nya omvårdnadsbidraget, med syfte att uppnå ökad förutsägbarhet och rättssäkerhet.

Inspektionen för socialförsäkringen, har i rapporten Att tala samma språk (ISF 2013:12,) föreslagit att struktur och språk enligt WHO:s ICF-CY ska tillämpas vid Försäkringskassans handläggning av vårdbidragsärenden för att öka stringensen och transparensen, och därmed rättssäkerheten. ICF syftar till att jämföra olika individers funktioner och

Prop. 2017/18:190 funktionshinder. Klassifikationen erbjuder en gemensam terminologi samt ett standardiserat språk för att kunna koda och sortera information om hur individen fungerar i sin miljö. Genom att använda klassifikationen kan ett individuellt mått skapas samt behovet av omvårdnad och tillsyn graderas på ett enhetligt sätt. Genom att använda denna eller liknande klassifikationer och arbetssätt som tillämpas inom hälso- och sjukvården minskas mängden utredningar som den enskilde behöver genomgå.

Regeringen överväger att uppdra åt Försäkringskassan att utveckla en ordning och metoder för myndighetens hantering av omvårdnadsbidraget, baserad på ICF. Regeringen har förståelse för de remissinstanser som menar att en ordning baserad på WHO:s klassifikationer ICF och ICF-CY skulle bli än mer ändamålsenlig om hälso- och sjukvården först ges ytterligare tid att utveckla sin inställning till ordningen. Regeringen bedömer dock att det i nuläget inte är motiverat att skjuta på införandet av omvårdnadsbidraget för att avvakta en sådan utveckling.

6.3 Omvårdnadsbidrag för flera barn

Regeringens förslag: Om en förälder har flera barn som på grund av funktionsnedsättning har behov av omvårdnad och tillsyn, ska bedömningen av rätten till omvårdnadsbidraget grundas på en bedömning av barnens sammanlagda behov. Det ska dock inte gälla om det finns särskilda skäl mot en sådan bedömning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* tillstyrker förslaget med kommentaren att det behöver bli tydligare hur bestämmelserna om sammanvägning och fördelning mellan föräldrar ska förhålla sig till varandra.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande tillämpning

Enligt den hittillsvarande regleringen av vårdbidraget i 22 kap. 3 § andra stycket SFB gäller att om en förälder har flera barn med sjukdom eller funktionsnedsättning ska bedömningen grundas på det sammanlagda behovet av tillsyn och vård samt de sammanlagda merkostnaderna.

Av förarbetena till den bestämmelsen (prop. 1981/82:216 s. 17f., s. 22) framgår bland annat följande. Om det finns flera barn i en familj där barnen var för sig inte uppfyller kraven för vårdbidrag ska bidrag ändå kunna betalas ut om det totala behovet av stöd motiverar det. En sammanvägning av familjens behov och en helhetsbedömning ska göras. Bidraget anses då vara utbetalt för alla barnen. Uppfyller flera barn i en familj kravet för vårdbidrag ska det också göras en sammanvägning. En förälder kan även få flera vårdbidrag. Ett barn kan dock aldrig ge rätt till mer än ett helt vårdbidrag. Avgörande vid bedömningen är familjens totala behov av stöd. En sammanvägning ska göras även om en förälder ansöker om bidrag för ett barn och den andre föräldern ansöker om bidrag för ett annat barn i familjen. Har vårdbidrag beviljats för vård av

mer än ett barn ska vårdbidraget omprövas om förhållandena för något av barnen ändras.

Om det i en familj finns flera barn med likartad funktionsnedsättning eller sjukdom, görs det ofta en anpassning i familjens livsmönster till följd av det första barnet med funktionsnedsättning. Ytterligare barn med funktionsnedsättning i familjen medför inte alltid dubbel arbetsinsats eller dubbla kostnader. Vid bedömningen är det enligt förarbetena angeläget att ta hänsyn till vad barnens sjukdom eller funktionsnedsättning innebär totalt för familjens situation.

En sammanvägning görs endast för de barn som vårdas hemma. Om det för ett barn endast är aktuellt att betala ut s.k. ferievårdbidrag, kan det barnet inte ingå i bedömningen (22 kap. 3 § andra stycket jmf med 106 kap. 11 § SFB).

För sammanboende som inte har varit gifta eller inte har eller har haft gemensamma barn ska någon sammanlagd bedömning inte göras. Det är en följd av det föräldrabegrepp som används när det gäller det nuvarande vårdbidraget (22 kap. 2 § jmf med 22 kap. 3 § SFB).

När personer som är sammanboende både har barn var för sig och gemensamma barn kan det bli aktuellt att göra en flerbarnsprövning. Det kan till exempel ske då en förälder söker vårdbidrag för både den andre förälderns barn och det gemensamma barnet. En sammanlagd bedömning ska då göras (22 kap. 2 § jmf med 22 kap. 3 § SFB).

Vid en flerbarnsprövning är utgångspunkten alltså vilken individuell anpassad vård och tillsyn varje barn behöver och i vilken omfattning. Det vägs sedan in till exempel om, och i så fall i vilken omfattning, insatserna blir mer effektiva med anledning av att det finns fler barn med funktionsnedsättning i samma hushåll eller familj. Det är alltid hela familjens situation som ska beaktas vid bedömningen av det hittillsvarande vårdbidraget.

En bedömning av flera barns sammanlagda behov

Under 2014 hade, enligt uppgifter från Försäkringskassan, cirka 7 000 hushåll vårdbidrag för flera barn. Det handlar om ca tolv procent av samtliga hushåll där vårdbidrag lämnas.

Regeringen anser att principen om en sammanvägd bedömning av flera barns sammanlagda behov ska tillämpas även i ett nytt omvårdnadsbidrag. Den ska så långt som möjligt tillämpas på det sätt som görs i dag. *Försäkringskassan* menar att det behöver bli tydligare hur bestämmelserna om sammanvägning och fördelning mellan föräldrar ska förhålla sig till varandra. Enligt regeringens uppfattning förekommer dock liknande utmaningar även i till exempel bedömning av fördelning av barnbidrag. Försäkringskassan kan dock i vissa fall komma att behöva begära in ytterligare underlag för sin bedömning.

I vissa fall, när det inte bedöms vara möjligt att göra en bedömning av flera barns sammanlagda behov, bör särskilda skäl mot en sådan bedömning anses föreligga. Det kan t.ex. vara fallet när föräldrarna lever i skilda hushåll och har flera barn med funktionsnedsättning och det bland dessa barn finns såväl gemensamma som inte gemensamma barn. Om båda föräldrarna ansöker om bidrag för sina gemensamma barn och för sina icke gemensamma barn samt vill dela rätten till bidraget, blir det

Prop. 2017/18:190 svårt att göra en bedömning av de sammanlagda behoven för samtliga barn. Det bör dock vara ett undantag att man inte lägger samman flera barns behov. Huvudregeln bör vara att om en förälder har flera barn med funktionsnedsättning ska en bedömning göras av de sammanlagda behoven för barnen.

Lagrådet har anfört att även om regleringen avser motsvara vad som nu gäller för vårdbidrag, ger lagtext och författningskommentarer ingen klar bild av hur sammanvägningen ska ske och vilken ersättningsnivå som gäller för varje barn om fler än ett barn i familjen har behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning. *Lagrådet* anser därför att frågan bör analyseras ytterligare och kommenteras.

Utgångspunkten för en bedömning av flera barns sammanlagda behov bör vara varje barns individuella behov av omvårdnad och tillsyn. Till stöd för den bedömningen finns beskrivningarna av nivåerna i avsnitt 6.2. Därefter bör barnens behov läggas samman. Det innebär t.ex. att när det finns flera barn i ett hushåll och barnen var för sig inte uppfyller förutsättningarna för att få omvårdnadsbidrag ska det ändå kunna lämnas bidrag, om barnens sammanlagda behov motiverar det. Som högst ska dock ett helt omvårdnadsbidrag kunna lämnas för varje barn.

Något som också bör beaktas vid den sammanlagda bedömningen är exempelvis om en förälder redan anpassat sina rutiner med anledning av ett tidigare barn med funktionsnedsättning och de rutinerna fungerar även för fler barn. Ytterligare barn med funktionsnedsättning i familjen medför inte alltid dubbel eller flerdubbel arbetsinsats. Vid bedömningen är det därför angeläget att ta hänsyn till vad barnens sjukdom eller funktionsnedsättning innebär totalt för familjens situation. Det blir en fråga om att lägga samman behoven för samtliga barn, bedöma i vilken utsträckning behoven medför dubbla eller flerdubbla arbetsinsatser samt bedöma i vilken omfattning insatserna blir mer effektiva och därmed reducerar det totala behovet med anledning av att fler barn berörs. Familjens sammanlagda behov kan därefter ligga till grund för bidrag på den nivå som motsvarar behovet. Ett av målen för denna översyn är att göra regelverket för de ifrågavarande förmånerna mer tydligt och transparent. Regelverket och bedömningarna skulle visserligen kunna bli tydligare och mer förutsägbara om den sammanlagda bedömningen av flera barns behov togs bort. Regeringen anser dock att det skulle få oacceptabla konsekvenser att ta bort den. Det skulle i så fall kunna leda till att en betydande andel av de barn som nu omfattas av vårdbidrag till följd av en sammanlagd bedömning inte skulle kunna berättiga till den nya förmånen. En sådan situation skulle exempelvis uppkomma om vart och ett av barnen i ett hushåll inte ensamt kvalificerar sig för en fjärdedels förmån men väl skulle göra det tillsammans.

6.4 Beräkning av omvårdnadsbidraget

Regeringens förslag: De olika förmånsnivåerna av omvårdnadsbidraget ska för år beräknas enligt följande.

– En fjärdedels förmån ska motsvara 62,5 procent av prisbasbeloppet.

- En halv förmån ska motsvara 125 procent av prisbasbeloppet.
- Tre fjärdedels förmån ska motsvara 187,5 procent av prisbasbeloppet.
- Hel förmån ska motsvara 250 procent av prisbasbeloppet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett antal funktionshindersorganisationer menar att omvårdnadsbidraget bör ha koppling till föräldrarna faktiska inkomstbortfall, och kompensera för faktisk förlorad arbetsinkomst, eller i var fall att de föreslagna beloppen är för låga.

Skälen för regeringens förslag: Promemorians förslag till indelning och beskrivning av de fyra nivåerna av omvårdnadsbidraget utgår från nuvarande praxis avseende vårdbidraget till den del bidraget inte avser eventuella merkostnader. Ett antal remissinstanser anser att omvårdnadsbidraget ska ha koppling till föräldrarnas faktiska inkomstbortfall och kompensera för faktisk förlorad arbetsinkomst. Regeringen anser dock att syftet med omvårdnadsbidraget bör vara ett annat än att kompensera för inkomstbortfall och i stället bör utgå från det behov av omvårdnad och tillsyn som barnet kan antas ha på grund av funktionsnedsättning. Regeringen föreslår därför att även förmånsnivåerna bör motsvara vad som gäller för det hittillsvarande vårdbidraget. Med 2017 års prisbasbelopp innebär detta att

- en fjärdedels förmån lämnas med 62,5 procent vilket motsvarar 28 000 kronor per år,
- en halv förmån lämnas med 125 procent vilket motsvarar 56 000 kronor per år,
- trefjärdedels förmån lämnas med 187,5 procent vilket motsvarar 84 000 kronor per år,
- hel förmån lämnas med 250 procent vilket motsvarar 112 000 kronor per år.

6.5 Vem har rätt till omvårdnadsbidrag?

Regeringens förslag: Föräldrar och personer som likställs med föräldrar ska ha rätt till omvårdnadsbidrag.

Med förälder ska likställas

- förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern,
- förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern,
- särskild förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet, och
- blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare och som inte är bosatt här i landet när den blivande adoptivföräldern får barnet i sin vård.

En förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern eller en förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern ska ha rätt till omvårdnadsbidrag endast om föräldern inte har ansökt om eller har beviljats bidraget. En särskild förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet har rätt till bidrag i stället för en förälder.

Omvårdnadsbidrag ska kunna beviljas högst två personer för samma barn och tid.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* tillstyrker men anser att det i förslaget till 22 kap. 3 § andra stycket SFB bör införas ett förtydligande för att undvika att begreppet ”förälder” får en annan innebörd än i 2 kap. 14 § SFB. Även *Sveriges Kommuner och Landsting* efterfrågar ett förtydligande av begreppet ”förälder”, särskilt vad gäller förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att det bör vara föräldrar till ett barn med funktionsnedsättning samt personer som likställs med föräldrar som ska ha rätt till omvårdnadsbidrag. De personer som bör likställas med föräldrar utgörs av samma grupp personer som i dag likställs med föräldrar när det gäller det nuvarande vårdbidraget. Regeringen anser att dessa personer motsvarar den personkrets som i första hand bör komma i fråga för att tillgodose barnets behov av omvårdnad och tillsyn.

Med föräldrar bör således likställas bl.a. ”en förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern”. *Sveriges kommuner och landsting* ifrågasätter denna formulering och anser att det är synnerligen oklart vem som avses och att det bör utvecklas varför det inte är en tillräcklig förutsättning att en person stadigvarande sammanbor med förälder.

De föreslagna bestämmelserna i 22 kap. 2 §, som innehåller denna avgränsning av en viss personkrets är identiska med nuvarande 22 kap. 2 § utom när det gäller benämningen på ifrågasvarande bidrag. Liknande sätt att avgränsa en personkrets finns i ett betydande antal bestämmelser i SFB. En sådan avgränsning förekommer också när det gäller föräldrapenningsförmåner, barnbidrag i form av flerbarnstillägg, pensionsgrundande belopp, pensionspoäng, beräkning av årlig tilläggspension, garantipension, omställningspension och efterlevandeskydd under pensionstiden. Detta sätt att avgränsa en personkrets får anses vara väl känt.

Med anledning av *Försäkringskassans* synpunkt har lydelsen i 22 kap. 3 § justerats.

Omvårdnadsbidrag bör dock kunna beviljas för högst två personer för samma barn och tid. Regeringen anser därför att en förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern eller en förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern endast ska ha rätt att få omvårdnadsbidrag om föräldern inte har ansökt om eller har beviljats bidraget. Detta betyder att omvårdnadsbidrag inte ska kunna beviljas en förälder och dennes sambo eller make samtidigt för samma barn och tid. Däremot bör omvårdnadsbidrag kunna beviljas den ena föräldern och den andra förälderns sambo eller make samtidigt.

I de fall barnet har en särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet har denne rätt till bidrag i stället för en förälder.

6.6 Omvårdnadsbidrag ska kunna beviljas barnets båda föräldrar

Prop. 2017/18:190

Regeringens förslag: Omvårdnadsbidrag ska kunna beviljas ett barns båda föräldrar, om förutsättningarna för rätt till omvårdnadsbidrag är uppfyllda. Enligt huvudregeln ska omvårdnadsbidraget beviljas med hälften till vardera föräldern, om båda föräldrarna har ansökt om omvårdnadsbidrag och rätt till bidraget bedöms föreligga.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av bidraget än hälften vardera, ska bidraget fördelas i enlighet med vad de begär.

Om föräldrarna inte är överens om hur fördelningen av bidraget ska göras, ska det fördelas i fjärdedelar. Fördelningen ska då göras med hänsyn till var barnet bor eller vistas. En tillfällig förändring av var barnet vistas ska dock inte påverka fördelningen av bidraget.

Ansökan om rätt till omvårdnadsbidrag ska kunna göras av endast en förälder, separat av var och en av föräldrarna eller gemensamt.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av instanserna tillstyrker förslaget, då det bedöms stärka jämställdheten i omsorgen. *Kammarrätten i Göteborg* anser dock att bestämmelsen om att bidraget ska delas i fjärdedelar vid oenighet mellan föräldrarna saknar den förutsägbarhet och tydlighet som bör eftersträvas då det inte går att utläsa hur barnets boende- respektive vistelsetid ska bedömas eller vilken storlek på föräldrarnas merkostnad för barnet som krävs för att en förälder ska ha rätt till bidraget. *Förvaltningsrätten i Falun* anför att hur ansökan kan göras av föräldrarna (gemensamt, var och en för sig eller endast den ene) kan vålla bekymmer i partsställningen vid överklagande till förvaltningsdomstol. *Försäkringskassan* tillstyrker förslaget men anser att följande behöver förtydligas: gränsnivån, avrundning, beräkning av barnets boende eller vistelse samt tillfällig förändring. Vidare menar *Försäkringskassan* att det är förenat med svårigheter när myndigheten ska besluta om fördelningen av bidraget i fjärdedelar mellan föräldrarna om de inte är överens då det finns en risk att åtminstone en av dem inte ser bedömningen som rättvis. Därtill anser *Försäkringskassan* att det behöver klargöras om den tid barnet får sitt behov tillgodosett genom skola eller annat samhällsstöd ska ingå i beräkningen av barnets boende eller vistelse. Enligt *Försäkringskassan* innebär det att myndigheten, enligt vad som anges i promemorian, bör handlägga ansökningarna i ett gemensamt ärende även om föräldrarna ansöker var och en för sig och att båda föräldrarna då har partsinsyn. Detta kan enligt *Försäkringskassan* leda till att även föräldrar som inte är vårdnadshavare får rätt att ta del av uppgifter om barnet som vanligtvis endast vårdnadshavare har. Det samma gäller förälders make eller sambo om denne omfattas av definitionen av förälder. *Försäkringskassan* anser att det därför finns en risk för att föräldrar avstår från att ansöka för att den andre föräldern eller dennes make eller sambo inte ska få del av uppgifter om barnet och det finns därför mycket som talar för att ansökningarna bör handläggas som separata ärenden. Vidare bör det enligt *Försäkringskassan* för att underlätta för föräldrar och för myndighetens handläggning dessutom i

Prop. 2017/18:190 lagstiftningen förtydligas att ansökan om omvårdnadsbidrag sker i två steg. I första steget avgörs rätten till bidraget medan fördelningen av bidraget avgörs i nästa steg.

Skälen för regeringens förslag

Bakgrund

Den arbetsgrupp som utarbetat promemorian har analyserat hur vårdbidraget ska kunna beviljas två föräldrar samtidigt. Frågorna har belysts ur ett jämställdhetsperspektiv.

Av bestämmelserna i 22 kap. SFB följer att endast en förälder under de i lagen angivna förutsättningarna kan beviljas vårdbidrag i dag. Vidare gäller enligt 22 kap. 15 § SFB i dess nuvarande lydelse att om båda föräldrarna uppfyller förutsättningarna för rätt till vårdbidrag får den förälder bidraget som står för den huvudsakliga tillsynen och vården av barnet. Dagens reglering utgår således från att det är en av föräldrarna som har den huvudsakliga tillsynen och vården av barnet, oavsett om föräldrarna har ett gemensamt hushåll eller inte. Detta kriterium ställdes upp i en tid då man utgick från att en av föräldrarna normalt måste avstå från förvärvsarbete för att ta hand om barnet.

Om föräldrarna delar lika på vården men inte bor tillsammans lämnas vårdbidraget, enligt praxis (RÅ 2008 ref.34), till den förälder som barnet är folkbokfört hos.

Utbetalningen av vårdbidraget kan emellertid delas om båda föräldrarna begär att halva bidraget ska betalas ut till var och en av dem. En förutsättning för det är enligt 22 kap. 16 § SFB, i dess nuvarande lydelse, att föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet och att båda tar del i vården av barnet. Kravet på att föräldrarna ska vara överens ger således den som får eller har rätten till bidraget en möjlighet att avgöra om bidraget ska delas eller inte. En begäran om delning kan när som helst återkallas på initiativ av den förälder som har fått det beviljat. Delningen av utbetalningen upphör då med omedelbar verkan och hela vårdbidraget betalas ut till den förälder som har beviljats rätten till det.

Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad

Frågan om att kunna bevilja barnets båda föräldrar vårdbidrag har tidigare varit föremål för överväganden av Utredningen om ekonomi och föräldrasamarbete vid särlevnad. Utredningens förslag i betänkandet Fortsatt förälder – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull (SOU 2011:51) syftade främst till att underlätta för särlevande föräldrar som har barn med sjukdom eller funktionsnedsättning att kunna få vårdbidrag oberoende av varandra. Utredningen ansåg bl.a. att vårdbidrag skulle kunna beviljas barnets båda föräldrar när de vårdar barnet i separata hushåll och att ansökan i dessa fall skulle göras av var och en av föräldrarna (SOU 2011:51 s. 426). Utredningen påpekade dock att särlevande föräldrar i vissa fall riskerar att inte bli berättigade till den lägsta förmånsnivån av vårdbidraget eftersom barnets behov av omvårdnad och tillsyn ska bedömas hos respektive förälder, utan att sammanvägas. Mot den bakgrunden ansåg utredningen att det eventuellt kunde finnas behov av att införa en lägre nivå av bidraget men att detta låg utanför uppdraget

och borde ses över i ett bredare sammanhang (SOU 2011:51 s. 429 och s. 277 f.). Prop. 2017/18:190

När föräldrarna lever i ett gemensamt hushåll ansåg utredningen att ansökan ska vara gemensam. En gemensam ansökan borde ge en bra helhetsbild av barnets situation och omfattningen av barnets behov samt föräldrarnas insatser. Det borde också skapa bättre förutsättningar för samstämmiga uppgifter (SOU 2011:51 s. 430).

Omvårdnadsbidrag ska kunna beviljas barnets båda föräldrar

När föräldrarna lever tillsammans i ett gemensamt hushåll kan det tyckas problemfritt att bara en av dem kan få vårdbidrag. Bidraget kan då i allmänhet förutsättas komma både barnet och föräldrarna till del. Där emot kan det uppstå komplikationer i de fall föräldrarna separerar, eller om de aldrig har bott tillsammans. Om båda ansöker om vårdbidrag måste, enligt dagens regler, en bedömning göras av vem som utför den huvudsakliga tillsynen och vården. Om det visar sig att båda föräldrarna tar lika stor del i vården, har barnets folkbokföring fått en avgörande betydelse (RÅ 2008 ref. 34). Regeringen anser att såväl regleringen av vem av föräldrarna som ska få bidraget som tillämpningen av denna är otidsenlig och brister i anpassning till hur föräldrar ofta vill kunna fördela vården. Enligt regeringen är det viktigt att båda föräldrarna får möjlighet att tillgodose barnets behov. Ett delat omvårdnadsbidrag kan enligt regeringens mening skapa bättre förutsättningar för det.

Att endast en av föräldrarna kan beviljas bidraget kan leda till konflikt mellan föräldrarna, vilket i sin tur kan få negativa konsekvenser för barnet. Enligt artikel 18 i FN:s barnkonvention ska konventionsstaterna göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets uppföstran och utveckling. Regeringen anser därför att de nu aktuella reglerna behöver ändras så att de bl.a. bättre överensstämmer med barnkonventionens principer.

Är föräldrarna överens finns det med dagens regelverk en möjlighet att dela utbetalningen, under förutsättning att de har gemensam vårdnad och båda tar del i vården om barnet. Om den förälder som beviljas vårdbidraget inte vill dela utbetalningen, trots att den andra föräldern tar del i omvårdnaden om barnet, kan det däremot leda till att den andra föräldern inte får samma ekonomiska förutsättningar att tillgodose barnets behov av omvårdnad och tillsyn. Ytterst kan detta drabba barnet och barnets relation till den andra föräldern. Enligt regeringen går det inte heller att bortse från möjligheten att den andra föräldern eller en umgängesförälder skulle ta större del i omsorgen om barnet, om han eller hon skulle få bättre ekonomiska möjligheter att göra det.

Att inte kunna bevilja båda föräldrarna vårdbidrag har enligt regeringens mening negativa konsekvenser även från jämställdhets-synpunkt. I dag lämnas vårdbidrag främst till kvinnor (85 procent), vilket ytterst riskerar att leda till att män tar mindre del i omvårdnad och tillsyn av barnet. Att ge båda föräldrarna en möjlighet att beviljas omvårdnadsbidrag signalerar däremot ett jämställt ansvar för barnet. Det ökar också barnets möjlighet till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar.

Prop. 2017/18:190 Vidare ska det påpekas att vårdbidraget är pensionsgrundande och detta bör också gälla för det nya omvårdnadsbidraget, varför det även i det avseendet är en nackdel för den förälder som inte får del av bidraget.

Sammantaget anser regeringen att det i de flesta fall skulle vara till fördel för både barnet och föräldrarna om omvårdnadsbidrag kan ges till barnets båda föräldrar. Det skulle också bidra till uppfyllelsen av barnkonventionens intentioner. Regeringens förslag är därför att omvårdnadsbidraget ska kunna beviljas barnets båda föräldrar.

Fördelning mellan föräldrarna

Om båda föräldrarna ansöker om omvårdnadsbidrag och förutsättningarna för rätt till bidraget bedöms vara uppfyllda bör enligt regeringens mening huvudregeln vara att bidraget lämnas med hälften till vardera föräldern.

I de fall föräldrarna begär en annan fördelning av bidraget, bör det lämnas i enlighet med vad de begär. Är föräldrarna exempelvis överens om att den ena föräldern tillgodoser barnets behov till följd av funktionsnedsättning i en utsträckning som motsvarar 80 procent och den andra föräldern 20 procent bör bidraget kunna fördelas på detta sätt.

Enligt *Försäkringskassan* bör det i lagtexten förtydligas att ansökan om omvårdnadsbidrag sker i två steg på så sätt att det i ett första steg är rätten till omvårdnadsbidrag som avgörs medan fördelningen av bidraget avgörs i nästa steg. Föräldrar kan då enligt *Försäkringskassan* välja att enbart ansöka om en annan fördelning av ett tidigare beviljat bidrag utan att det behöver göras en ny prövning av rätten till bidraget.

Regeringen konstaterar att någon bestämmelse om vilka steg som ingår i *Försäkringskassans* beslut inte har föreslagits i promemorian. *Försäkringskassan* avgör hur den utformar sina beslut. Det finns inte något hinder mot att en förälder som redan har beviljats omvårdnadsbidrag lämnar en ny ansökan och i denna enbart begär att bidragets fördelning mellan föräldrarna ska ändras.

I de fall när båda föräldrarna ansöker om omvårdnadsbidrag men har olika uppfattningar om hur bidraget ska fördelas anser regeringen att *Försäkringskassan* ska kunna fördela rätten till omvårdnadsbidraget i fjärdedelar. Utfallet av prövningen kan därmed bli en fördelning till en förälder med 0, 25, 50, 75 och 100 procent av det sammanlagda omvårdnadsbidraget på aktuell förmånsnivå. Återstående andel ska då lämnas till den andra föräldern. Fördelningen ska göras med hänsyn till var barnet bor eller vistas. Tillfälliga förändringar av var barnet vistas bör dock inte påverka fördelningen av bidraget. Att lösa föräldrarnas oenighet på detta sätt kan i vissa fall resultera i att fördelningen av bidraget inte helt exakt kommer att motsvara föräldrarnas fördelning av omvårdnaden och tillsynen av barnet. Mot bakgrund bl.a. av svårigheten för *Försäkringskassan* att med exakthet utreda de faktiska förhållandena framstår detta dock enligt regeringens mening som en rimlig lösning.

Försäkringskassan och *Kammarrätten i Göteborg* lyfter i sina remissvar fram de svårigheter som är förenade med att göra en fördelning mellan föräldrarna. *Kammarrätten* anser att den föreslagna bestämmelsen om fördelning inte är tillräckligt förutsägbar och tydlig. *Försäkringskassan* nämner bland annat att det med hänsyn till gränsnivå, avrundning

och bedömning av vistelsetiden kan vara svårt att göra en fördelning och att det finns en risk för att åtminstone en av föräldrarna inte uppfattar bedömningen som rättvis. Regeringen anser dock att liknande utmaningar även finns i till exempel bedömning av fördelning av barnbidrag. Försäkringskassan kan dock i vissa fall komma att behöva begära in ytterligare underlag för sin bedömning. Regeringen anser vidare, som anförts ovan, att det vid tillfälliga förändringar inte finns anledning att ompröva rätten till omvårdnadsbidraget. Detta är fallet då föräldrarnas ekonomiska situation inte nödvändigt förändrats och det rör sig om tidsbegränsade situationer.

Enligt regeringens mening kan mer detaljerade bestämmelser om fördelningen av bidraget visserligen medverka till en ökad förutsägbarhet. Å andra sidan medför en ordning med detaljerade bestämmelser onekligen problem om man inte i tillräcklig utsträckning kan anpassa tillämpningen till de speciella omständigheter som kan finnas i det enskilda fallet när det gäller ärenden av detta slag. Mer detaljerade bestämmelser om hur fördelningen ska göras i olika situationer ökar risken för att det ska uppkomma icke avsedda konsekvenser i tillämpningen.

Enligt det förslag som redovisas i avsnitt 6.5 ska vissa personer likställas med en förälder när det gäller rätten till omvårdnadsbidrag. När det gäller begreppet ”likställas” bör det i detta sammanhang påminnas om att de som ska likställas med förälder enligt 22 kap. 2 § 1 och 2 SFB kan få omvårdnadsbidrag endast om inte respektive förälder får detta bidrag. Det innebär när det gäller delning av rätten till bidraget att endast två personer kan beviljas omvårdnadsbidrag för samma barn och tid. Omvårdnadsbidrag kan således samtidigt beviljas den ena föräldern och den andra förälderns sambo eller make. Däremot kan bidraget inte beviljas både den ena föräldern och dennes sambo eller make. Det kan således inte bli aktuellt att fördela bidraget mellan en förälder och dennes sambo eller make. En fördelning kan däremot aktualiseras mellan den ena föräldern och sambo eller make till den andra föräldern.

Om det skapas möjligheter att bevilja ett barns båda föräldrar omvårdnadsbidrag på det sätt som föreslås ovan behövs det inte någon motsvarighet till den nuvarande bestämmelsen i 22 kap. 16 § SFB om delad utbetalning. En sådan bestämmelse föreslås därför inte för det nya omvårdnadsbidraget. De som redan har ett beslut om delad utbetalning får dock behålla detta med stöd av förslaget till övergångsregler.

Ansökan

Enligt regeringens mening bör föräldrarna kunna välja om de ska ansöka gemensamt eller var och en för sig eller om endast en förälder ska ansöka om omvårdnadsbidrag. Enligt *Försäkringskassan* finns det mycket som talar för att ansökningarna bör handläggas som separata ärenden. Om ansökningarna handläggs i ett gemensamt ärende, kan det enligt Försäkringskassan leda till att även föräldrar som inte är vårdnadshavare får rätt att ta del av uppgifter om barnet som vanligtvis endast vårdnadshavare har. Försäkringskassan anser att det annars finns en risk för att föräldrar som i sig har rätt till bidraget avstår från att ansöka om omvårdnadsbidrag för att den andre föräldern eller dennes make eller sambo inte ska få del av uppgifter om barnet. Handläggning av ansök-

Prop. 2017/18:190 ningar i ett gemensamt ärende, även om föräldrarna ansöker var och en för sig, medför enligt Försäkringskassan att båda föräldrarna har partsinsyn.

Enligt regeringens mening torde i de fall ett barns båda föräldrar vill dela på omvårdnadsbidraget flertalet föräldrar lämna en gemensam ansökan, eftersom det förenklar för dem. Om de är ense om fördelningen av bidraget, vilket de oftast kan antas vara, måste de rimligen annars läsa varandras ansökningar för att se om de har lämnat samma uppgifter. Det blir då enklare för dem att i stället lämna en gemensam ansökan. Även i fall där föräldrar har olika uppfattning om fördelningen av bidraget, men är ense om att båda har rätt till bidraget, underlättar det för dem med en gemensam ansökan, eftersom grunderna för rätten till bidraget är gemensamma, t.ex. vad gäller omfattningen av barnets behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning.

Enligt 28 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess hos Försäkringskassan för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften finns i ett ärende om handikappersättning och vårdbidrag. (Enligt förslag i avsnitt 8.2 ska bestämmelsen ändras till att avse omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.)

I 16 § förvaltningslagen (1986:223) finns det bestämmelser om partsinsyn. De innebär att en sökande, klagande eller annan part har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Där föreskrivs också att rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § OSL. Motsvarande bestämmelser om partsinsyn finns även i 10 § förvaltningslagen (2017:900) som träder i kraft den 1 juli 2018.

Bestämmelsen i 10 kap. 3 § OSL reglerar kollisionen mellan sekretessbestämmelserna och rätten till partsinsyn. Enligt det lagrummet hindrar sekretess inte att en part som har rätt till insyn i handläggningen av ett ärende, tar del av en handling eller annat material i ärendet. Handlingen eller materialet får dock inte lämnas ut till parten i den mån det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift inte röjs. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt upplysa parten om vad materialet innehåller i den mån det behövs för att parten ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det som sekretessen ska skydda. Sekretess hindrar inte att en part i ärendet tar del av ett beslut i ärendet.

Det kan gälla sekretess mellan två föräldrar för uppgifter om dem. Om de är parter i samma ärende och har rätt till partsinsyn är dock möjligheterna till sådan sekretess mycket begränsade.

Enligt 12 kap. 3 § första stycket OSL gäller under vissa förhållanden sekretess till skydd för en underårig även i förhållande till dennes vårdnadshavare, dock inte i förhållande till en vårdnadshavare i den mån denne enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken har rätt och skyldighet att bestämma om den underåriges personliga angelägenheter, såvida inte det kan antas att den underåriges lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren, eller det annars anges i OSL. Det normala är således att det inte gäller sekretess i förhållande till en vårdnadshavare för uppgifter om hans eller hennes barn.

När två föräldrar eller personer som likställs med föräldrar ansöker gemensamt om omvårdnadsbidrag torde det i normalfallet saknas anledning att anta att den ena föräldern eller närstående till denne skulle lida men om en uppgift om hans eller hennes personliga förhållanden röjs för den andra föräldern i ett ärende om omvårdnadsbidrag. Det torde därför vanligtvis saknas skäl för Försäkringskassan att överväga frågan om rätten till partsinsyn motiverar att den gemensamma ansökan ska handläggas i två olika ärenden. Det är däremot tänkbart att en rad andra omständigheter kan påverka myndighetens ställningstagande i fråga om handläggningsform. Bedömningen kan i det enskilda fallet t.ex. påverkas av att den ena föräldern men inte den andra ansöker om omvårdnadsbidrag för ett eller flera andra barn än det barn som omfattas av den gemensamma ansökan. Det ankommer på Försäkringskassan att i de enskilda fallen ta ställning till om en ansökan ska hanteras i ett eller två ärenden.

Även när två föräldrar ansöker var för sig om omvårdnadsbidrag för samma barn har Försäkringskassan att ta ställning till om ansökningarna ska handläggas som ett eller två ärenden. Det kan i och för sig väcka frågor om hur långt en förälders partsinsyn sträcker sig och i vad mån det i det enskilda fallet råder sekretess mellan föräldrarna för uppgifter om deras personliga förhållanden. Försäkringskassan bör dock underlätta för en förälder att ta del av de uppgifter om barnet som föräldern har rätt att få del av i egenskap av vårdnadshavare.

Oavsett om omvårdnadsbidrag handläggs som ett eller två ärenden måste Försäkringskassan tillämpa bestämmelserna om utredning och uppgiftsskyldighet i 110 kap. 13 och 14 §§ SFB. Enligt 110 kap. 13 § ska den handläggande myndigheten se till att ärendena blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver. När det behövs för att bedöma en fråga om ersättning eller i övrigt för tillämpningen av SFB får den handläggande myndigheten enligt 110 kap. 14 § 1 göra förfrågan hos någon som kan antas kunna lämna behövliga uppgifter.

Lagrådet efterfrågar ett förtydligande hur regeringen ser på Försäkringskassans möjlighet att lösa de problem som myndigheten ser mot bakgrund av rätten till partsinsyn genom ett administrativt beslut som innebär att ansökningar från respektive förälder handläggs som separata ärenden.

Enligt regeringens mening medför utredningsskyldigheten enligt 110 kap. 13 § SFB bland annat att uppgifter från båda föräldrarna bör ingå i beslutsunderlaget, om de båda ansöker om omvårdnadsbidrag för samma barn.

Den grundläggande rätten till partsinsyn, som kommer till uttryck i 16 § förvaltningslagen (1986:223) och 10 § förvaltningslagen (2017:900), innebär att den som är part i ett ärende har rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet. Det som partsinsynen omfattar brukar sammanföras i en s.k. akt, men den praktiska hanteringen avgör inte vad som ska anses ingå i ärendet. Ytterst ligger det på myndigheten att avgöra i vilken utsträckning handlingar som upprättas hos myndigheten har sådan betydelse för avgörandet att de bör tillföras ärendet (prop. 2016/17:180, s. 80). Givet är att den utredning som inhämtas av myndigheten och som läggs till grund för beslutet i ärendet inte i någon del kan hållas utanför akten.

Regleringen i förvaltningslagen ger inte i sig något entydigt svar på frågan om en myndighets behandling av en sak som rör flera personer ger upphov till ett eller flera ärenden. Det kan ibland råda olika uppfattningar om hur man bör dra gränsen mellan vad som är ett enda ärende och vad som är flera ärenden (jfr Hellners och Malmqvist: Förvaltningslagen med kommentarer, tredje upplagan 2007, s. 62 f.).

Uppgifter kan under vissa omständigheter anses tillförda ett ärende även om de finns i akten i ett annat ärende. Det avgörande har ansetts vara om de uppgifter som finns i det andra ärendet haft betydelse för ett ställningstagande som myndigheten har gjort under handläggningen, dvs. oberoende av om uppgifterna har dokumenterats genom att tillföras akten genom kopia eller på annat sätt. Detta gäller också oberoende av vilken betydelse uppgifterna slutligen visar sig ha för utgången av ärendet (jfr RÅ 2003 ref. 78 som gällde ett patentärende).

Vid fördelning av ett omvårdnadsbidrag mellan två föräldrar ter det sig enligt regeringens mening mest naturligt att handlägga föräldrarnas ansökningar i ett enda ärende. Uppgifter från båda föräldrarna behöver nämligen beaktas när fördelningen görs. Detta gäller även vid prövning av rätten till omvårdnadsbidrag när två föräldrar är sökande. Oavsett hur ansökningarna registreras är myndigheten skyldig att säkerställa att rätten till partsinsyn i beslutsunderlaget kan tillgodoses. När det gäller sekretessbelagda uppgifter får rätten till partsinsyn begränsas endast enligt vad som anges 10 kap. 3 § OSL. Det innebär att insyn i sekretessbelagda uppgifter kan vägras endast i den utsträckning det av hänsyn till något allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. Utrymmet för att hindra en förälder från att få insyn i aktmaterialet är således utomordentligt litet. Även om ena eller båda föräldrarna ansöker om omvårdnadsbidrag bör barnets totala behov alltid beaktas så långt det är möjligt.

Det förhållandet att ansökan om omvårdnadsbidrag för ett barn kan göras gemensamt av föräldrarna, av vardera föräldern för sig eller av endast ena föräldern kan enligt *Förvaltningsrätten i Falun* vålla bekymmer i partsställningen vid överklagande till allmän förvaltningsdomstol. Regeringen har förståelse för denna synpunkt, men anser inte att den utgör skäl att överväga en alternativ reglering av ansökningsförfarandet. Frågan om partsställning får avgöras i rättstillämpningen utifrån de allmänna förvaltningsrättsliga principer som gäller för detta.

6.7 Förmänstiden

Regeringens förslag: Omvårdnadsbidrag ska få lämnas från och med den månad när rätten till förmänen har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Sådant bidrag lämnas dock inte retroaktivt för en sådan månad för vilken det redan har lämnats bidrag för barnet utom till den del det är en ökning av bidraget.

Omvårdnadsbidrag ska få lämnas till och med juni det år när barnet fyller 19 år eller den tidigare månad när rätt till förmänen annars upphör.

Rätten till omvårdnadsbidrag ska få begränsas till att omfatta viss tid.

Prop. 2017/18:190

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet instanser som yttrar sig över förslaget har synpunkter på åldersgränsen. *Blekinge läns landsting* anser att omvårdnadsbidraget ska gälla hela det året barnet är 19 år, *Riksförbundet FUB* att det ska gälla till 23 års ålder och *Autism- och Aspergerförbundet* förordar 25 år. *Riksförbundet FUB* anser även att aktivitetsersättningen inte kan ersätta omvårdnadsbidraget då deras syften är olika. Bland annat *Autism- och Aspergersförbundet* och *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa* anser även att tiden för att beviljas retroaktivt bidrag ska förlängas. *Försäkringskassan* tillstyrker förslaget men anser det bör förtydligas i lagtext att en ny retroaktivitetstid inte blir aktuell om en förälder ansöker om bidrag efter att den andra föräldern redan har fått bidrag. Vidare nämner *Försäkringskassan* att när en förälder ansöker om omvårdnadsbidrag, och den andre föräldern redan har beviljats bidraget, finns det en risk för att utbetalning kommer att ske till båda föräldrarna för samma behov under utredningstiden. *Kammarrätten i Göteborg* menar att den situation där det inte är möjligt att retroaktivt få omvårdnadsbidrag och som nämns i författningskommentaren även bör framgå av lagtexten.

Skälen för regeringens förslag: Det finns i dag inte någon möjlighet att få vårdbidrag retroaktivt för tid före ansökningsmånaden. När det gäller det nya omvårdnadsbidraget kan det komma att ta viss tid innan informationen om förmånen fungerar tillfredsställande. Regeringen anser det därför vara rimligt att omvårdnadsbidraget bör kunna beviljas retroaktivt. Ett antal remissinstanser anser att retroaktivitetstiden bör vara längre än tre månader. Regeringen gör dock bedömningen att tre månaders retroaktivitet är en lämplig avvägning för den nya förmånen, särskilt i relation till den tid som kan krävas för informationen om förmånen att fungera tillfredsställande. Även för merkostnadsersättningen föreslås en motsvarande ordning.

I det fall att endast den ena av ett barns föräldrar får omvårdnadsbidrag och den andra föräldern ansöker om sådant bidrag vid ett senare tillfälle bör en ny retroaktivitetstid dock inte kunna bli aktuell eftersom det då skulle kunna bli fråga om att lämna bidrag för samma behov flera gånger. Såsom *Kammarrätten* och *Försäkringskassan* framhåller bör detta komma till tydligare uttryck i regelverket. Om omprövningen i en sådan situation leder till en ökning av omvårdnadsbidraget, bör dock den del av bidraget som innebär en ökning kunna betalas ut retroaktivt. *Försäkringskassan* nämner även att när en förälder ansöker om omvårdnadsbidrag, och den andre föräldern redan har beviljats bidraget, finns det en risk för att utbetalning kommer att göras till båda föräldrarna för samma behov under utredningstiden. Regeringen bedömer att den situation som *Försäkringskassan* nämner visserligen kan uppstå, men att omfattningen av detta problem bör vara begränsad med hänsyn till att det torde röra sig om få fall och till att det sammantaget torde röra sig om mindre belopp eftersom detta endast kan uppstå under den tid ett ärende är under utredning.

Omvårdnadsbidraget bör i de flesta fall tidsbegränsas eftersom barns behov ofta förändras över tid, t.ex. genom att barnen utvecklas eller får ta

Prop. 2017/18:190 del av nya samhällsinsatser. Förslaget att ett beslut om omvårdnadsbidrag ska kunna tidsbegränsas skiljer sig inte från vad som gäller för det nuvarande vårdbidraget. I förarbeten till reglerna om vårdbidraget (prop. 1981/82:216 s. 15 f.) uttalades att barnens situation ofta förändras betydligt inom loppet av ett par år och att det då var motiverat att göra en omprövning. Vidare uttalades att det var angeläget med en flexibel och för det enskilda fallet anpassad bedömning av förändringen av barnets situation, och att en ökad användning av tidsbegränsade vårdbidrag därmed kunde vara praktisk. Regeringen anser att detta bör gälla även för omvårdnadsbidraget. Det ankommer dock på Försäkringskassan att avgöra i vilka fall en tidsbegränsning är lämplig.

Enligt regeringens mening bör rätten till omvårdnadsbidraget upphöra att gälla senast vid utgången av juni månad det år då barnet fyller 19 år eftersom aktivitetsersättning kan utges för tid därefter. Förslaget innebär i detta hänseende inte någon förändring jämfört med vad som gäller för det hittillsvarande vårdbidraget. Ett antal remissinstanser efterfrågar att omvårdnadsbidraget bör kunna ges även för tid efter juni det år då barnet fyller 19 år, och föreslår alternativa åldersgränser. Regeringen anser dock att syftet med omvårdnadsbidraget inte bör vara att täcka behov av omvårdnad för tid efter juni det år då barnet fyller 19 år, då det för detta syfte finns andra samhällsstöd. Detta är inte heller någon förändring jämfört med vad som gäller för det hittillsvarande vårdbidraget.

6.8 Avbrott i omvårdnaden

Regeringens förslag: Om föräldern tillfälligt är förhindrad att ge barnet omvårdnad, ska omvårdnadsbidrag lämnas under avbrott i omvårdnaden som varar högst sex månader. Om det finns särskilda skäl kan vårdbidraget lämnas även under ett avbrott som varar ytterligare högst sex månader.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* anser inte att omvårdnadsbidraget utan undantag ska lämnas under avbrott i omvårdnad som varar högst sex månader utan menar att det behöver förtydligas vad som gäller när den ena föräldern blir tillfälligt förhindrad att ge barnet omvårdnad och den andra föräldern får ta ett större ansvar. *Försäkringskassan* anser därtill att det behöver förtydligas hur detta förhåller sig till bestämmelsen om att omprövning ska ske om förhållanden som påverkar rätten till bidraget ändras.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag innebär att tillfälliga avbrott i omvården inte bryter rätten till omvårdnadsbidrag. En motsvarande reglering finns för vårdbidraget. Av de tidigare förarbetena (prop. 1981/82:216 s. 16 f.) framgår att det i vissa situationer är lämpligt att bidraget inte dras in trots att föräldrarna inte vårdar barnet. Det kan gälla fall då barnet går i särskild skola på annan ort och möjlighet finns för eleven att bo hos någon anhörig på skolorten. Det kan även gälla om föräldern blir sjuk, studerar eller arbetar tillfälligt på annan ort och då måste överlåta den faktiska vården av barnet.

Enligt förslaget i promorian bör i likhet med vad som gäller enligt regleringen av det hittillsvarande vårdbidraget tidsgränsen för ett sådant tillfälligt avbrott i omvårdnaden vara sex månader med möjlighet till förlängning med ytterligare högst sex månader när det finns särskilda skäl. *Försäkringskassan* anser inte att omvårdnadsbidraget utan undantag ska lämnas under avbrott i omvårdnaden som varar högst sex månader. Regeringen anser dock att det vid tillfälliga förändringar, såsom avbrott i omvårdnaden som varar högst sex månader, inte finns anledning att automatiskt ompröva rätten till omvårdnadsbidraget. Föräldrarnas ekonomiska situation har nämligen inte nödvändigt förändrats och det rör sig om tidsbegränsade situationer.

6.9 Vård på institution

Regeringens förslag: För ett barn som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från stat, kommun eller landsting lämnas omvårdnadsbidrag endast om vården kan beräknas pågå i högst sex månader. Detsamma gäller om barnet vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför institutionen och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader ska omvårdnadsbidrag ändå kunna lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande vid institutionen som en del i behandlingen av barnet.

Omvårdnadsbidrag ska även lämnas för ett barn som vårdas på bekostnad av stat, kommun eller landsting under längre tid än sex månader utan att vara berättigad till sådant bidrag, när barnet tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg under minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd.

Promemorianes förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* tillstyrker förslaget med kommentaren att det bör framgå av lagtexten hur fördelningen av bidraget ska ske mellan föräldrarna när barnet vårdas på institution.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande bestämmelser lämnas vårdbidrag för den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, endast om sådan vård kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården. Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader kan vårdbidrag ändå lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

Vårdbidrag kan även lämnas för ett barn som vårdas på bekostnad av stat, kommun eller landsting under längre tid än sex månader, när det tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg under minst tio dagar per kvartal eller i följd (106 kap. 9–11 §§ SFB). Regeringen anser att det

Prop. 2017/18:190 är rimligt att motsvarande bestämmelser om tillfällig vård utanför hemmet i högst sex månader bör gälla för omvårdnadsbidraget. Det kan vara svårt för en familj att tillfälligt ställa om sin ekonomi under en så begränsad tid. Det är även skäligt att en förälder inte omedelbart måste anmäla till Försäkringskassan att barnet tillfälligt t.ex. måste vårdas på sjukhus för att föräldern ska undvika återkrav.

Försäkringskassan anför att det bör framgå av lagtexten hur fördelningen av bidraget ska ske mellan föräldrarna när barnet vårdas på institution. Regeringen anser dock att det vid tillfälliga förändringar, såsom vid vård på institution som varar högst sex månader, inte finns anledning att automatiskt ompröva rätten till omvårdnadsbidraget. Detta är fallet då föräldrarnas ekonomiska situation inte nödvändigt förändrats och det rör sig om tidsbegränsade situationer. När vården inleds bör Försäkringskassan göra en bedömning av om vården kan beräknas pågå i högst sex månader. Vidare anser regeringen att det är angeläget att det i de fall när behov finns av regelbunden, betydande närvaro av en förälder för en behandling omvårdnadsbidrag också ska kunna lämnas under längre tid än sex månader. Det kan till exempel handla om svårt cancersjuka barn. Regeringen föreslår därför att för ett barn som vårdas på institution ska omvårdnadsbidrag kunna lämnas även om vårdtiden beräknas bli längre än sex månader om föräldern i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet. En gräns vid tolv månader gäller för det hittillsvarande vårdbidraget och bör gälla också för omvårdnadsbidraget.

Regeringen anser vidare att det saknas skäl för att frånga den hittillsvarande regeln för vårdbidraget om att bidrag kan lämnas för ett barn som vårdas på bekostnad av stat, kommun eller landsting under längre tid än sex månader, när det tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg under minst tio dagar per kvartal eller i följd. Regeringen föreslår därför att motsvarande bör gälla för omvårdnadsbidraget. Om båda föräldrarna ansöker om bidrag för dessa dagar, får fördelningen göras enligt de principer för omvårdnadsbidraget som framkommer i bestämmelsen om delad rätt till bidraget. Om endast den ena föräldern ansöker om och beviljas bidraget samt om den andra föräldern ansöker vid ett senare tillfälle får en omprövning till följd av ändrade förhållanden göras. Detta kan visserligen upplevas som administrativt betungande för Försäkringskassan men bedöms inte hända alltför ofta.

6.10 Om barnet avlider

Regeringens förslag: I de fall det lämnas mer än en fjärdedels omvårdnadsbidrag för ett barn och barnet avlider ska föräldern kunna fortsätta att få bidrag till och med den åttonde månaden efter dödsfallet eller den tidigare månad när bidraget annars skulle ha upphört. Under denna tid ska halv förmån lämnas om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som hel eller tre fjärdedels förmån. En fjärdedels förmån ska lämnas om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som halv förmån. Om föräldrarna har delat på bidraget, ska det fortfarande

lämnas i enlighet med den fördelning som redan är beslutad för föräldrarna.

Prop. 2017/18:190

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* är positiv till förslagen, men menar att det bör framgå av lagtexten hur fördelningen ska ske mellan föräldrarna om omvårdnadsbidrag utgår till båda föräldrarna.

Skälen för regeringens förslag: Rätten till en tids fortsatt vårdbidrag efter det att ett funktionshindrat barn har avlidit infördes år 1988. Tidigare upphörde vårdbidraget i det fall ett bidragsberättigat barn avled. Motiven för att införa dessa regler (prop. 1987/88:100, bil. 7 s. 35 f.) var att behovet av bidrag kan kvarstå efter att barnet har avlidit, särskilt för den förälder som under en lång period har vårdat barnet. Bostaden och andra förhållanden i den dagliga livsföringen har i allmänhet anpassats efter barnet med sjukdom eller funktionsnedsättning. Praktiska och ekonomiska svårigheter kan därför uppstå på grund av bortfall av bidraget vid barnets bortgång.

Behovet av att låta ett omvårdnadsbidrag kvarstå under en period efter det att ett bidragsberättigat barn avlidit gäller enligt regeringens mening i samma utsträckning för det nya omvårdnadsbidraget som för det hittillsvarande vårdbidraget. *Försäkringskassan* anför att det bör framgå av lagtexten hur fördelningen ska ske mellan föräldrarna om omvårdnadsbidrag utgår till båda föräldrarna. Regeringen bedömer att nuvarande regler är väl avvägda och finner inte skäl att göra någon ändring i sak. De bör därför överföras oförändrade till regelverket för omvårdnadsbidrag.

Om föräldrarna delar på bidraget ska enligt förslaget i promemorian bidraget även efter dödsfallet fördelas i enlighet med den tidigare beslutade fördelningen, dvs. om bidraget delas med hälften får föräldrarna hälften var även av det bidrag som ska lämnas efter dödsfallet. Enligt regeringens mening bör det införas en bestämmelse som motsvarar promemorians förslag om fördelningen mellan föräldrarna.

6.11 Omprövning

Regeringens förslag: Rätten till omvårdnadsbidrag ska omprövas minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Omprövning av rätten till omvårdnadsbidrag ska också göras om förhållanden som påverkar rätten till omvårdnadsbidrag ändras. Sådan omprövning ska dock inte göras vid enbart tillfälliga förändringar.

Ändring av omvårdnadsbidraget ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Om ändring av omvårdnadsbidraget görs med anledning av en ansökan, kan dock bidraget lämnas med tre månaders retroaktivitet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* tillstyrker förslaget men anser att det behöver förtydligas. I promemorian framgår att tillfälliga förändringar inte ska leda till omprövning. *Försäkringskassan* anser att detta

Prop. 2017/18:190 även bör framgå av författningstexten. Behovet av omprövning bör enligt Försäkringskassans uppfattning avgöras utifrån de omständigheter som kommer fram av ansökan. *Medicinsk Audiologisk förening* anser att bidraget inte rutinmässigt ska behöva sökas om vartannat år och *Svenska Diabetesförbundet* ifrågasätter behovet av att vartannat år ompröva bidraget om funktionsnedsättningen är kronisk. *Kammarrätten i Göteborg* menar att det bör övervägas att ompröva rätten till omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning med samma intervall.

Skälen för regeringens förslag: I takt med att barn växer och utvecklas förändras deras behov och ibland sker förändringen relativt snabbt. Regeringen anser därför att det är motiverat med en omprövning av rätten till omvårdnadsbidraget vartannat år. Förslaget skiljer sig inte från vad som i dag gäller för det hittillsvarande vårdbidraget. I förarbetena till bestämmelserna om vårdbidraget (prop. 1981/82:216 s. 15) anfördes att det är viktigt att vårdbidraget som regel omprövas med relativt täta mellanrum. Ofta förändras barnens situation betydligt inom loppet av ett par år och det är då motiverat att göra en omprövning.

Om det finns skäl för det behöver dock inte en omprövning göras vartannat år. Ett antal remissinstanser menar att det inte finns anledning att rutinmässigt ompröva rätten till omvårdnadsbidrag vartannat år. Regeringen bedömer dock att då barns situation ofta förändras betydligt inom loppet av ett par år är det motiverat att göra en omprövning minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum.

Kammarrätten i Göteborg anför att det bör övervägas att ompröva rätten till omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning med samma intervall. Regeringen anser dock att då omvårdnadsbidraget berör behoven hos barn, vars situation ofta förändras betydligt inom loppet av ett par år, medan merkostnadsersättningen huvudsakligen berör vuxna, vars situation i regel kan väntas förändras mer sällan, är det inte motiverat med omprövning av de respektive förmånerna med samma intervall.

Omprövning ska dock alltid ske om förhållanden som påverkar rätten till omvårdnadsbidraget ändras. Förutsättningarna för rätten till omvårdnadsbidrag kan ändras av olika anledningar. Ett exempel är om assistansersättning beviljas för barnet.

Den som har omvårdnadsbidrag kommer enligt de för samtliga socialförsäkringsförmåner generella bestämmelserna i 110 kap. 46 och 47 §§ SFB att vara skyldig att så snart som möjligt och senast efter 14 dagar anmäla till Försäkringskassan om förhållanden som påverkar rätten till vårdbidrag ändras. Tillfälliga förändringar bör dock inte leda till omprövning.

Regeringen föreslår, i likhet med vad som gäller för vårdbidraget, att en ändring av omvårdnadsbidraget bör få verkan först fr.o.m. månaden efter det att förhållandet som orsakade ändringsbeslutet uppkom. Om ändring av omvårdnadsbidraget görs med anledning av en ansökan, bör dock bidraget kunna lämnas med tre månaders retroaktivitet. Det finns inte heller i denna del skäl att frånga vad som gäller för det hittillsvarande vårdbidraget. *Försäkringskassan* anser att det bör framgå av lagtexten att tillfälliga förändringar inte ska leda till omprövning. Regeringen delar uppfattningen att tillfälliga förändringar inte automatiskt ska leda till omprövning. I promemorians författningskommentar

anges att tillfälliga förändringar inte bör leda till omprövning.
Regeringen anser att detta bör komma till uttryck i författningstexten.

Prop. 2017/18:190

6.12 Utbetalning

Regeringens förslag: Omvårdnadsbidrag ska betalas ut månadsvis. När bidraget beräknas för månad ska det bidrag för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste krontal som är jämnt delbart med tolv.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga specifika synpunkter har lämnats.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med vad som gäller för vårdbidraget ska omvårdnadsbidraget betalas ut månadsvis. Därutöver ska motsvarande avrundningsregler gälla för omvårdnadsbidraget som gäller för vårdbidraget. Detta motsvarar vad som enligt 22 kap. 19 § SFB gäller för det hittillsvarande vårdbidraget.

6.13 Vissa följdändringar med anledning av förslaget om omvårdnadsbidrag

6.13.1 Förhållandet till andra förmåner avseende social trygghet

Regeringens förslag: Tillfällig föräldrapenning ska inte lämnas för sådant behov av omvårdnad eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till omvårdnadsbidrag.

Om omvårdnadsbidrag lämnas ska det inte påverka bedömningen av behovet av personlig assistans.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* tillstyrker delvis förslagen men anser att gränsdragningen till tillfällig föräldrapenning behöver ses över. *Försäkringskassan* anser att gränsdragningen mellan vårdbidrag och tillfällig föräldrapenning i dag är svår att tillämpa och kommer att kompliceras ytterligare av att båda föräldrarna, som ibland har olika intressen, kan ha rätt till omvårdnadsbidrag. Vidare anser *Försäkringskassan* att bestämmelsen i 11 kap. 16 § socialförsäkringsbalken, som innebär att tillfällig föräldrapenning inte lämnas för sådant behov som grundat rätt till vårdbidrag, bör ses över för att undvika ytterligare komplikationer vid införandet av omvårdnadsbidraget.

Arbetsförmedlingen väcker frågorna hur omvårdnadsbidraget ska påverka ersättningens storlek vid deltagande i arbetsmarknadspolitiska program och hur omvårdnadsbidraget ska påverka beräkningen av arbetslöshetsersättning.

Prop. 2017/18:190 **Skälen för regeringens förslag:** Tillfällig föräldrapenning lämnas enligt hittillsvarande reglering inte för sådant behov av vård eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till vårdbidrag (11 kap. 16 § SFB). Regeringen anser att detsamma bör gälla för omvårdnadsbidraget. Om omvårdnadsbidrag och tillfällig föräldrapenning skulle lämnas samtidigt för samma behov av omvårdnad och tillsyn, skulle det nämligen innebära dubbel ersättning för föräldrarna. *Försäkringskassan* efterfrågar i sitt remissvar förtydliganden vad gäller gränsdragningen till tillfällig föräldrapenning. Regeringen anser dock att det finns ett värde i att behålla viss flexibilitet i att kunna välja vilka behov som ligger till grund för omvårdnadsbidraget. Konstruktionen innebär att föräldern har en viss valmöjlighet mellan att få ett visst behov av tillsyn och vård tillgodosett genom vårdbidrag respektive tillfällig föräldrapenning. I det nya förslaget till omvårdnadsbidrag föreslås motsvarande bestämmelser som gäller för det hittillsvarande vårdbidraget. Regeringen anser att då detsamma bör gälla för omvårdnadsbidraget som för vårdbidraget finns det inte i nuläget skäl att se över bestämmelserna.

Enligt nuvarande reglering får det förhållande att vårdbidrag lämnas inte påverka bedömningen av den enskildes behov av personlig assistans (51 kap. 3 § och 6 § andra stycket SFB). Regeringen bedömer att det är en fungerande ordning och föreslår att motsvarande förhållande bör gälla mellan omvårdnadsbidraget och assistansersättningen.

Arbetsförmedlingen efterfrågar att det tydliggörs huruvida omvårdnadsbidraget ska påverka ersättningens storlek vid deltagande i arbetsmarknadspolitiska program. Regeringen konstaterar att ersättning för deltagande i arbetsmarknadspolitiska program regleras i förordning. I förordning finns även bestämmelser om samordning av ersättning för deltagande i arbetsmarknadspolitiska program med andra förmåner. Om det bedöms att det i den regleringen finns behov av förtydliganden med anledning av det nya omvårdnadsbidraget, kan förtydliganden alltså göras i förordning.

Arbetsförmedlingen efterfrågar även förtydligande av hur omvårdnadsbidraget ska påverka beräkningen av arbetslöshetsersättning.

Regeringen vill med anledning av det framföra följande. Den föreslagna rätten att förkorta sin arbetstid bör inte förenas med en rätt till ersättning vid uttag av ledighet. Den som väljer att arbeta deltid kommer därför att få en lägre lön i form av deltidslön. Regeringen föreslår inte inom ramen för detta lagstiftningsärende någon särskild reglering i arbetslöshetsförsäkringen med anledning av det nya omvårdnadsbidraget. Det medför att den som valt att förkorta sin arbetstid kommer att få en lägre arbetslöshetsersättning eftersom normalarbetstiden och dagsförtjänsten blir lägre.

6.13.2 Inkomstskatt

Regeringens förslag: Omvårdnadsbidraget ska tas upp i inkomstslaget tjänst.

När det gäller omvårdnadsbidrag ska avdraget för preliminär skatt inte göras enligt den särskilda skattetabellen för sjukpenning m.m.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter från remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Vårdbidraget ska enligt 11 kap. 31 § inkomstskattelagen tas upp som inkomst av tjänst utom till den del som utgör ersättning för merkostnader. Regeringen anser att motsvarande bör gälla även för omvårdnadsbidraget som således ska beskattas i inkomstslaget tjänst. Skälet för det är i huvudsak att ersättningen är tänkt att bidra till att kompensera för föräldrarnas insatser med att tillgodose barnets behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning.

Av 11 kap. 18 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244) följer att skatteavdrag för preliminär skatt inte ska göras enligt en särskild skattetablell för sjukpenning m.m. för sådan ersättning som utgör vårdbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken. Regeringen anser att motsvarande bör gälla för omvårdnadsbidraget. Preliminärskatteavdrag för omvårdnadsbidrag kommer då, i likhet med vad som gäller för vårdbidrag, normalt att göras med 30 procent av underlaget enligt 11 kap. 20 § skatteförfarandelagen. För det fall att bidraget skulle utgöra mottagarens huvudinkomst, vilket torde vara ovanligt, kommer skatteavdrag enligt 11 kap. 17 § skatteförfarandelagen i stället att göras enligt den allmänna skattetablellen.

6.13.3 Pensionsgrundande inkomst

Regeringens förslag: Omvårdnadsbidraget ska räknas som inkomst av anställning och utgöra pensionsgrundande inkomst samt ligga till grund för beräkning av statlig ålderspensionsavgift.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter från remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande regler räknas vårdbidrag som inkomst av anställning och utgör därför pensionsgrundande inkomst (59 kap. 13 § 2 SFB jämfört med 59 kap. 3 § första stycket SFB). Regeringen anser att detsamma bör gälla för omvårdnadsbidraget.

Syftet med det nya omvårdnadsbidraget ska vara att ge en förälder ekonomiska förutsättningar att tillgodose ett barns behov av omvårdnad och tillsyn på grund av barnets funktionsnedsättning. Omvårdnadsbidraget bidrar således till att kompensera för föräldrarnas insatser för barn med funktionsnedsättning, vilket får anses tala för att det även fortsatt bör utgöra pensionsgrundande inkomst. Mot denna bakgrund bör omvårdnadsbidraget även ligga till grund för beräkning av den statliga ålderspensionsavgiften. (Jämför 2 § lagen [1998:676] om statlig ålderspensionsavgift.)

6.13.4 Övriga följdändringar i socialförsäkringsbalken

Regeringens förslag: Den som får omvårdnadsbidrag ska vara försäkrad för inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, inkomstgrundad ålderspension och inkomstrelaterad efterlevandeförmån.

Omvårdnadsbidraget ska för den som förvärvsarbetar inte ingå i den reduceringsinkomst som ligger till grund för minskning av sådan sjukersättning som har beviljats tills vidare enligt de regler som gällde före den 1 juli 2008.

För kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om omvårdnadsbidrag ska ersättning lämnas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Omvårdnadsbidrag ska få dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar medverka till behandling, rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärder.

Om omvårdnadsbidrag har beviljats för begränsad tid, ska den tid för vilken förmånen lämnas få förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Det ska för rätt till eller ökning av vårdbidrag inte längre kunna krävas intagning på sjukhus. Bidraget ska då inte heller kunna sättas ned eller dras in vid vägran till sådan intagning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* tillstyrker i huvudsak förslaget. *Sveriges Kommuner och Landsting* är tveksamt till att förmånen ska kunna förlängas utan ansökan då man bedömer att risken ökar för bidragsbrott.

Skälen för regeringens förslag: Utöver de ändringar i socialförsäkringsbalken som föreslagits ovan innebär förslaget att införa ett omvårdnadsbidrag att det behöver göras vissa följdändringar i socialförsäkringsbalken. Enligt regeringens bedömning gäller det följande bestämmelser om vårdbidrag.

- Enligt 6 kap. 20 § är den som får vårdbidrag försäkrad för inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, inkomstgrundad ålderspension och inkomstrelaterad efterlevandeförmån.
- Enligt 37 kap. 9 § första stycket ska det göras avdrag för vårdbidrag när den försäkrades reduceringsinkomst beräknas enligt 37 kap. 9 § SFB.
- I 110 kap. 30 § andra stycket SFB föreskrivs att för kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om bl.a. vårdbidrag lämnas ersättning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.
- Enligt 110 kap. 57 § SFB får bl.a. vårdbidrag dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till behandling, rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärder.

Det som föreskrivs om vårdbidrag i ovan nämnda bestämmelser bör enligt regeringen framdeles gälla för omvårdnadsbidraget. Bestämmelserna bör i sina nuvarande lydelse dock fortfarande tillämpas på vårdbidrag som enligt övergångsbestämmelser fortfarande kommer att kunna lämnas under vissa omständigheter, se avsnitt 9.1.

I 110 kap. 6 § SFB föreskrivs att om vårdbidrag har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan

att ansökan om detta har gjorts. Motsvarande bör gälla för omvårdnadsbidraget. Om endast en förälder har omvårdnadsbidrag och den andra föräldern vid ett senare tillfälle ansöker om bidraget blir det dock fråga om att göra en omprövning till följd av att förhållanden som kan påverka rätten till bidraget ändrats. *Sveriges Kommuner och Landsting* uttrycker tveksamhet till att omvårdnadsbidraget ska kunna förlängas utan ansökan eftersom man bedömer att det ökar risken för bidragsbrott. Regeringen bedömer att denna risk inte är särskilt hög men vill i sammanhanget påminna om att Försäkringskassan har ett stående uppdrag att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och att motverka bidragsbrott (2 § 3 förordning [2009:1174] med instruktion för Försäkringskassan).

Enligt 110 kap. 26 § SFB får det som villkor för rätt till eller ökning av vårdbidrag anges att barnet under högst 30 dagar ska vara intaget på ett visst sjukhus. Enligt uppgifter från Försäkringskassan har myndigheten inte varit med om eller hört talas om att rätten till eller ökning av vårdbidraget skulle ha villkorats utifrån bestämmelsen. Av den anledningen och då det inte kan anses proportionerligt att ställa krav på sjukhusvistelse i upp till 30 dagar för att få rätt till eller ökning av bidrag bedömer regeringen att motsvarande reglering inte bör gälla för omvårdnadsbidraget. Bestämmelsen i 110 kap. 26 § bör således upphävas. Till följd av det kommer det inte vara möjligt att dra in eller sätta ned vårdbidrag vid vägran att vara intagen på sjukhus. Detta innebär att någon hänvisning till 26 § inte längre ska göras i 110 kap. 53 §.

6.14 Rätt att förkorta normal arbetstid

Regeringens förslag: Det ska införas en rätt till förkortning av normal arbetstid i föräldraledighetslagen i syfte att underlätta för en förälder som har barn med funktionsnedsättning att kombinera omvårdnaden av barnet med en anställning.

Denna rätt till förkortning av normal arbetstid ska knytas till omvårdnadsbidraget på så sätt att en förälder ska ha rätt till förkortning av normal arbetstid i de fall det lämnas omvårdnadsbidrag enligt socialförsäkringsbalken för barnet. Rätten till arbetstidsförkortning ska omfatta barnets föräldrar och de personer som enligt föräldraledighetslagen jämställs med föräldrar. Normal arbetstid ska kunna förkortas med upp till en fjärdedel. Rätten att förkorta normal arbetstid ska finnas så länge det lämnas omvårdnadsbidrag.

Den som vill utnyttja sin rätt till arbetstidsförkortning ska anmäla det till arbetsgivaren på samma sätt som gäller för annan rätt till ledighet enligt föräldraledighetslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av de instanser som yttrar sig över förslaget tillstyrker det, då det anses öka jämställdheten i arbetslivet och i omsorgen. *Svenskt Näringsliv* avstyrker dock förslaget då de anser att det kommer att innebära en begränsning av företagets möjligheter att effektivt planera och bedriva sin verksamhet samt öka företagets administrativa börda. *Svenskt Näringsliv* anser att den be-

Prop. 2017/18:190 fintliga regleringen är tillräcklig och i den mån det har uppstått behov av ytterligare ledighet i enskilda fall har detta normalt lösts i samförstånd mellan arbetsgivaren och den anställde.

Arbetsförmedlingen är positiv till förslaget och väcker frågan om förkortning av arbetstid även ska kunna hävdas vid anvisning till arbetsmarknadspolitiska program och hur detta i så fall ska påverka rätten till ersättning. Arbetsförmedlingen frågar också vad som avses med normal arbetstid och hur arbete med förkortad arbetstid kommer att påverka beräkningen av normalarbetstid enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring.

Kammarrätten i Göteborg anser att det bör förtydligas att en förälder har rätt till förkortad normal arbetstid även efter att barnet fyllt åtta år eller avslutat sitt första skolår.

Svenskt Näringsliv och *Arbetsgivarverket* har vid kontakter under hand anfört att de anser att upplysningsbestämmelsen i 3 § föräldraledighetslagen inte bör tas bort.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av att förkorta normal arbetstid

Föräldrar till barn med funktionsnedsättning har ofta en större psykisk och fysisk belastning än andra föräldrar. Det innebär i regel höga krav på dessa föräldrars tillgänglighet och flexibilitet samt omvårdnad om barnen. Till detta kommer att de behöver informera sig och vid behov ansöka om samt planera och samordna olika samhällsstöd.

Av promemorian framgår att funktionshindersorganisationerna har framfört att föräldrar till barn med funktionsnedsättning behöver kunna arbeta deltid. Många föräldrar upplever att det är svårt att orka arbeta heltid och samtidigt ta hand om barn med funktionsnedsättning. Det är svårt att få ledigt för t.ex. möten och akuttryckningar. Föräldrar är många gånger utelämnade till arbetsgivarens välvilja för att klara av situationer som uppstår till följd av barnets funktionsnedsättning. Enligt vissa företrädare för organisationerna tvingas föräldrar byta jobb, göra avkall på sin karriär eller helt avstå från arbete. Det finns även föräldrar som löser behovet av att vara ledig genom att ansöka om tillfällig föräldrapenning eller sjukpenning.

Att vara förälder till ett barn som har en funktionsnedsättning kan innebära att det dagliga livet till stor del upptas av omvårdnad och tillsyn av barnet. Det kan t.ex. röra sig om att ständigt finnas till hands för barnet, hjälpa till med direkta vårdinsatser eller att aktivera, motivera och påminna barnet. Det kan krävas insatser under stora delar av dygnet och barnet kan behöva stöd långt upp i åldern. Hjälp- och stödinsatser från stat, landsting och kommun kan aldrig helt ersätta det ansvar som föräldrarna har för att ge barnet vård och annat stöd.

En stor del av merarbetet rör kontakter, planering och samordning med skola, hälso- och sjukvård eller andra myndigheter. Flertalet av dessa kontakter och möten måste ske under dagtid, något som kan vara svårt att förena med ett heltidsarbete. Enligt Riksrevisionen kan föräldrarnas samordningsansvar vara en bidragande orsak till att de är sjukskrivna i större utsträckning och har svårare att hävda sig på arbetsmarknaden än andra föräldrar (Riksrevisionen, Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Ett (o)lösligt problem? [RiR 2011:17]).

Inspektionen för socialförsäkringen konstaterar i en rapport om vårdbidrag att det bl.a. finns effekter i form av ett ändrat förvärvsmönster för de föräldrar som beviljas vårdbidrag (Vårdbidrag och framtida inkomster – De långsiktiga ekonomiska konsekvenserna av att få barn med särskilda behov, Inspektionen för socialförsäkringen, Rapport 2013:18). Av rapporten framgår att det är en lägre andel kvinnor som förvärvsarbetar om barnet har vårdbidrag jämfört med andra kvinnor som har barn utan vårdbidrag. Efter ett par år är andelen män som har barn med vårdbidrag och förvärvsarbetar högre än män som har barn utan vårdbidrag. I relation till jämförbara föräldrar har kvinnor en lägre arbetsinkomst medan männens arbetsinkomst är lägre fram till dess att barnet har uppnått fyra års ålder för att därefter vara samma som för andra pappor. För kvinnor med barn med vårdbidrag är skillnaderna i sysselsättningsgrad och arbetsinkomst betydande och består under lång tid. Sjukskrivningsnivån för föräldrar som har barn med vårdbidrag är också högre än för andra föräldrar. Vidare är det vanligare att kvinnor som har barn med vårdbidrag får sjuk- och aktivitetsersättning. Båda föräldrarna har dessutom i genomsnitt ett större uttag av tillfällig föräldrapenning om barnet har vårdbidrag (Inspektionen för socialförsäkringen, Rapport 2013:18, s. 7).

Riksförbundet Attention genomförde under november 2013 en enkätundersökning riktad till föräldrar som lever med barn med Asperger eller med annat autismspektrumtillstånd. Svaren visar att förmågan att arbeta påverkas av det extra utmanande föräldraskap som det innebär att ha ett barn med funktionsnedsättning. Av svaren framkom att behovet av att kunna förkorta arbetsdagar är stort.

Rätt till förkortning av normal arbetstid

I rådets direktiv 2010/18/EU om genomförande av det ändrade ramdirektivet om föräldraledighet som ingåtts av BUSINESSEUROPE, UEAPME, ECPE och EFS och om upphävande av direktiv 96/34/EG (föräldraledighetsdirektivet) finns en bestämmelse om att medlemsstaterna bör bedöma om villkoren för beviljande av föräldraledighet behöver anpassas till de behov som föräldrar till barn med funktionsnedsättning har. Av promemorian framgår att enligt funktionshindersorganisationerna skulle en rätt att arbeta deltid medföra en ökad flexibilitet för föräldrarna att kombinera föräldrarollen och yrkeslivet. Enligt vissa organisationer skulle det även innebära att föräldrarna i utökad utsträckning själva kan ge det stöd som behövs. Vissa organisationer har framfört att rätt till deltid framför allt skulle gynna den grupp föräldrar som i dag inte arbetar alls på grund av att de inte har fått gå ner i arbetstid eller inte lyckats hitta ett deltidsarbete.

Flera funktionshindersorganisationer har framfört att det finns ett behov för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning att arbeta deltid då det krävs både extra stöd till och planering kring ett barn med funktionsnedsättning. Enligt regeringen skulle en rätt till deltid ge dessa föräldrar bättre förutsättningar för att kombinera föräldrarollen med arbetslivet. Föräldrarnas möjligheter att fortsätta förvärvsarbete eller att ta steget ut i arbetslivet, trots det ökade merarbetet i form av omvårdnad och tillsyn, kan på så sätt stärkas.

En effekt av att införa en rätt till ledighet skulle dock kunna vara att dessa föräldrars möjligheter att bli anställda påverkas negativt. Det skulle också kunna innebära att denna grupp även på andra sätt missgynnas av arbetsgivare, t.ex. att de får en försämrad löneutveckling eller rätt till kompetensutveckling. Emellertid har föräldraledighetslagen (1995:584), i vilken rätt till förkortning av föräldrars arbetstid bör regleras även i detta fall, skadeståndssanktionerade regler som syftar till att skydda arbetstagarna mot missgynnande behandling eller uppsägning på grund av att de ansöker om eller utnyttjar sin rätt till ledighet. Skyddet omfattar även arbetssökande. Regeringen bedömer därför att risken är liten för att denna grupp föräldrar ska komma att missgynnas av arbetsgivare på grund av en utökad rätt till ledighet.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att införa en utökad rätt till ledighet och anför att det innebär en begränsning av företagens möjligheter att effektivt planera och bedriva sina verksamheter. Svenskt Näringsliv har inte uppfattat det som att den befintliga regleringen ger upphov till praktiska problem och framhåller att behov av ledighet normalt har lösts i samförstånd mellan arbetsgivaren och den anställde. Regeringen anser att det är positivt att behovet av ledighet många gånger har lösts i samförstånd men anser att denna föräldragrups möjlighet att kombinera arbete med ett mer utmanande föräldraskap bör stärkas. Eventuella problem för arbetsgivare bör vara hanterliga. Det finns redan en rätt till arbetstidsförkortning för vård av barn upp till åtta års ålder varför de flesta arbetsgivare torde ha rutiner för att planera arbete med hänsyn till att arbetstagare kan ha rätt att förkorta sin arbetstid. Det handlar om en relativt begränsad grupp som föreslås få en utvidgad rätt att förkorta sin arbetstid.

Arbetsförmedlingen anser att det behöver förtydligas om en förkortning av arbetstid även ska kunna hävdas vid anvisning till arbetsmarknadspolitiska program och hur detta i så fall ska påverka rätten till ersättning. Vidare anser Arbetsförmedlingen att det behöver förtydligas vad som avses med normal arbetstid och hur arbete med förkortad arbetstid kommer att påverka beräkningen av normalarbetstid enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring.

Anvisningar till arbetsmarknadspolitiska program, omfattningen av sådana anvisningar och ersättning för deltagande i program regleras i förordning. Om det bedöms att det finns behov av förtydliganden med anledning av förslaget om rätt till förkortning av arbetstid, kan förtydliganden alltså göras i förordning. Arbetsförmedlingen frågar också hur arbete med förkortad arbetstid kommer att påverka beräkningen av normalarbetstid enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring. Som regeringen tidigare har framfört föreslås inte inom ramen för detta lagstiftningsarbete någon särskild reglering i arbetslöshetsförsäkringen. Den som har valt att arbeta deltid kommer därmed att få sin normalarbetstid beräknad utifrån sitt deltidsarbete. Vad gäller frågan om vad som avses med normal arbetstid enligt föräldraledighetslagen hänvisas till författningskommentaren till 9 § den lagen.

Kammarrätten i Göteborg anser att det bör förtydligas att en förälder har rätt till förkortad normal arbetstid även efter det att barnet har fyllt åtta år eller avslutat sitt första skolår. Regeringen framhåller att rätten till förkortning av normal arbetstid emellertid ska knytas till omvårdnads-

bidraget på så sätt att en förälder bör ha rätt till förkortning av normal arbetstid i de fall det lämnas omvårdnadsbidrag enligt socialförsäkringsbalken för barnet. Regeringen anser därför att det saknas skäl att förtydliga rätten till förkortning av normal arbetstiden i förhållande till barnets ålder.

En rätt att förkorta arbetstid bör enligt regeringen inte förenas med en rätt till lön eller annan ersättning vid uttag av ledighet. Den som väljer att arbeta deltid kommer därför att få en lägre lön i form av deltidslön. Det medför i sin tur en lägre ersättning vid egen sjukfrånvaro, vid uttag av pension och inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning eftersom dessa förmåner utgår från den försäkrades inkomst. Det kommer därmed att finnas starka ekonomiska incitament för en förälder att endast utnyttja den vidgade ledighetsrätten när det fordras på grund av barnets omvårdnads- och tillsynsbehov. Regeringen bedömer därför att risken är liten för att den föreslagna rätten till ledighet kommer att överutnyttjas.

Av promemorian framgår att funktionshindersorganisationerna anser att vikten av att föräldrarna har möjlighet att arbeta deltid överväger de ekonomiska nackdelarna. För vissa föräldrar till barn med funktionsnedsättning är det inte möjligt att arbeta heltid. Alternativet skulle i sådana fall vara att inte arbeta alls.

Regeringen konstaterar att förslaget om förkortning av arbetstid rimligtvis inte bör leda till några direkta kostnader för staten eftersom ingen ersättning ska lämnas under ledigheten.

I avsnitt 6.10 görs bedömningen att rätt till omvårdnadsbidrag ska kunna kvarstå under en övergångstid om ett barn avlider. I ett sådant fall bör rätt till arbetstidsförkortning fortsatt gälla så länge som det finns rätt till omvårdnadsbidrag.

Vem ska ha rätt till förkortning av normal arbetstid?

En fråga är hur den personkrets som ska få rätt att arbeta deltid bör avgränsas. Det behov som har framkommit är till att börja med kopplat till föräldrar till barn med funktionsnedsättning. Regeringen anser dock att en bestämmelse med en sådan personkrets skulle vara svår att tillämpa för arbetsgivare. En enkel och förutsägbar reglering skulle i stället kunna vara att knyta rätten till förkortning av arbetstid till omvårdnadsbidraget. Det kan ske antingen genom att enbart den förälder som får omvårdnadsbidrag får rätt till delledighet eller genom att båda föräldrarna får rätt till ledighet om omvårdnadsbidrag lämnas för barnet. Rätt till omvårdnadsbidrag har enligt regeringens förslag den som är förälder, eller likställs med förälder enligt 22 kap 2§ SFB, till ett barn som på grund av funktionsnedsättning har behov av omvårdnad och tillsyn under minst sex månader. Vid bedömning av rätt till omvårdnadsbidrag ska det enligt förslaget bortses från sådana behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken och från behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. Det är en heterogen grupp barn med många olika behov av olika omfattning som kommer att omfattas av omvårdnadsbidraget.

Enligt regeringens förslag i avsnitt 6.6 ska det fortfarande vara möjligt att bevilja endast ena föräldern omvårdnadsbidrag. Om rätt till delledighet enbart skulle ges till den förälder som får omvårdnadsbidrag,

Prop. 2017/18:190 skulle det således medföra att båda föräldrarna inte alltid kommer att få rätt att arbeta deltid.

Under år 2016 var 84 procent av mottagarna av vårdbidraget kvinnor. Ett förslag att endast den förälder som får omvårdnadsbidrag ska få rätt att arbeta deltid skulle kunna medföra att det till övervägande del blir kvinnor som får rätt till förkortad arbetstid och därmed riskera att förstärka den befintliga rollfördelningen mellan föräldrarna när det gäller ansvaret för barnet. Detta skulle bli fallet genom att den förälder som får omvårdnadsbidraget och som kan förmodas ta ett större ansvar för barnet, får incitament att fortsätta göra så. Det kan också motverka den andra förälderns möjlighet att ta ett större ansvar för vården av barnet om det inte finns någon möjlighet att arbeta deltid.

Enligt regeringen bör rätten till ledighet i stället ges till båda föräldrarna i de fall det lämnas omvårdnadsbidrag för barnet. Båda föräldrarna har då möjlighet att förkorta sin arbetstid. Ett sådant förslag främjar jämställdheten eftersom båda föräldrarna får bättre förutsättningar att ge barnet omvårdnad och tillsyn. Det ger även föräldrarna en ökad flexibilitet att kunna planera och ta ansvar för barnet. Det kan jämföras med rätten till arbetstidsförkortning enligt 7 § föräldraledighetslagen där båda föräldrarna har rätt att arbeta deltid för vård av ett barn som inte fyllt åtta år eller som är äldre men ännu inte har slutat sitt första skolår. Regeringen värnar det jämställda föräldraskapet. Det är dock viktigt att denna möjlighet till förkortad arbetstid inte får långsiktigt negativa effekter för kvinnors arbetskraftsdeltagande och därmed den ekonomiska jämställdheten. Därför avser regeringen att lämna ett uppdrag till lämplig myndighet om att nogsamt följa utvecklingen av arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor utifrån införandet av en rätt till förkortad arbetstid för föräldrar till barn med omvårdnadsbidrag.

I december 2016 lämnades vårdbidrag för drygt 63 000 barn, varav ungefär 80 procent var åtta år eller äldre. Det är särskilt för föräldrarna till dessa barn, som är åtta år eller äldre, som en rätt till ledighet får betydelse. För barn som är yngre än så eller inte har avslutat sitt första skolår finns det, som anförs ovan, redan en rätt till förkortning av arbetstiden enligt 7 § föräldraledighetslagen – oavsett om barnet har en funktionsnedsättning eller inte. Sådan rätt till ledighet har också övriga arbetstagare som enligt 1 § föräldraledighetslagen har samma rätt till ledighet som förälder.

Enligt regeringen bör rätten till ledighet regleras i föräldraledighetslagen. Av 1 § föräldraledighetslagen följer att de arbetstagare som har samma rätt till ledighet som föräldrar är arbetstagare som

- utan att vara förälder är rättslig vårdnadshavare och har vård om ett barn,
- har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem,
- stadigvarande sammanbor med en förälder under förutsättning att arbetstagaren är eller har varit gift med eller har eller har haft barn med denna förälder.

Även dessa personer, som i likhet med barnets föräldrar ingår i den personkrets som kan beviljas omvårdnadsbidrag, bör enligt regeringens mening få rätt till förkortad arbetstid om omvårdnadsbidrag lämnas för

barnet. Som *Lagrådet* har pekat på föreslår regeringen emellertid inte någon motsvarande begränsning som för omvårdnadsbidraget av hur många personer som samtidigt kan begära förkortad arbetstid. Lagrådet har anfört att motiven för detta bör redovisas.

Regeringen bedömer att det skulle underlätta för de föräldrar som lever i nya familjekonstellationer om det finns en flexibilitet kring vem som ska vårda och stödja barnet. En sådan flexibilitet får anses särskilt betydelsefull för föräldrar till barn med funktionsnedsättning då de har särskilda utmaningar när det gäller att kombinera arbetsliv med privatliv. Flera personer kan därmed också behöva turas om att ta hand om barnets behov. En möjlighet att gå ner i arbetstid även för dem som har samma rätt till ledighet som föräldrar skapar förutsättningar att anpassa vardagen på ett sådant sätt att det passar barnets behov, även i de fall nya familjekonstellationer har uppstått. Det skapar även förutsättningar för båda de vuxna parterna i de nya familjekonstellationerna att ta ansvar för barnet. Samtidigt bedöms som anförts ovan risken för överutnyttjande fortsatt vara begränsad.

Regeringen anser att behovet för en förälder att förkorta arbetstiden kan uppstå redan när en fjärdedels omvårdnadsbidrag beviljas. Enligt regeringen bör rätten till ledighet därför inte vara villkorad av en viss nivå på omvårdnadsbidraget. Behovet av att vara ledig beror i stället på barnets funktionsnedsättning, vilken typ av arbete föräldern har och den övriga familjesituationen. Vidare ska en bestämmelse om ledighet tillämpas av arbetsgivare. En arbetsgivare bör inte behöva fundera på vilken nivå av omvårdnadsbidrag som arbetstagaren för närvarande har. Detta gäller särskilt med tanke på att nivån på omvårdnadsbidraget kan ändras över tid. En reglering som ger arbetstagaren en rätt att förkorta normal arbetstid i de fall omvårdnadsbidrag lämnas – oavsett nivå – blir således enklare att förstå och tillämpa.

I 13 § föräldraledighetslagen finns regler om anmälningsskyldighet för arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till viss ledighet. Dessa regler bör gälla även för ledighet i form av arbetstidsförkortning med omvårdnadsbidrag.

I 3 § föräldraledighetslagen finns en uppräknning av lagens olika ledighetsformer. Promemorian innehåller ett förslag om att ta bort bestämmelsen med motiveringen att den anses obehövlig. Vid kontakt under hand med *Svenskt Näringsliv* och *Arbetsgivarverket* har det emellertid framkommit att bestämmelsen fyller en pedagogisk funktion för dem som tillämpar lagen. *Svenskt Näringsliv* har också framhållit att det finns referenser till bestämmelsen i kollektivavtal. Regeringen anser därför att bestämmelsen inte bör tas bort, utan i stället kompletteras med den nya ledighetsformen.

Förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel

Det förslag om rätt till ledighet utan ersättning som enligt promemorian har diskuterats med funktionshindersorganisationerna har utgått från en förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel. Regeringen bedömer utifrån dessa diskussioner att en förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel är tillräckligt för att tillgodose det generella behov som finns av att kombinera omvårdnaden och tillsynen av barnet med ett yrkesliv.

Prop. 2017/18:190 Detta bör gälla även om en förälder har flera barn för vilka det lämnas omvårdnadsbidrag. En förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel är också vad som medges enligt föräldraledighetslagen när det gäller delledighet utan föräldrapenning för vård av ett barn som inte har fyllt åtta år eller som är äldre än så men ännu inte har avslutat sitt första skolår.

Övre åldersbegränsning

Omvårdnadsbidrag kommer att lämnas för en heterogen grupp barn som har olika möjligheter och behov. För en inte obetydlig andel kommer behovet av omvårdnad och tillsyn att fortgå långt upp i åldrarna. Föräldrarnas behov av att kunna arbeta deltid kommer därför inte att upphöra vid en viss ålder på dessa barn. Regeringen anser därför att rätten till arbetstidsförkortning bör finnas så länge omvårdnadsbidrag lämnas. Enligt regeringens förslag ska omvårdnadsbidraget lämnas till och med juni det år då barnet fyller 19 år. (Jämför regleringen av ålder i vårdbidraget 22 kap. 6 § SFB.)

7 Förslag om merkostnadsersättning

7.1 Rätten till merkostnadsersättning

Regeringens förslag: Merkostnadsersättning ska kunna lämnas till en person som är försäkrad för förmånen och som före 65 års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst ett år. Ersättning ska då lämnas för den försäkrades merkostnader till följd av nedsättningen.

Merkostnadsersättning för ett barn som är försäkrat för förmånen och som har en underhållsskyldig förälder som också är försäkrad ska kunna lämnas till barnets förälder för merkostnader till följd av att barnet har en nedsatt funktionsförmåga, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst sex månader. Ersättningen lämnas till föräldern så länge han eller hon är underhållsskyldig för barnet.

Med merkostnad ska det avses skäligen kostnader som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver de kostnader som är normala för personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

Med förälder ska likställas dels en särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om ett barn, dels en blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare eller bosatt här i landet när den blivande adoptivföräldern får barnet i sin vård. En särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet ska ha rätt till merkostnadsersättningen i stället för en förälder.

Vid bedömningen av rätten till merkostnadsersättning ska det bortses från merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet är positiva till förslaget att införa en renodlad och sammanhållen merkostnadsersättning.

Myndigheten för delaktighet (MFD) tillstyrker att merkostnadsersättningen införs men anser det vara fel att individens funktionsnedsättning pekats ut som orsak till merkostnader. Enligt MFD uppstår merkostnaderna snarare som en effekt av individens möte med omgivningen som funktionshinder. I stället föreslår MFD en formulering där merkostnadsersättning betalas ut till en försäkrad person för merkostnader till följd av att hen har fått en funktionsnedsättning och utsätts för funktionshinder.

Försäkringskassan avstyrker att begreppet sjukdom utmönstras i de nya reglerna eftersom den logiska kopplingen mellan medicinsk grundorsak, funktionsnedsättning och aktivitetsbegränsning försvagas. *Försäkringskassan* avstyrker även att varaktighetskravet är olika för unga vuxna beroende på om föräldern är underhållsskyldig eller inte eftersom det kan uppfattas som orättvist. En tydlig åldersgräns är rimligare, enligt *Försäkringskassans* mening.

Hörselskadades Riksförbund, *Förbundet Sveriges dövblinda* och *Förbundet för Delaktighet och Jämlikhet* motsätter sig en övre åldersgräns i fråga om vilka merkostnader som får beaktas vid prövning av rätt till merkostnadsersättning. Även *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH)* och *Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft* förespråkar att åldersgränsen vid 65 år tas bort eller åtminstone förskjuts uppåt eftersom allt fler arbetar allt högre upp i åldrarna. *DHR* och *Neuroförbundet* anser också att åldersgränsen vid 65 år bör justeras uppåt.

Konsumentverket är positivt till den föreslagna merkostnadsersättningen. *Konsumentverket* ser dock svårigheter med att ta fram normalkostnader på flera områden och bedömer att ett omfattande utrednings- och definitionsarbete behöver göras för att beräkna normalkostnader. Ett flertal instanser, bl.a. *Försäkringskassan*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Autism- och Aspergerförbundet* och *Funktionsrätt Sverige (f.d. Handikappförbunden)* är positiva till det i promemorian föreslagna uppdraget till *Konsumentverket* om att utarbeta vägledande material om vad som är att betrakta som normala kostnader inom olika områden. *Konsumentverket* anser dock att ett sådant uppdrag behöver förtydligas. *Mag- och tarmförbundet* påpekar att denna typ av myndighetsstöd i den praktiska tillämpningen kan komma i konflikt med principen om att varje bedömning ska ske utifrån individens behov i det enskilda fallet.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker att ersättning ska kunna ges för skäliga merkostnader men betonar samtidigt risken för att det tas för lite hänsyn till den individuella livssituationen. *Autism- och Aspergerförbundet* motsätter sig att det införs ett skälighetsrekvisit. Förbundet anser i stället att alla merkostnader som beror på en funktionsnedsättning ska ersättas i enlighet med den funktionshinderspolitiska principen om att ingen ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. Denna princip åsidosätts, enligt förbundet, om personer med funktionsnedsättning bara får

Prop. 2017/18:190 ersättning för de kostnader som handläggarna tycker är skäliga och inte för faktiska merkostnader som funktionsnedsättningen medför. Även *Förbundet För Delaktighet och Jämlikhet* förespråkar att alla faktiska merkostnader som beror på funktionsnedsättning ska ersättas och tycker att det ska finnas ett stort utrymme för individuella bedömningar. *Riksförbundet FUB* hyser uppfattningen att alla merkostnader som kan härledas till individens funktionshinder ska räknas med i underlaget för merkostnadsersättningen.

Flera remissinstanser, bl.a. *ISF* och *NSPH*, är positiva till förslaget att ge Försäkringskassan i uppdrag att arbeta fram ett nationellt stöd för bedömningen av vad som utgör en skälig kostnad i merkostnadsersättningen. *Funktionsrätt Sverige* och *NSPH* betonar vikten av att funktionshindersonsorganisationerna involveras i arbetet med uppdraget. Vidare understryker Funktionsrätt Sverige att det nationella stödet ska tjäna som vägledning utan att hota den enskildes rätt till en individuell bedömning. *Autism- och Aspergerförbundet* ifrågasätter dock om det går att skapa riktlinjer för vad som är en skälig merkostnad. *Riksförbundet för Social och Mental Hälsa* anser att båda uppdragen är omständliga byråkratiska system som minskar transparensen och förutsägbarheten.

Försäkringskassan tillstyrker förslaget att man ska bortse från kostnader som tillgodoses genom annat samhällsstöd vid prövning av rätt till merkostnadsersättning. Försäkringskassan framhåller dock att bestämmelsen bör utformas så att det tydligt framgår att den inte innebär någon ändring i förhållande till gällande praxis, dvs. att Försäkringskassan ska bortse från kostnader som tillgodoses eller kan tillgodoses genom annat samhällsstöd. *Neuroförbundet* anser att det tydligt bör framgå att man endast ska bortse från kostnader som tillgodoses genom annat samhällsstöd i de fall där individen faktiskt får sådant stöd. *Västra Götalandsregionen* anser att det behöver klargöras hur och om merkostnadsersättningen kan påverkas av andra insatser, t.ex. LSS eller försörjningsstöd. *Malmö kommun* anser att det är viktigt att rätten till bostadsanpassningsbidrag är prövad innan merkostnad för boende ersätts.

Skälen för regeringens förslag

Det bör, som har redovisats ovan i avsnitt 5, införas en renodlad merkostnadsersättning som utgör en förmån för såväl vuxna som barn med funktionsnedsättning. Syftet med förmånen är att ersätta merkostnader till följd av en funktionsnedsättning. Till skillnad från vad som gäller inom den nuvarande handikappersättningen bör inte rena hjälpbehov täckas av den föreslagna förmånen. Det är sålunda enbart den ekonomiska aspekten av att ha en funktionsnedsättning som ska kompenseras. Målsättningen är att införa ett stöd som kompenserar för de merkostnader som en person har med anledning av sin eller sitt barns funktionsnedsättning och underlätta för dessa personer att delta i arbetslivet och i det övriga samhällslivet.

Merkostnadsersättningen bör omfatta både barn och vuxna och det är merkostnader inom ett visst utrymme (se nedan avsnitt 7.3) som bör ersättas. Det bör, precis som gäller i dag för handikappersättning och vårdbidrag, finnas en lägsta och en högsta nivå för ersättningen. Inom ramen för det utrymmet bör det sedan finnas olika ersättningsnivåer. Det handlar således inte om en förmån som ska ersätta merkostnader krona

för krona utan det är fråga om att lämna ersättning med vissa schablonbelopp. Detta innebär ingen förändring i sak jämfört med vad som i dag gäller för merkostnadsdelen inom handikappersättningen och vårdbidraget.

Personer med nedsatt funktionsförmåga

En grundläggande förutsättning för att merkostnadsersättning ska kunna beviljas bör vara att en person har fått sin funktionsförmåga nedsatt. Det är samma personkrets som i dag kan vara berättigad till den hittillsvarande handikappersättningen. I regleringen av vårdbidraget används dock andra begrepp för att ange personkretsen. Där föreskrivs (22 kap. 3 § 2 SFB i dess nuvarande lydelse) bl.a. att vårdbidraget lämnas om det på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder uppkommer merkostnader.

Socialstyrelsen har i sin termbank definierat begreppet funktionsnedsättning som en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Begreppet funktionshinder beskriver däremot den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till sin omgivning. I samband med att Sverige 2008 tillträdde FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning underströks skillnaden mellan funktionsnedsättning och funktionshinder (prop. 2008/09:28 s. 8). ”Nedsatt funktionsförmåga” är, enligt regeringen, således ett mer adekvat uttryck i detta sammanhang eftersom omgivningsfaktorer inte är det mest centrala vid bedömningen av merkostnadsersättningen. *Myndigheten för delaktighet (MFD)* och *Försäkringskassan* har synpunkter på hur personkretsen beskrivs i förslaget. MFD vänder sig emot att individens funktionsnedsättning pekats ut som orsak till merkostnader. Enligt MFD är den korrekta beskrivningen att merkostnader uppstår som en effekt av individens möte med en omgivning som funktionshindrar. Försäkringskassan anser att det, på samma sätt som för det hittillsvarande vårdbidraget, uttryckligen ska anges i de nya reglerna att även sjukdom kan ligga till grund för rätt till merkostnadsersättning. Regeringen anser emellertid att man med hjälp av begreppet ”nedsatt funktionsförmåga” på ett enkelt och tydligt sätt kan ange vilka personer som kan bli aktuella för den nya förmånen. En nedsatt funktionsförmåga kan uppstå av olika orsaker: t.ex. vara medfödd, uppstå till följd av skada eller bero på sjukdomstillstånd. Det är den nedsatta funktionsförmågan i sig som är det väsentliga i sammanhanget, inte vad som orsakat den. Därför behöver begreppet sjukdom inte särskilt anges i de nya reglerna.

Att merkostnadsersättning lämnas till personer med nedsatt funktionsförmåga innebär i detta avseende ingen förändring av personkretsen jämfört med de hittillsvarande bestämmelserna om vårdbidrag och handikappersättning.

Bestämmelserna om handikappersättning och vårdbidrag skiljer sig åt vad gäller under hur lång tid en nedsättning av funktionsförmågan ska kunna antas finnas för att en person ska omfattas av respektive förmån. För att ha rätt till handikappersättning krävs enligt 50 kap. 4 § SFB att en persons funktionsförmåga är nedsatt för avsevärd tid. Med begreppet avsevärd tid avses enligt förarbeten en tidsperiod om minst ett år (prop.

Prop. 2017/18:190 1962:90, s. 289). Det innebär att även funktionstillstånd som inte är permanenta men som beräknas bestå under minst ett år kan ge rätt till handikappersättning. När det gäller vårdbidrag omfattas barn som på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller annat funktionshinder behöver särskild tillsyn och vård under minst sex månader eller har merkostnader på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder.

För merkostnadsersättningen bedömer regeringen att det saknas skäl att frångå vad som gäller enligt de hittillsvarande förmånerna i fråga om hur lång tid en funktionsnedsättning ska antas finnas. Det innebär att delvis olika kriterier kommer att gälla för barn respektive vuxna för att merkostnadsersättning ska kunna beviljas. För vuxna bör funktionsförmågan kunna antas vara nedsatt under minst ett år och för barn sex månader. Som framgår av avsnittet nedan så kommer merkostnadsersättning för barn att kunna lämnas till barnets förälder så länge föräldern är underhållsskyldig för barnet. Huvudregeln är att föräldrar är underhållsskyldiga tills barnet fyller 18 år. Går barnet i skolan efter denna tidpunkt är föräldrarna underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår, dock längst tills barnet fyller tjuogoett år. Till följd av detta kommer tidsaspekten i kravet på funktionsnedsättning att vara olika för unga mellan 18 och 21 år – antingen sex månader eller ett år – beroende på om föräldrarna fortfarande är underhållsskyldiga för den unge eller inte. *Försäkringskassan* avstyrker denna olikformighet i villkoren för unga mellan 18 och 21 år eftersom det, enligt *Försäkringskassan*, kan uppfattas som orättvist. I stället förordar *Försäkringskassan* att en enhetlig åldersgräns införs. Regeringen anser dock att det är rimligt att villkoren för merkostnadsersättningen är desamma så länge föräldrarna är underhållsskyldiga.

Vem kan merkostnadsersättningen lämnas till?

Merkostnadsersättning bör som huvudregel lämnas till den person som har funktionsnedsättningen. När det gäller barn bör dock ersättningen lämnas till barnets förälder så länge föräldern är underhållsskyldig för barnet enligt 7 kap. 1 § föräldrabalken. Huvudregeln för underhållsskyldigheten är att föräldrar är underhållsskyldiga tills barnet fyller 18 år. Går barnet i skolan efter denna tidpunkt, är föräldrarna underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår, dock längst tills barnet fyller tjuogoett år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning.

Den persongrupp som bör få rätt till merkostnadsersättning är i stort sett samma grupp som i dag har rätt till vårdbidrag och handikappersättning. En skillnad är dock att föräldern i dag har rätt till vårdbidrag till och med juni det år då barnet fyller 19 år. I avsnitt 6.7 föreslås att omvårdnadsbidraget på motsvarande sätt ska kunna lämnas till föräldern till och med juni det år då personen fyller 19 år.

Regeringen anser dock att det kan ifrågasättas om det är rimligt att en förälder får ersättning för merkostnader för sitt myndiga barn när föräldern inte längre är underhållsskyldig för barnet. Om samma åldersgräns skulle tillämpas för merkostnadsersättningen som föreslås för omvårdnadsbidraget, skulle det kunna innebära att ett barn som flyttar hemifrån under en övergångsperiod inte får ersättning för de mer-

kostnader som han eller hon faktiskt har till följd av en funktionsnedsättning.

Enligt regeringen bör det vara den förälder som är underhållsskyldig för ett barn som ska ha rätt till merkostnadsersättningen, medan den unge själv ska ha rätt till ersättningen när föräldern inte längre är underhållsskyldig. När underhållsskyldigheten upphör ska rätten till merkostnadsersättning omprövas enligt förslaget till 50 kap. 14 § 2 SFB eftersom förhållanden som påverkar rätten till merkostnadsersättningen då har ändrats. Det kan därefter bli aktuellt för den unge att själv ansöka om merkostnadsersättning. När merkostnadsersättning ska lämnas till den unge själv på den grunden att en förälder inte längre är underhållsskyldig för honom eller henne kommer det också att ställas ökade krav på funktionsnedsättningens varaktighet enligt de föreslagna bestämmelserna i 50 kap. 4 § jämfört med 50 kap. 5 § första stycket SFB. Det är därför viktigt att Försäkringskassan i god tid informerar den unge och föräldrarna om detta för att undvika att det uppstår en period då merkostnadsersättning inte kan betalas ut.

I det fall ett barn har en särskilt förordnad vårdnadshavare bör merkostnadsersättningen i stället lämnas till denne. Han eller hon har ansvar för att bevaka att barnet får en tillfredsställande försörjning, vilket innebär att se till att barnet får de bidrag till sin försörjning som det har rätt till (6 kap. 2 § FB). Regeringen anser därför att merkostnadsersättningen ska lämnas till den särskilt förordnade vårdnadshavaren i stället för till en förälder.

Merkostnadsersättningen bör även kunna lämnas till en blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare och som inte är bosatt här i landet när adoptivföräldern får barnet i sin vård. Detta bör vara fallet eftersom den blivande adoptivföräldern rent faktiskt är den som får stå för eventuella merkostnader för barnet.

Att merkostnadsersättningen även bör kunna lämnas till särskilt förordnade vårdnadshavare och blivande adoptivföräldrar motsvarar vad som gäller för det hittillsvarande vårdbidraget. Enligt såväl regleringen av vårdbidraget som den nu föreslagna regleringen av omvårdnadsbidraget kan de bidragen även lämnas till förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern och förälders sambo som har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern. Dessa personer kan normalt komma i fråga för att vårda barnet men är inte underhållsskyldiga eller primärt underhållsskyldiga för barnet (se 7 kap. 5 § FB). Enligt regeringen bör därför merkostnadsersättning heller inte kunna lämnas till dessa personer.

Behandling av riksdagens tillkännagivande

Riksdagen beslutade i december 2003 om ett tillkännagivande som avsåg merkostnadsersättning inom vårdbidraget samt aktivitetsersättningen (bet. 2003/04 Sfu1 punkt 34, rskr. 2003/04:102). I tillkännagivandet gjordes ett uttalande med innebörden att regeringen skulle beakta att en ung person mellan 16 och 19 år som inte sammanlever med någon av sina föräldrar med dittillsvarande regelverk inte kunde få ersättning för merkostnader till följd av sitt funktionshinder. Riksdagen uttalade även att regeringen skulle återkomma med förslag om att aktivitetsersättning

Prop. 2017/18:190 ska kunna utges vid eftergymnasiala studier. Regeringen har beaktat vad riksdagen anför i fråga om merkostnadsersättning för unga men bedömer att det nu aktuella förslaget, som är baserat på den grundliga översyn som gjorts i Ds 2015:58, ger en lämplig helhetslösning vad gäller ersättning för merkostnader vid funktionsnedsättning. Den del av tillkännagivandet som avser att aktivitetserättning ska kunna utges vid eftergymnasiala studier har redan tagits om hand i prop. 2005/06:159, prop. 2012/13:1 och prop. 2016/17:1. Tillkännagivandet är i och med detta slutbehandlat.

65-årsregeln

En i sammanhanget aktuell fråga är hur åldersgränser i regelverket påverkar förutsättningarna för att delta i arbetslivet efter 65 år. Enligt den nuvarande regleringen av handikappersättning har en försäkrad rätt till handikappersättning om han eller hon före 65 års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt för avsevärd tid och med viss omfattning. Eftersom handikappersättning bl.a. kan lämnas när en försäkrad är i behov av fortlöpande hjälp för att kunna förvärsarbeta har den ersättningen en koppling till arbetslivet och därmed även till pensionsåldern.

Pensionsåldersutredningen har haft i uppdrag att analysera de pensionsrelaterade åldersgränserna samt de hinder och möjligheter som finns för att förlänga arbetslivet. Utredningen föreslog i sitt slutbetänkande Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25) bl.a. att det skulle införas en riktålder för när man ska gå i pension. Denna riktålder skulle enligt förslaget följa medellivslängden. Utredningen ansåg att handikappersättningen, i likhet med vissa andra socialförsäkringsförmåner, borde anpassas till denna riktålder, men lämnade inte något förslag (SOU 2013:25 s. 339 och 182). Frågan om riktålder för olika förmåner kommer att hanteras samordnat inom ramen för den fortsatta beredningen i Regeringskansliet av Pensionsåldersutredningens betänkande.

Frågan om kvarstår är om den nuvarande 65-årsregeln för handikappersättning ska gälla även för den nya merkostnadsersättningen. Som ovan angetts har en försäkrad rätt till handikappersättning om han eller hon före 65 års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt för avsevärd tid och med viss omfattning. Enligt ett avgörande i Regeringsrätten ska denna reglering uppfattas så att merutgifter som uppkommer efter fyllda 65 år inte ska beaktas (RÅ 2005 ref. 38). Däremot kan merkostnader som uppkommer före 65 års ålder beaktas även efter fyllda 65 år. Omprövning av handikappersättning ska enligt nuvarande bestämmelser i 50 kap. 14 § 1 SFB göras när det fattas beslut om sjuk- eller aktivitetserättning eller allmän ålderspension. Bestämmelser motsvarande 65-årsregeln för handikappersättning finns också i regelverken för assistansersättning och bilstöd för personer med funktionsnedsättning.

Några remissinstanser, bland andra *Hörselskadades Riksförbund* och *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa*, anser att det inte bör finnas någon övre åldersgräns för att beakta merkostnader vid prövning av rätt till merkostnadsersättning. *DHR* och *Neuroförbundet* med flera förespråkar att åldersgränsen vid 65 år bör justeras uppåt.

Regeringen anser att det även för merkostnadsersättningen bör finnas en övre åldersgräns för att beakta merkostnader. Eftersom merkostnadsersättning bland annat kommer att kunna lämnas för merkostnader som

den enskilde har för stöd för att kunna förvärvsarbeta så har ersättningen en koppling till arbetslivet och pensionsåldern. Enligt regeringens mening är det heller inte i nuläget aktuellt att förskjuta åldersgränsen inom merkostnadsersättningen uppåt jämfört med den hittillsvarande handikappersättningen. Frågan om lämplig riktålder för olika socialförsäkringsförmåner kommer, som anges ovan, att hanteras samordnat inom ramen för Regeringskansliets beredning av Pensionsåldersutredningens betänkande. Därför föreslår regeringen, i likhet med vad som gäller för handikappersättningen, att merkostnadsersättning ska lämnas enbart för merkostnader till följd av att en person fått sin funktionsförmåga nedsatt innan han eller hon fyllt 65 år.

Merkostnader

Begreppet merkostnader är centralt vid bedömningen av rätten till handikappersättning respektive vårdbidrag. Begreppet är dock inte definierat i lag. Vissa beskrivningar av vad en merkostnad är finns däremot i lagstiftningens förarbeten. Av förarbetena till bestämmelserna om vårdbidrag följer att som merkostnader anses de kostnader som en förälder har på grund av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning och som går utöver de kostnader som är normala för barn utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder (prop. 1981/82:216 s. 14). Vad gäller handikappersättningen finns det inte några närmare uttalanden i förarbetena om vad som avses med merkostnader men i Försäkringskassans vägledning Handikappersättning (2012:2 version 1, s. 30) anges att merkostnader är de extra kostnader som den enskilde inte skulle haft utan sin funktionsnedsättning och som andra personer normalt sett inte har.

Regeringen anser att det är av central betydelse att det i lagstiftningen tydligt anges vad som avses med en merkostnad. Med merkostnad bör i detta sammanhang avses sådana skäliga kostnader som uppkommer för en person på grund av hans eller hennes funktionsnedsättning och som går utöver de kostnader som är normala för personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder. Det ska således finnas ett orsakssamband mellan en persons funktionsnedsättning och de uppkomna merkostnaderna.

En svårighet i tillämpningen av de nuvarande reglerna om handikappersättning är att skilja mellan vad som kan betraktas som normala kostnader och vad som är att hänföra till merkostnader. Ett sådant gränsdragningsproblem kan knappast heller helt undvikas när det gäller den nu föreslagna merkostnadsersättningen. För att ge Försäkringskassan ett stöd i handläggningen av ärenden om merkostnadsersättning föreslogs i promemorian att Konsumentverket bör få i uppdrag att utarbeta ett vägledande material om vad som inom olika områden är att betrakta som normala kostnader. Många av remissinstanserna, bland andra *Försäkringskassan*, *Inspektionen för socialförsäkringen* och *Funktionsrådet Sverige*, är positiva till ett sådant uppdrag. *Konsumentverket* pekar emellertid på svårigheterna med att beräkna normala kostnader och framför att ett uppdrag behöver vara tydligare än den beskrivning som ges i promemorian. *Mag- och tarmförbundet* varnar för att denna typ av myndighetsstöd kan komma i konflikt med de individuella bedömningar

Prop. 2017/18:190 som ska göras i de enskilda fallen. Regeringen avser att återkomma till frågan om underlag för normalkostnader.

Ersättning för vad som ska betraktas som merkostnader bör, enligt regeringen, kunna lämnas inom ramen för vad som utgör skäliga kostnader. Beroende på den enskildes val och önskemål så kan merkostnader hänförliga till en och samma situation variera i storlek på ett betydande sätt. I den praktiska tillämpningen av handikappersättning och vårdbidrag gör Försäkringskassan i dag en bedömning av om den kostnad som går utöver normal konsumtion också är skälig. Enligt regeringen bör en sådan ordning, som är av principiell betydelse för prövningen, också komma till uttryck i lagstiftningen. Det kan nämnas att motsvarande bestämmelser finns i övriga nordiska länders reglering av ersättning för merkostnader. Flera remissinstanser, bl.a. *Funktionsrätt Sverige*, tillstyrker också att det enbart är skäliga merkostnader som ska kunna ersättas genom den nya förmånen. Funktionsrätt Sverige lyfter dock samtidigt fram risken för att det vid en skälighetsbedömning tas för lite hänsyn till den individuella livssituationen. Enligt regeringens mening ingår det dock i bedömningen av vilka merkostnader som kan anses som skäliga att ta hänsyn till den enskildes livssituation. Vad som är skäligt kan variera från fall till fall beroende på de individuella omständigheterna. Vissa funktionshindersorganisationer, bl.a. *Autism- och Aspergerförbundet*, *FUB* och *Förbundet för Delaktighet och Jämlikhet*, är kritiska till att det ska göras en skälighetsbedömning och har uppfattningen att alla faktiska och nödvändiga merkostnader bör beaktas och ersättas. Regeringen anser emellertid att endast skäliga merkostnader bör ersättas inom ramen för merkostnadsersättningen.

En svårighet i den praktiska tillämpningen kan bli att bedöma vad som är en skälig kostnad. En aspekt av vad som utgör en skälig kostnad är kostnaden som sådan, dvs. om kostnadens storlek är skälig. En annan aspekt är de val en person gör och de livsvanor han eller hon har. Valet att köpa eller inte köpa vissa varor eller tjänster, eller avsaknaden av möjligheter att välja t.ex. vissa hjälpmedel eller boenden, har också betydelse vid bedömningen av vad som utgör en skälig kostnad på grund av funktionsnedsättningen, dvs. om det är skäligt att kostnad avser en viss vara eller tjänst.

För att stärka förutsättningarna för nationellt likvärdiga bedömningar föreslogs i promemorian att Försäkringskassan skulle få i uppdrag att utarbeta ett nationellt stöd för bedömningen av vad som utgör en skälig kostnad i den föreslagna merkostnadsersättningen. Många remissinstanser, såväl myndigheter som funktionshindersorganisationer, har uttryckt att de är positiva till ett sådant uppdrag. *Funktionsrätt Sverige* understryker dock vikten av att det nationella stödet tjänar som vägledning utan att den enskildes rätt till individuell prövning hotas. *Autism- och Aspergerförbundet* ifrågasätter om det går att skapa riktlinjer för vad som är en skälig merkostnad. *Riksförbundet för Social och Mental Hälsa* är kritiskt till ett uppdrag. Regeringen avser att återkomma i frågan om uppdrag till Försäkringskassan, men vill understryka att det naturligtvis alltid ska göras en individuell prövning av rätten till merkostnadsersättning.

Ytterligare en fråga som har betydelse för vad som utgör en merkostnad är om både löpande kostnader och kostnader som uppkommer

mer sällan ska beaktas. I den norska merkostnadsersättningen beaktas t.ex. endast löpande kostnader medan den danska hanterar engångsutgifter genom separata utbetalningar som inte påverkar den månatliga ersättningen. I Sverige tillämpar Försäkringskassan enligt den nuvarande ordningen en tänkt avskrivningstid om tio år för vissa kapitalvaror. Det har inte framkommit annat än att systemet med avskrivningar fungerar bra. Regeringen anser därför att både löpande kostnader och engångskostnader till följd av en funktionsnedsättning bör ingå i vad som avses med merkostnader.

Merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd

Vid bedömningen av rätten till merkostnadsersättning ska det bortses från merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. På så sätt blir det tydligt att sådana merkostnader för behov som redan har ersatts, t.ex. genom bilstöd, inte kan ersättas inom ramen för merkostnadsersättningen. Några remissinstanser har frågat efter vissa klargöranden i denna del. *Försäkringskassan* anser att det behöver förtydligas att det även ska bortses från kostnader som kan tillgodoses genom annat samhällsstöd. *Neuroförbundet* och *Malmö kommun* vill att det ska framgå att kriteriet ska tillämpas först när sökanden faktiskt har fått ett annat stöd eller åtminstone fått rätten till ett annat stöd prövat. Regeringen anser att det inte är lämpligt att ange i detalj hur bestämmelsen ska tillämpas i olika situationer. Regeringen avser heller inte att ändra nuvarande tillämpning. Bestämmelsen bör därför utformas på motsvarande sätt som de nuvarande bestämmelserna om vårdbidrag och handikappersättning. Det innebär också att regleringen i detta hänseende kommer att överensstämma med vad som föreslås för omvårdnadsbidraget i avsnitt 6.2.

Bosättningsbaserad förmån

Merkostnadsersättningen bör i likhet med nuvarande vårdbidrag och handikappersättning vara en bosättningsbaserad förmån. Det innebär att en person ska vara bosatt i Sverige för att vara försäkrad för merkostnadsersättningen.

7.2 Ersättningsberättigande merkostnader

Regeringens förslag: Merkostnadsersättning ska kunna lämnas för merkostnader för

- hälsa, vård och kost,
- slitage inklusive rengöring,
- resor,
- hjälpmedel,
- hjälp i den dagliga livsföringen,
- boende, och
- övriga ändamål

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* tillstyrker förslaget att de kategorier av merkostnader som kan berättiga till merkostnadsersättning anges i lag. Vidare anser *Försäkringskassan* att det bör förtydligas att det måste finnas ett orsakssamband mellan funktionsnedsättningen och de uppkomna merkostnaderna vid fritt val av hjälpmedel. *Försäkringskassan* anser också att det behöver förtydligas hur man ska se på skälig ersättning som den enskilde betalar till anhörig för hjälp i den dagliga livsföringen. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* är mycket positiv till att det i lag regleras vilka merkostnader som ersättning kan lämnas för. *Myndigheten för delaktighet* stöder förslaget om vilka kostnader som ska beaktas vid bedömningen om merkostnadsersättning. Även *Autism- och Aspergerförbundet* instämmer i förslaget att ange olika merkostnadslag. *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa* och *Riksförbundet FUB* anser att det kan behövas fler kategorier för att innefatta merkostnader som faktiskt finns för personer med psykisk funktionsnedsättning, t.ex. sysselsättning och social kontakt.

Kammarrätten i Göteborg och *ISF* framhåller att det behövs fler exempel på vilka merkostnader som ska kunna godtas inom kategorin övriga ändamål. *Autism- och Aspergerförbundet* anser att ersättning till anhöriga som tillgodoser närståendes hjälpbehov måste kunna ersättas genom merkostnadsersättningen – förslagsvis som en merkostnad under merkostnadslaget ”hjälp i den dagliga livsföringen”. *Landstinget i Värmland* anser att kostnader för att sköta hälsa och normal träning bör kunna ersättas, medan *Neuroförbundet* påtalar att även fritidshjälpmedel bör betraktas som en merkostnad.

Myndigheten för delaktighet ifrågasätter om det är rimligt att ersättning ges för avgifter som den enskilde betalar till landsting och kommuner. Ur individens perspektiv vore det, enligt MFD, rimligare att slippa belastas av merkostnader för tjänster som erbjuds enligt exempelvis hälso- och sjukvårdslagen eller socialtjänstlagen. MFD förespråkar att frågan ses över i samband med en större översyn av respektive lagstiftning. *ISF* anser att det är en brist att någon analys inte är gjord vad gäller hur gränsdragningen mellan vad som ska bekostas av socialförsäkringen respektive landsting och kommuner ska göras. *Hörselskadades Riksförbund* uttrycker att det är beklagligt att de betydande skillnader i avgifter och kostnader för hjälpmedel som finns mellan olika landsting inte tas upp.

Skälen för regeringens förslag: I promemorian redogjordes för att det varken för *Försäkringskassans* handläggare eller enskilda i dag är tydligt vilka merkostnader som ska godkännas och inte godkännas av *Försäkringskassan*.

Otydligheten i vad som utgör godtagbara merkostnader kan leda till att den enskilde upplever att bedömningen i det enskilda fallet inte står i överensstämmelse med de merkostnader han eller hon anser ska ligga till grund för beräkningen av ersättningen. Tolkningsskillnaden mellan vad de sökande uppfattar som ersättningsbara merkostnader och vad myndigheten godkänner kan leda till att enskildas tilltro till systemet och dess legitimitet urholkas – trots att myndighetens bedömningar kan vara korrekta. Den otydliga avgränsningen av vad som utgör en merkostnad kan antas vara en av orsakerna till den diskrepans som finns mellan yrkade och godtagna merkostnader.

En detaljerad och uttömmande uppräknings av alla de merkostnader som faktiskt kan uppkomma till följd av olika funktionsnedsättningar låter sig av naturliga skäl inte göras. Vad som är en merkostnad och inte utgör normal konsumtion förändras också i takt med samhällsutvecklingen. Utöver att själva begreppet merkostnad bör ges en övergripande definition bör därför också de kategorier av merkostnader som kan läggas till grund för ersättningen anges i lag. Den otydlighet som i dag är förknippad med merkostnadsslagen talar starkt för att det är av värde att i lagstiftningen tydligare ange vilka slags merkostnader som avses. En sådan lösning finns i andra länder, t.ex. i Norge.

Under arbetet med promemorian gicks ett antal ärenden igenom. Utifrån den genomgången konstaterades det i promemorian följande. Utfallet av prövningen när det gäller merkostnader – det vill säga om den enskilde kommer in i systemet och vilken nivå av ersättning som den enskilde får – bestäms i praktiken av förekomsten av vissa särskilda ändamål. Det gäller främst kostnader som är förknippade med hälsa, vård och kost t.ex. patientavgifter, läkemedel, förbrukningsmaterial och särskild kost, slitage samt resor. Det är t.ex. vanligt att barn som har vissa funktionsnedsättningar sliter ut eller behöver mer kläder än andra barn i motsvarande ålder eller att kläderna behöver tvättas oftare.

Personer med funktionsnedsättning har ofta extra kostnader för resor, t.ex. med färdtjänst, sjuk- och behandlingsresor samt resor med egen bil på grund av svårigheter att använda allmänna kommunikationer.

I promemorian anges att kostnader för hälsa, vård och kost, resor samt övrigt tillsammans svarar för den helt övervägande delen av de totala godtagna merkostnaderna. Tillsammans med vissa andra merkostnadslag kan en god täckning av de merkostnader som i praktiken avgör utfallet av prövningen uppnås. Merkostnadsslagen i handikappersättningen och vårdbidraget sammanfaller i dag i sådan utsträckning att det inte bedöms finnas några hinder mot att inom ramen för den nya merkostnadsersättningen ange gemensamma merkostnadslag för vuxna och barn.

Ett ytterligare i lagstiftningen angivet merkostnadslag bör vara hjälpmedel. En stor andel av den personkrets som i dag berörs av handikappersättning och som kommer att omfattas av merkostnadsersättningen är nämligen beroende av hjälpmedel. Förutsättningarna för att få hjälpmedel skiljer sig för närvarande mycket mellan olika kommuner och landsting, bl.a. i fråga om avgiftsuttag. Sammantaget kan de avgifter som enskilda med funktionsnedsättning kan behöva betala för hjälpmedel uppgå till relativt betydande belopp. Som merkostnad bör även godtas kostnader som uppstår vid fritt val av hjälpmedel. *Försäkringskassan* anför att det bör förtydligas att det måste finnas ett orsakssamband mellan funktionsnedsättningen och de uppkomna merkostnaderna vid fritt val av hjälpmedel. Regeringen vill understryka att det orsakssamband som ska finnas är mellan funktionsnedsättningen och de uppkomna merkostnaderna. Det är enbart skäliga merkostnader inom vissa i lag angivna nivåer som ersätts. Med skäliga kostnader avses dels om kostnadernas storlek är skälig, dels om de val som den enskilde gör medför att kostnaden är skälig eller inte.

En inte obetydlig del av de merkostnader för vuxna som uppkommer till följd av funktionsnedsättning avser kostnader för hjälp i den dagliga

livsföringen. Framför allt gäller detta vuxna personer med funktionsnedsättning, det vill säga huvudsakligen den grupp som med stöd av dagens regler kan beviljas handikappersättning. Hit hör till exempel kostnader för hemtjänstavgift och andra avgifter för bistånd enligt socialtjänstlagen, kostnader som uppstår när den enskilde utnyttjar insatsen ledsagarservice enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, kostnader för god man samt kostnader för privat anlita städhjälp. I den klassificering som Försäkringskassan har gjort i nämnda kartläggningar faller dessa merkostnader under gruppen övriga kostnader. Att en så betydande kostnadspost döljs under rubriken övrigt framstår som otydligt. En uppräkningslista i lagstiftningen av sådana merkostnader som kan läggas till grund för beviljande av ersättning bör vara så konkret som möjligt. Det är dock nödvändigt att personer med funktionsnedsättning även fortsättningsvis, inom ramen för den föreslagna merkostnadsersättningen, kan få ersättning för sådana kostnader som hänförelse till behov av hjälp i den dagliga livsföringen varför regeringen föreslår att även det upptas som ett merkostnadsslag. *Försäkringskassan* och *Autism- och Aspergerförbundet* har frågor och synpunkter kring huruvida ersättning som den enskilde betalar till en anhörig för hjälp med den dagliga livsföringen ska kunna ersättas. Regeringen vill understryka, såsom redan tidigare angetts, att rena hjälpbehov inte ska ersättas av den nya förmånen merkostnadsersättning. När en anhörig eller annan närstående tillgodoser ett hjälpbehov utan att någon lön betalas eller en utförd tjänst faktureras kan heller inte någon merkostnad anses ha uppkommit. För att det ska föreligga rätt till merkostnadsersättning ska det krävas att personen i fråga har skäligena merkostnader som beror på hans eller hennes funktionsnedsättning.

En betydande del av de merkostnader som vanligen tas upp under kostnadsslaget hälsa, vård och kost men även under kategorierna resor, hjälpmedel och hjälp i den dagliga livsföringen består av avgifter som den enskilde betalar till landsting och kommuner.

Enligt dagens tillämpning kan den enskilde få handikappersättning för dessa avgifter. Av Försäkringskassans vägledning om handikappersättning framgår att Försäkringskassan kan godta följande kostnader eller avgifter som merkostnader: vårdavgifter i form av patientavgifter för vård i den öppna hälso- och sjukvården som är relaterade till en persons funktionsnedsättning, kostnader för läkemedel upp till gränsen för högkostnadsskyddet som är nödvändiga till följd av personens funktionsnedsättning, avgifter för tandvård upp till högkostnadsskyddet för tandvård, avgifter för hemtjänst, avgifter för resor med färdtjänst och kostnader eller avgifter för sjuk- och behandlingsresor (*Försäkringskassans vägledning om handikappersättning*, 2012:2, s. 34).

I promemorian redogjordes för att såväl Försäkringskassan som vissa funktionshindringsorganisationer har ifrågasatt om detta är en rimlig ordning. Försäkringskassan har i tidigare nämnd kunskapsöversikt från 2007 anfört bl.a. följande Den otydliga ansvarsfördelningen och gränsdragningen mellan olika statliga och kommunala huvudmän kan innebära att socialförsäkringen bekostar insatser som andra huvudmän inte prioriterar trots att det egentligen ligger inom deras ansvarsområde. En tydligare avgränsning i lagstiftningen mellan vad som ska bekostas av t.ex. landstinget respektive socialförsäkringen skulle försvåra en över-

vältring av kostnader från en huvudman till en annan (Kunskapsöversikt – Handikappersättning och vårdbidrag, dnr 45662-2006 s. 23 f.). Även i remissvaren så lyfts frågan om ansvarsfördelning och gränsdragning mellan vad som ska bekostas av socialförsäkringen respektive kommuner och landsting. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* framför att frågan behöver analyseras medan *Myndigheten för delaktighet* ifrågasätter rimligheten i nuvarande ordning och förespråkar att frågan ses över i samband med en större översyn av lagstiftningen. *Hörselskadades Riksförbund* anser att det är beklagligt att de skillnader i avgifter och kostnader för hjälpmedel som finns mellan olika landsting inte tas upp. Regeringen vill klargöra att om man ska analysera och lämna förslag som tydliggör huvudmännens ansvar och roller i en rad olika avseenden kräver det en sådan fördjupad utredning som inte har varit möjlig inom ramen för denna översyn. I avsaknad av en sådan fördjupad utredning bör dessa avgifter även fortsättningsvis kunna ersättas genom den nya merkostnadsersättningen.

När det gäller merkostnader för boende framgår bl.a. följande av Försäkringskassans vägledning. Det är normalt att ha en kostnad för sitt boende men en försäkrad kan ha merkostnader för sitt boende som beror på funktionsnedsättningen (Försäkringskassans vägledning 2012:2 s. 36 f.). Försäkringskassan rekommenderar att kostnader för ett extra rum eller en större bostadsyta som behövs för vårdutrustning, tekniska hjälpmedel eller som behandlingsrum bör godtas som merkostnader (RAR 2002:9 till 50 kap. 4 § SFB och RAR 2002:15 till 22 kap. 3 § SFB). Det är enligt regeringen rimligt att merkostnader för boende ska kunna ersättas även inom ramen för merkostnadsersättningen.

Några remissinstanser har lyft fram ett antal specifika kostnader som de anser bör ersättas inom ramen för merkostnadsersättningen. Regeringen vill understryka att kategoriseringen av de merkostnader som ska kunna ligga till grund för ersättningen syftar till att uppnå bättre transparens och förutsebarhet. Däremot har regeringen inte för avsikt ändra nuvarande praxis i fråga om vilka kostnader som ska kunna godtas som merkostnader.

Den personkrets som kommer att vara berättigad till merkostnadsersättningen kommer att rymma grupper med starkt skiftande situationer och behov. Regeringen bedömer att de nu angivna merkostnadsslagen kommer att täcka huvuddelen av de områden där merkostnader uppstår men inte samtliga. *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa* och *Riksförbundet FUB* anser att fler kategorier kan behövas för att ta upp merkostnader som finns för personer med psykisk funktionsnedsättning, t.ex. merkostnader som avser sysselsättning och social kontakt. Enligt regeringen är det inte görligt att kategorisera alla tänkbara merkostnader under särskilt angivna kategorier. Regeringen bedömer att det förslag till kategorier som har lämnats i promemorian är väl avvägt. Men för att möjliggöra ersättning för sådana merkostnader som inte kan fångas in inom ramen för de nu angivna kategorierna bör regleringen dessutom, i likhet med vad som föreslogs i promemorian, ge utrymme för en övrig post, nämligen merkostnader för övriga ändamål. Det kan t.ex. handla om merkostnader för lek och fritid för ett barn eftersom ett barn med funktionsnedsättning självfallet har samma rätt att kunna leka, och

Prop. 2017/18:190 genom lek utvecklas, som andra barn. Andra exempel på övriga merkostnader kan vara vissa kapitalvaror. *Kammarrätten i Göteborg* och *ISF* efterfrågar fler exempel på merkostnader som ska kunna godtas inom kategorin övriga ändamål. Regeringen anser att det är omöjligt att räkna upp alla tänkbara merkostnader och bedömer att de angivna exemplen får anses fullt tillräckliga. Samtidigt ska det betonas att det just rör sig om exempel.

7.3 Fem nivåer av merkostnadsersättning

Regeringens förslag: Merkostnadsersättning ska lämnas med ett belopp som för år räknat motsvarar:

1. 30 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 25 procent av prisbasbeloppet men inte 35 procent av prisbasbeloppet
2. 40 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 35 procent av prisbasbeloppet men inte 45 procent av prisbasbeloppet
3. 50 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 45 procent av prisbasbeloppet men inte 55 procent av prisbasbeloppet
4. 60 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 55 procent av prisbasbeloppet men inte 65 procent av prisbasbeloppet
5. 70 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till minst 65 procent av prisbasbeloppet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Funktionsrätt Sverige (f.d. Handikappförbunden)*, *Luleå kommun*, och *Föreningen för de Neurosedynskadade* med flera tillstyrker att merkostnadsersättning ska kunna lämnas på fem nivåer. *Konsumentverket* ser fördelar med förslaget både för Försäkringskassans räkning och för den enskilde. *Neuroförbundet*, *Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU)* och *Förbundet Sveriges Dövblinda* är positiva till att antalet nivåer utökas från dagens tre till fem. *Landsorganisationen i Sverige* anser att förslaget om fem nivåer är en rimlig avvägning mellan exakthet och effektivitet. *Försäkringskassan* och *Statskontoret* avstyrker förslaget om fem nivåer. Försäkringskassan förordar i stället fyra nivåer eftersom det med de föreslagna fem nivåerna blir små nivåskillnader vilket kommer att leda till ökad rörlighet mellan nivåerna och i förlängningen till fler ansökningar, anmälningar om ändrade förhållanden, omprövningar och överklaganden. Försäkringskassan ser även en risk för att fler hamnar i en skuldsituation på grund av återkrav. Statskontoret pekar på att det föreslagna systemet med trösklar är utformat på ett sådant sätt att man på varje nivå kan bli överkompenserad eller underkompenserad i förhållande till sina reella merkostnader. I stället föreslår Statskontoret en ordning med en lägsta och en högsta nivå varemellan de reella merkostnaderna ersätts med faktiska belopp för utlägg.

Flera funktionshindersorganisationer invänder mot de föreslagna nivåerna. *Autism- och Aspergerförbundet* och *Riksförbundet FUB* anser att ersättningen bör vara krona för krona. *RSMH* och *Förbundet för Delaktighet och Jämlikhet (FÖR)* förordar ett system helt utan nivåer. *Neuroförbundet* och *FÖR* med flera påtalar att nivåer skapar trösklar i

systemet vilket leder till att personer inte kompenseras för merkostnader som de faktiskt har. Autism- och Aspergerförbundet, *NSPH, Neuroförbundet* och *RBU* anser att den nedre nivågränsen bör sänkas och den övre nivågränsen höjas. Funktionsrätt Sverige, *RBU* och *FUB* är oroliga för att de som i dag får ersättning på grund av en kombination av merkostnader och hjälpbehov inte längre kommer att nå upp till lägsta nivån för merkostnadsersättningen. *Region Örebro län* anser att tröskeln för att komma in i den lägsta nivån bör sänkas. Även *Personskadeförbundet RTP* anser att den lägsta nivån bör sänkas betydligt eller helt tas bort. *Sveriges Kommuner och Landsting* är tveksamt till om ersättningens storlek på den högsta nivån är rätt avvägd och saknar resonemang om den föreslagna nivån gör att det mål som uttrycks i 5 § LSS kan uppnås.

Skälen för regeringens förslag: Handikappersättningen och vårdbidraget är i dag indelade i olika ersättningsnivåer. Handikappersättning lämnas på tre nivåer och vårdbidrag på fyra. Medan handikappersättningen redan från början var nivåindelad har nivåerna i vårdbidraget införts i lagstiftningen efter hand och huvudsakligen med motiveringen att sänka tröskeln in i systemet för vissa särskilda grupper.

Nivåer innebär att det uppkommer trösklar i systemet som leder till att vissa personer inte kompenseras för merkostnader de faktiskt har. Detta gäller främst dem som inte når upp till tröskeln för insteg i systemet, men även dem som har merkostnader som ligger precis under tröskeln för nästa nivå. Flera remissinstanser, bl.a. *Statskontoret* och *Förbudet för Delaktighet och Jämlikhet*, pekar också i sina remissvar på denna effekt som uppstår i ett nivåindelad system. Under arbetet med promemorian framförde företrädare för funktionshindersrörelsen att en ny merkostnadsersättning inte borde ha några nivåer med argumentet att ”en merkostnad är en merkostnad även om den är liten”. Vidare påtalades att många personer med funktionsnedsättning har en låg inkomst och att merkostnadsersättningen är av stor betydelse för att de ska kunna klara av även mindre kostnader som uppkommer till följd av funktionsnedsättningen. En reglering utan en lägsta och högsta nivå skulle också harmoniera bäst med den funktionshinderspolitiska principen att människor inte ska ha merkostnader på grund av funktionsnedsättning. Likartade invändningar mot ett nivåindelad system framförs även i remissvaren från flera funktionshindersorganisationer. *Statskontoret* å sin sida förordar i stället en ordning med en lägsta och en högsta nivå varemellan de reella merkostnaderna ersätts med faktiska belopp för utlägg.

Regeringen bedömer dock, i likhet med vad som föreslås i promemorian, att en merkostnadsersättning med olika nivåer inom ett visst spann har betydande fördelar. Nivåerna bidrar i sig till en enklare, och därmed en mer effektiv, handläggning jämfört med om kostnaderna skulle ersättas krona för krona. En ersättning utan nivåer skulle med största sannolikhet innebära att antalet omprövningar och överklaganden ökar. Att det finns ett insteg för att få ersättning bidrar även till att ersättningen tas i anspråk i rätt situationer. På så sätt markeras att merkostnadsersättningen är en funktionshinderspolitisk stödform som förutsätter att det finns en merkostnadsproblematik över en viss nivå för att det ska finnas rätt till ersättningen. Regeringen bedömer att det inte vore

Prop. 2017/18:190 lämpligt med ett system utan en högsta nivå. Förutsebarheten och effektiviteten i tillämpningen av systemet kräver att nivåerna inom ett spann utformas utifrån en bedömning av vilka nivåer som motsvarar syftet med förmånen. Även utvecklingen över tid, och därmed systemets uthållighet, skulle annars bli svår att förutsäga. Det finns därför, enligt regeringen, starka skäl för att ha ett system med nivåindelning inom ett spann även i den nu föreslagna merkostnadsersättningen.

Ytterligare en fråga är hur många nivåer merkostnadsersättningen ska vara indelad i. Regeringen konstaterar att fler nivåer kan öka förutsättningarna för att den ersättning som lämnas ligger nära den faktiska fastställda merkostnaden. Med andra ord minskar risken för över- respektive underkompensation. För många nivåer kan dock öka administrationskostnaderna för ersättning och riskera att antalet omprövningar och överklaganden ökar.

Som tidigare angetts lämnas handikappersättning i dag på tre nivåer: 36, 53 och 69 procent av prisbasbeloppet. För rätt till ersättning med 36 procent bör merkostnaderna uppgå till minst 28,5 procent av prisbasbeloppet. Det rekommenderade gränsvärdet för rätt till handikappersättning om 53 procent är 45,5 procent av prisbasbeloppet och för handikappersättning med 69 procent 61,5 procent av prisbasbeloppet. Dessa intervaller är i det nuvarande systemet inte lagreglerade utan framgår av Riksförsäkringsverkets allmänna råd (RAR 2002:9 till 50 kap. 4 § SFB). För en transparent och rättssäker reglering anser regeringen att intervallerna för nivåindelningen av merkostnadsersättningen ska lagregleras i det framtida systemet.

Regeringen anser, i likhet med förslaget i promemorian, att den nya merkostnadsersättningen bör ha fem nivåer. Visserligen avstyrker *Försäkringskassan* förslaget om fem nivåer och förordar i stället att nivåerna ska vara fyra till antalet. Regeringen anser dock att fem nivåer är en rimlig avvägning mellan exakthet och effektivitet. Merkostnadsersättningen bör lämnas med ett belopp som för år räknat motsvarar:

1. 30 procent av prisbasbeloppet (13 440 kr) om merkostnaderna uppgår till 25 procent av prisbasbeloppet men inte 35 procent av prisbasbeloppet
2. 40 procent av prisbasbeloppet (17 920 kr) om merkostnaderna uppgår till 35 procent av prisbasbeloppet men inte 45 procent av prisbasbeloppet
3. 50 procent av prisbasbeloppet (22 400 kr) om merkostnaderna uppgår till 45 procent av prisbasbeloppet men inte 55 procent av prisbasbeloppet
4. 60 procent av prisbasbeloppet (26 880 kr) om merkostnaderna uppgår till 55 procent av prisbasbeloppet men inte 65 procent av prisbasbeloppet
5. 70 procent av prisbasbeloppet (31 360 kr) om merkostnaderna uppgår till 65 procent av prisbasbeloppet.

En ordning med fem nivåer ger mindre tröskeeffekter än de som förekommer för merkostnadsdelen i dagens handikappersättning. Å andra sidan kan antalet återkravssituationer, som *Försäkringskassan* påpekar, komma att öka i ett system med mindre nivåskillnader än i det hittills-

varande systemet. Enligt regeringens mening väger dock fördelarna med de föreslagna nivåerna tyngre än riskerna för ett ökat antal återkravs-situationer. Regeringen vill i sammanhanget också påminna om att Försäkringskassan har ett stående uppdrag att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs (2 § förordningen [2009:1174] med instruktion för Försäkringskassan).

Jämfört med de hittillsvarande nivåerna av merkostnader i handikappersättningen innebär förslaget bl.a. att insteget för den första nivån av ersättningen sänks med 3,5 procentenheter och att den högsta ersättningsnivån höjs med 1 procentenhet. Flera remissinstanser, framför allt bland funktionshindersorganisationerna, anser dock att instegsnivån bör sänkas ytterligare och att den högsta ersättningsnivån bör höjas ännu mer. Regeringen bedömer dock att de föreslagna nivåerna är väl avvägda. År 2014 var det fler kvinnor än män som hade handikappersättning med 36 respektive 53 procent av prisbasbeloppet. Samma år var det ungefär lika många män som kvinnor som hade ersättning med 69 procent av prisbasbeloppet. Sänkningen av insteget torde därmed i högre utsträckning gynna kvinnor, eftersom fler kvinnor har ersättning på lägre nivå, medan höjningen av taket torde gynna kvinnor och män likvärdigt.

Regeringen vill vidare lyfta fram att det sänkta insteget innebär bl.a. att enskilda med handikappersättning som har ett betydande hjälpbehov löper mindre risk att förlora ersättningen som följd av att hjälpbehovsdelen föreslås upphöra vid införandet av merkostnadsersättningen för det fall de också har merkostnader. Höjningen av den högsta nivån innebär viss förbättring för dem med mycket omfattande merkostnader. Motsvarande förändring för föräldrar till barn med funktionsnedsättning med enbart merkostnadsersättning innebär en sänkning av insteget med 11 procentenheter och en höjning av den högsta ersättningsnivån med 7,5 procentenheter.

Sveriges kommuner och landsting saknar ett resonemang om den föreslagna högsta nivån gör att målet att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra, vilket uttrycks i 5 § lagen [1993:387] om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), kan uppnås. Regeringen vill understryka att merkostnadsersättningen utgör en socialförsäkringsförmån som ska regleras i socialförsäkringsbalken och inte en insats som avses i LSS. Förslaget är enligt regeringens uppfattning ägnat att bidra till att den funktionshinderspolitiska principen om att människor inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning bättre kan följas. Effekterna av de förändrade nivåerna beskrivs ytterligare i kapitel 10.

7.4 Ersättning för blinda eller gravt hörselskadade

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några särskilda bestämmelser om merkostnadsersättning till blinda eller gravt hörselskadade.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Myndigheten för delaktighet* instämmer i att merkostnadsersättningen inte ska baseras på diagnos utan på faktiska merkostnader. *Region Örebro län* anser att det är rimligt att särbehandlingen

Prop. 2017/18:190 för blinda och gravt hörselskadade tas bort. *Hörselskadades Riksförbund* instämmer i att dagens modell som mekaniskt fastställer bidragsnivån med utgångspunkt i graden av hörselnedsättning leder fel. *Yrkesföreningen Socionomer för Döva och Hörselskadade* håller i sak med förslaget, men betonar att döva och gravt hörselskadade kommer få det ekonomiskt tuffare och att konsekvenserna för denna grupp inte har utretts tillräckligt. *Synskadades Riksförbund (SRF)* stöder inte att den särskilda ersättningen för blinda och gravt hörselskadade avskaffas. SRF hävdar att det är motiverat att det även fortsättningsvis ska finnas en särskild skrivning om målgruppen samt att behålla de nuvarande schablona eftersom schabloner undviker problemet med hur merkostnader ska bedömas. Det är, enligt SRF, ett betydligt mer rättssäkert system än en individuell bedömning. SRF ser en stor risk för att en övergång till individuell bedömning kommer att leda till ett mer rättsosäkert system för personer med synnedsättning.

Förbundet Sveriges Dövblinda ser med oro på att de särskilda diagnoserna tas bort. Förbundet ser en ökad risk för att bedömningarna kommer att variera över landet och att det kan bli svårt för den enskilde att hävda sina merkostnader.

Skälen för regeringens bedömning: Ett av målen med den nya merkostnadsersättningen är att skapa ett modernt och ändamålsenligt system för ersättning till personer som har en funktionsnedsättning. Den ska inte innehålla någon sådan särbehandling som i dag finns i handikappersättningen för personer med särskilda diagnoser, till exempel blinda och gravt hörselskadade.

Enligt den hittillsvarande regleringen är personer som är blinda eller gravt hörselskadade garanterade handikappersättning på en viss nivå (50 kap. 12 och 13 §§ SFB i nuvarande lydelse). För övriga grupper med funktionsnedsättning baseras beslutet om handikappersättning på en individuell bedömning av den enskildes merkostnader och hjälpbehov. I regleringen om vårdbidrag finns inte någon motsvarande garanterad rätt för barn som är blinda eller gravt hörselskadade.

I tidigare avsnitt redovisas grunderna för dagens funktionshinderspolitik och vilka överväganden som gjordes vid handikappersättningens tillkomst. Regeringen bedömer att den nuvarande särregleringen för blinda och gravt hörselskadade inte stämmer överens med dagens funktionshinderspolitik. Rätten till merkostnadsersättning respektive omvårdnadsbidrag bör inte grundas på särskilda diagnoser. Ersättning bör i stället fastställas med utgångspunkt i de konsekvenser som en funktionsnedsättning medför och det efter en individuell bedömning. Det innebär att det är merkostnaden respektive det faktiska omvårdnadsbehovet, som beror på funktionsnedsättningen, som ska ligga till grund för ersättningen. För regeringen är det en grundläggande princip att personer som har behov av ersättning från våra gemensamt finansierade socialförsäkringar behandlas lika.

Mot den här bakgrunden bör det i bestämmelserna om merkostnadsersättningen inte införas någon motsvarighet till den nuvarande särskilda regleringen för blinda och gravt hörselskadade. Det innebär att rätten till merkostnadsersättning för gravt syn- och hörselskadade i stället kommer att bedömas med utgångspunkt från merkostnaderna i det enskilda fallet. Personer med gravt nedsatt syn och hörsel kommer framöver, på samma

sätt som övriga personer med funktionsnedsättning, att kunna ansöka om den nya merkostnadsersättningen och beviljas ersättning efter en bedömning av hur behovet ser ut i det enskilda fallet. Om en person har merkostnader för bland annat hjälp i den dagliga livsföringen som beror på funktionsnedsättning, t.ex. kostnader för städhjälp, avgifter för hemtjänst eller avgifter för ledsagning enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, så kommer han eller hon att kunna få sådana kostnader ersätta av den nya merkostnadsersättningen om villkoren för förmånen är uppfyllda. Ersättning lämnas i sådana fall med vissa fasta schablonbelopp, se avsnitt 7.3.

Synskadades Riksförbund motsätter sig att den särskilda schablonersättningen för blinda och gravt hörselskadade avskaffas. Riksförbundet ser nämligen en stor risk för att övergången till individuell bedömning kommer att leda till ett mer rättsosäkert system för personer med synnedsättning jämfört med dagens särskilt fastställda schabloner. Regeringen anser att individuella bedömningar kommer att leda till mer materiellt rättvisande resultat jämfört med dagens system med förutbestämda schabloner baserade på diagnos. Det bör i sammanhanget framhållas att personer med syn- eller hörselnedsättningar även finns inom andra delar av socialförsäkringen, t.ex. inom sjukersättningen och aktivitetsersättningen, och där individuella bedömningar görs för att fastställa rätten till de förmånerna. Vidare bör nämnas att Försäkringskassan, enligt 110 kap. 13 § SFB, ska utreda ett ärende i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. *Förbundet Sveriges Dövblinda* ser en risk för att bedömningarna kommer att variera över landet när de särskilda schablonerna försvinner. Regeringen anser att när rätten till ersättning inte längre är baserad på förekomsten av en viss diagnos, utan på en bedömning av skäliga merkostnader i det enskilda fallet, så kommer det naturligtvis, i fråga om ersättning, att uppstå variationer mellan personer med samma diagnos. Samtidigt ska det framhållas att ett av målen med den nya merkostnadsersättningen är att den ska öka likformigheten och rättssäkerheten för alla personer som har merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning.

Regeringen har förståelse för att omställningen från att vara garanterad ersättning på en viss nivå till att rätten till den nya förmånen, på samma sätt som alla andra personer med funktionsnedsättning, ska baseras på en bedömning av behovet i det enskilda fallet kan väcka oro hos blinda och gravt hörselskadade. Regeringen vill emellertid understryka att denna förändring inte påverkar dem som redan uppstår handikappersättning baserad på dessa särskilda diagnoser så länge som de övergångsbestämmelser som föreslås är tillämpliga. I avsnitt 9.2 redogörs för vilka ikraftträdande- och övergångsbestämmelser som bör gälla vid införandet av merkostnadsersättningen. En konsekvens av de förslagen är bl.a. att de beslut om handikappersättning för blinda och gravt hörselskadade som har fattats innan de nya reglerna träder i kraft ska fortsätta att gälla tills besluten löper ut eller ska omprövas. Det är således endast för de personer som är blinda eller gravt hörselskadade och som hittills inte har uppburit handikappersättning som dessa nya förutsättningar kommer att gälla direkt i anslutning till att de nya reglerna träder i kraft. Regeringen

Prop. 2017/18:190 avser att följa upp och utvärdera denna del av reformen bland annat vad gäller utfallet för dessa grupper.

7.5 Merkostnadsersättning för flera barn

Regeringens förslag: Om en förälder har flera barn med funktionsnedsättning, ska bedömningen av merkostnaderna grundas på en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna för barnen. Detta ska dock inte gälla om det finns särskilda skäl mot en sådan bedömning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter från remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

Enligt de regler om vårdbidrag som gäller i dag ska bedömningen av rätten till vårdbidrag för en förälder som har flera barn med funktionsnedsättning grundas på det sammanlagda behovet av tillsyn och vård samt de sammanlagda merkostnaderna (22 kap. 3 § andra stycket SFB i dess nuvarande lydelse.)

Av förarbetena till den nämnda bestämmelsen (prop. 1981/82:216 s. 17 f. och 22) framgår bland annat följande. Om det finns flera barn i en familj där barnen var för sig inte uppfyller kraven för vårdbidrag ska bidrag ändå kunna betalas ut om det totala behovet av stöd motiverar det. En sammanvägning av familjens behov och en helhetsbedömning ska göras. Bidraget anses då betalas ut för alla barnen.

Uppfyller varje barn i en familj kravet för vårdbidrag ska också en sammanvägning göras. En förälder kan även få flera vårdbidrag. Ett barn kan dock aldrig ge rätt till mer än ett helt vårdbidrag. Avgörande vid bedömningen är familjens totala behov av stöd. En sammanvägning ska enligt nuvarande ordning göras även om en förälder ansöker om bidrag för ett barn och den andre föräldern ansöker om bidrag för ett annat barn i familjen. Har vårdbidrag beviljats för vård av fler än ett barn ska vårdbidraget omprövas om förhållandena för något av barnen ändras.

Om det i en familj finns flera barn med likartad funktionsnedsättning, görs ofta en anpassning i familjens livsmönster på grund av det första barnet med funktionsnedsättning. Tillkomsten av ytterligare barn med funktionsnedsättning i familjen medför inte alltid dubbla kostnader. Vid bedömningen är det enligt förarbetena angeläget att ta hänsyn till vad barnens funktionsnedsättning innebär totalt för familjens situation.

En sammanvägning görs endast för de barn som finns hemma. Om det för ett barn endast är aktuellt att betala ut ferievårdbidrag, kan det barnet inte ingå i bedömningen (22 kap. 3 § andra stycket jmf med 106 kap. 11 § SFB i deras nuvarande lydelse.).

För sammanboende utan gemensamma barn görs i dag inte någon sammanlagd bedömning. Det är en följd av det föräldrabegrepp som används när det gäller vårdbidrag (22 kap. 2 § jmf med 22 kap. 3 § SFB i deras nuvarande lydelse.).

När personer som är sammanboende både har barn var för sig och gemensamma barn kan det bli aktuellt att göra en flerbarnsprövning. Det kan till exempel ske då en förälder söker vårdbidrag för både den andra förälderns barn och det gemensamma barnet. En sammanlagd bedömning ska då göras (22 kap. 2 § jmf med 22 kap. 3 § SFB i deras nuvarande lydelse).

Merkostnadsersättningen ska grundas på de sammanlagda merkostnaderna

Regeringens förslag när det gäller omvårdnadsbidraget innebär att det ska göras en bedömning av barnens sammanlagda behov av omvårdnad och tillsyn när en förälder har flera barn med funktionsnedsättning.

Regeringen anser att samma princip, som även gäller för det hittillsvarande vårdbidraget, bör gälla för merkostnadsersättningen. Som en följd av bl.a. förslaget att ett barns båda föräldrar ska kunna beviljas merkostnadsersättning kan det dock i vissa fall innebära svårigheter att göra en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna, eftersom bedömningen kan komma att behöva göras för flera barn i flera olika hushåll. Ett exempel på en sådan situation är när föräldrarna till ett barn med funktionsnedsättning bor i separata hushåll och har ytterligare barn med funktionsnedsättning som inte är deras gemensamma och för vilka de ansöker om ersättning. I en sådan situation kan det finnas särskilda skäl för att göra en bedömning av kostnaderna separat för varje barn. Huvudregeln bör dock vara att det ska göras en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna för barnen och en sådan bör därmed göras så långt det är möjligt.

Vid en flerbarnsprövning ska man utgå från föräldrarnas merkostnader för vart och ett av barnen. Därefter ska barnens merkostnader läggas samman. Det innebär till exempel att när en förälder har flera barn med funktionsnedsättning vilka var för sig inte når upp till den nedre gränsen (25 procent av prisbasbeloppet) för att få ersättning ska merkostnadsersättning ändå kunna betalas ut, om det vid en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna för barnen framgår att dessa uppgår till minst 25 procent av prisbasbeloppet. Som högst bör dock en ersättning om 70 procent kunna lämnas för varje barn. Något som också ska tas hänsyn till vid bedömningen är om föräldrarna gör effektivitetsvinster och de sammanlagda merkostnaderna därför blir lägre. *Lagrådet* har anfört att nivåerna är anpassade till den prövning som ska ske avseende ett barns behov och att det behöver förtydligas hur denna skala ska tillämpas t.ex. när vart och ett av flera barn ger upphov till merkostnader som motsvarar den lägsta ersättningsnivån eller mer. Regeringen vill understryka att det förhållandet att det i en familj finns två eller fler barn med funktionsnedsättning inte alltid medför dubbla eller flerdubbla merkostnader för familjen. Vissa insatser, hjälpmedel eller dylikt kan komma flera av barnen till nytta varigenom familjens totala merkostnader kan reduceras. Vid bedömningen är det därför angeläget att ta hänsyn till vad barnens funktionsnedsättning, och de merkostnader som uppstår på grund av den, innebär totalt för familjens situation. Det är de sammantagna merkostnaderna för barnen som bör ligga till grund för på vilken ersättningsnivå det ska lämnas merkostnadsersättning.

7.6 Merkostnadsersättning ska kunna beviljas ett barns båda föräldrar

Regeringens förslag: Merkostnadsersättning ska kunna beviljas ett barns båda föräldrar, om förutsättningarna för rätt till merkostnadsersättning är uppfyllda. Har båda föräldrarna ansökt om merkostnadsersättning och rätt till ersättningen bedöms föreligga ska ersättningen enligt huvudregeln beviljas med hälften till vardera föräldern.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av ersättningen än hälften till vardera föräldern, ska ersättningen lämnas i enlighet med vad de begär.

Om föräldrarna inte är överens om fördelningen av merkostnadsersättningen, ska ersättningen fördelas i fjärdedelar utifrån en bedömning av vilka merkostnader som uppkommer för barnet hos respektive förälder.

Ansökan om rätt till merkostnadsersättning ska kunna göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Många instanser, bl.a. Arbetsförmedlingen, Diskrimineringsombudsmannen, Konsumentverket, Håbo kommun, Landstinget i Uppsala län, Landstinget Sörmland, Svenska Diabetesförbundet, Svenska Läkaresällskapet, Synskadades Riksförbund och Funktionsrätt Sverige (f.d. Handikappförbunden), är positiva till förslaget. Flera av nämnda instanser lyfter fram förslaget fördelar ur både ett barnrätts- och jämställdhetsperspektiv. Kammarrätten i Göteborg anser dock att bestämmelsen om att ersättningen ska delas i fjärdedelar vid oenighet mellan föräldrarna saknar förutsägbarhet och tydlighet då det inte går att utläsa vilken storlek på föräldrarnas merkostnad för barnet som krävs för att en förälder ska ha rätt till ersättningen. Förvaltningsrätten i Falun anför att hur ansökan kan göras av föräldrarna (gemensamt, var och en för sig eller endast den ene) kan vålla bekymmer i partsställningen vid överklagande till förvaltningsdomstol.

Försäkringskassan tillstyrker förslaget under förutsättning att det förtydligas. Enligt *Försäkringskassan* kommer förslaget att innebära svårigheter i de fall föräldrarna inte är överens om fördelningen. Föräldrarna kan ha olika uppfattning om vem som kommer att ha en viss kostnad och det blir, enligt *Försäkringskassan*, svårt att avgöra vilka merkostnader som uppkommer hos respektive förälder. Vidare hänvisar *Försäkringskassan* till de behov av förtydliganden som myndigheten har påtalat i motsvarande avsnitt för omvårdnadsbidraget.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande tillämpning

Med dagens regelverk (22 kap. 15 och 16 §§ i deras nuvarande lydelse) kan endast en förälder beviljas vårdbidrag och därmed få ersättning för merkostnader. Utbetalningen av bidraget kan emellertid delas till hälften men det krävs då att föräldrarna är överens och att båda tar del i vården

av barnet. Kravet på att föräldrarna ska vara överens ger den förälder som får eller har rätten till bidraget en möjlighet att avgöra om bidraget ska delas eller inte. En begäran om delning kan när som helst återkallas på initiativ av en av föräldrarna. Delningen av utbetalningen upphör då med omedelbar verkan och hela vårdbidraget betalas ut till den förälder som har beviljats rätten till det. Både i promemorian och i det tidigare betänkandet Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull (SOU 2011:51), görs den bedömningen att detta är en orättvis och ojämlik ordning som inte gynnar barnet.

I den nuvarande regleringen, när det gäller föräldrarnas ansvar för barnet och vem av föräldrarna som ska beviljas vårdbidraget, nämns inte merkostnaderna (22 kap. 15 § SFB i dess nuvarande lydelse.). En bedömning av vem som ska få vårdbidraget görs enbart utifrån föräldrarnas insatser när det gäller tillsyn och vård. En anledning till det kan vara att merkostnaderna, i de fall de har betydelse för bedömningen, oftast utgör en mindre del av vårdbidraget. I praktiken innebär det att även om båda föräldrarna har merkostnader så är det den förälder som beviljas vårdbidraget som får ersättning för merkostnaderna.

Merkostnadsersättningen ska kunna beviljas ett barns båda föräldrar

När föräldrarna lever tillsammans i ett gemensamt hushåll kan det tyckas problemfritt att bara en av föräldrarna kan få vårdbidraget. Bidraget kan då förutsättas komma både barnet och föräldrarna till del. Däremot kan

det uppstå komplikationer i de fall föräldrarna separerar, eller om de aldrig har bott tillsammans. Det är i dag betydligt mer vanligt att barn bor växelvis hos sina föräldrar än vad det var när vårdbidraget infördes (SOU 2011:51). Dagens vårdbidrag har enligt regeringens uppfattning sin grund i principer som med tiden blivit otidsenliga och tar inte sikte på jämställdhet och jämlikhet på det sätt som är politikens målsättning i dag. Att endast en av föräldrarna kan beviljas vårdbidrag kan leda till konflikt

mellan föräldrarna, vilket i sin tur kan få negativa konsekvenser för barnet. Enligt FN:s barnkonvention ska konventionsstaterna göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling (Artikel 18 i barnkonventionen.). Regeringen bedömer att de nu aktuella reglerna behöver förändras så att de bättre överensstämmer med barnkonventionens principer.

Om föräldrarna är överens finns det, såsom tidigare framgått, med dagens regelverk en möjlighet att dela utbetalningen. Förutsättningarna för det är att föräldrarna har gemensam vårdnad och att båda tar del i vården om barnet. Vill inte den förälder som beviljas vårdbidraget dela utbetalningen, trots att den andra föräldern också tar hand om barnet, kan det leda till att den andra föräldern inte får samma förutsättningar att tillgodose barnets behov. Ytterst kan detta drabba barnet och barnets relation till denna förälder. Det går inte heller att bortse från möjligheten att en förälder skulle ta större ansvar för barnet, om han eller hon skulle få bättre ekonomiska möjligheter att göra det.

Att inte kunna bevilja båda föräldrarna vårdbidrag bedöms även ha negativa konsekvenser ur jämställdhetssynpunkt. I dag lämnas vårdbidrag främst till kvinnor (85 procent), vilket ytterst riskerar att leda till

Prop. 2017/18:190 att män tar mindre ansvar för barnet. Att ge båda föräldrarna en möjlighet att beviljas merkostnadsersättning signalerar även ett jämställt ansvar för barnet.

Sammantaget bedömer regeringen att det i de flesta fall skulle vara till fördel för både barnet och föräldrarna om merkostnadsersättning kan beviljas barnets båda föräldrar. Det skulle också bidra till uppfyllelsen av barnkonventionens intentioner. De överväganden som görs avseende möjligheten att dela rätten till omvårdnadsbidrag bör i allt väsentligt även gälla för merkostnadsersättningen.

Fördelningen mellan föräldrarna

Om båda föräldrarna ansöker om och bedöms ha rätt till merkostnadsersättning, bör den som huvudregel lämnas med hälften till vardera föräldern.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av merkostnadsersättningen, ska ersättningen lämnas i enlighet med vad de begär. Om föräldrarna exempelvis är överens om att den ena föräldern svarar för 80 procent och den andra föräldern 20 procent av merkostnaderna, bör ersättningen kunna fördelas på detta sätt.

Enligt *Försäkringskassan* bör det i lagtexten förtydligas att ansökan om merkostnadsersättning sker i två steg på så sätt att det i ett första steg är rätten till merkostnadsersättning som avgörs medan fördelningen av ersättningen avgörs i nästa steg. Regeringen har behandlat denna frågeställning när det gäller omvårdnadsbidrag ovan i avsnitt 5.5 och gör nu samma bedömning beträffande merkostnadsersättningen. Om båda föräldrarna ansöker om ersättning och har olika uppfattning om hur den ska fördelas, bör *Försäkringskassan* kunna fördela rätten till ersättning i fjärdedelar, utifrån en bedömning av respektive förälders merkostnader för barnet. Utfallet av prövningen kan därmed bli en fördelning till en förälder med 0, 25, 50, 75 och 100 procent av den sammanlagda merkostnadsersättningen. Återstående andel ska då lämnas till den andra föräldern. Detta kan i vissa fall resultera i att fördelningen inte blir helt rättvis men mot bakgrund av svårigheten för *Försäkringskassan* att i denna situation med exakthet utreda hur merkostnaderna fördelar sig och att ersättningen inte är tänkt att ges krona för krona framstår det som en rimlig lösning. *Försäkringskassan* och *Kammarrätten i Göteborg* lyfter i sina remissvar fram de svårigheter som är förenade med att göra en fördelning mellan föräldrarna. *Kammarrätten* anser att den föreslagna bestämmelsen om fördelning inte är tillräckligt förutsägbar och tydlig. *Försäkringskassan* nämner att när föräldrarna inte är ense kan det bland annat med hänsyn till avrundning vara svårt att göra en fördelning som av bägge föräldrarna uppfattas som rättvis. Regeringen är medveten om dessa svårigheter och vill understryka att *Försäkringskassan* i vissa svårbedömda situationer kan komma att behöva begära in ytterligare underlag.

Om det införs en möjlighet att bevilja ett barns båda föräldrar merkostnadsersättning på det sätt som föreslås ovan, behövs det inte någon motsvarighet till den nuvarande bestämmelsen i 22 kap. 16 § SFB om delad utbetalning. En sådan bestämmelse föreslås därför inte för den nya merkostnadsersättningen.

Enligt regeringens mening bör föräldrarna kunna välja om de ska ansöka gemensamt, var och en av dem för sig eller om endast den ena föräldern ska ansöka om merkostnadsersättning. Enligt *Försäkringskassan* finns det mycket som talar för att ansökningarna bör handläggas som separata ärenden. Att ansökningarna handläggs i ett gemensamt ärende kan enligt *Försäkringskassan* nämligen innebära en risk för att föräldrar som i sig har rätt till bidraget avstår från att ansöka om merkostnadsersättning för att den andre föräldern inte ska få del av uppgifter om barnet. Handläggning av ansökningar i ett gemensamt ärende, även om föräldrarna ansöker var och en för sig, medför enligt *Försäkringskassan* att båda föräldrarna har partsinsyn.

Lagrådet efterfrågar ett förtydligande av hur regeringen ser på *Försäkringskassans* möjlighet att lösa de problem som myndigheten ser mot bakgrund av rätten till partsinsyn genom ett administrativt beslut som innebär att ansökningar från respektive förälder handläggs som separata ärenden.

Regeringen har i avsnitt 6.6 redovisat sin syn på partsinsyn när det gäller omvårdnadsbidrag. Det som har anförts där gäller även ärenden om merkostnadsersättning.

Det förhållandet att ansökan om merkostnadsersättning för ett barn kan göras gemensamt av föräldrarna, av vardera föräldern för sig eller av endast ena föräldern kan enligt *Förvaltningsrätten i Falun* vålla bekymmer i partsställningen vid överklagande till förvaltningsdomstol. Regeringen har förståelse för denna synpunkt, men anser inte att den utgör skäl att överväga en alternativ reglering av ansökningsförfarandet. Frågan om partsställning får avgöras i rättstillämpningen utifrån de allmänna förvaltningsrättsliga principer som gäller för detta.

7.7 Förmånstiden

Regeringens förslag: Merkostnadsersättning ska få lämnas från och med den månad rätten till förmånen har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Sådan ersättning lämnas dock inte retroaktivt för en sådan månad för vilken det redan har lämnats bidrag för barnet utom till den del det är en ökning av bidraget.

Rätten till merkostnadsersättning ska få begränsas till att omfatta viss tid.

Promemorians förslag: Stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* är positiv till att merkostnadsersättning ska kunna beviljas retroaktivt men ser behov av vissa förtydliganden. *Försäkringskassan* anser att det bör förtydligas i lagtexten att en ny retroaktivitetstid inte blir aktuell om en förälder ansöker om ersättningen när den andre föräldern redan har fått merkostnadsersättning. Vidare nämner *Försäkringskassan* att när en förälder ansöker om merkostnadsersättning och den andre föräldern redan har beviljats

Prop. 2017/18:190 ersättningen finns det en risk för att utbetalning kommer att ske till båda föräldrarna för samma merkostnader under utredningstiden. *Autism- och Aspergerförbundet* och *Neuroförbundet* anser att retroaktivitetstiden bör vara sex månader. *Sveriges Kommuner och Landsting* är tveksamt till att ersättning ska kunna lämnas retroaktivt då man bedömer att det ökar risken för bidragsbrott.

Kammarrätten i Göteborg anför att det i författningskommentaren till 50 kap. 10 § SFB nämns en situation där det inte är möjligt för en förälder att retroaktivt få merkostnadsersättning. Kammarrätten anser att denna begränsning även bör framgå av lagtexten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande reglering kan handikappersättning lämnas retroaktivt för sex månader före ansökningsmånaden (50 kap. 9 § SFB i dess nuvarande lydelse). För vårdbidraget finns det däremot inte någon möjlighet att få bidraget beviljat retroaktivt för tid före ansökningsmånaden (22 kap. 6 § SFB i dess nuvarande lydelse).

Några remissinstanser argumenterar för att retroaktivitetstiden bör vara sex månader. Regeringen bedömer dock, i likhet med vad som föreslogs i promemorian, att tre månaders retroaktivitet är en lämplig avvägning för den nya förmånen. Även för omvårdnadsbidraget föreslås en motsvarande ordning. Om endast en förälder får ersättning och den andra föräldern ansöker vid ett senare tillfälle, bör en ny retroaktivitetstid dock inte kunna bli aktuell eftersom det då skulle kunna bli fråga om att ersätta samma merkostnad flera gånger. Såsom *Kammarrätten i Göteborg* och *Försäkringskassan* framhåller bör detta komma till tydligare uttryck i regelverket. Om omprövningen leder till en ökning av merkostnadsersättningen, kan dock den del av ersättningen som innebär en ökning betalas ut retroaktivt. Försäkringskassan nämner även att när en förälder ansöker om merkostnadsersättning, och den andre föräldern redan har beviljats ersättningen, finns det en risk för att utbetalning kommer att göras till båda föräldrarna för samma merkostnader under utredningstiden. Regeringen bedömer att den situation som Försäkringskassan nämner visserligen kan uppstå, men att omfattningen av detta problem bör vara begränsad med hänsyn till att det torde röra sig om få fall och till att det sammantaget torde röra sig om mindre belopp eftersom detta endast kan uppstå under den tid ett ärende är under utredning.

Sveriges Kommuner och Landsting är tveksamt till att ersättning alls ska kunna lämnas retroaktivt då man menar att det ökar risken för bidragsbrott. Regeringen vill påminna om att Försäkringskassan har ett stående uppdrag att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och motverka bidragsbrott (2 § p. 3 förordningen [2009:1174] med instruktion för Försäkringskassan).

Rätten till merkostnadsersättningen bör kunna tidsbegränsas eftersom merkostnaderna kan komma att förändras över tid t.ex. på grund av att den enskilde kommer att omfattas av nya samhällsstöd eller andra liknande förändringar. Förslaget skiljer sig i detta hänseende inte från vad som i dag gäller för vårdbidraget och handikappersättningen.

Regeringens förslag: För en person som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från stat, kommun eller landsting ska merkostnadsersättning endast lämnas om vården kan beräknas pågå i högst sex månader. Detsamma ska gälla om personen vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter från remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Enligt gällande reglering lämnas vårdbidrag till föräldrarna för ett barn som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, endast om vården kan beräknas pågå i högst sex månader (106 kap. 9 § SFB i dess nuvarande lydelse). Även handikappersättning kan enligt nuvarande reglering lämnas till en vuxen person i motsvarande situation (106 kap. 9 och 23 §§ SFB).

Motsvarande reglering har i det föregående föreslagits gälla för omvårdnadsbidraget. Regeringen anser det vara rimligt att även merkostnadsersättning ska kunna beviljas i denna situation. Föräldrarna är alltjämt underhållsskyldiga för barnet och kan fortfarande ha merkostnader. Det kan även vara svårt för en familj att tillfälligt ställa om sin ekonomi under en så begränsad tid som sex månader. Samma sak gäller för vuxna som beviljas merkostnadsersättning för egen del.

Enligt den nu gällande regleringen av vårdbidraget kan vårdbidrag lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av om den beräknade vårdtiden varar längre än sex månader lämnas barnet (106 kap. 10 § SFB i dess nuvarande lydelse). Någon sådan möjlighet bör dock inte gälla för merkostnadsersättningen eftersom ett avbrott i vården under ett år borde påverka merkostnaderna för barnet. Ersättningen bör i sådana fall omprövas.

Någon tillfällig ersättning, motsvarande den som gäller för det hittillsvarande vårdbidraget (106 kap. 11 § SFB i dess nuvarande lydelse) och som föreslås för omvårdnadsbidraget, bör inte införas för merkostnadsersättningen. Det torde nämligen finnas små möjligheter att nå upp till den lägsta nivån av merkostnadsersättningen under en så kort tidsperiod.

7.9 Om barnet avlider

Regeringens förslag: Om merkostnadsersättning lämnas för ett barn och barnet avlider, ska ersättningen fortsatt kunna lämnas till och med sex månader efter dödsfallet eller den tidigare månad när ersättningen annars skulle ha upphört.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter från remissinstanserna.

Skälen för förslaget: Enligt nuvarande regler för vårdbidrag lämnas bidrag för en viss tid efter att ett barn avlidit. Tidigare upphörde vårdbidraget om barnet avled. Motiven för de ändrade reglerna (prop. 1987/88:100, bil. 7 s. 35 f.) var att behovet av bidrag kan kvarstå efter att barnet har avlidit, särskilt för den förälder som under en lång period har vårdat barnet. Bostaden och andra förhållanden i den dagliga livsföringen har i allmänhet anpassats efter barnet med sjukdom eller funktionsnedsättning. Praktiska och ekonomiska svårigheter kan därför uppstå på grund av bortfall av bidraget vid barnets bortgång.

Samma skäl kan anföras för att även merkostnadsersättning bör kunna lämnas under en period efter det att ett barn avlidit. Sex månader får anses som en rimlig tid när det gäller merkostnader. Mot den bakgrunden anser regeringen att merkostnadsersättning ska kunna lämnas under högst sex månader efter att barnet har avlidit.

7.10 Omprövning

Regeringens förslag: Rätten till merkostnadsersättning ska omprövas minst vart fjärde år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Omprövning av rätten till merkostnadsersättning ska även göras om förhållanden som påverkar rätten till merkostnadsersättningen har ändrats. Sådan omprövning ska dock inte göras vid enbart tillfälliga förändringar.

Ändring av merkostnadsersättningen ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Om ändringen av merkostnadsersättningen gäller en ökning som görs med anledning av en ansökan, kan dock ersättningen lämnas med tre månaders retroaktivitet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Autism- och Aspergerförbundet* anser att förslaget är rimligt. *Försäkringskassan* tillstyrker delvis förslaget och anför att det av författningstexten bör framgå att tillfälliga förändringar inte ska leda till omprövning. *Kammarrätten i Göteborg* menar att det bör övervägas om omvårdnadsbidraget och merkostnadsersättningen ska omprövas med samma intervall eftersom det borde underlätta för såväl enskilda som för myndigheter. *Synskadades Riksförbund* stöder inte att merkostnadsersättningen ska omprövas minst vart fjärde år. Riksförbundet ifrågasätter även att ersättningen ska omprövas vid ålderspension. Även *Funktionsrätt Sverige (f.d. Handikappförbunden)* anser att merkostnadsersättningen inte ska omprövas vid 65 års ålder.

Region Örebro län bedömer att 14 dagar är en alltför snäv tid för att anmäla ändrade förhållanden, särskilt för personer med begränsad kognitiv förmåga.

Skälen för regeringens förslag: Rätten till merkostnadsersättningen kan förändras över tid. Beslut om merkostnadsersättning kan omfatta långa tidsperioder men även gälla tills vidare. Det är därför motiverat att en omprövning görs av besluten om merkostnadsersättning med en viss kontinuitet och inom visst tidsintervall. Regeringen bedömer att en omprövning bör göras minst vart fjärde år för att säkerställa att besluten

fortfarande är aktuella. Om det finns skäl för det bör dock en omprövning inte behöva göras vart fjärde år. Det kan t.ex. gälla i fråga om personer som bedöms ha varaktiga funktionsnedsättningar och där behovet bedöms vara konstant. *Kammarrätten i Göteborg* anser att det bör övervägas att rätten till omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning omprövas med samma tidsintervall. Regeringen anser dock att då omvårdnadsbidraget berör behoven hos barn, vars situation ofta förändras betydligt inom loppet av ett par år, medan merkostnadsersättningen huvudsakligen berör vuxna, vars situation i regel kan väntas förändras mer sällan, så finns det inte tillräckliga skäl för att ompröva de respektive förmånerna med samma intervall.

Omprövning av rätten till merkostnadsersättning ska dock alltid ske med förhållanden som påverkar rätten till eller storleken av merkostnadsersättningen ändras. Förutsättningarna för rätten till merkostnadsersättning kan ändras av olika anledningar. Det kan exempelvis bero på att den enskildes levnadsförhållanden förändras påtagligt eller att han eller hon kommer att omfattas av annat samhällsstöd som innebär förändringar av merkostnadsbild. Om t.ex. endast en förälder får ersättning och den andra föräldern ansöker om ersättning vid ett senare tillfälle bör även detta betraktas som en förändring av ett sådant förhållande som påverkar rätten till ersättningen. En omprövning bör därför göras.

Försäkringskassan anser att det bör framgå av lagtexten att tillfälliga förändringar inte ska leda till omprövning. Regeringen delar uppfattningen att tillfälliga förändringar inte automatiskt ska leda till omprövning. I promemorians författningskommentar anges att tillfälliga förändringar inte bör leda till omprövning. Regeringen anser att detta bör komma till uttryck i förfatningstexten.

Den som får merkostnadsersättning kommer enligt de för samtliga socialförsäkringsförmåner generella bestämmelserna i 110 kap. 46 och 47 §§ SFB att vara skyldig att så snart som möjligt och senast efter 14 dagar anmäla till *Försäkringskassan* om förhållanden som påverkar rätten till ersättning ändras. *Region Örebro län* anser att 14 dagar är en alltför snäv tid för att anmäla ändrade förhållanden, särskilt för personer med begränsad kognitiv förmåga. Regeringen bedömer dock att det är rimligt att de generella bestämmelserna i SFB om anmälningsskyldighet gäller även för merkostnadsersättningen. Det har inte varit aktuellt att införa specialbestämmelser i detta avseende för olika diagnosgrupper.

Enligt hittillsvarande omprövningsbestämmelser ska beslut om handikappersättning omprövas när det fattas beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension. *Synskadades Riksförbund* och *Funktionsrätt Sverige* anser att rätten till merkostnadsersättning inte ska omprövas i samband med den allmänna ålderspensionen vid 65 års ålder. Regeringen vill poängtera att enligt det aktuella förslaget ska beslut om merkostnadsersättning omprövas vart fjärde år samt vid ändrade förhållanden. Regeringen bedömer att det till skillnad från vad som i dag gäller för handikappersättning inte finns skäl att särskilt föreskriva att omprövning av merkostnadsersättning ska göras när det fattas beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension.

En ändring av merkostnadsersättningen bör få verkan först från och med månaden närmast efter den månad när förhållandet som orsakade ändringsbeslutet uppkom. Detta motsvarar vad som i dag gäller för de

Prop. 2017/18:190 hittillsvarande förmånerna vårdbidrag och handikappersättning. Om ändring av merkostnadsersättningen gäller en ökning som görs med anledning av en ansökan, bör dock ersättningen kunna lämnas med tre månaders retroaktivitet. Enligt *Lagrådet* bör bestämmelserna om retroaktivitet vid ändring av omvårdnadsbidrag respektive merkostnadsersättning utformas på samma sätt med hänsyn till att de reglerar ändring efter ansökan med samma innehåll. Regeringen delar *Lagrådets* uppfattning och justerar därför bestämmelsen i 50 kap. 15 § andra meningen så att den får motsvarande utformning som den i 22 kap. 16 § andra meningen.

7.11 Utbetalning

Regeringens förslag: Merkostnadsersättningen ska betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad ska den ersättning för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste kronotal som är jämnt delbart med tolv.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter har lämnats.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med vad som gäller för de hittillsvarande förmånerna vårdbidrag och handikappersättning bör merkostnadsersättningen betalas ut månadsvis. Därutöver bör samma avrundningsregler tillämpas för merkostnadsersättningen som gäller för vårdbidraget och handikappersättningen.

7.12 Övriga ändringar i socialförsäkringsbalken

Regeringens förslag: Om merkostnadsersättning har beviljats för begränsad tid, ska den tid för vilken förmånen lämnas få förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

För kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om merkostnadsersättning ska ersättning lämnas enligt föreskrifter som meddelats av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Merkostnadsersättning ska få dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar medverka till behandling, rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärder.

Det ska för rätt till eller ökning av handikappersättningen inte längre kunna krävas intagning på sjukhus. Ersättningen ska då inte heller kunna sättas ned eller dras in vid vägran till sådan intagning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* tillstyrker i huvudsak förslaget.

Sveriges Kommuner och Landsting är tveksamt till att förmånen ska kunna förlängas utan ansökan då man bedömer att risken ökar för bidragsbrott.

Skälen för regeringens förslag: Utöver de i tidigare avsnitt nämnda ändringarna i socialförsäkringsbalken medför förslaget att införa en merkostnadsersättning även att andra följdändringar behöver göras i balken. Enligt regeringens bedömning gäller det följande bestämmelser.

- I 110 kap. 6 § SFB föreskrivs att om bl.a. handikappersättning har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.
- I 110 kap. 30 § SFB anges att för kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om bl.a. handikappersättning lämnas ersättning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.
- Enligt 110 kap. 57 § SFB får bl.a. handikappersättning dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till behandling, rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärder.

Det som föreskrivs om handikappersättning i ovan nämnda bestämmelser bör enligt regeringen framdeles gälla för merkostnadsersättning.

När det gäller förlängning av tidsbegränsade beslut utan ansökan blir det dock, om endast en förälder får förmånen och den andra föräldern vid ett senare tillfälle ansöker om den, fråga om att göra en omprövning. Detta blir fallet eftersom den andra förälderns ansökan bör betraktas som ett ändrat förhållande som påverkar rätten till ersättning.

Sveriges Kommuner och Landsting uttrycker tveksamhet till att merkostnadsersättningen ska kunna förlängas utan ansökan eftersom man bedömer att det ökar risken för bidragsbrott. Regeringen bedömer att denna risk inte är särskilt hög men vill i sammanhanget påminna om att Försäkringskassan har ett stående uppdrag att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs och att motverka bidragsbrott (2 § 3 förordning [2009:1174] med instruktion för Försäkringskassan).

Enligt 110 kap. 26 § SFB får det som villkor för rätt till eller ökning av bl.a. handikappersättningen anges att den försäkrade under högst 30 dagar ska vara intagen på ett visst sjukhus. Av de skäl som angetts i avsnitt 5.12 bör den bestämmelsen upphävas. Till följd av det kommer det inte att vara möjligt att dra in eller sätta ned handikappersättning vid vägran att vara intagen på sjukhus. Detta innebär att någon hänvisning till 26 § inte längre ska göras i 110 kap. 53 §.

7.13 Övriga följdändringar

7.13.1 Merkostnadsersättningen ska vara skattefri

Regeringens förslag: Merkostnadsersättningen ska vara skattefri. I de fall det fortfarande lämnas handikappersättning ska den ersättningen fortsatt vara skattefri.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter från remissinstanserna.

Prop. 2017/18:190 **Skälen för regeringens förslag:** Den hittillsvarande handikappersättningen är enligt inkomstskattelagen skattefri. I praktiken är dagens handikappersättning till största delen en ersättning för merkostnader. Det saknas enligt regeringens uppfattning skäl för att ändra aktuell bestämmelse i sak. Merkostnadsersättningen bör därför vara skattefri. I de fall handikappersättning fortfarande lämnas ska den fortsatt vara skattefri.

7.13.2 Ändring i lagen om införande av socialförsäkringsbalken

Regeringens förslag: Den som vid utgången av år 2000 fick handikappersättning som tillägg till pension enligt den upphävda lagen om allmän försäkring utbetalad till utlandet ska även fortsättningsvis kunna få handikappersättning utbetalad till utlandet. Ersättningen ska då beräknas enligt de äldre bestämmelserna i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas ska dock bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i socialförsäkringsbalken tillämpas i lydelsen före den 1 januari 2019.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter från remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tillägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet får även, med stöd av dagens regler i socialförsäkringsbalken, handikappersättning utbetalad till utlandet. Handikappersättningen beräknas då enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas enligt 50 kap. 14 § SFB i den nuvarande lydelsen ska dock enligt 2 kap. 16 § lagen (2010:111) införande av socialförsäkringsbalken de nya bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk, dvs. de bestämmelser som var nya vid införandet av SFB, tillämpas därefter. Regeringen kan inte se att det finns skäl för att ändra nuvarande ordning. Förslaget innebär således att enbart en följdändring ska göras så att det fortfarande är bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i SFB i lydelsen före den 1 januari 2019 som ska tillämpas om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas.

8 Övriga lagändringar

8.1 Förtydligande i föräldraledighetslagen

Regeringens förslag: Det ska införas ett förtydligande om vilka som omfattas av föräldraledighetslagen så att det framgår att även en annan

arbetstagare än förälder har rätt till ledighet med tillfällig föräldrapenning.

Prop. 2017/18:190

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Några invändningar har inte framförts i sak.

Skälen för regeringens förslag: Av 1 § föräldraledighetslagen (1995:584) framgår att en arbetstagare som är förälder har rätt att vara ledig från sin anställning enligt den lagen. Med förälder jämställs den som utan att vara förälder är rättslig vårdnadshavare och har vård om ett barn, har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem eller stadigvarande sammanbor med en förälder under angivna förutsättningar. Uppräkningen i paragrafen är emellertid inte uttömmande. När det gäller ledighet med tillfällig föräldrapenning enligt 8 § kan även vissa andra arbetstagare ha rätt till ledighet. Sådan föräldrapenning kan nämligen överlåtas från en förälder till en annan arbetstagare som vårdar barnet i förälderns ställe. Dessutom kan Försäkringskassan i vissa fall besluta att tillfällig föräldrapenning ska utges till annan än föräldern. För att klargöra att även dessa arbetstagare har rätt till ledighet bör 1 § första stycket förtydligas så att det framgår att i vissa fall har även en annan arbetstagare än förälder rätt till ledighet enligt lagen.

8.2 Sekretessbestämmelser

Regeringens förslag: Den sekretess som i dag gäller hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol i ärenden respektive mål om handikappersättning och vårdbidrag ska framdeles omfatta ärenden respektive mål om omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning. På samma sätt som i dag gäller för dessa äldre förmåner ska denna sekretess inte hindra att uppgift lämnas till en enskild med stöd av lagstiftningen om omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Några invändningar har inte framförts.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 28 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller det sekretess hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Detta gäller enligt det angivna lagrummet om uppgiften, såvitt är av intresse i det här sammanhanget, förekommer i ärenden enligt lagstiftningen om handikappersättning och vårdbidrag.

Enligt regeringens bedömning kommer samma känsliga uppgifter att bli aktuella för omvårdnadsbidraget och merkostnadsersättningen som för handikappersättningen respektive vårdbidraget. Det finns därmed ett behov av en sekretessbestämmelse för sådana känsliga uppgifter. På motsvarande sätt som i dag gäller för handikappersättning, vårdbidrag och övriga socialförsäkringsförmåner bör därför aktuella sekretess- och sekretessbrytande bestämmelser gälla även för ärenden respektive mål om omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

Prop. 2017/18:190 På samma sätt som gäller i dag ska uppgift enligt 28 kap. 6 § OSL få lämnas till enskild med stöd av bestämmelserna om omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

9.1 Socialförsäkringsbalken – omvårdnadsbidrag och vårbidrag

Regeringens förslag: De nya bestämmelserna om omvårdnadsbidrag i socialförsäkringsbalken ska träda i kraft den 1 januari 2019. Samtidigt ska de hittillsvarande bestämmelserna om vårbidrag upphöra att gälla.

Ett beslut om vårbidrag som har meddelats enligt de äldre bestämmelserna ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Om ett sådant beslut inte har omprövats trots att det skulle ha gjorts under tid som de äldre bestämmelserna fortfarande gällde, ska beslutet fortsätta att gälla längst till den 31 december 2020, om det inte beslutas att det ska upphöra dessförinnan.

Äldre bestämmelser om vårbidrag ska fortfarande gälla om ansökan om vårbidrag har gjorts före den 1 januari 2019.

Äldre bestämmelser om att tillfällig föräldrapenning inte lämnas för sådant behov av vård och tillsyn som har grundat rätt till vårbidrag ska tillämpas om det fortfarande lämnas vårbidrag.

Äldre bestämmelser om att vårbidrag inte får påverka bedömningen av det behov av personlig assistans som kan ligga till grund för assistansersättning ska tillämpas om det fortfarande lämnas vårbidrag.

Äldre bestämmelser om att den som får vårbidrag ska vara försäkrad för inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, inkomstgrundad ålderspension och inkomstrelaterad efterlevandeförmån ska fortfarande gälla om en person fortfarande får vårbidrag.

Äldre bestämmelser om att sjukersättning som har beviljats tills vidare enligt regler som gällde före den 1 juli 2008 inte ska reduceras med vårbidrag ska fortfarande gälla om det fortfarande lämnas vårbidrag.

Äldre bestämmelser om ersättning för kostnader för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om vårbidrag ska fortfarande gälla för kostnader som har samband med en sådan ansökan.

Äldre bestämmelser om att vårbidrag får dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar medverka till behandling,

rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärder ska fortfarande gälla för vårdbidrag.

Äldre bestämmelser om förmåner vid vård på institution ska fortfarande tillämpas på vårdbidrag.

Äldre bestämmelser om att vårdbidrag, till den del bidraget inte är ersättning för merkostnader, utgör inkomst av anställning som är pensionsgrundande ska fortfarande tillämpas på vårdbidrag.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag utom när det gäller tidpunkten för ikraftträdandet. I promemorian redovisas dock inte något förslag till övergångsbestämmelse om ansökan om vårdbidrag som har gjorts före upphävandet av de äldre bestämmelserna och om ärenden där vårdbidrag inte har omprövats under tid som de äldre bestämmelserna fortfarande gällde.

Redovisningen av förslagen om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser har disponerats på ett annat sätt i promemorian.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* anför att det i promemorian konstateras att omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning inte kan beviljas samtidigt med vårdbidrag för samma barn och tid. Detta bör enligt *Försäkringskassan* även regleras i övergångsbestämmelserna.

Skälen för regeringens förslag: Det är av budgettekniska skäl som ikraftträdandet flyttas fram till den 1 januari 2019.

En förälder som har beviljats vårdbidrag måste kunna förlita sig på att beslutet gäller. Föräldern kan ha planerat omvårdnaden om barnet utifrån beslutet och kan även ha vidtagit en rad åtgärder med anledning av beslutet, t.ex. att förkorta sin arbetstid. För barnets och föräldrarnas trygghet är det därför angeläget att ett beslut om vårdbidrag fortsätter att gälla i enlighet med vad som anges i beslutet eller till dess att beslutet skulle ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna om vårdbidrag.

En liknande övergångsbestämmelse infördes även när handikappersättningen ersatte dåvarande invaliditetsersättning och invaliditetstillägg den 1 juli 1975. De äldre förmånerna fick då inte minskas eller upphöra i annat fall än som så skulle ha skett om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Den övergångsbestämmelsen har senare överförs till 5 kap. 1 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Det kan konstateras att ett beslut om vårdbidrag är ett gynnande beslut. Som huvudregel kan sådana beslut inte ändras till den enskildes nackdel. Från denna huvudregel har dock flera viktiga avsteg gjort i rättstillämpningen. Ett gynnande beslut anses således kunna återkallas bland annat om återkallelsen grundar sig på ett tydligt förbehåll som gjorts i själva beslutet eller i den författning enligt vilken beslutet har meddelats (jfr prop. 2016/17:180, s. 230–234).

Enligt de nuvarande bestämmelserna ska rätten till vårdbidrag omprövas om förhållanden som påverkar behovet av vårdbidraget ändras. Vidare ska rätten till vårdbidrag omprövas minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum (22 kap. 7 och 17 §§ SFB i deras nuvarande lydelse). I regleringen av det hittillsvarande vårdbidraget finns således en bestämmelse som ger möjlighet att ompröva beslut om vårdbidrag, dvs. ett förbehåll av ovan nämnt slag.

Prop. 2017/18:190 Med hänsyn till att ett beslut om vårdbidrag är ett gynnande beslut anser regeringen att ett beslut om vårdbidrag bör fortsätta att gälla enligt vad som har föreskrivits i beslutet, dock längst till dess att det skulle upphöra eller omprövas enligt de äldre bestämmelserna om vårdbidrag. Det bör införas en övergångsbestämmelse om detta. Därtill kan det finnas situationer där omprövning av ett beslut ännu inte har gjorts vid tidpunkten för ikraftträdandet av de nya bestämmelserna trots att så skulle ha gjorts. Det är inte rimligt att dessa beslut med automatik ska upphöra på den grunden att de fortfarande skulle ha omprövats efter den 1 januari 2019 om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Detta gäller särskilt då ansvaret för huruvida ett beslut har omprövats eller inte faller på den handläggande myndigheten och inte på den enskilde. Det är därtill rimligt att det finns förutsättningar för att sådana ärenden hanteras även under en tidsperiod efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna. Det bör därför införas en övergångsbestämmelse även om detta.

Bestämmelser som innebär att ett beslut om vårdbidrag ska upphöra eller omprövas finns bland annat i 22 kap. 6 § andra stycket, 7–9 §§ och 17 §. Enligt 22 kap. 17 § SFB i nuvarande lydelse ska rätten till vårdbidraget omprövas om förhållanden som påverkar behovet av vårdbidraget ändras. För det nya omvårdnadsbidraget föreslås en motsvarande bestämmelse i 22 kap. 15 § första stycket 2 där det föreskrivs att rätten till omvårdnadsbidraget ska omprövas när förhållanden som påverkar rätten till bidraget ändras. Om förhållanden som påverkar behovet av vårdbidraget ändras, skulle således vårdbidraget ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna. Det förhållandet att den ena av ett barns föräldrar enbart vill att utbetalningen av vårdbidraget ska delas mellan föräldrarna innebär inte i sig att förhållandena har ändrats vad gäller behovet av bidraget. Dessutom kan utbetalningen av vårdbidraget enligt den äldre bestämmelsen i 22 kap. 16 § första stycket delas mellan föräldrarna endast om båda föräldrarna begär det. Rätten till vårdbidraget torde således inte ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna enbart på den grunden att en av föräldrarna har begärt en ändrad fördelning av utbetalning av vårdbidraget. Däremot kan en förälder till stöd för en begäran om ändrad fördelning av utbetalningen anföra omständigheter som innebär att förhållanden som påverkar behovet av vårdbidraget kan ha ändrats, och bidraget skulle då ha omprövats enligt äldre bestämmelser, vilket i sin tur medför att beslutet om vårdbidrag ska upphöra att gälla enligt övergångsbestämmelserna.

Efter det att ett beslut om vårdbidrag upphör eller skulle ha omprövats om äldre bestämmelser fortfarande hade varit tillämpliga bör bedömningen av om det ska lämnas bidrag fortsättningsvis i stället göras enligt de nya bestämmelserna om omvårdnadsbidrag. Det innebär att det bidrag som därefter lämnas kommer att vara omvårdnadsbidrag och i förekommande fall merkostnadsersättning (se avsnitt 6 och 7). En förutsättning för det är att föräldern eller föräldrarna ansöker om omvårdnadsbidrag respektive merkostnadsersättning. Det är viktigt att Försäkringskassan så långt det är möjligt informerar föräldrarna om möjligheterna att ansöka om de nya förmånerna i god tid innan beslutet om vårdbidrag ska omprövas eller upphör att gälla på annat sätt.

Det kan konstateras att varken omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning kan beviljas för samma tid och barn som det lämnas vårdbidrag för. Om vårdbidrag redan lämnas är nämligen behovet av bidrag att anse som tillgodosett. Enligt *Försäkringskassan* bör det regleras i övergångsbestämmelserna att omvårdnadsbidrag inte kan beviljas samtidigt med vårdbidrag för samma barn och tid. Emellertid ska det enligt den föreslagna bestämmelsen i 22 kap. 5 § SFB bortses från behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd när det gäller bedömningen av behovet av omvårdnad och tillsyn. Regeringen anser därför att det saknas anledning att reglera detta ytterligare i övergångsbestämmelserna. Ett beslut om att betala ut halva vårdbidraget till var och en av föräldrarna bör gälla så länge beslutet om vårdbidraget gäller. Ett beslut om delad utbetalning är nämligen en fråga om verkställighet och följer således giltighetstiden för beslutet.

Den situationen kan uppstå att en ansökan om vårdbidrag som har gjorts ännu medan de äldre bestämmelserna om vårdbidrag gällde inte har hunnit bli prövad av Försäkringskassan innan bestämmelserna upphörde att gälla. Emellertid är det otillfredsställande med en sådan ordning. Det bör därför införas en övergångsbestämmelse så att de som har ansökt om förmånen medan de äldre bestämmelserna fortfarande gällde kommer att få sin sak prövad.

De äldre bestämmelserna om förhållandet mellan å ena sidan vårdbidrag och å den andra tillfällig föräldrapenning och assistansersättning (11 kap. 16 § och 51 kap. 6 § andra stycket SFB) bör fortfarande gälla i deras lydelse före den 1 januari 2019 när det fortfarande lämnas vårdbidrag. Det innebär att tillfällig föräldrapenning inte ska lämnas för det behov av vård och tillsyn som har grundat rätt till vårdbidrag samt att vårdbidraget inte ska påverka bedömningen av behovet av personlig assistans.

I avsnitt 6.13.4 föreslår regeringen att följdändringar till införandet av omvårdnadsbidraget ska göras i vissa bestämmelser som reglerar konsekvenser av att någon får vårdbidrag. Dessa följdändringar innebär att det som föreskrivs där om vårdbidrag i stället ska gälla omvårdnadsbidrag. I de fall det fortfarande lämnas vårdbidrag bör den äldre lydelsen av dessa bestämmelser fortfarande tillämpas. Det innebär följande. Den som får vårdbidrag ska enligt 6 kap. 20 § fortfarande vara försäkrad för inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, inkomstgrundad ålderspension och inkomstrelaterad efterlevandeförmån. Det ska fortfarande göras avdrag för vårdbidrag enligt 37 kap. 9 § första stycket 1 när man beräknar den reduceringsinkomst som minskar sådan sjukersättning som har beviljats tills vidare enligt regler som gällde före den 1 juli 2008. Det ska fortfarande kunna lämnas ersättning enligt 110 kap. 30 § andra stycket SFB för kostnader som en försäkrad har haft för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om vårdbidrag.

När vårdbidrag lämnas bör äldre bestämmelser i 110 kap. 57 § SFB fortfarande tillämpas så att vårdbidraget får dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till behandling, rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärder.

Enligt förslagen i avsnitt 6.9 ska omvårdnadsbidrag under vissa förutsättningar lämnas även när ett barn vårdas på en institution. Det innebär

Prop. 2017/18:190 att omvårdnadsbidrag ska kunna lämnas i motsvarande fall som det i dag kan lämnas vårdbidrag för. En övergångsbestämmelse bör införas om att de äldre bestämmelserna om förmåner vid vård på institution fortfarande ska tillämpas på vårdbidrag.

Vidare ska omvårdnadsbidraget enligt förslaget i avsnitt 6.13.3 räknas som inkomst av anställning och utgöra pensionsgrundande inkomst samt ligga till grund för beräkning av statlig ålderspensionsavgift. Detta motsvarar vad som hittills har gällt för den del av vårdbidraget som inte utgör ersättning för merkostnader. Det bör införas en övergångsbestämmelse om att detta fortfarande ska gälla i de fall där det alljämt lämnas vårdbidrag.

9.2 Socialförsäkringsbalken – merkostnadsersättning och handikappersättning

Regeringens förslag: De nya bestämmelserna om merkostnadsersättning i socialförsäkringsbalken ska träda i kraft den 1 januari 2019. Samtidigt ska de hittillsvarande bestämmelserna om handikappersättning upphöra att gälla.

Ett beslut om handikappersättning som har meddelats enligt de äldre bestämmelserna ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att det skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga.

Äldre bestämmelser om handikappersättning ska fortfarande gälla i de fall ett beslut om handikappersättning, som har meddelats före den 1 januari 2019, upphör eller skulle ha omprövats före den 1 juli 2021 om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 18 månader.

Äldre bestämmelser om handikappersättning ska fortfarande gälla om ansökan om handikappersättning har gjorts före den 1 januari 2019. Detsamma ska gälla i ärenden där rätten till handikappersättning skulle ha omprövats på grund av att det har fattats beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension för tid före den 1 januari 2019. Äldre bestämmelser om handikappersättning ska dessutom fortfarande gälla avseende ärenden i vilka det ska prövas om en blind person ska få sin handikappersättning ändrad till 36 procent av prisbasbeloppet med anledning av det har beviljats hel sjukersättning, hel aktivitetsersättning eller hel ålderspension för tid före den 1 januari 2019.

Äldre bestämmelser om ersättning för kostnader för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om handikappersättning ska fortfarande gälla för kostnader som har samband med en sådan ansökan.

Äldre bestämmelser om att handikappersättning ska få dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar medverka till behandling, rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärder ska fortfarande gälla för handikappersättning.

Äldre bestämmelser om förmåner vid vård på institution ska fortfarande tillämpas på handikappersättning.

Äldre bestämmelser om att tidsbegränsade beslut om handikappersättning får förlängas utan att ansökan har gjorts om det, ska fortfarande gälla för handikappersättning som enligt övergångsbestämmelser fortfarande gäller eller kan meddelas efter det att bestämmelserna om handikappersättning har upphört att gälla.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag förutom längden på den tidsperiod som handikappersättning fortfarande ska kunna beviljas för enligt äldre bestämmelser och när det gäller tidpunkten för ikraftträdandet. I promemorian redovisas dock inte något förslag till övergångsbestämmelser avseende ansökan om handikappersättning som har gjorts före upphävandet av de äldre bestämmelserna och om ärenden som skulle ha omprövats på grund av att det har fattats beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension.

Redovisningen av förslagen om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser har disponerats på ett annat sätt i promemorian.

Remissinstanserna: *Autism- och Aspergerförbundet* välkomnar de övergångsregler som föreslås. *Funktionsrätt Sverige* tillstyrker förslaget om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser men är tveksamma till om det är tillräckligt med förberedelsestid för myndigheter och för information till de bidragsberättigade.

Förvaltningsrätten i Falun anser att det finns en osäkerhet i fjärde punkten sista meningen i övergångsbestämmelserna till socialförsäkringsbalken. Osäkerheten ligger enligt förvaltningsrätten i begreppet ”får” och om det därmed är den enskildes eller Försäkringskassans behov som styr om beslutet om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna. *Försäkringskassan* är positiv till övergångsbestämmelserna, men anser att ikraftträdandetidpunkten måste flyttas fram. Det bör, enligt Försäkringskassan, regleras i övergångsbestämmelserna att merkostnadsersättning inte kan beviljas samtidigt med vårdbidrag för samma barn och tid.

Skälen för regeringens förslag: En person som har beviljats handikappersättning måste kunna förlita sig på att ett sådant beslut gäller. Personen kan ha vidtagit vissa åtgärder med anledning av beslutet och därigenom anpassat sin ekonomi och livssituation. För den enskildes trygghet är det därför angeläget att beslutet fortsätter att gälla i enlighet med vad som anges i beslutet eller till dess att beslutet skulle ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning. Det är av väsentlig betydelse för tilltron till socialförsäkringen och rättssystemet att den enskilde som beviljats en ersättning kan känna trygghet i att vad som anges i beslutet gäller.

Det kan i sammanhanget nämnas att en övergångsbestämmelse om att en äldre förmån inte skulle minskas infördes även när handikappersättningen ersatte invaliditetsersättning och invaliditetstillägg den 1 juli 1975 (sjätte punkten övergångsbestämmelserna till lagen [1974:784] om ändring i lagen [1962:381] om allmän försäkring). De äldre förmånerna fick då inte minskas eller upphöra i annat fall än om så skulle ha skett om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Den över-

Prop. 2017/18:190 gångsbestämmelsen gäller fortfarande och har överförts till 5 kap. 1 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Ett beslut om att bevilja handikappersättning är ett gynnande beslut. Huvudregeln är att sådana beslut inte kan ändras till den enskildes nackdel (jfr avsnitt 9.1). Ett gynnande beslut kan dock ändras om det finns ett förbehåll att återkalla beslutet i den författning som ligger till grund för beslutet.

Enligt de äldre bestämmelserna i 50 kap. 14 § SFB ska rätten till handikappersättning omprövas vid ändrade förhållanden. Detta gäller dels när det fattas beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension, dels när andra förhållanden som påverkar behovet av handikappersättningen har ändrats. Det finns således en rätt att kunna ändra ett beslut om handikappersättning – dvs. ett förbehåll av det slag som nämns i avsnitt 9.1.

Med hänsyn till att ett beslut om handikappersättning är ett gynnande beslut bör det enligt regeringens uppfattning fortsätta att gälla enligt vad som har föreskrivits i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört eller omprövats enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning.

I de fall ett beslut om handikappersättning ska upphöra före den 1 juli 2021 eller före den tidpunkten skulle ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning bör de bestämmelserna fortfarande vara tillämpliga. Det innebär att ett beslut om handikappersättning vid omprövning enligt de hittillsvarande bestämmelserna om handikappersättning kan förlängas. Regeringen anser att handikappersättning i sådant fall bör kunna lämnas för ytterligare en tidsperiod om sammanlagt högst 18 månader. I promemorian föreslogs i stället att denna övergångsperiod sammanlagt skulle uppgå till maximalt 36 månader. Regeringen bedömer dock att 18 månader får anses vara en tillräcklig tid att ställa om till en ordning med en renodlad merkostnadsersättning för personer vars beslut om handikappersättning upphör att gälla t.ex. strax efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna. Möjligheten till förlängning av handikappersättningen torde framför allt vara av betydelse för personer med ett stort hjälpbehov som har ersatts inom ramen för handikappersättningen. För en person vars beslut om handikappersättning upphör den 1 juli 2021 eller senare bör däremot de nya bestämmelserna om merkostnadsersättning vara tillämpliga. Enligt *Förvaltningsrätten i Falun* finns det en osäkerhet om huruvida det är den enskildes eller Försäkringskassans behov som styr om ett beslut om handikappersättning enligt övergångsbestämmelserna får meddelas enligt de äldre bestämmelserna. Det är enligt regeringens mening den enskildes inställning som är avgörande för om det ska meddelas ett nytt beslut enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning.

Den situationen kan uppstå att en ansökan om handikappersättning som har gjorts ännu medan de äldre bestämmelserna om handikappersättning gällde inte har hunnit bli prövad av Försäkringskassan innan bestämmelserna upphör att gälla. Emellertid är det otillfredsställande med en sådan ordning. Det bör därför införas en övergångsbestämmelse så att de som har ansökt om förmånen ännu medan de äldre bestämmelserna fortfarande kommer att få sin sak prövad.

För dem som det har fattats beslut om allmän ålderspension, aktivitetsersättning eller sjukersättning för tid före den 1 januari 2019 bör omprövning fortfarande kunna göras enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning. En omprövning av handikappersättning som ska initieras till följd av ett beslut om allmän ålderspension, aktivitetsersättning eller sjukersättning kan dra ut på tiden och försenas på grund av omständigheter som ligger utanför den enskildes kontroll, t.ex. då information behöver gå mellan olika handläggningssystem eller av andra skäl som är att hänföra till myndigheternas handläggning. Enskilda som ansöker om allmän ålderspension, aktivitetsersättning eller sjukersättning i förvisning om att deras handikappersättning ska hinna omprövas före ikraftträdandet av de nya reglerna och det förhållandet att Försäkringskassan då ska kunna ta ställning till deras fortsatta rätt till bland annat schablonersättning eller ersättning för hjälpbehov, bör inte riskera att gå miste om en sådan omprövning. Även för blinda som får en automatisk minskning av sin handikappersättning, från 69 procent av prisbasbeloppet till 36 procent av nämnda belopp, från och med den månad hel ålderspension eller hel sjuk- eller aktivitetsersättning lämnas bör beslutet om minskning fattas utifrån de äldre bestämmelserna i de fall där ålderspensionen, aktivitetsersättningen eller sjukersättningen har beviljats för tid före den 1 januari 2019. Kraven på förutsebarhet talar för att det bör införas övergångsbestämmelser om det sagda.

För personer som inte omfattas av ett gällande beslut om handikappersättning när de nya bestämmelserna om merkostnadsersättning träder i kraft och för vilka det inte är aktuellt att pröva en äldre ansökan om handikappersättning enligt vad som nämns ovan bör de nya bestämmelserna om merkostnadsersättning tillämpas från och med ikraftträdandet den 1 januari 2019.

De föreslagna övergångsbestämmelserna för merkostnadsersättningen skiljer sig således delvis åt från de föreslagna övergångsreglerna för omvårdnadsbidraget. Starka skäl talar enligt regeringens uppfattning för att generösare övergångsbestämmelser bör gälla för handikappersättningen eftersom någon motsvarighet till den del av handikappersättningen som avser hjälpbehovet inte kommer att ingå i det nya förmånssystemet. Detta är en skillnad mellan handikappersättningen och vårdbidraget där regleringen av den senare förmånen i huvudsak föreslås bli överförd till omvårdnadsbidraget och merkostnadsersättningen.

Som det har redovisats ovan i avsnitt 7.12 gör regeringen den bedömningen att följdändringar bör göras i följande bestämmelser så att det som föreskrivs där om handikappersättning i stället ska gälla för merkostnadsersättning. I 110 kap. 30 § andra stycket SFB föreskrivs att för kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om bl.a. handikappersättning lämnas ersättning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Denna bestämmelse bör dock fortfarande gälla för handikappersättning enligt 50 kap. i lydelsen före den 1 januari 2019. Enligt 110 kap. 57 § SFB får bl.a. handikappersättning dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till behandling, rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärder. Även denna bestämmelse bör fortfarande gälla för handikappersättning enligt 50 kap. i lydelsen för den 1 januari 2019.

Prop. 2017/18:190 Enligt *Försäkringskassan* bör det regleras i övergångsbestämmelserna att merkostnadsersättning inte kan beviljas samtidigt med vårdbidrag för samma barn och tid. Emellertid ska det enligt den föreslagna bestämmelsen i 50 kap. 6 § SFB vid bedömningen av rätten till merkostnadsersättning bortses från merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. Regeringen anser därför att det saknas anledning att reglera detta ytterligare i övergångsbestämmelserna.

Äldre bestämmelser om förmåner vid vård på institution bör fortfarande gälla för handikappersättning när sådan ersättning fortfarande lämnas med stöd av övergångsbestämmelserna. Dessa äldre bestämmelser bör också gälla när handikappersättning har beslutats med stöd av övergångsbestämmelserna efter det att bestämmelserna om handikappersättning har upphört att gälla. Dessutom bör även äldre bestämmelser om att tidsbegränsade beslut om handikappersättning får förlängas utan att ansökan har gjorts om det fortfarande gälla i dessa fall.

9.3 Föräldraledighet

Regeringens förslag: Den nya bestämmelsen om rätt att förkorta arbetstid när det lämnas omvårdnadsbidrag ska träda i kraft den 1 januari 2019. Detta gäller också övriga ändringar i föräldraledighetslagen.

Den nya rätten till förkortning av normal arbetstid ska även gälla i de fall där det lämnas vårdbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i lydelsen före den 1 januari 2019.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag utom såvitt avser tidpunkten för ikraftträdandet.

Remissinstanserna: *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* anser att tidpunkten för ikraftträdandet bör bestämmas så att arbetsmarknadens parter får tid för att se över eventuella konsekvenser för kollektivavtalen.

Skälen för regeringens förslag: Den nya bestämmelsen om rätt till förkortning av normal arbetstid när det lämnas omvårdnadsbidrag bör träda i kraft samtidigt som de nya bestämmelserna om omvårdnadsbidrag i SFB, dvs. den 1 januari 2019. Detta bör även gälla ändringarna i föräldraledighetslagen.

Regeringen bedömer att ett ikraftträdande den 1 januari 2019 bör anses ge parterna tillräcklig tid för att hinna göra en sådan översyn som SKL har nämnt.

Enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna till SFB ska beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser i SFB fortsätta att gälla enligt vad som har föreskrivits i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i SFB fortfarande hade varit tillämpliga. Vårdbidrag kan således lämnas även efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna om omvårdnadsbidrag. Rätten till förkortning av normal arbetstid bör därför även gälla i de fall vårdbidrag fortfarande kan lämnas.

Regeringens förslag: Författningsändringarna avseende sekretess, statlig ålderspensionsavgift, inkomstskatt och skatteförfarande ska träda i kraft den 1 januari 2019.

Äldre sekretess och sekretessbrytande bestämmelser ska fortfarande tillämpas i ärenden respektive mål om de äldre förmånerna vårdbidrag och handikappersättning.

Vårdbidraget ska fortfarande räknas som inkomst av anställning och utgöra pensionsgrundande inkomst samt ligga till grund för beräkning av statlig ålderspensionsavgift i de fall det allttjämt lämnas vårdbidrag till den del det bidraget inte är ersättning för merkostnader.

I de fall det fortfarande lämnas vårdbidrag ska bidraget allttjämt tas upp i inkomstlaget tjänst. När det fortfarande lämnas handikapp-ersättning ska den ersättningen fortsatt vara skattefri.

Äldre bestämmelser om vårdbidrag i skatteförfarandelagen ska fortfarande gälla för vårdbidrag, om beslutet om vårdbidrag enligt övergångsbestämmelserna till socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag utom när det gäller tidpunkten för ikraftträdandet.

Remissinstanserna: Inga synpunkter har framförts.

Skälen för regeringens förslag: Genom övergångsbestämmelser bör äldre föreskrifter om handikappersättning och vårdbidrag i OSL fortfarande gälla i ärenden respektive mål om handikappersättning och vårdbidrag (se avsnitt 8.2).

I de fall det allttjämt lämnas vårdbidrag till den del det bidraget inte är ersättning för merkostnader bör bidraget fortfarande räknas som inkomst av anställning och utgöra pensionsgrundande inkomst samt ligga till grund för beräkning av statlig ålderspensionsavgift (se avsnitt 6.13.3).

I de fall det fortfarande lämnas vårdbidrag bör bidraget allttjämt tas upp i inkomstlaget tjänst (se avsnitt 6.13.2). I de fall det fortfarande lämnas handikappersättning bör den ersättningen fortsatt vara skattefri (se avsnitt 7.13.1).

Äldre bestämmelser om skatteförfarande bör fortfarande gälla för ersättning som är vårdbidrag, om beslutet enligt övergångsbestämmelserna till socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla (se avsnitt 6.13.2).

10 Konsekvenser av förslagen

10.1 Inledning

Regeringens förslag syftar till ökad förutsägbarhet för både medborgare och myndighet samt förbättrad rättssäkerhet. Förslagen syftar även till att förmånerna ska bli mer tidsenliga och hållbara över tid. Särskilt fokus har lagts vid att skapa tydliga regler som är enkla att tillämpa och förstå.

Prop. 2017/18:190 En målsättning har också varit att åstadkomma ett gemensamt regelverk som ger ersättning för merkostnader för både barn och vuxna.

I det följande redovisas konsekvenserna av förslagen.

10.2 Konsekvenser för barn och vuxna med funktionsnedsättning

Regeringens bedömning: Förslagen om renodlade förmåner innebär förbättringar genom ett enklare och tydligare regelverk för barn och vuxna med funktionsnedsättningar. Prövningen blir därmed mer förutsägbar och rättssäker, vilket bedöms underlätta för enskilda att kunna ta tillvara sin rätt.

Samtidigt innebär renodlingen av förmånerna samt förslagen att hjälpbehovsdelen och de särskilda reglerna för blinda och gravt hörselskadade inom den hittillsvarande handikappersättningen ska upphöra vissa förändringar i förutsättningarna att få ersättning. De föreslagna övergångsreglerna bidrar till att de allra flesta som har handikappersättning i dag kommer att få behålla sin ersättning på i princip oförändrad nivå. För en mindre andel av de personer som i dag får handikappersättning, där redovisade hjälpbehov utgör en betydande del av underlaget för beräkningen av ersättningen, kan förändringen leda till sänkt ersättning, eller i vissa fall, att rätten till ersättning upphör.

De föreslagna fem ersättningsnivåerna inom merkostnadsersättningen leder till minskade tröskeeffekter i förhållande till nuvarande tre nivåer för den hittillsvarande handikappersättningen, och därmed ett utfall av ersättning som bättre motsvarar enskildas faktiska merkostnader. Förslaget om att sänka nuvarande instegsnivå för rätt till ersättning (från 28,5 procent av prisbasbeloppet till 25 procent) kompenserar till viss del slopanDET av ersättning för hjälpbehov. Den lägre nivån för att få rätt till merkostnadsersättning innebär dessutom att vissa personer som med hittillsvarande regelverk inte kunnat få handikappersättning, nu kan bli berättigade till den nya merkostnadsersättningen. Personer med omfattande merkostnader får en viss förbättring genom att den högsta nivån för ersättning höjs från 69 procent av prisbasbeloppet till 70 procent.

Ersättningsmässigt bedöms förändringarna för dem som nu får vårdbidrag – och som i framtiden kan få både omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning – vara mindre än för dem som får handikappersättning.

Förslaget om att båda föräldrarna ska kunna ansöka om och få rätt till omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning bedöms leda till förbättrade förutsättningar för att barn med funktionsnedsättningar ska få sina behov tillgodosedda. Det ökar också förutsättningarna för ett jämställt ansvarstagande för omvårdnaden och tillsynen av ett barn med funktionsnedsättning.

Förslaget om att föräldrar som får omvårdnadsbidrag ska få rätt till förkortning av normal arbetstid ökar förutsättningarna för att barn med funktionsnedsättning ska få sina behov tillgodosedda. Det ger också

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Autism- och Aspergerförbundet* och *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH)* anser att det saknas tillräcklig konsekvensanalys av effekterna för vuxna av att möjligheten för dem att få ersättning för rena hjälpbehov tas bort. NSPH och *Riksförbundet FUB (FUB)* är oroade över konsekvenserna för de personer som i dag har handikappersättning för hjälpbehov och som vid en omprövning, eller vid ett nytt beslut om ersättning när övergångsbestämmelserna löpt ut, kommer att få lägre ersättning eller ingen ersättning alls. Konsekvenserna av att ta bort den nuvarande handikappersättningen behöver, enligt FUB, utredas noggrannare. *DHR* bedömer att det saknas sammanställda uppgifter och statistik om hjälpbehov och är bl.a. av den anledningen kritiska till att ersättning för rena hjälpbehov för vuxna tas bort.

Yrkesföreningen Socionomer för Döva och Hörselskadade betonar att döva och gravt hörselskadade kommer få det ekonomiskt tuffare och att konsekvenserna för denna grupp inte har utretts tillräckligt. *Hörselskadades Riksförbund* uttrycker oro för att ökade kostnader för att anskaffa specialanpassade hörapparater och implantat inte kommer rymmas inom den nya merkostnadsersättningen.

Ett antal remissinstanser efterfrågar en mer utförlig analys, bland annat vad gäller förslaget om rätt till ledighet och förslagets ekonomiska konsekvenser för berörda. *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att det finns brister i den konsekvensanalys som redovisas i promemorian, t.ex. vad gäller ändringar i föräldraledighetslagen där det saknas en genomgång av förslagets effekt på skatteunderlaget.

Skälen för regeringens bedömning

Tydlighet och rättssäkerhet

Förslagen i det föregående innebär att den hittillsvarande ordningen där barns och vuxnas merkostnader respektive vård- och tillsynsbehov samt hjälpbehov sammanvägs vid prövningen av ersättningen upphör. Den ersätts av en mer renodlad ordning bestående dels av en sammanhållen merkostnadsersättning som omfattar både barn och vuxna, dels ett omvårdnadsbidrag som ger ersättning för barns behov av omvårdnad och tillsyn. Denna renodling innebär i sig betydande förbättringar i strävandena att uppnå enklare och tydligare regelverk, och mer transparenta och rättssäkra prövningar. Särskilt innebär förslaget i den del som gäller ersättning för barns merkostnader respektive omvårdnads- och tillsynsbehov betydande förenklingar i förhållande till det hittillsvarande vårdbidragets regelverk.

Samma effekter i form av ökad transparens och rättssäkerhet bedöms kunna uppnås genom den nya regleringens större tydlighet vad gäller exempelvis förutsättningar för att få ersättning eller bidrag och på vilken nivå ersättning ska lämnas.

Prop. 2017/18:190 Sammantaget bedöms det nu sagda ge goda förutsättningar för stärkt förutsägbarhet och rättsäkerhet, och en ordning som förbättrar förutsättningarna för att enskilda ska kunna ta tillvara sin rätt.

Kretsen av förmånstagare

Vuxna med funktionsnedsättning

I december 2016 hade drygt 64 000 personer handikappersättning. Av dessa var 53 procent kvinnor och 47 procent män. De framlagda förslagen om merkostnadsersättning och om att den del inom handikappersättningen som avser ersättning för hjälpbehov ska upphöra, får sammantaget vissa konsekvenser när det gäller kretsen av förmånstagare.

De beräkningar och bedömningar som görs i det följande grundas i huvudsak på resultatet av det uppdrag som regeringen i januari 2014 beslutade för Försäkringskassan (regeringsbeslut den 16 januari 2014, dnr S2014/00400/SF). Genom beslutet uppdrogs åt myndigheten att utifrån handikappersättningen och vårdbidraget genomföra en analys av tänkbara konsekvenser av ett system där ersättning för merkostnader inte regleras i samma stödform som ersättning för hjälpbehov respektive för behov av tillsyn och vård. Resultatet av uppdraget redovisades av Försäkringskassan i juni 2014 (dnr S2014/00400/SF). På grundval av Försäkringskassans redovisning har ytterligare bearbetningar gjorts.

Sammantaget grundas de följande beräkningarna på ett statistiskt urval omfattande personer som ansökt och beviljats eller som fått avslag på en ansökan om handikappersättning respektive vårdbidrag under perioden maj 2011–december 2013. Effekten av förslagen har mätts genom att de föreslagna reglerna testats på detta urval.

Generellt ska det dock konstateras att det varit förenat med betydande svårigheter att beräkna effekterna av de föreslagna regelförändringarna. Mot den bakgrunden ska det framhållas att de redovisade uppgifterna i det föregående innehåller ett inte obetydligt mått av osäkerhet.

För personer som i dag får handikappersättning och i de fall redovisade hjälpbehov utgör en betydande del av underlaget vid fastställandet av ersättningen, kan förändringen leda till sänkt ersättning eller, i vissa fall, till att ersättningen helt upphör. De föreslagna övergångsbestämmelserna bidrar dock till att de allra flesta kommer att behålla sin ersättning på i princip oförändrad nivå. Ett par remissinstanser, *Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa* och *Riksförbundet FUB*, uttrycker oro över konsekvenserna för de personer som i dag har handikappersättning för hjälpbehov och som vid en omprövning eller vid ett beslut om nybeviljande av ersättning när övergångsbestämmelserna löpt ut, kommer att få lägre ersättning eller ingen ersättning alls.

Övergångsbestämmelserna innebär som framgått att ett beslut om handikappersättning som fattats före ikraftträdandet av bestämmelserna om den nya merkostnadsersättningen ska fortsätta att gälla tills beslutet antingen löper ut eller det skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Det har inte gått att få exakt klarhet om i vilken utsträckning nu fattade beslut om handikappersättning är tidsbegränsade respektive gällande tills vidare. Enligt uppgifter från För-

säkringskassan är dock merparten av nu gällande beslut om handikappersättning av karaktären tillsvidarebeslut. Övergångsbestämmelserna innebär vidare att om ett beslut om handikappersättning upphör 30 månader efter ikraftträdandet av de nya reglerna ska de äldre bestämmelserna om handikappersättning tillämpas för att fatta ett nytt beslut. Ett sådant beslut får meddelas för en tidsperiod om högst 18 månader.

Som framgått föreslås att istället för att vara berättigad till den nya merkostnadsersättningen ska sänkas för merkostnader motsvarande 28,5 procent av prisbasbeloppet till 25 procent. Därigenom minskar risken för att personer som nu får handikappersättning – och där grunden för ersättningen är en kombination av hjälpbehov och merkostnader – ska förlora rätten till ersättning.

Regeringen räknar med att det kommer att dröja minst 20 år innan hela personkretsen omfattas av de nya bestämmelserna. Av de försäkrade som då har merkostnadsersättning och som annars skulle ha haft handikappersättning bedöms ca 80 procent ersättningsmässigt i princip inte ha påverkats av att handikappersättningen upphört och ersatts av merkostnadsersättning. Antagandet har gjorts med utgångspunkt från uppgifter från Försäkringskassan att drygt 3 000 beslut om handikappersättning fattas årligen, antingen i form av omprövningsbeslut eller beslut om nybeviljande av ersättning. Vid dessa prövningar bedöms en av fem få lägre ersättning, eller i vissa fall, ingen ersättning alls.

Den nu redovisade bedömningen utgår ifrån antagandet att en viss andel av gruppen som med dagens bestämmelser skulle vara berättigade till handikappersättning och som har mer betydande hjälpbehov även i fortsättningen kommer att kunna få dessa behov tillgodosedda genom att de kan få hemtjänst, boendestöd eller andra relevanta insatser. Den avgift som dessa personer betalar för de nämnda insatserna kommer att kunna utgöra underlag vid prövningen av rätten till den nya merkostnadsersättningen.

Några remissinstanser påpekar att konsekvenserna av att ta bort möjligheten för vuxna att få ersättning för rena hjälpbehov behöver utredas noggrannare. Regeringen anser dock att även om det, såsom anges ovan, har varit svårt att beräkna konsekvenserna av de föreslagna regeländringarna så får de i sammanhanget ändå anses vara tillräckligt väl utredda och analyserade.

Den nya merkostnadsersättningen föreslås inte innehålla några regler som motsvarar de särskilda reglerna inom handikappersättningen vilka garanterar blinda och gravt hörselskadade rätt till ersättning på en viss nivå. Rätten till merkostnadsersättning kommer för samtliga försäkrade, oavsett typen av funktionsnedsättning, att bedömas med utgångspunkt i individens behov. *Yrkesföreningen Socionomer för Döva och Hörselskadade* bedömer att döva och gravt hörselskadade kommer att få det tuffare ekonomiskt med förslaget och menar att konsekvenserna för denna grupp inte har utretts tillräckligt. *Hörselskadades Riksförbund* är oroligt för att hörselskadades ökade kostnader för hörselhjälpmedel inte kommer att täckas av den nya merkostnadsersättningen. Regeringen anser att de föreslagna regeländringarna och dess konsekvenser är tillräckligt väl utredda. Den garanterade rätten till ersättning kopplad till förekomsten av vissa diagnoser försvinner, men personer med dessa diagnoser kommer även fortsättningsvis, efter bedömning i det enskilda

fallet, att kunna få ersättning för merkostnader om de kan uppvisa merkostnader som beror på funktionsnedsättningen och i övrigt uppfyller villkoren för merkostnadsersättning. Regeringen vill understryka att den förändring som innebär att några särskilda regler baserade på diagnos inte ska finnas i de nya förmånerna inte kommer att påverka dem som redan har handikappersättning så länge som de övergångsbestämmelser som föreslås är tillämpliga. Det är således endast de personer som är blinda och gravt hörselskadade och som hittills inte har handikappersättning för vilka dessa nya förutsättningar kommer att gälla direkt i anslutning till att de nya reglerna träder i kraft. Som redan nämnts i avsnitt 7.4 så avser regeringen att följa upp och utvärdera denna del av reformen bland annat vad gäller utfallet för dessa grupper.

Förslagen i det föregående innebär, som nämnts, att istället för att få merkostnadsersättning ska vara 25 procent av prisbasbeloppet. Personer vars godkända merkostnader uppgår till minst det beloppet ska således kunna få merkostnadsersättning motsvarande 30 procent av prisbasbeloppet. Enligt den hittillsvarande ordningen kan den lägsta nivån för handikappersättning (36 procent av prisbasbeloppet) utges om de godtagna merkostnaderna uppgår till minst 28,5 procent av prisbasbeloppet. Det lägre istället innebär förbättringar för dem som på grund av en funktionsnedsättning har merkostnader, men inte i sådan omfattning att dessa uppgår till den nu angivna lägsta nivån. Genom det lägre istället kommer således vissa personer som i dag inte får ersättning för sina merkostnader att kunna få dessa kompenserade.

Det är förenat med betydande svårigheter att beräkna hur stor denna tillkommande grupp är. Till en del har det statistiska underlag som Försäkringskassan tagit fram kunnat användas. Det gäller den grupp som med hittillsvarande regler har ansökt om handikappersättning, men inte nått upp till den angivna lägsta nivån för att vara berättigade till ersättning. Utöver enskilda ur den gruppen bedöms även andra personer med funktionsnedsättning, som hittills inte ansökt om handikappersättning, kunna bli berättigade till ersättning. Sammantaget bedöms det lägre istället innebära ett tillskott av ersättningsberättigade med omkring 2 250 personer.

Som framgått innebär den gällande ordningen att handikappersättning kan lämnas på tre olika nivåer: 36, 53 eller 69 procent av prisbasbeloppet. Den nya merkostnadsersättningen föreslås kunna lämnas på fem olika nivåer beroende på merkostnadernas omfattning: 30, 40, 50, 60 eller 70 procent av prisbasbeloppet. Det utökade antalet ersättningsnivåer innebär lägre tröskelleffekter i förhållande till nuvarande bestämmelser, och att den beslutade ersättningen bättre överensstämmer med omfattningen av de faktiskt godtagna merkostnaderna.

Den högsta föreslagna nivån för merkostnadsersättning – 70 procent av prisbasbeloppet – innebär en viss förbättring för dem med mycket höga merkostnader.

Barn med funktionsnedsättning och deras föräldrar

I december 2016 betalades vårdbidrag utför drygt 63 000 barn med funktionsnedsättning. Av de barn som vårdbidrag beviljats för i december 2016 var 33 procent flickor och 67 procent pojkar. Regeringen kommer

att följa fördelningen mellan flickor och pojkar i det nya omvårdnadsbidraget. Effekterna av regeringens förslag för enskilda är väsentligt mindre för kretsen som får vårdbidrag än för kretsen som får handikappersättning. Det beror på att det hittillsvarande vårdbidragets båda funktioner – att ge ersättning för vård och tillsyn respektive för merkostnader – kommer att föras över i det nya förmånssystemet. De effekter som kan uppstå är i huvudsak ett resultat av att den nuvarande sammanvägningen av vård- och tillsynsbehov samt merkostnader upphör för att ersättas av en ordning där prövningen i stället görs i åtskilda system.

Det kan ge försämringar för personer där vårdbidrag lämnats på grund av relativt sett stora merkostnader, och där vård- och tillsynsbehov varit av ringa omfattning. Det kan också ge förbättringar för personer där vårdbidrag enbart lämnats på grund av merkostnader som med nuvarande regler utges på två nivåer. Enligt de nya reglerna kommer ersättning att lämnas som merkostnadsersättning på fem nivåer.

Det har varit förenat med betydande svårigheter att göra jämförelser när det gäller effekterna av den nu aktuella förändringen. Det beror framförallt på den otydlighet som finns både i fråga om vilka grunder som gäller vid sammanvägningen inom vårdbidraget och hur denna sammanvägning faktiskt görs.

Delad rätt till omvårdnadsbidrag

Enligt nuvarande regler för vårdbidraget kan endast en förälder beviljas bidraget. En majoritet av bidragsmottagarna är kvinnor och 2016 utgjorde kvinnor 84 procent och män 16 procent av mottagarna. Regelverket får anses vara otidsenligt, bl.a. eftersom det utgår ifrån att det är en av föräldrarna som svarar för den huvudsakliga vården och tillsynen av barnet. Reglerna innebär särskilda problem för särlevande föräldrar i de fall då båda svarar för vård och tillsyn, men inte kan komma överens om att det utbetalade bidraget ska delas mellan dem.

Det nu framlagda förslaget om det nya omvårdnadsbidraget innebär att båda föräldrarna i framtiden ska kunna ansöka om och beviljas rätt till bidraget. Samma ordning föreslås gälla för merkostnadsersättningen. Vid prövningen av både omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning ska barnets sammanlagda behov vara utgångspunkten. Den nya ordningen bedöms leda till förbättrade förutsättningar för att barn med funktionsnedsättningar ska få sina behov tillgodosedda. Den ökar också förutsättningarna för ett jämställt ansvarstagande mellan föräldrarna när det gäller omvårdnad och tillsyn av ett barn med funktionsnedsättning.

Rätt till nedsatt arbetstid

Föräldrar till barn med funktionsnedsättning befinner sig ofta i en ansträngd situation där barnets behov av omvårdnad och tillsyn ska klaras av samtidigt med andra åtaganden, både i familjelivet i övrigt och i arbetslivet. Förslaget i det föregående innebär att föräldrar som får omvårdnadsbidraget ska ha rätt till förkortning av normal arbetstid motsvarande upp till en fjärdedel av arbetstiden. Rätten till förkortad arbetstid ska finnas så länge omvårdnadsbidrag lämnas och oberoende av storleken på bidraget.

Den föreslagna rätten till nedsatt arbetstid innebär en ökad flexibilitet för berörda föräldrar och förbättrade möjligheter att kombinera omvårdnad och tillsyn med förvärvsarbete. Möjligheten att arbeta deltid kommer bl.a. att gynna den grupp föräldrar som i dag inte arbetar alls på grund av att det inte varit möjligt att gå ner i arbetstid eller som inte kunnat få ett deltidsarbete. På det sättet bedöms förslaget i många fall främja förvärvsarbete och därmed vara väl förenligt med arbetslinjen.

Förslaget kommer även att gynna barn med funktionsnedsättning genom att föräldrar bedöms få ökade möjligheter att tillgodose barnets behov av omvårdnad och tillsyn. Det bedöms även bidra till att barnet får en god och nära relation till sina föräldrar och en trygg uppväxt.

Ett antal remissinstanser efterfrågar en mer utförlig analys vad gäller förslaget om rätt till ledighet. *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att det finns brister i den konsekvensanalys som redovisas i promemorian, t.ex. vad gäller ändringar i föräldraledighetslagen där det saknas en genomgång av förslagets effekt på skatteunderlaget. Regeringen gör bedömningen att de flesta arbetsgivare torde ha rutiner för att planera verksamheten med hänsyn till att arbetstagare redan har en rätt till arbetstidsförkortning för vård av barn upp till åtta års ålder. Effekterna av det nu aktuella förslaget om arbetstidsförkortning borde därför kunna hanteras av arbetsgivare. Därvid ska även beaktas att det handlar om en relativt begränsad grupp som föreslås få en utvidgad rätt att förkorta normal arbetstid. Därmed bör även effekterna på skatteunderlaget bli begränsade. Regeringen gör bedömningen att effekterna av reformen sammantaget får anses tillräckligt väl analyserade.

10.3 Konsekvenser för jämställdheten

Regeringens bedömning: Förslagen om att föräldrar kan dela rätten till omvårdnadsbidrag och att båda föräldrarna får rätt till förkortning av normal arbetstid om omvårdnadsbidrag lämnas för ett barn ökar förutsättningarna för kvinnor och män att ta samma ansvar för omvårdnaden av barn med funktionsnedsättning. Förutsättningarna ökar även för kvinnor och män att få samma möjligheter i fråga om tillgång till arbete och utvecklingsmöjligheter i arbetet.

Förslaget att hjälpbehovsdelen i handikappersättningen ska utmönstras bedöms inte ha några konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män då det påverkar kvinnor och män i samma omfattning.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslagets konsekvenser för jämställdheten.

Skälen för regeringens bedömning: Det är till övervägande del kvinnor (84 procent) som är mottagare av vårdbidrag. Denna snedfördelning på grund av kön kan antas innebära att kvinnor i större utsträckning tar ansvar för vården om barn med funktionsnedsättning, något som torde påverka kvinnors möjligheter till ett jämställt deltagande i arbetslivet. Av en rapport från Inspektionen för socialförsäkringen framgår bland annat

att de föräldrar som beviljas vårdbidrag har ett förändrat förvärvsmönster i jämförelse med övriga befolkningen (Vårdbidrag och framtida inkomster – De långsiktiga ekonomiska konsekvenserna av att få barn med särskilda behov, rapport 2013:18.). Bland annat är det en lägre andel kvinnor som förvärvsarbetar jämfört med kvinnor med barn utan funktionsnedsättning. Män som har ett barn med funktionsnedsättning har dock en högre sysselsättningsgrad än andra män.

Flera funktionshindersorganisationer har framfört att det finns ett behov för en förälder som har ett barn med funktionsnedsättning att arbeta deltid då det krävs både extra stöd till och planering kring barnet. Regeringen bedömer att en rätt att förkorta normal arbetstid skulle ge föräldrarna bättre förutsättningar att förena familjeliv med arbetsliv. Eftersom andelen kvinnor som förvärvsarbetar är lägre än andelen män bland föräldrar till barn med funktionsnedsättning torde förslaget ha störst effekt på kvinnor i detta avseende. Förslaget kan även bidra till förbättrade förutsättningar för en mer jämställd fördelning av ansvaret för omvårdnaden om barnet genom att båda föräldrarna ges möjlighet att arbeta deltid och därigenom kan få mer tid tillsammans med barnet.

Vidare bedömer regeringen att förutsättningarna för ett mer jämställt uttag av omvårdnadsbidrag väsentligen förbättras genom att rätten till bidrag kan delas mellan föräldrarna. Det bör i sin tur leda till förbättrade förutsättningar för ett mer jämställt ansvar för att se till barnets behov och förbättrade möjligheter för respektive förälder att fortsätta att förvärvsarbeta.

Sammantaget bedömer regeringen att förslagen om att föräldrar ska kunna dela rätten till omvårdnadsbidrag och att båda föräldrarna får rätt till förkortning av normal arbetstid bidrar till att uppfylla målet för jämställdhetspolitiken, särskilt vad gäller de underliggande delmålen om ekonomisk jämställdhet och en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:11).

Av de barn som vårdbidrag beviljas för är två tredjedelar pojkar och en tredjedel flickor. Oavsett åldersgrupp är det fler pojkar än flickor som omfattas av vårdbidrag. Omvårdnadsbidraget är utarbetat med beaktande av att könstillhörighet inte ska styra om och på vilken nivå bidrag lämnas. Regeringen bedömer dock att det finns skäl att anta att en liknande könsmässig fördelning som för vårdbidraget uppstår även för omvårdnadsbidraget. Det är viktigt att betona att flickor och pojkar ska beviljas omvårdnadsbidrag på saklig grund utifrån de bedömningskriterier som är framtagna för stödet och att könstillhörighet inte ska vara avgörande vid beviljandet.

Vad gäller handikappersättningen är fördelningen mellan könen betydligt jämnare för de personer som får ersättning, 53 procent kvinnor och 47 procent män. Även för de personer som handikappersättning nybeviljats för är könsfördelningen jämn, 50 procent kvinnor och 50 procent män. Regeringen ser inte heller skäl att anta att förslaget om merkostnadsersättning ska leda till en könsmässig snedfördelning. Förslaget att hjälpbehovsdelen i handikappersättningen ska utmönstras bedöms vara neutralt utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

10.4 Ekonomiska konsekvenser för staten av regeländringarna

Regeringens bedömning: Med ett ikraftträdande den 1 januari 2019 beräknas kostnaderna bli 30 miljoner kronor lägre för 2019 och 60 miljoner kronor lägre för 2020 än vad som hade varit fallet om reformen inte genomförts. Effekten ska sättas i relation till att Försäkringskassans prognos för kostnaderna för vårdbidrag och handikappersättning 2019 är cirka 5,4 miljarder kronor och för 2020 cirka 5,8 miljarder kronor.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser ställer sig kritiska till uppskattningen att utgifterna blir 60 miljoner lägre och menar att det indikerar en försämring gentemot nuvarande regler.

Skälen för regeringens bedömning: Grunderna för beräkningen av de ekonomiska konsekvenserna för staten är desamma som i bedömningen ovan i avsnittet 10.2. De ekonomiska konsekvenserna sammanhänger främst med två omständigheter:

1. Effekter av renodlingen av förmånerna och att hjälpbehovsdelen i hit-tillsvarande handikappersättning upphör.
2. Konsekvenser av att en ny lägre ersättningsnivå införs för merkostnadsersättningen motsvarande 30 procent av prisbasbeloppet (i de fall de godtagna merkostnaderna uppgår till minst 25 procent av prisbasbeloppet).

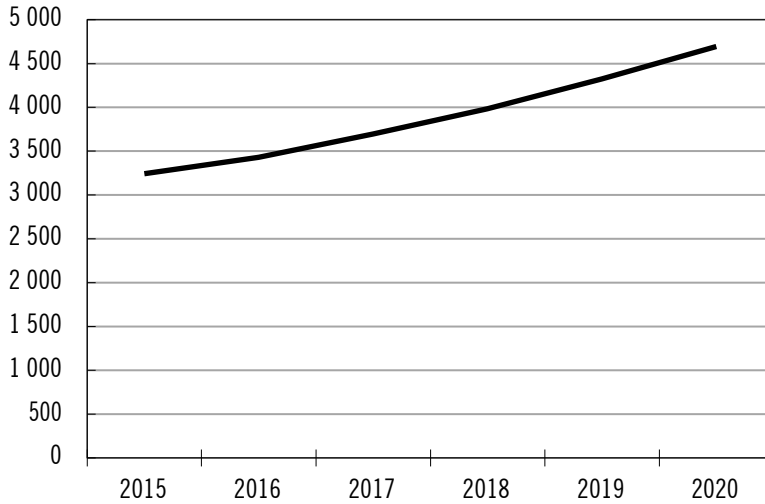
Sammantaget bedöms statens kostnader året för införandet 2019 vara ca 30 miljoner kronor lägre med förslagen och för 2020 bedöms de vara ca 60 miljoner kronor lägre med förslagen. Renodlingen av förmånerna i kombination med att hjälpbehovsdelen i handikappersättningen upphör bedöms innebära minskade kostnader för staten med ca 30 miljoner kronor. Kostnaden för att fler kvalificerar sig för merkostnadsersättning genom införandet av ett lägre insteg inom merkostnadsersättningen bedöms leda till ökade kostnader om ca 30 miljoner kronor.

Effekten av den beräknade besparingen ska sättas i relation till att Försäkringskassans prognos för kostnaderna för vårdbidrag och handikappersättning är cirka 5,4 miljarder kronor 2019, och för 2020 är cirka 5,8 miljarder kronor.

Det ska framhållas att de här redovisade beräkningarna är förknippade med osäkerhet, eftersom de med nödvändighet bygger på vissa antaganden. Som visas i diagram 1 finns ett relativt starkt underliggande kostnadstryck i fråga om vårdbidraget. Den årliga kostnadsökningen har i genomsnitt legat på 150 miljoner kronor per år de tre senaste åren.

Diagram 1 Kostnadsutveckling vårdbidrag åren 2015–2020, miljoner kronor

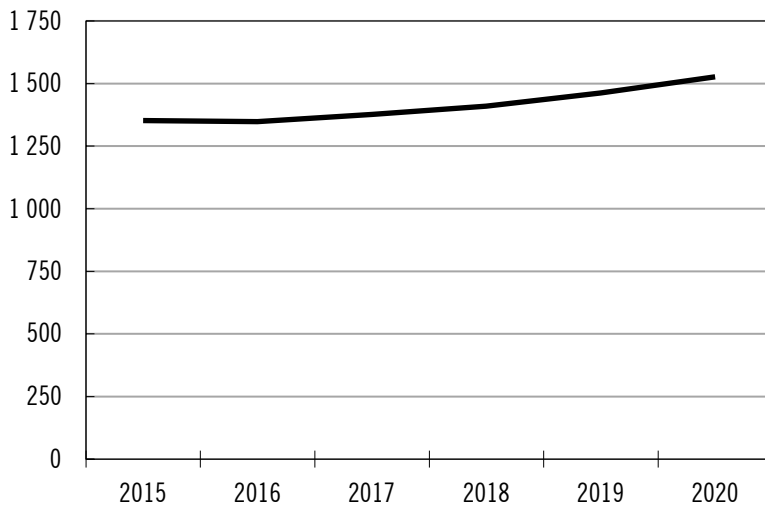
Prop. 2017/18:190

Källa: Försäkringskassan

Även för handikappersättningen prognostiseras ökade kostnader som framgår av diagram 2.

Diagram 2 Kostnadsutveckling handikappersättning åren 2015 – 2020, miljoner kr.

Källa: Försäkringskassan

De prognostiserade kostnadsökningarna hänger samman med att kretsen bidragsberättigade förutsätts öka successivt för båda förmånerna. Sannolikt kommer denna utveckling också att gälla för de båda nya för-

Prop. 2017/18:190 månerna. Det kommer att ta olika lång tid innan hela personkretsen omfattas av de nya bestämmelserna. När det gäller vårdbidraget bedöms hela personkretsen omfattas av de nya bestämmelserna efter fem år. Motsvarande tid för handikappersättningen bedöms vara cirka 20 år.

Tabell 10.1 Ekonomiska konsekvenser av förslagen 2019–2020, miljoner kr

	2019	2020
Handikappersättning	1 340	1 330
Merkostnadsersättning	220	350
Vårdbidrag	2 340	1 690
Omvårdnadsbidrag	1 430	2 320
Nya grupper med merkostnadsersättning	30	30
Total med föreslagna ändringar	5 360	5 720
Total enligt Försäkringskassans prognos givet nuvarande regelverk	5 390	5 780
Differens med anledning av nya regler	-30	-60

Källa: Försäkringskassan, Socialdepartementet

10.5 Konsekvenser för Försäkringskassan

Regeringens bedömning: De föreslagna regeländringarna är av den omfattningen att de motiverar vissa införandekostnader för Försäkringskassan. Regeringen har genom budgetpropositionen för 2017 tillfört myndigheten ett resurstillskott för att hantera detta.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* anser att de föreslagna regeländringarna kommer att innebära en betydande ökning av förvaltningskostnaderna för myndigheten. De högre förvaltningskostnaderna orsakas enligt Försäkringskassan framför allt av att två föräldrar kan ansöka om både omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning för samma barn. Försäkringskassan menar även att det även finns en risk att väsentlig del av de utredningar där föräldrar inte lever tillsammans blir mer tidskrävande, då föräldrarna ofta inte är överens, samt att de föreslagna fem nivåerna av merkostnadsersättning med all sannolikhet kommer att medföra fler ansökningar och fler omprövningar. Därtill menar Försäkringskassan att de föreslagna reformerna, med hänsyn till de generösa övergångsbestämmelserna, kommer att kräva parallella it-system under lång tid samt att nya it-stöd kommer att ta lång tid samt vara kostsamma att utveckla.

Skälen för regeringens bedömning: Några av förslagen i det föregående kan förväntas leda till ett ökat antal ansökningar. Det gäller följande förslag:

- Förändrade regler för vårdbidraget som innebär att omvårdnads- och tillsynsbehov respektive merkostnader ska prövas i skilda system.

- Förändrade regler som innebär att två föräldrar för ett barn ska ha möjlighet att ansöka om och beviljas omvårdnadsbidrag.
- Införande av en ny lägre ersättningsnivå inom merkostnadsersättningen.

Samtidigt konstaterar regeringen att förslagen sammantaget, genom bl.a. renodling av förmånerna och tydligare regelverk, bör ge förutsättningar för att effektivisera handläggning i myndigheten. Genom de föreslagna införandereglerna kommer dessutom flera av förändringarna att ske successivt och med fullt genomslag på relativt lång sikt.

Försäkringskassan menar att de föreslagna regeländringarna kommer att innebära en betydande ökning av förvaltningskostnaderna för myndigheten och pekar bland annat på att bägge föräldrarna kommer att kunna ansöka om både omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning för samma barn samt att en väsentlig del av de utredningar där föräldrar inte lever tillsammans blir mer tidskrävande då föräldrarna ofta inte är överens.

Regeringen konstaterar att *Försäkringskassans* prövning av ”dubbla” ansökningar i fråga om omvårdnadsbidrag gäller i de fall föräldrar bedömer att de har merkostnader som motsvarar minst den lägsta nivån för att berättiga till merkostnadsersättning. Som framgått av det föregående utgör merkostnader inom det hittillsvarande vårdbidraget en relativt liten andel av underlaget för beviljade bidrag i förhållande till vård- och tillsynsdelen. Vidare har myndigheten de facto redan i dag, inom ramen för bestämmelserna om vårdbidraget, ett ansvar för att i förekommande fall utreda såväl vård- och tillsynsbehov som förekomst av merkostnader. Skillnaden är att det hittills kunnat göras inom ramen för en och samma ansökan. I en sammanlagd bedömning ska det dessutom vägas in att *Försäkringskassan* framöver inte behöver utreda yrkanden kopplade till den nuvarande hjälpbehovsdelen inom handikappersättningen, då denna föreslås utmönstras och inte ingå i den nya merkostnadsersättningen.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att det ökande antal ansökningar som kan antas följa av vissa av de framlagda förslagen, uppvägs av nyss nämnda andra omständigheter som bör ge förutsättningar för en effektivare handläggning. Mot den bakgrunden anser regeringen det inte motiverat att föreslå förändringar av *Försäkringskassans* förvaltningsanslag till följd av de föreslagna förändringarna. Däremot anser regeringen att det var motiverat att tillfälligt höja *Försäkringskassans* förvaltningsanslag för att täcka de införandekostnader som är kopplade till reformen. Dessa införandekostnader har redan beaktats vid tilldelningen av medel till *Försäkringskassan* i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:01). Så som tidigare angetts avser också regeringen att följa reformen och därmed också de kostnader för införande som den medför.

10.6 Konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna

Regeringens bedömning: Inledningsvis kan antalet överklaganden till de allmänna förvaltningsdomstolarna öka något. Vidare kan

handläggningen av målen under en övergångstid ta något längre tid i anspråk på grund av nya regler. På sikt bör dock tillströmningen av mål minska och handläggningen bli enklare och mindre tids- och kostnadskrävande som en effekt av det tydligare regelverket. Antalet mål ligger i dag på relativt blygsamma nivåer och en ökning bör därför inte medföra några större kostnadsökningar.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Göteborg* och *Södermanlands läns landsting* påpekar att förslagen kan leda till ökat antal mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Skälen för regeringens bedömning: *Kammarrätten i Göteborg* och *Södermanlands läns landsting* påpekar att förslagen kan leda till ökat antal mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna. En något större överklagandefrekvens blir ofta följden vid införandet av nya bestämmelser. Under 2014 inkom 199 mål om handikappersättning respektive 267 mål om vårdbidrag till landets samtliga förvaltningsrätter. En eventuell ökning av antalet mål kan därför inte antas bli av den omfattningen att det medför några nämnvärda konsekvenser för domstolarna. Vidare ska det framhållas att regelverkets ökade tydlighet på sikt bör minska antalet överklaganden.

10.7 Konsekvenser för kommunerna

Regeringens bedömning: Den kommunala finansieringsprincipen är inte tillämplig när det gäller reformeringen av de aktuella förmånerna.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna uppmärksammar ett antal mindre indirekta konsekvenser för kommuner och landsting. *Landstinget i Sörmland* ser att det inledningsvis kan bli en större arbetsbelastning på medarbetare i habiliteringsverksamhet och hälso- och sjukvård, bland annat när det gäller att skriva medicinska underlag och intyg om merkostnader och stödbehov. *Svenska Läkaresällskapet* påtalar att förslagen kan komma att ställa stora krav på intygsskrivare när olika kostnader som är direkt kopplade till ersättning ska intygas.

Malmö stad menar att finansieringsprincipen ska tillämpas i fråga om merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd om konsekvensen av förslagen innebär att kommunen får ökade kostnader, t.ex. för personlig assistans eller försörjningsstöd.

Skälen för regeringens bedömning: Konsekvenserna för kommuner bedöms vara marginella. För personer med tidsbegränsade beslut om handikappersättning och för nytillkommande påverkas situationen av att hjälpbehovsdelen inom handikappersättningen kommer att upphöra samtidigt som en ny merkostnadsersättning införs.

Personer med betydande hjälpbehov kommer dock även i fortsättningen att kunna få dessa behov tillgodosedda genom att de får hemtjänst, boendestöd eller andra relevanta insatser. Den avgift som dessa

personer betalar för de nämnda insatserna kommer att kunna utgöra underlag vid prövningen av rätten till den nya merkostnadsersättningen.

Det nu sagda väcker frågan om den kommunala finansieringsprincipen ska tillämpas som en följd av förslagen. Vid beredning av förslag som har ekonomiska konsekvenser för kommuner och landsting ska en bedömning göras av de kommunalekonomiska effekterna och om den kommunala finansieringsprincipen ska tillämpas. Finansieringsprincipen innebär att kommuner och landsting inte bör åläggas nya uppgifter utan att de samtidigt får möjlighet att finansiera dessa med annat än höjda skatter.

Malmö stad menar att finansieringsprincipen ska tillämpas i fråga om merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd om konsekvensen av förslagen innebär att kommunen får ökade kostnader.

Finansieringsprincipen, som inte är lagfäst, har godkänts av riksdagen. Genom ett beslut av riksdagen år 1994 (prop. 1993/94:150, bilaga 7) har vissa preciseringar gjorts i fråga om tillämpningen av finansieringsprincipen. Preciseringarna avser bl.a. i vilka situationer finansieringsprincipen kan vara tillämplig respektive inte tillämplig. Av riksdagsbeslutet framgår bl.a. att finansieringsprincipen inte ska tillämpas vid förändringar i exempelvis transfereringssystemen som ger effekter på det kommunala skatteunderlaget eller de kommunala utgifterna. De nu aktuella förmånerna är just att betrakta som statliga transfereringar.

Utöver detta kan det konstateras att förslagen i det föregående inte i någon del innebär ändrade förutsättningar för att få kommunala hjälp- och stödinsatser. Förslagen medför därför inte vare sig nya eller utvidgade åligganden för kommunerna eller någon inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Inte heller innebär förslagen någon ändring när det gäller möjligheten att kunna återropa erlagda avgifter för olika insatser, som underlag för beräkningen av ersättning för merkostnader. Utöver detta ska det tilläggas att effekterna av de reformerade förmånerna bedöms ske på mycket lång sikt. Det är, som framgått, ett resultat av de övergångsbestämmelser som föreslås.

Mot den här bakgrunden anser regeringen att finansieringsprincipen inte ska vara tillämplig i detta sammanhang.

10.8 Konsekvenser för arbetsgivare

Regeringens bedömning: Förslaget om rätt att förkorta normal arbetstid får konsekvenser för arbetsgivare genom att det innebär en utvidgad rätt att förkorta arbetstiden i jämförelse med vad som gäller enligt den hittillsvarande föräldraledighetslagen.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Inga större synpunkter.

Skälen för regeringens bedömning: I december 2016 lämnades vårdbidrag för drygt 63 000 barn, varav ungefär 80 procent var åtta år och äldre. Det är för föräldrarna till dessa barn som är åtta år eller äldre som förslaget i det föregående innebär en vidgad rätt till nedsatt arbetstid. För barn som är under åtta år eller som är äldre än så men ännu inte har

Prop. 2017/18:190 avslutat sitt första skolar finns redan en rätt för föräldrar att förkorta normal arbetstid oavsett om barnet har en funktionsnedsättning eller inte (7 § föräldraledighetslagen).

För arbetsgivaren skulle en utökad rätt till ledighet kunna medföra problem i verksamheten, t.ex. genom att kostnadsökningar eller arbetsbalanser uppstår om arbetstagaren förkortar sin arbetstid. Regeringen gör dock bedömningen att de flesta arbetsgivare torde ha rutiner för att planera verksamheten med hänsyn till att arbetstagare redan har en rätt till arbetstidsförkortning för vård av barn upp till åtta års ålder. Effekterna av det nu aktuella förslaget om arbetstidsförkortning borde därför kunna hanteras av arbetsgivare. Det handlar också om en relativt begränsad grupp som föreslås få en utvidgad rätt att förkorta normal arbetstid.

10.9 EU-rätten

Regeringens bedömning: Förslagen om de nya förmånerna påverkar inte klassificeringen inom EU-rätten. Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning bedöms inte utgöra s.k. blandförmåner och båda förmånerna kan därför bli föremål för export inom EU/EES-området och Schweiz.

Förslagen påverkar inte den fria rörligheten inom EU och medför inte heller i övrigt några särskilda konsekvenser för EU- eller EES-medborgare.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Tjänstemännens Centralorganisation* anser att det är mycket viktigt för de nya socialförsäkringsförmånernas legitimitet att det klargörs huruvida personer som inte är bosatta i Sverige ska kunna få rätt till dessa förmåner.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har redogjort för hur de föreslagna funktionshindersstöden kommer att samordnas inom EU vid tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (förordning (EG) nr 883/2004). *Tjänstemännens Centralorganisation* anser att det är mycket viktigt för de nya socialförsäkringsförmånernas legitimitet att det klargörs huruvida personer som inte är bosatta i Sverige ska kunna få rätt till dessa förmåner.

Regeringen har bedömt hur EU-medborgaren kan kvalificera sig för de nya funktionshindersstöden och om de kan anses utgöra så kallade blandade förmåner i enlighet med artikel 70.2 c i förordning (EG) nr 883/2004 och därmed endast betalas i Sverige eller om de kommer att bli föremål för export.

EU-domstolen har i en dom C-299/05 den 18 oktober 2007 konstaterat att vårdbidrag och handikappersättning inte är blandförmåner. I och med att syftet med de föreslagna förmånerna i allt väsentligt är detsamma som för handikappersättningen och vårdbidraget bedömer regeringen, mot bakgrund av EU-domstolens dom, att inte heller omvårdnadsbidraget eller merkostnadsersättningen torde kunna utgöra blandförmåner. Vård-

bidrag och handikappersättning kan beviljas personer som arbetar som anställda eller egenföretagare i Sverige oavsett om de är bosatta i Sverige eller i annan EU-medlemsstat. Samma sak gäller för familjemedlemmar. Enligt förordning 883/2004 kan familjemedlemmar ha rätt till vårdbidrag på samma sätt som anställda eller egenföretagare. Det innebär att en försäkrad eller dennes familjemedlem – förutsatt att personerna omfattas av förordning 883/2004 – inte får nekas vårdbidrag på grund av att han eller hon inte är bosatt i Sverige.

Omvårdnadsbidraget och merkostnadsersättningen bedöms således sannolikt kunna bli föremål för export inom EU/EES-området och Schweiz.

Vidare bedöms att förslagen inte påverkar den fria rörligheten inom EU eller i övrigt medför några särskilda konsekvenser för EU- eller EES-medborgare.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag om ändring av socialförsäkringsbalken

5 kap.

9 §

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. föräldrapenning på lägstnivå och grundnivå,	(11 och 12 kap.)
2. barnbidrag,	(15 och 16 kap.)
3. underhållsstöd,	(17–19 kap.)
4. adoptionsbidrag,	(21 kap.)
5. <i>omvårdnadsbidrag</i>	(22 kap.)

Avdelning D Särskilda förmåner vid funktionshinder

9. <i>merkostnadsersättning</i> ,	(50 kap.)
10. <i>assistansersättning</i> ,	(51 kap.)
11. <i>bilstöd</i> ,	(52 kap.)

I paragrafen regleras vilka förmåner som är bosättningsbaserade.

Femte punkten ändras på så sätt att ordet ”vårdbidrag” ersätts med ”omvårdnadsbidrag”, medan *nionde punkten* ändras på så sätt att ordet ”handikappersättning” ersätts med ”merkostnadsersättning”. Ändringen är föranledd av det i 22 kap. och 50 kap. införs bestämmelser om de nya förmånerna omvårdnadsbidrag respektive merkostnadsersättning samtidigt som bestämmelserna om de äldre förmånerna vårdbidrag och

Prop. 2017/18:190 handikappersättning utmönstras. De nya förmånerna kommer att vara bosättningsbaserade i likhet med de förmåner som utmönstras.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.2 och 7.1.

6 kap.

20 §

Den som får någon av följande förmåner är försäkrad för inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning enligt 6 § 5, inkomstgrundad ålderspension enligt 6 § 8 och inkomstrelaterad efterlevandeförmån enligt 6 § 9 och 11:

1. *omvårdnadsbidrag* enligt 5 kap. 9 § 5,
2. dagpenning från arbetslöshetskassa,
3. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
4. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),
5. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, och
6. stipendium som enligt 11 kap. 46 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst.

I paragrafen regleras det förhållandet att den som uppbär vissa där angivna förmåner är försäkrad för de arbetsbaserade socialförsäkringsförmånerna inkomstrelaterad sjukersättning, inkomstrelaterad aktivitetsersättning, inkomstrelaterad ålderspension och inkomstrelaterad efterlevandepension.

Första punkten ändras på så sätt att *omvårdnadsbidrag* införs som en ny sådan förmån som ligger till grund för det angivna försäkringskyddet. Detta motsvarar vad som hittills har gällt för den delen av vårdbidraget som inte enbart avser merkostnader. Som anges i författningskommentaren till 22 kap. avskaffas vårdbidraget och ersätts delvis av *omvårdnadsbidraget*.

11 kap.

16 §

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för sådant behov av *omvårdnad* eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till *omvårdnadsbidrag*.

Enligt paragrafens nuvarande lydelse lämnas tillfällig föräldrapenning inte för sådant behov av vård eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till vårdbidrag. Paragrafen ändras så att detta i stället ska avse sådant behov av *omvårdnad* och tillsyn som grundat rätt till den nya förmånen *omvårdnadsbidrag*. Vad som avses med *omvårdnad* utvecklas närmare i kommentaren till 22 kap. 3 §.

20 kap.

1 §

- I denna underavdelning finns bestämmelser om
- adoptionsbidrag i 21 kap., och
 - *omvårdnadsbidrag* i 22 kap.

I paragrafen anges vilka slags förmåner som regleras genom bestämmelserna i underavdelning V. Paragrafen ändras på så sätt att förmånen vårdbidrag ersätts med den nya förmånen omvårdnadsbidrag.

22 kap. Omvårdnadsbidrag

Det hittillsvarande 22 kap. om vårdbidrag upphör att gälla. I stället införs det ett nytt 22 kap. med bestämmelser om en ny förmån, benämnd omvårdnadsbidrag.

Innehåll

1 §

- I detta kapitel finns bestämmelser om*
- personer som likställs med förälder i 2 §,
 - rätten till omvårdnadsbidrag i 3–7 §§,
 - förmånstiden i 8–12 §§,
 - beräkning av omvårdnadsbidrag i 13 §,
 - ansökan i 14 §,
 - omprövning i 15 och 16 §§, och
 - utbetalning i 17 §.

Paragrafen, som är ny, innehåller upplysningar om vilka slags bestämmelser som finns i kapitlet och i vilka paragrafer dessa är införda.

Personer som likställs med föräldrar

2 §

Följande personer likställs med förälder när det gäller omvårdnadsbidrag:

1. förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern,
2. förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern,
3. särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet, och
4. blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare och inte är bosatt här i landet när den blivande adoptivföräldern får barnet i sin vård.

I paragrafen, som är ny, regleras vilka personer som likställs med föräldrar när det gäller omvårdnadsbidrag. Det innebär t.ex. att en person som anges i bestämmelsen kan få rätt till omvårdnadsbidrag i stället för föräldern, se vidare i kommentaren till 3 §. Bestämmelsen motsvarar vad som gäller för det äldre vårdbidraget enligt en äldre bestämmelse i 22 kap. 2 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.5.

3 §

En försäkrad förälder har rätt till omvårdnadsbidrag för ett försäkrat barn, om barnet på grund av funktionsnedsättning kan antas vara i behov av omvårdnad och tillsyn under minst sex månader i sådan omfattning som anges i 4 §.

En försäkrad person som likställs med förälder enligt 2 § 1 eller 2 har rätt till omvårdnadsbidrag endast om föräldern inte har ansökt om eller beviljats bidraget. En försäkrad person som likställs med förälder enligt 2 § 3 har rätt till omvårdnadsbidrag i stället för föräldern.

Omvårdnadsbidrag kan endast beviljas för högst två personer för samma barn och tid.

I paragrafen, som är ny, regleras de grundläggande förutsättningarna för rätten till omvårdnadsbidrag. Enligt paragrafen måste ett barn vara försäkrat enligt SFB för att det för barnet ska kunna lämnas omvårdnadsbidrag. Försäkringskravet gäller även för den förälder som omvårdnadsbidraget ska lämnas till. Försäkrad för omvårdnadsbidrag är enligt 5 kap. 9 § 5 den som är bosatt i Sverige.

Även av 8 kap. 4 § första stycket jämförd med 5 kap. 9 § 5 följer att en förutsättning för att en person ska kunna få omvårdnadsbidrag är att han eller hon har ett gällande försäkringsskydd för förmånen, dvs. att personen är bosatt i Sverige. Även en person som likställs med föräldern måste vara försäkrad för att kunna få omvårdnadsbidrag.

Enligt *första stycket* är det en förutsättning för att ha rätt till omvårdnadsbidrag att barnet har en funktionsnedsättning. Med funktionsnedsättning avses en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. En funktionsnedsättning kan även uppstå på grund av ett sjukdomstillstånd. Detta innebär inte någon materiell förändring i förhållande till vad som i detta hänseende gäller för det äldre vårdbidraget.

Ytterligare en förutsättning för att få omvårdnadsbidrag är att barnet på grund av funktionsnedsättningen behöver både omvårdnad och tillsyn. Jämfört med den äldre regleringen av vårdbidraget ersätts begreppet ”vård” med ”omvårdnad”. Begreppet ”omvårdnad” avser, utöver direkta vårdinsatser, även annan behandling och annat stöd. Med tillsyn avses direkt uppsikt men även tillgänglighet på distans. Vidare ska barnets behov av omvårdnad och tillsyn kunna antas vara under minst sex månader. Någon ändring av vad som avses med eller ingår i ”omvårdnad” jämfört med det tidigare begreppet ”vård” är inte avsedd. Inte heller när det gäller varaktigheten i barnets behov görs någon ändring i sak, jämfört med vad som gäller för vårdbidraget enligt den äldre bestämmelsen i 22 kap. 3 § 1 SFB.

Enligt *andra stycket* har en försäkrad som likställs med förälder enligt 2 § 1 eller 2 rätt till omvårdnadsbidrag endast om föräldern inte ansöker om eller har beviljats bidraget. Bestämmelsen innebär att en förälder och dennes sambo eller make inte kan beviljas omvårdnadsbidrag för samma barn och tid. Däremot kan omvårdnadsbidrag samtidigt beviljas för den ena föräldern och den andra förälderns sambo eller make.

En särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet (se 2 § 3) har företräde till rätten till omvårdnadsbidrag för barnet.

De personer som inte är förälder benämns i paragrafen ”personer som likställs med förälder”.

Enligt *tredje stycket* kan omvårdnadsbidrag beviljas endast för högst två personer för samma barn och tid. Bestämmelser om att dela omvårdnadsbidraget mellan två personer finns i 7 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.2.

Förmånsnivåer

4 §

Omvårdnadsbidraget lämnas som

- 1. en fjärdedels förmån om barnet har mer än måttliga behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning,*
- 2. halv förmån om barnet har stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning,*
- 3. tre fjärdedels förmån om barnet har mycket stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning, och*
- 4. hel förmån om barnet har särskilt stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning.*

I paragrafen, som är ny, regleras på vilka förmånsnivåer det kan lämnas omvårdnadsbidrag. I likhet med vad som gäller det äldre vårdbidraget förekommer det för det nya omvårdnadsbidraget fyra nivåer, en fjärdedels, halv, tre fjärdedels och hel förmån. Avgörande för på vilken förmånsnivå det ska lämnas omvårdnadsbidrag är omfattningen av barnets behov av omvårdnad och tillsyn. För att få en fjärdedels förmån krävs att barnet har mer än måttliga behov av omvårdnad och tillsyn på grund av sin funktionsnedsättning. För att få halv, tre fjärdedels och hel förmån krävs att barnet har stora, mycket stora respektive särskilt stora behov. Jämfört med den äldre regleringen av vårdbidraget i 22 kap. 4 § SFB förtydligas vad som krävs för att omvårdnadsbidrag ska lämnas på respektive nivå i den allmänna motiveringen. Någon materiell ändring av förmånsnivåerna, jämfört med vad som gäller för det äldre vårdbidraget, är inte avsedd.

Förslaget utvecklas närmare i avsnitt 6.2.

5 §

Vid bedömningen enligt 4 § av behovet av omvårdnad och tillsyn ska det bortses från de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Vid denna bedömning ska det även bortses från behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Bestämmelserna i denna paragraf, som är ny, innebär vissa begränsningar i vad som ska beaktas vid bedömning enligt 4 § av de behov som berättigar till omvårdnadsbidrag.

Enligt *första meningen* ska det vid bedömningen av behovet av omvårdnad och tillsyn bortses från det behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn tagen till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Detta innebär inte någon materiell förändring i förhållande till vad som gäller för det äldre vårdbidraget i detta avseende. Det krävs nämligen enligt den äldre be-

Prop. 2017/18:190 stämmelsen i 22 kap. 3 § 1 SFB att det finns behov av *särskild* tillsyn och vård, vilket exkluderar ett sådant normalt behov av tillsyn och vård som en förälder ska tillgodose enligt föräldrabalken. En liknande bestämmelse som den nu föreslagna finns i 51 kap. 6 § SFB som gäller vid bedömning av behovet av personlig assistans för ett barn.

Vid bedömningen av behovet av behovet av omvårdnad och tillsyn ska det enligt *andra meningen* även bortses från behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. Detta motsvarar den äldre bestämmelsen i 22 kap. 5 § SFB för vårdbidrag men med det förtydligandet att det vid bedömningen ska bortses från sådant behov av såväl omvårdnad som tillsyn som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.2.

Flera barn

6 §

Om en förälder har flera barn som på grund av funktionsnedsättning har behov av omvårdnad och tillsyn, ska rätten till omvårdnadsbidrag grundas på en bedömning av de sammanlagda behoven.

Första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot en sådan bedömning.

I paragrafen, som är ny, regleras vad som gäller vid bedömningen av behov av omvårdnad och tillsyn när en förälder har flera barn som har sådana behov.

Enligt *första stycket* ska rätten till omvårdnadsbidrag grundas på en bedömning av barnens sammanlagda behov av omvårdnad och tillsyn. Bestämmelsen i första stycket motsvarar den äldre bestämmelsen för vårdbidrag i 22 kap. 3 § andra stycket SFB. Den nya bestämmelsen är dock inte tillämplig på merkostnader eftersom sådana inte ersätts genom omvårdnadsbidraget. Ersättning för sådana kostnader kan i stället lämnas i form av den nya förmånen *merkostnadsersättning*, som regleras i det nya 50 kap. och som kan lämnas bland annat för barn med nedsatt funktionsförmåga.

Bestämmelsen innebär att när en förälder har två barn som vardera har ett behov som understiger det behov som enligt 4 § 1 krävs för att få en fjärdedels omvårdnadsbidrag så lämnas bidraget på den förmånsnivån till föräldern om barnens sammanlagda behov bedöms som mer än måttligt. Bidraget bör då, på motsvarande sätt som för det äldre vårdbidrag, betalas ut för båda barnen. Även när en förälder har två barn som vardera uppfyller kraven för omvårdnadsbidrag ska det göras en sammanvägning av behoven. Om en förälder har flera barn kan föräldern således få fler än ett omvårdnadsbidrag men varje barn kan inte ge rätt till fler än ett helt omvårdnadsbidrag.

Enligt *andra stycket* ska en bedömning av barnens sammanlagda behov dock inte göras om det finns särskilda skäl mot det. I vissa situationer kan det bedömas vara omöjligt att lägga samman behoven. Det kan t.ex. vara fallet om föräldrarna till två barn med funktionsnedsättning har skilda hushåll och vill dela rätten till bidraget. Om barnen bor växelvis hos föräldrarna och dessa har ytterligare barn med funktionsnedsättning som inte är deras gemensamma och för vilka föräldrarna också ansöker om omvårdnadsbidrag kan en flerbarnsprövning i vissa fall bedömas inte vara möjligt att göra. Särskilda skäl mot en sådan flerbarnsprövning bör

då anses föreligga. Det kan även finnas andra situationer när det inte bedöms möjligt att göra en bedömning av de sammanlagda behoven. Prop. 2017/18:190

Förslaget behandlas i avsnitt 6.3.

Delad rätt till omvårdnadsbidrag

7 §

Om ett barns båda föräldrar ansöker om och har rätt till omvårdnadsbidrag, ska bidraget lämnas med hälften till vardera föräldern.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av omvårdnadsbidraget än den som anges i första stycket, ska bidraget lämnas till dem enligt deras begäran. Om föräldrarna är oense om fördelningen av omvårdnadsbidraget, ska bidraget fördelas mellan dem i fjärdedelar med hänsyn till var barnet bor eller vistas. En tillfällig förändring av ett barns vistelse ska dock inte påverka fördelningen av bidraget.

I paragrafen, som är ny, regleras hur rätten till omvårdnadsbidrag ska fördelas mellan föräldrarna om ett barns båda föräldrarna ansöker om bidraget.

Enligt huvudregeln i *första stycket* ska omvårdnadsbidraget lämnas med hälften till vardera föräldern om båda föräldrarna ansöker om bidraget och förutsättningarna för rätt till bidraget är uppfyllda för dem båda.

Bestämmelserna i *andra stycket* innebär att om föräldrarna begär en annan fördelning än att de ska ha hälften vardera, ska omvårdnadsbidraget lämnas i enlighet med vad de begär. Om föräldrarna är oense om fördelningen av omvårdnadsbidraget ska bidraget i stället fördelas mellan dem i fjärdedelar med hänsyn till var barnet bor och vistas. Det är då bidraget på tillämplig förmånsnivå enligt 22 kap. 4 § som ska fördelas i fjärdedelar. Om barnet vistas hos ena föräldern i inte obetydlig omfattning, t.ex. ca 20 procent av tiden, och resten av tiden hos den andra föräldern bör Försäkringskassan kunna bevilja den ena föräldern en fjärdedel av bidraget och den andra föräldern tre fjärdedels bidrag. Tillfälliga förändringar av var barnet vistas ska dock inte påverka denna fördelning.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.

Förmånstid

Huvudregler

8 §

Omvårdnadsbidrag lämnas från och med den månad när rätten till bidraget har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Omvårdnadsbidrag lämnas inte retroaktivt för en sådan månad för vilken det redan har lämnats bidrag för barnet utom till den del det avser en ökning av bidraget.

I denna paragraf, som är ny, finns bestämmelser om när förmånstiden börjar löpa för omvårdnadsbidraget.

Omvårdnadsbidrag kan lämnas från och med den månad när rätten till förmånen inträtt, dock som längst tre månader retroaktivt från ansökningsmånaden. Rätten till förmånen anses ha inträtt när samtliga förutsättningar för rätt till denna är uppfyllda.

Prop. 2017/18:190 Om endast den ena av ett barns föräldrar får omvårdnadsbidrag och den andra föräldern ansöker om sådant bidrag vid ett senare tillfälle lämnas bidraget dock inte retroaktivt med avseende på den senare ansökningen eftersom det då skulle kunna bli fråga om att ersätta samma behov flera gånger. Om en omprövning i samband med att den sistnämnda föräldern har ansökt om bidrag leder till en ökning av det omprövade bidraget kan dock den del av bidraget som innebär en ökning betalas ut retroaktivt.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.7.

9 §

Omvårdnadsbidrag lämnas till och med juni det år när barnet fyller 19 år eller den tidigare månad när rätten till förmånen annars upphör.

Rätten till omvårdnadsbidraget får begränsas till att omfatta viss tid.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om när förmånstiden upphör.

I *första stycket* finns en åldersgräns som innebär att omvårdnadsbidrag kan lämnas längst till och med juni månad det år barnet fyller 19 år. Detta motsvarar vad som gäller för vårdbidrag enligt den äldre bestämmelsen i 22 kap. 6 § andra stycket SFB.

Enligt *andra stycket* får rätten till omvårdnadsbidraget begränsas till att omfatta viss tid. Bestämmelsen motsvarar vad som gäller för vårdbidrag enligt den äldre bestämmelsen i 22 kap. 7 § första stycket SFB. Ett barns situation förändras ofta betydligt inom loppet av ett par år, vilket kan utgöra skäl för att tidsbegränsa ett beslut om bidrag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.7.

Avbrott i omvårdnaden

10 §

Om föräldern tillfälligt är förhindrad att ge barnet omvårdnad, lämnas omvårdnadsbidrag under avbrott i omvårdnaden som varar högst sex månader.

Om det finns särskilda skäl kan bidraget lämnas även under ett avbrott som varar ytterligare högst sex månader.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om att omvårdnadsbidrag lämnas även när föräldern är tillfälligt förhindrad att ge barnet omvårdnad.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att som huvudregel lämnas omvårdnadsbidraget under ett sådant avbrott i omvårdnaden som varar i högst sex månader. Om det finns särskilda skäl för det kan bidraget enligt *andra stycket* dock även lämnas under ett avbrott som varar i ytterligare sex månader.

Bestämmelsen motsvarar vad som gäller för vårdbidrag enligt de äldre bestämmelserna i 22 kap. 8 § SFB.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.8.

11 §

Om det lämnas mer än en fjärdedels omvårdnadsbidrag för ett barn och barnet avlider, lämnas omvårdnadsbidraget till och med den åttonde månaden efter dödsfallet eller den tidigare månad när bidraget annars skulle ha upphört.

I paragrafen, som är ny, regleras under vilken tid omvårdnadsbidrag fortfarande lämnas även om barnet har avlidit. Bestämmelsen motsvarar den äldre bestämmelsen om vårdbidrag i 22 kap. 9 § SFB.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.10.

12 §

Under den tid som anges i 11 § lämnas omvårdnadsbidrag som

1. halv förmån om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som hel eller tre fjärdedels förmån, och

2. en fjärdedels förmån om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som halv förmån.

Om bidraget före dödsfallet lämnades till barnets båda föräldrar, ska det fortfarande lämnas i enlighet med den fördelning som redan är beslutad för föräldrarna.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om i vilken omfattning omvårdnadsbidrag lämnas även om barnet har avlidit och hur bidraget i sådana fall fördelas mellan barnets föräldrar.

Bestämmelsen i *första stycket* om på vilken förmånsnivå det lämnas omvårdnadsbidrag om ett barn har avlidit motsvarar den äldre bestämmelsen om vårdbidrag i 22 kap 10 § första stycket SFB. Omvårdnadsbidraget lämnas som halv eller en fjärdedels förmån i motsvarande fall som gäller för det äldre vårdbidraget.

I *andra stycket* regleras hur bidraget i förekommande fall ska fördelas mellan ett avlidit barns föräldrar. Om föräldrarna har delat på bidraget ska bidraget även efter dödsfallet fördelas enlighet den senast beslutade fördelningen, dvs. om bidraget har delats med hälften till vardera föräldern får de hälften var av det bidrag som ska utgå efter dödsfallet. Det innebär t.ex. att när föräldrarna har delat på ett halvt omvårdnadsbidrag och således vardera har fått en fjärdedels förmån kommer de efter dödsfallet att vardera få hälften av en fjärdedels omvårdnadsbidrag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.10.

Beräkning av omvårdnadsbidrag**13 §**

Helt omvårdnadsbidrag för ett år motsvarar 250 procent av prisbasbeloppet. Partiell förmån motsvarar tillämplig nivå enligt 4 § av helt bidrag.

I paragrafen, som är ny, regleras hur omvårdnadsbidraget ska beräknas. Helt bidrag för ett år uppgår till ett belopp som motsvarar 250 procent av det för året gällande prisbasbeloppet. Enligt 17 § betalas bidraget ut månadsvis. Partiell förmån beräknas med hjälp av tillämplig förmånsnivå enligt 4 §. Detta innebär att omvårdnadsbidrag som lämnas som en fjärdedels förmån enligt 4 § 1 motsvarar 62,5 procent av prisbasbeloppet,

Prop. 2017/18:190 medan halv förmån och tre fjärdedels förmån motsvarar 125 respektive 187,5 procent av prisbasbeloppet.

Detta motsvarar vad som gäller för vårdbidrag enligt de äldre bestämmelserna i 22 kap. 11 § SFB.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.4.

Ansökan

14 §

Ansökan om omvårdnadsbidrag kan göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern.

I paragrafen, som är ny, regleras i vilka konstellationer ett barns föräldrar kan ansöka om omvårdnadsbidrag. Bestämmelsen innebär att föräldrarna kan välja om de ska ansöka gemensamt, var och en av dem för sig eller om endast en förälder ska ansöka. En förutsättning för att omvårdnadsbidraget ska kunna delas mellan föräldrarna enligt 7 § är att båda föräldrarna, gemensamt eller var för sig, har ansökt om bidraget. Ytterligare bestämmelser om ansökan finns i 110 kap. 4 och 6 §§ andra stycket.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.

Omprövning

15 §

Rätten till omvårdnadsbidrag ska omprövas

1. minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum, eller

2. när förhållanden som påverkar rätten till bidraget ändras.

Omprövning enligt första stycket 2 ska dock inte göras vid enbart tillfälliga förändringar.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om omprövning av rätten till omvårdnadsbidrag. Dessa motsvarar vad som gäller för vårdbidraget enligt de äldre bestämmelserna i 22 kap. 7 § andra stycket samt 17 §.

Enligt *första stycket* första punkten ska omprövning normalt göras minst vartannat år, vilket innebär att ett barns vårdbehov kan omprövas fortlöpande. Med hänsyn till att ett barns situation kan förändras betydligt inom loppet av ett par år kan det vara lämpligt med en omprövning med relativt täta mellanrum. Omprövning kan göras med längre mellanrum om det finns skäl för det. Det kan vara aktuellt när Försäkringskassan bedömer att ett barns behov av omvårdnad och tillsyn är mera varaktigt.

Bestämmelsen i andra punkten innebär att omprövning ska göras vid ändrade förhållanden. Sådana förhållanden kan till exempel vara att barnets hälsotillstånd har förändrats, eller att ett av de barn som omvårdnadsbidraget betalas ut för fyller 19 år. Ett annat exempel på ändrade förhållanden som kan motivera en omprövning kan vara att det har skett en förändring i det stöd som barnet får från samhället. Om ett barn som berättigar till omvårdnadsbidrag har avlidit tillämpas i stället 11 § under den tid som anges där.

Enbart tillfälliga förändringar ska enligt *andra stycket* dock inte föranleda en omprövning. Prop. 2017/18:190

Förslaget behandlas i avsnitt 6.11.

16 §

Ändring av omvårdnadsbidrag ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Gäller det ökning efter ansökan ska dock även 8 § beaktas.

I paragrafen, som är ny, finns en bestämmelse om från vilken tidpunkt en ändring av omvårdnadsbidraget ska gälla. Bestämmelsen motsvarar den äldre bestämmelsen i 22 kap. 18 § om vårdbidrag och innebär att en ändring av bidraget gäller från och med månaden efter det att det uppkom anledning att göra ändringen. Detta motsvarar huvudregeln i 8 § om förmånstiden.

Vid ökning av omvårdnadsbidraget efter ansökan finns det till följd av hänvisningen till 8 § dock en möjlighet till retroaktiv höjning tre månader tillbaka.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.11.

Utbetalning

17 §

Omvårdnadsbidrag ska betalas ut månadsvis. När bidraget beräknas för månad ska det bidrag för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste kronotal som är jämnt delbart med tolv.

Bestämmelsen i paragrafen, som är ny, motsvarar den äldre bestämmelsen om utbetalning av vårdbidrag i 22 kap. 19 § SFB. Omvårdnadsbidraget beräknas som ett årsbelopp som utgör en viss andel av prisbasbeloppet enligt 13 § men betalas ut månadsvis varvid månadsbeloppet utgör en tolfedel av nämnda årsbelopp. Årsbeloppet ska avrundas till närmsta hela kronotal som är jämnt delbart med tolv.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.12.

37 kap.

9 §

Den försäkrades reduceringsinkomst beräknas enligt följande:

1. Först ska från den fastställda pensionsgrundande inkomsten avdrag göras för inkomst enligt

– 59 kap. 13 § 1, i form av föräldrapenning på lägstanivån,

– 59 kap. 13 § 2, i form av *omvårdnadsbidrag*,

– 59 kap. 13 § 5, i form av inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, samt

– 59 kap. 13 § 6, i form av livränta enligt 41–44 kap.

2. Därefter ska det avdrag som enligt 59 kap. 37 § ska göras för debiterad allmän pensionsavgift läggas till i den utsträckning avgiften hänför sig till de i reduceringsinkomsten inräknade inkomsterna.

Utländska inkomster ska ingå i reduceringsinkomsten, om de är av motsvarande slag som dem som anges i första stycket och skulle ha varit pensionsgrundande enligt 59 kap. om de tjänats in i Sverige.

Prop. 2017/18:190 I paragrafen regleras hur man beräknar den reduceringsinkomst som ska minska sådan sjukersättning som avses i 37 kap.

I *första stycket* första punkten ändras andra strecksatsen på så sätt att avdrag från den fastställda pensionsgrundande inkomsten, som ingår i reduceringsinkomsten, ska göras för inkomst i form av omvårdnadsbidrag, i stället för i form av det äldre vårdbidraget. Det innebär att omvårdnadsbidraget inte ingår i reduceringsinkomsten och således heller inte påverkar den sjukersättning som avses i 37 kap.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.4.

48 kap.

2 §

Förmåner enligt denna avdelning är

– *merkostnadsersättning som lämnas för merkostnader till en person med nedsatt funktionsförmåga eller till en förälder som har ett barn med nedsatt funktionsförmåga,*

– assistansersättning till en funktionshindrad som behöver personlig assistans för sina grundläggande behov, och

– bilstöd till personer med funktionshinder för att skaffa eller anpassa motorfordon.

3 §

I detta kapitel finns inledande bestämmelser om särskilda förmåner vid funktionshinder.

Vidare finns bestämmelser om *merkostnadsersättning*, assistansersättning och bilstöd till en funktionshindrad i 49–52 kap.

I 2 och 3 §§, som innehåller upplysningsbestämmelser, anges dels vilka förmåner som regleras i avdelning D i SFB, dels i vilka kapitel det finns bestämmelser om särskilda socialförsäkringsförmåner vid funktionsnedsättning.

Ändringen i 2 § *första strecksatsen* innebär att det som där anges om handikappersättning byts ut mot ordet ”merkostnadsersättning”. Upplysningen utformas så att det framgår att det som avses är merkostnadsersättning som kan lämnas till en person med nedsatt funktionsförmåga och till en förälder som har ett barn med nedsatt funktionsförmåga.

Ändringen i 3 § *andra stycket* innebär att ordet ”handikappersättning” ersätts med ”merkostnadsersättning”.

De bestämmelser som ska tillämpas vid bedömning av rätten till merkostnadsersättning finns i 50 kap.

49 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

– *merkostnadsersättning* i 50 kap.,

– assistansersättning i 51 kap., och

– bilstöd i 52 kap.

I paragrafen anges vilka förmåner det finns bestämmelser om i underavdelning II till avdelning D. Ändringen innebär att ordet ”handikappersättning” ersätts med ”merkostnadsersättning”.

Det hittillsvarande 50 kap. om handikappersättning upphör att gälla. I stället införs det ett nytt 50 kap. med bestämmelser om en ny förmån, benämnd merkostnadsersättning.

Innehåll**1 §**

I detta kapitel finns bestämmelser om

- vad som avses med merkostnader i 2 §,
- personer som likställs med förälder i 3 §,
- rätten till merkostnadsersättning i 4–8 §§,
- ersättningsberättigande merkostnader i 9 §,
- förmånstiden i 10 och 11 §§,
- ersättningsnivå i 12 §,
- ansökan i 13 §,
- omprövning i 14 och 15 §§, och
- utbetalning i 16 §.

Paragrafen, som är ny, innehåller upplysningar om vilka slags bestämmelser som finns i kapitlet och i vilka paragrafer dessa är införda.

Definitioner**2 §**

När det gäller merkostnadsersättning avses med en merkostnad en skälig kostnad som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver en kostnad som är normal för en person utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

I paragrafen, som är ny, definieras begreppet ”merkostnader” med avseende på merkostnadsersättning.

Det är enbart merkostnader som ersätts inom ramen för merkostnadsersättningen. Med merkostnad avses en sådan skälig kostnad som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver en kostnad som är normal för personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder. Det innebär att det ska finnas ett orsakssamband mellan en persons funktionsnedsättning och de uppkomna merkostnaderna. Med skäliga kostnader avses dels om summan av kostnaderna som sådan är skälig, dels om de val den enskilde gör eller inte gör medför att kostnaden är skälig eller inte. Det förstnämnda ledet innebär att det blir aktuellt med en bedömning av kostnadernas storlek, medan det andra ledet tar sikte på om de olika kostnadsposterna är att anse som motiverade med hänsyn till vad de avser. Uttrycket merkostnader omfattar däremot inte sådana kostnader som personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder har för jämförbar konsumtion, dvs. vad som är att anse som normala kostnader.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.1.

3 §

Följande personer likställs med förälder när det gäller merkostnadsersättning:

- 1. särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om ett barn, och*
- 2. blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare eller bosatt här i landet när den blivande adoptivföräldern får barnet i sin vård.*

I paragrafen, som är ny, regleras vilka personer som likställs med förälder såvitt avser merkostnadsersättningen. Det innebär att de bestämmelser om merkostnadsersättning som rör föräldrar även är tillämpliga på särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om ett barn och blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare eller bosatt här i landet när den blivande föräldern får barnet i sin vård.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.1.

Rätten till merkostnadsersättning

Huvudregler

4 §

Rätt till merkostnadsersättning har en försäkrad person för merkostnader, i sådan omfattning som anges i 12 §, till följd av att han eller hon före 65 års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst ett år.

I paragrafen, som är ny, regleras de grundläggande förutsättningarna för rätt till merkostnadsersättning för en person med funktionsnedsättning. I 5 § finns dock särskilda bestämmelser om merkostnadsersättning för ett barn som har en funktionsnedsättning. Bestämmelserna i denna paragraf tillämpas inte när det gäller barn enligt vad föreskrivs i 5 §.

Av 48 kap. 4 § första stycket följer att merkostnadsersättning kan lämnas endast till den som har ett gällande försäkringsskydd för nämnda ersättning. Enligt 5 kap. 9 § 9 är den som är bosatt i Sverige försäkrad för merkostnadsersättning.

För att merkostnadsersättning ska kunna lämnas krävs att personen har en nedsatt funktionsförmåga. Med en nedsatt funktionsförmåga avses samma sak som en funktionsnedsättning. En nedsatt funktionsförmåga kan även uppstå på grund av ett sjukdomstillstånd.

För rätt till merkostnadsersättning krävs dessutom att nedsättningen av funktionsförmågan har uppstått innan personen fyller 65 år och att det kan antas att den kommer att bestå under minst ett år. När det gäller varaktigheten av den nedsatta funktionsförmågan motsvarar detta vad som anses gälla för den äldre handikappersättningen.

Merkostnadsersättning lämnas i den omfattning som anges i 12 §. Där anges de ersättningsnivåer varmed det kan lämnas merkostnadsersättning.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.1.

5 §

När det gäller rätt till merkostnadsersättning för ett försäkrat barn som har en förälder som är underhållsskyldig enligt 7 kap. föräldrabalken tillämpas inte 4 §. Rätt till merkostnadsersättning har i sådana fall föräldern för merkostnader, i den omfattning som anges i 12 §, till följd av att barnet har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst sex månader.

En person som avses i 3 § 1 har rätt till ersättning i stället för en förälder.

I paragrafen, som är ny, regleras de grundläggande förutsättningarna för en underhållsskyldig förälders rätt till merkostnadsersättning för merkostnader för ett barn med funktionsnedsättning.

Enligt *första stycket* ska 4 § inte tillämpas när det gäller rätt till merkostnadsersättning för ett barn vars förälder är underhållsskyldigt för barnet. I stället ska då denna paragraf tillämpas. Merkostnadsersättning för barn lämnas till dess förälder så länge föräldern är underhållsskyldig för barnet enligt bestämmelserna om underhållsskyldighet i 7 kap. föräldrabalken. Ersättningen ska således lämnas till barnets förälder till dess att barnet fyller arton år eller till den senare tidpunkt vid vilken barnets skolgång upphör, dock längst till dess barnet fyller tjuogoett år. Föräldern har rätt till merkostnadsersättning i den omfattning som anges i 12 §. Där anges de ersättningsnivåer varmed det kan lämnas merkostnadsersättning.

Av 48 kap. 4 § första stycket jämfört med 5 kap. 9 § 9 följer att merkostnadsersättning kan lämnas endast till den som har ett gällande försäkringsskydd för nämnda ersättning. En förälder måste således vara bosatt i Sverige för att ersättningen ska kunna lämnas till honom eller henne.

I den aktuella bestämmelsen föreskrivs att även barnet måste vara försäkrat för att merkostnadsersättning ska kunna lämnas. Kravet på försäkringstillhörighet omfattar således inte bara den till vilken ersättningen ska lämnas utan även den som ersättningen avser. Enligt 5 kap. 9 § 9 är den som är bosatt i Sverige försäkrad för merkostnadsersättning, dvs. barnet måste vara bosatt här i landet.

För att merkostnadsersättning ska lämnas krävs att barnet har en nedsatt funktionsförmåga. Med nedsatt funktionsförmåga avses samma sak som en funktionsnedsättning. En nedsatt funktionsförmåga kan även uppstå på grund av ett sjukdomstillstånd. Ytterligare ett krav för rätt till merkostnadsersättning är att det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst sex månader. När det gäller varaktigheten av den nedsatta funktionsförmågan motsvarar regleringen för barn av vad som gäller för det äldre vårdbidraget.

Enligt *andra stycket* har en särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet företräde framför föräldern till rätten till merkostnadsersättning.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.1.

6 §

Vid bedömningen av rätten till merkostnadsersättning ska det bortses från merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Prop. 2017/18:190 I paragrafen, som är ny, anges att det vid bedömningen av rätt till merkostnadsersättning ska bortses från merkostnader som tillgodoses genom annat samhällsstöd. Motsvarande gäller för vårdbidrag och handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna i 22 kap. 5 § och 50 kap. 5 § andra stycket.

En ytterligare förutsättning för att merkostnadsersättning ska lämnas är att merkostnaderna är skäliga enligt definitionen i 2 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.1.

Flera barn

7 §

Om en förälder har merkostnader för flera barn ska bedömningen av rätten till merkostnadsersättning grundas på en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna för barnen.

Första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna.

I paragrafen, som är ny, regleras vad som gäller när en förälder har flera barn med funktionsnedsättning.

Enligt huvudregeln i *första stycket* ska det vid bedömningen av rätten till merkostnadsersättning tas hänsyn till om en förälder har merkostnader för flera barn. Bedömningen ska i sådana fall grundas på en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna för barnen. Detta motsvarar den äldre regleringen för vårdbidraget i 22 kap. 3 § andra stycket SFB till den del den avsåg merkostnader.

Bestämmelsen innebär t.ex. att när en förälder har två barn som vardera har merkostnader som ligger strax under den lägsta ersättningsnivån enligt 12 § så kan merkostnadsersättning ändå lämnas till föräldern om barnens sammanlagda merkostnader når upp till någon av ersättningsnivåerna. Det innebär å andra sidan också att hänsyn ska tas till en eventuell relativ kostnadsbesparing som föräldern gör till följd av det är flera barn som har en funktionsnedsättning.

En bedömning av de sammanlagda merkostnaderna ska enligt *andra stycket* dock inte göras om det finns särskilda skäl mot en sådan. I vissa situationer kan det bedömas inte vara möjligt att göra en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna och särskilda skäl får då anses föreligga. Det kan t.ex. gälla om föräldrarna till två barn med funktionsnedsättning har skilda hushåll och vill dela rätten till merkostnadsersättning samt har ytterligare barn med funktionsnedsättning som inte är deras gemensamma, vilka föräldrarna också ansöker om ersättning för. Det kan även finnas andra situationer när det inte heller bedöms möjligt att göra en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.5.

Delad rätt till merkostnadsersättning

8 §

Om ett barns båda föräldrar ansöker om och har rätt till merkostnadsersättning, ska ersättningen lämnas med hälften till vardera föräldern.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av merkostnadsersättningen än den som anges i första stycket, ska ersättningen lämnas till dem enligt deras begäran. Om föräldrarna är oense om fördelningen av merkostnadsersättningen, ska ersättningen fördelas mellan dem i fjärdedelar utifrån en bedömning av respektive förälders merkostnader för barnet.

I paragrafen, som är ny, regleras hur rätten till merkostnadsersättning ska fördelas mellan föräldrarna om ett barns båda föräldrar ansöker om ersättningen och förutsättningarna för att få ersättningen är uppfyllda.

Enligt huvudregeln i *första stycket* ska merkostnadsersättning lämnas med hälften till vardera föräldern om båda föräldrarna ansöker om och förutsättningarna för rätt till ersättning är uppfyllda för dem båda.

Bestämmelserna i *andra stycket* innebär att om föräldrarna begär en annan fördelning än hälften vardera ska merkostnadsersättningen lämnas i enlighet med vad de begär. Om föräldrarna är oense om fördelningen av merkostnadsersättningen ska den i stället fördelas i fjärdedelar utifrån en bedömning av respektive förälders merkostnader för barnet. Det är inte fråga om att ersätta merkostnader krona för krona utan det lämnas ersättning med vissa schablonbelopp, se 12 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.6.

Ersättningsberättigande merkostnader

9 §

Merkostnadsersättning lämnas för merkostnader för:

- 1. hälsa, vård och kost,*
- 2. slitage och rengöring,*
- 3. resor,*
- 4. hjälpmedel,*
- 5. hjälp i den dagliga livsföringen,*
- 6. boende, och*
- 7. övriga ändamål.*

I paragrafen, som är ny, anges vilka slags merkostnader enligt 3 § som kan ingå i underlaget för beräkning av merkostnadsersättning enligt 12 §. Enligt sjunde punkten kan ersättning även lämnas för merkostnader för övriga ändamål. Det innebär att merkostnadsersättning kan lämnas även för andra slag av merkostnader som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver de kostnader som är normala för personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder. För att en kostnad som avses i denna punkt ska kunna ingå i underlaget för merkostnadsersättning krävs dock bl.a. enligt definitionen i 2 § att kostnaden är skäligen.

Förslaget behandlas i 7.2.

Förmånstiden

Huvudregel

10 §

Merkostnadsersättning lämnas från och med den månad när rätt till förmånen har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansöknings-

Prop. 2017/18:190 månaden. Merkostnadsersättning lämnas dock inte retroaktivt för en sådan månad för vilken det redan har lämnats ersättning för ett barn utom till den del det avser en ökning av ersättningen.

Rätten till merkostnadsersättning får begränsas till att omfatta viss tid.

Enligt paragrafen, som är ny, lämnas enligt *första stycket* merkostnadsersättning från och med den månad när rätten till förmånen inträtt, dock som längst tre månader retroaktivt från ansökningsmånaden. Detta motsvarar vad som föreslås för omvårdnadsbidrag i 22 kap. 8 §.

Om endast en förälder får merkostnadsersättning för ett barn och den andra föräldern ansöker om bidraget vid ett senare tillfälle kan dock en ny retroaktivitetstid inte bli aktuell eftersom det då skulle kunna bli fråga om att ersätta samma kostnad flera gånger. Om en omprövning leder till en ökning av ersättningen betalas dock den del av ersättningen som innebär en ökning ut retroaktivt.

Enligt *andra stycket* får rätten till merkostnadsersättning begränsas till att omfatta viss tid. Bestämmelsen motsvarar vad som gäller för vårdbidrag och handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna i 22 kap. 7 § första stycket respektive 50 kap. 10 § SFB.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.7.

Om ett barn avlider

11 §

Om ett barn som avses i 5 § avlider, lämnas merkostnadsersättning till och med sex månader efter dödsfallet eller den tidigare månad när ersättningen annars skulle ha upphört.

I paragrafen, som är ny, regleras under vilken tid merkostnadsersättning för ett barn fortfarande lämnas efter att barnet har avlidit. Merkostnadsersättning lämnas i sådant fall under ytterligare sex månader från dödsfallet eller till den månad när ersättningen annars skulle ha upphört.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.9.

Ersättningsnivå

12 §

Merkostnadsersättning ska lämnas med ett belopp som för år räknat motsvarar

- 1. 30 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 25 procent men inte 35 procent av prisbasbeloppet,*
- 2. 40 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 35 procent men inte 45 procent av prisbasbeloppet,*
- 3. 50 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 45 procent men inte 55 procent av prisbasbeloppet,*
- 4. 60 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 55 procent av prisbasbeloppet men inte 65 procent av prisbasbeloppet, eller*
- 5. 70 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 65 procent av prisbasbeloppet eller mer.*

I paragrafen, som är ny, regleras hur merkostnadsersättningens belopp ska beräknas.

Merkostnadsersättningen uppgår för år räknat till ett fast belopp enligt en av de fem i paragrafen angivna ersättningsnivåerna. Varje nivå uppgår till ett fast belopp som motsvarar en viss angiven andel av det för det aktuella året gällande prisbasbeloppet. För att ersättning ska lämnas på en viss nivå krävs det att merkostnaderna uppgår till en viss i paragrafen angiven procentsats av prisbasbeloppet per år. Merkostnadsersättningen betalas dock ut månadsvis enligt 16 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.3.

Ansökan

13 §

Ansökan om merkostnadsersättning för ett barn som avses i 5 § kan göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern.

I paragrafen, som är ny, regleras i vilka konstellationer ett barns föräldrar kan ansöka om merkostnadsersättning för barn. Bestämmelsen är tillämplig i fall med barn vars föräldrar är underhållsskyldige gentemot barnet. Bestämmelsen innebär att föräldrarna kan välja om de ska ansöka gemensamt, var och en av dem för sig eller om endast en förälder ska ansöka. En förutsättning för att merkostnadsersättningen ska kunna delas mellan föräldrarna enligt 8 § är att båda föräldrarna, gemensamt eller var för sig, har ansökt om ersättningen.

Ytterligare bestämmelser om ansökan finns i 110 kap. 4 och 6 § andra stycket.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.6.

Omprövning

14 §

Rätten till merkostnadsersättning ska omprövas

1. minst vart fjärde år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum, eller

2. när förhållanden som påverkar rätten till merkostnadsersättningen ändras.

Omprövning enligt första stycket 2 ska dock inte göras vid enbart tillfälliga förändringar.

I paragrafen, som är ny, regleras när rätten till merkostnadsersättning ska omprövas.

Enligt *första stycket* ska ersättningen omprövas minst vart fjärde år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Sådana skäl kan finnas exempelvis när det gäller personer som bedöms ha varaktiga funktionsnedsättningar och konstanta behov.

Ersättningen ska dock alltid omprövas om förhållanden som påverkar rätten till merkostnadsersättning har ändrats. Den som uppbär merkostnadsersättning är enligt 110 kap. 46 och 47 §§ skyldig att så snart som möjligt eller senast efter 14 dagar anmäla till Försäkringskassan om förhållanden som påverkar rätt till ersättning ändras.

När det gäller merkostnadsersättning för barn och endast en förälder får ersättningen men den andra föräldern ansöker vid ett senare tillfälle

Prop. 2017/18:190 bör detta betraktas som ett sådant förhållande som påverkar rätten till ersättningen. En omprövning bör därför göras i sådana fall.

Om ett barn som berättigar till merkostnadsersättning har avlidit tillämpas i stället 11 § under den tid som anges där.

Enligt *andra stycket* ska tillfälliga förändringar dock inte föranleda omprövning.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.10.

15 §

Ändring av merkostnadsersättning ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Gäller det ökning efter ansökan ska dock även 10 § första stycket beaktas.

I paragrafen, som är ny, anges från vilken tidpunkt ändringen efter en omprövning av merkostnadsersättningen ska gälla. Detta motsvarar vad som gäller för handikappersättningen enligt den äldre bestämmelsen i 50 kap. 15 § SFB.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.10.

Utbetalning

16 §

Merkostnadsersättning ska betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad ska den ersättning för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste krontal som är jämnt delbart med tolv.

Bestämmelsen i paragrafen motsvarar den äldre bestämmelsen om utbetalning av handikappersättning i 50 kap. 16 § SFB. Merkostnadsersättningen beräknas som ett årsbelopp som utgör en viss andel av prisbasbeloppet enligt 12 § men betalas ut månadsvis varvid månadsbeloppet utgör en tolfedel av nämnda årsbelopp. Årsbeloppet ska avrundas till närmsta hela krontal som är jämnt delbart med tolv.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.11.

51 kap.**6 §**

När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Om *omvårdnadsbidrag* lämnas får det inte påverka bedömningen enligt 3 §.

I paragrafen finns bestämmelser om rätt till assistansersättning. Dessa innebär dels att man vid bedömning av behovet av personlig assistans för ett barn ska bortse från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken, dels att rätten till assistansersättning inte ska påverkas av om det lämnas vårdbidrag.

I *andra stycket* görs en ändring så att det som hittills har gällt för vårdbidrag i stället ska avse omvårdnadsbidrag. Det innebär att omvårdnadsbidraget, i likhet med det tidigare vårdbidraget, inte ska påverka bedömningen av behovet av personlig assistans.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.1.

59 kap.**13 §**

Som inkomst av anställning räknas följande sociala förmåner:

1. Föräldrapenningsförmåner.
2. *Omvårdnadsbidrag*.
3. Ersättning från Försäkringskassan i form av sjuklönegaranti enligt 20 § lagen (1999:1047) om sjuklön.
4. Sjukpenning eller motsvarande ersättning enligt denna balk eller annan författning eller på grund av särskilt beslut av regeringen. Detta gäller i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för en försäkrads inkomst som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.
5. Inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning.
6. Livränta på grund av arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap.
7. Närståendepening.
8. Dagpenning från arbetslöshetskassa.
9. Aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.
10. Ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF).
11. Dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga.
12. Bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen föreskriver det.

I paragrafen regleras vilka sociala förmåner som räknas som inkomst av anställning när det gäller pensionsgrundande inkomst.

I *andra punkten 2* görs en ändring så att *omvårdnadsbidrag* räknas som inkomst av anställning i stället för det äldre vårdbidraget.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.3.

106 kap.**9 §**

För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, lämnas *omvårdnadsbidrag*

Prop. 2017/18:190 endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

10 §

Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader kan *omvårdnadsbidrag*, trots det som föreskrivs i 9 §, lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

11 §

Om *ett barn* för vilket *omvårdnadsbidrag* inte lämnas på grund av 9 § tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, lämnas bidrag för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd.

I 9–11 §§ regleras vissa tidsbegränsningar med avseende på vårdbidrag när ett barn vårdas på en institution eller utanför en institution genom dess försorg. Paragraferna ändras endast på så sätt att det som föreskrivs där i stället ska gälla för *omvårdnadsbidrag*.

Om båda föräldrarna ansöker om bidrag för dagar då barnet tillfälligt inte vårdas på institution bör fördelningen göras enligt de principer för *omvårdnadsbidraget* som framgår av 22 kap. 7 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.9.

23 §

Bestämmelserna i 9 § tillämpas även i fråga om *merkostnadsersättning*.

Enligt vad som föreskrivs i paragrafen ska bestämmelserna i 106 kap. 9 och 11 §§ tillämpas även på handikappersättning. Paragrafen ändras till att i stället avse *merkostnadsersättning* och på så sätt att det endast är bestämmelsen i 9 § som ska tillämpas på ersättningen. *Merkostnadsersättning* lämnas således inte under en så kort tidsperiod som avses i 106 kap. 11 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.8.

110 kap.

6 §

Ansökan behöver, trots det som föreskrivs i 4 §, inte göras om följande förmåner:

1. Barnbidrag, i annat fall än som avses i 15 kap. 6 §. Det finns dock särskilda bestämmelser om anmälan som gäller flerbarnstillägg i 16 kap. 12 §.
2. Sjukpenning i fall där den försäkrade på grund av sjukdomen är förhindrad eller har synnerliga svårigheter att göra en ansökan.
3. Assistansersättning när kommunen har anmält till Försäkringskassan att det kan antas att den enskilde har rätt till sådan ersättning.

Om *omvårdnadsbidrag* eller *merkostnadsersättning* har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Ytterligare bestämmelser om att förmåner lämnas utan ansökan finns beträffande

1. sjukersättning och aktivitetsersättning i 36 kap. 25–27 §§,
2. allmän ålderspension i 56 kap. 4 a och 6 §§,
3. efterlevandepension och efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,

4. efterlevandelivränta i 88 kap. 10 § första stycket, och
5. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

I paragrafen finns bestämmelser om att det i vissa fall inte behöver lämnas någon ansökan för särskilt angivna förmåner.

Om vårdbidrag eller handikappersättning har beviljats för begränsad tid får enligt bestämmelser i *andra stycket* den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts. Detta ändras till att i stället avse de nya förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning. Om endast en förälder uppbär omvårdnadsbidrag och den andra föräldern vid ett senare tillfälle ansöker om bidraget blir det dock fråga om att göra en omprövning till följd av att förhållanden som kan påverka rätten till bidraget ändrats.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.4 och 7.12.

30 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om ersättning för kostnader som en försäkrad eller någon annan har med anledning av sådan utredning som avses i 14 och 22 §§.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen även ytterligare föreskrifter om ersättning för kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om omvårdnadsbidrag, sjukersättning, aktivitetsersättning eller merkostnadsersättning.

I paragrafen tydliggörs att det är regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som kan meddela föreskrifter om att en försäkrad kan få ersättning för kostnader för viss utredning, läkarundersökning och läkarutlåtande.

Det görs en följdändring i *första stycket* med anledning av att 110 kap. 26 § upphävs. Dessutom görs en ändring som klargörs att det är med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifterna.

Bestämmelserna i *andra stycket* om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om ersättning för en försäkrads kostnader för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om bland annat vårdbidrag och handikappersättning ändras i denna del till att i stället avse de nya förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning. Även i detta stycke görs dessutom en redaktionell ändring som klargör att det är med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifterna.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.4 och 7.12.

53 §

Ersättning enligt denna balk får dras in eller sättas ned om den är berättigad till ersättningen utan giltig anledning vägrar att medverka till utredningsåtgärder enligt 14–18, 27 och 28 §§. Då gäller 52 § andra stycket.

Prop. 2017/18:190 I paragrafen finns bestämmelser om att ersättning enligt denna balk får dras in eller sättas ned vid vägran att medverka till vissa utredningsåtgärder.

Paragrafen ändras på så sätt att hänvisningarna till 110 kap. 19 och 26 §§ tas bort. Hänvisningen till 110 kap. 19 § tas bort eftersom den paragrafen är upphävd sedan år 2013, medan hänvisningen till 110 kap. 26 § tas bort som en följdändring till att den paragrafen ska upphävas enligt förslagen i 6.13.4 och 7.12.

57 §

Ersättning får dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till

1. behandling eller rehabilitering enligt 27 kap. 6 §, eller
2. rehabiliteringsåtgärder enligt 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 §.

Det som anges i första stycket gäller endast

1. *omvårdnadsbidrag*,
2. sjukpenning,
3. sjukersättning och aktivitetsersättning,
4. sjukvårdsersättning vid arbetsskada,
5. livränta till den försäkrade vid arbetsskada, och
6. *merkostnadsersättning*.

Det som i andra stycket föreskrivs om arbetsskada tillämpas också på motsvarande ersättningar enligt 43 och 44 kap.

I paragrafen finns det bestämmelser om att en ersättning får dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till behandling eller rehabilitering, bl.a. med avseende på de äldre förmånerna vårdbidrag och handikappersättning. I *andra stycket 1 och 6* ändras detta till att i stället avse de nya förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.4 och 7.12.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
2. Ett beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 22 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 22 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. Om ett sådant beslut inte har omprövats trots att det skulle ha gjorts under tid som de äldre bestämmelserna fortfarande gällde, ska beslutet fortsätta att gälla längst till den 31 december 2020, om det inte beslutas att det ska upphöra dessförinnan.
3. Äldre bestämmelser om vårdbidrag gäller fortfarande i ärenden där ansökan om vårdbidrag har gjorts före den 1 januari 2019.
4. Ett beslut om handikappersättning som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 50 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga.
5. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i de fall ett beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträdandet upphör att gälla eller skulle ha omprövats före den 1 juli 2021 om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 18 månader.

6. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande avseende ärenden där ansökan om handikappersättning har gjorts före den 1 januari 2019. Äldre bestämmelser gäller även avseende ärenden där rätten till handikappersättning skulle ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna i 50 kap. 14 § 1 i de fall där det har fattats beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension för tid före den 1 januari 2019. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande också avseende ärenden om beslut om handikappersättning i fall som avses i 50 kap. 12 § andra meningen där hel sjukersättning, hel aktivitetsersättning eller hel ålderspension har beviljats för tid före den 1 januari 2019.

7. Äldre bestämmelser i 6 kap. 20 §, 11 kap. 16 §, 37 kap. 9 §, 51 kap. 6 §, 59 kap. 13 § och 106 kap. 9–11 §§ gäller fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. i dess lydelse före den 1 januari 2019.

8. Äldre bestämmelser i 106 kap. 23 § och 110 kap. 6 § gäller fortfarande för handikappersättning enligt 50 kap. i dess lydelse före den 1 januari 2019.

9. Äldre bestämmelser i 110 kap. 30 § andra stycket och 57 § andra stycket 1 och 6 gäller fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. och handikappersättning enligt 50 kap., i deras lydelse före den 1 januari 2019.

Enligt *första punkten* ska lagändringarna träda i kraft den 1 januari 2019.

Enligt *andra punkten* ska ett beslut om vårdbidrag fortsätta att gälla i enlighet med vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att det skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna om vårdbidrag i 22 kap. i deras lydelse före den 1 januari 2019.

Ett beslut om vårdbidrag som däremot skulle ha omprövats redan medan de äldre bestämmelserna fortfarande gällde men där någon omprövning inte gjordes ska fortsätta att gälla även efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna. Ett sådant beslut ska således inte upphöra att gälla på den grunden att det redan vid ikraftträdandet av de nya bestämmelserna egentligen skulle ha omprövats om äldre bestämmelser hade varit tillämpliga. I stället ska beslutet fortsätta att gälla längst till den 31 december 2020. Försäkringskassan har under denna tid möjlighet att göra en bedömning av om beslutet, om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga, skulle komma att ha omprövats vid ett visst angivet tillfälle mellan den 1 januari 2019 och den 31 december 2020. Därvid ska Försäkringskassan besluta att vårdbidragsbeslutet ska upphöra att gälla vid tidpunkten för när en omprövning skulle komma att ha gjorts.

Enligt *tredje punkten* gäller de äldre bestämmelserna om vårdbidrag fortfarande om det har ansökts om vårdbidrag före den 1 januari 2019. Om en sådan ansökan har gjorts innan de äldre bestämmelserna upphör att gälla ska de äldre bestämmelserna fortfarande gälla. Det innebär att Försäkringskassan ska lägga ansökan till grund för att bevilja vårdbidrag om övriga förutsättningar för att bevilja sådant bidrag är uppfyllda. Ett beslut om vårdbidrag kan i sådant fall meddelas efter den 31 december 2018.

Enligt *fjärde punkten* ska ett beslut om handikappersättning fortsätta att gälla i enlighet med vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att det skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning i deras lydelse före den 1 januari 2019.

Enligt *femte punkten* ska de äldre bestämmelserna om handikappersättning i 50 kap. fortfarande gälla om ett beslut om handikappersättning, som har meddelats före den 1 januari 2019, upphör att gälla *före den 1 juli 2021* eller skulle ha omprövats *före* det sistnämnda datumet om de äldre bestämmelserna om handikappersättning fortfarande hade varit tillämpliga. Det innebär att det kan fattas ett nytt beslut om handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna. Ett sådant beslut får emellertid fattas enbart för en tidsperiod om högst 18 månader. Den enskilde kan således välja om han eller hon fortfarande vill ha handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna. Försäkringskassan har i så fall att ta ställning till om förutsättningarna är uppfyllda för ett nytt beslut om handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna. Om den enskilde i stället vill ha merkostnadsersättning enligt de nya bestämmelserna finns det en möjlighet att i stället ansöka om sådan. Om ett beslut om handikappersättning däremot upphör *den 1 juli 2021 eller senare*, ska alltid de nya bestämmelserna om merkostnadsersättning tillämpas vid en prövning av om den som dittills har varit berättigad till handikappersättning har rätt till merkostnadsersättning.

Enligt *sjätte punkten* gäller de äldre bestämmelserna om handikappersättning fortfarande om det har ansökts om handikappersättning före den 1 januari 2019. Om en sådan ansökan har gjorts innan de äldre bestämmelserna upphör att gälla ska de äldre bestämmelserna fortfarande gälla. Det innebär att Försäkringskassan ska lägga ansökan till grund för att bevilja handikappersättning om övriga förutsättningar för att bevilja sådan ersättningen är uppfyllda. Ett beslut om handikappersättning kan i sådant fall meddelas efter den 31 december 2018.

De äldre bestämmelserna om handikappersättning gäller fortfarande även i ärenden där rätten till handikappersättning skulle ha omprövats på grund av att det har fattats beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän ålderspension för tid före den 1 januari 2019. Detta gäller när det har fattats ett sådant beslut om sjukersättning, aktivitetsersättning och allmän ålderspension som avses i de äldre bestämmelserna i 50 kap. 14 § 1. Omprövning ska då fortfarande göras enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning.

Dessutom gäller de äldre bestämmelserna fortfarande även avseende ärenden om beslut om handikappersättning enligt 50 kap. 12 § andra meningen. Om ett beslut om hel sjukersättning, hel aktivitetsersättning eller hel ålderspension har beviljats för tid före den 1 januari 2019 ska fortfarande äldre bestämmelser om handikappersättning gälla avseende ärenden enligt 50 kap. 12 § andra meningen. Det innebär att prövningen av om en blind person ska få sin handikappersättning ändrad till 36 procent av prisbasbeloppet ska göras enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning.

Enligt *sjunde punkten* gäller de äldre bestämmelserna i 6 kap. 20 §, 11 kap. 16 §, 37 kap. 9 §, 51 kap. 6 §, 59 kap 13 § och 106 kap. 9–11 §§ fortfarande för vårdbidrag. Det innebär att den som får vårdbidrag fortfarande är försäkrad för bl.a. inkomstrelaterad sjukersättning i enlighet med 6 kap. 20 §. Vidare får tillfällig föräldrapenning inte lämnas för sådant behov av vård eller tillsyn som grundar rätt till vårdbidrag i enlighet med 11 kap. 16 §. Vid beräkningen av reduceringsinkomst ska hänsyn fortsatt tas till vårdbidrag i enlighet med 37 kap. 9 §, vilket

innebär att det äldre vårdbidraget ska dras av från reduceringsinkomsten och således då inte påverka sjukersättning enligt 37 kap. Om vårdbidrag fortsatt lämnas får det inte påverka bedömningen av rätten till assistansersättning i enlighet med 51 kap. 6 §. Vårdbidrag ska fortsatt räknas som inkomst av anställning i enlighet med 59 kap. 13 §. Om ett barn vårdas på institution och ett beslut om vårdbidrag fortfarande gäller enligt andra punkten ska vårdbidrag fortsatt kunna utbetalas enligt bestämmelserna i 106 kap. 9–11 §§.

Enligt *åttonde punkten* gäller de äldre bestämmelserna i 106 kap. 23 § och 110 kap. 6 § fortfarande för handikappersättning. Detta innebär att äldre tidsbegränsningar i 106 kap. 9 och 11 §§ för möjligheten att behålla ersättningen vid vård på en institution m.m. fortfarande ska tillämpas.

Enligt *nionde punkten* gäller äldre bestämmelser i 110 kap. 30 § andra stycket och 57 § andra stycket 1 och 6 fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. respektive handikappersättning enligt 50 kap. i dessa kapitels lydelse före den 1 januari 2019. Detta innebär att bestämmelser fortfarande kan meddelas om ersättning för kostnader för bl.a. läkarundersökning i samband med ansökan om de äldre förmånerna vårdbidrag och handikappersättning. Vidare innebär det att vårdbidraget och handikappersättningen fortfarande kan dras in eller sättas ned om den försäkrade vägrar att medverka till sådan behandling, rehabilitering eller rehabiliteringsåtgärd som avses i 110 kap. 57 § första stycket.

Förslagen behandlas i avsnitt 9.

11.2 Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

1 §

En arbetstagare har som förälder rätt *till ledighet* från sin anställning enligt denna lag. *I vissa fall har även en annan arbetstagare rätt till ledighet.*

Med förälder jämställs den som

11.2.1 utan att vara förälder är rättslig vårdnadshavare och har vård om ett barn,

11.2.2 har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem,

11.2.3 stadigvarande sammanbor med en förälder under förutsättning att arbets- tagaren är eller har varit gift med eller har eller har haft barn med denna förälder.

Bestämmelser om förbud mot missgynnande behandling av arbetssökande och arbetstagare finns i 16 §.

Paragrafens *första stycke* kompletteras med en bestämmelse om att även andra arbetstagare än föräldrar i vissa fall har rätt till ledighet enligt lagen. Andra än föräldrar kan nämligen ha rätt till ledighet enligt 8 §. Ändringen innebär ingen förändring i sak.

Ändringen i *andra stycket* är ett språkligt förtydligande och innebär inte heller någon förändring i sak.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.1.

3 §

Det finns följande *sex* former av föräldraledighet för vård av barn m.m.:

1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns

födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

Prop. 2017/18:190 2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern har tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

6. *Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag (ledighet med omvårdnadsbidrag, 9 §).*

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

I paragrafen, som innehåller en översikt över lagens ledighetsformer, görs ett tillägg med en ny punkt avseende den nya ledighetsformen som regleras i 9 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.14

9 §

En förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

I paragrafen, som är ny, finns en bestämmelse som ger en förälder rätt till förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel, om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

Med normal arbetstid avses den arbetstid som är normal inom den bransch eller hos den arbetsgivare där arbetstagaren är anställd (se vidare prop. 1976/77:117 s. 53 och prop. 1977/78:104 s. 45). Rätten till arbetstidsförkortning är kopplad till om omvårdnadsbidrag lämnas för barnet. En arbetstagare som är förälder till ett barn för vilket det lämnas omvårdnadsbidrag har därför rätt till förkortad arbetstid även om omvårdnadsbidraget betalas ut till någon annan än den föräldern. Enligt 1 § andra stycket jämställs vissa arbetstagare med föräldrar. Det innebär att fler än två arbetstagare kan ha rätt till förkortad arbetstid för ett och samma barn.

Rätten till förkortad arbetstid är inte villkorad av att omvårdnadsbidraget lämnas på en viss nivå enligt 22 kap. 4 § socialförsäkringsbalken och den gäller så länge som det lämnas omvårdnadsbidrag för barnet.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.14.

13 §

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7 eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.

I paragrafen finns bestämmelser om att en arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet ska anmäla det till arbetsgivaren inom viss tid.

Första stycket kompletteras med en hänvisning till den nya bestämmelsen i 9 §. Det innebär att en förälder som vill utnyttja sin rätt till ledighet i form av arbetstidsförkortning med omvårdnadsbidrag har skyldighet att anmäla detta till arbetsgivaren inom samma tid för ledighet enligt 4, 5, 6, 7, eller 9 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.14.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Bestämmelserna i 9 och 13 §§ ska även tillämpas när vårdbidrag lämnas enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2019.

Enligt *andra punkten* ska de nya bestämmelserna i 9 och 13 §§ tillämpas även när det lämnas äldre vårdbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2019. Detta är fallet när den äldre förmånen vårdbidrag fortfarande lämnas efter att socialförsäkringsbalkens bestämmelser om den förmånen har upphört att gälla. Enligt övergångsbestämmelserna till de nya bestämmelserna i 22 kap. socialförsäkringsbalken kan det nämligen under vissa förutsättningar fortfarande lämnas vårdbidrag efter att de nya bestämmelserna om omvårdnadsbidrag i balken har trätt i kraft och de äldre bestämmelserna om vårdbidrag har upphört att gälla. I sådant fall får förälder till barn som det lämnas det äldre vårdbidraget för rätt till delledighet i samma utsträckning som gäller för den för vars barn det lämnas omvårdnadsbidrag, varvid även bestämmelserna om anmälan till arbetsgivare ska tillämpas.

11.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift

2 §

Avgiften utgör 10,21 procent av ersättning i form av

11.3.1 sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt 24–28 och 31 kap. socialförsäkringsbalken samt arbetsskadesjukpenning enligt 40 kap. nämnda balk eller motsvarande ersättning som utgetts enligt nämnda balk eller annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen trätt i stället för en försäkrads inkomst av anställning enligt 59 kap. 8–11 §§ socialförsäkringsbalken eller inkomst av annat förvärvsarbete enligt 59 kap. 14 § första stycket 1–3 nämnda balk,

11.3.2 föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. socialförsäkringsbalken,

11.3.3 närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken,

11.3.4 ersättning enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

11.3.5 livränta enligt 41–44 kap. socialförsäkringsbalken eller annan motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av 41 och 42 kap. nämnda balk,

7. *omvårdnadsbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken,
8. dagpenning från arbetslöshetskassa,

10. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
14. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, samt

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver.

I paragrafen regleras vilka ersättningar som ligger till grund för den statliga ålderspensionsavgiften.

Sjunde punkten ändras på så sätt att omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken ska ingå i underlaget för ålderspensionsavgiften i stället för vårdbidrag enligt de äldre bestämmelserna i 22 kap. nämnda balk.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om vårdbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2019.

Enligt *andra punkten* ska den äldre lydelsen av 2 § 7 fortfarande gälla i fråga om det äldre vårdbidraget enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2019.

11.4 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

8 kap.

16 §

Merkostnadsersättning enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken och ersättning för merutgifter för resor enligt 27 kap. 5 § samma balk är skattefria.

Enligt paragrafen är vissa angivna ersättningar enligt socialförsäkringsbalken skattefria.

I paragrafen införs merkostnadsersättning enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken, medan handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna i 50 kap. balken utmönstras eftersom den sistnämnda förmånen ska avskaffas. Detta innebär att den nya merkostnadsersättningen, i likhet med den äldre handikappersättningen, är skattefri.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.13.1.

11 kap.

31 §

Följande ersättningar enligt socialförsäkringsbalken i samband med vård ska tas upp:

1. föräldrapenningsförmåner,
2. närståendepenning, och
3. *omvårdnadsbidrag*.

I paragrafen regleras vilka ersättningar enligt socialförsäkringsbalken i samband med vård som ska tas upp i inkomstlaget tjänst. Prop. 2017/18:190

Ändringen innebär att bestämmelsen ska tillämpas i fråga om omvårdnadsbidrag, medan vårdbidrag enligt de äldre bestämmelserna i 22 kap. balken utmönstras ur paragrafen eftersom den förmånen ska avskaffas. En motsvarighet till den ersättning för merkostnader som hittills har ingått i vårdbidraget finns i stället i förmånen merkostnadsersättning och kommer fortsatt att vara skattefria med stöd av 8 kap. 16 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Bestämmelsen i 8 kap. 16 § i den äldre lydelsen tillämpas fortfarande för handikappersättning, om beslutet om handikappersättning enligt punkten 4, 5 eller 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla. Motsvarande gäller för nya beslut om handikappersättning enligt nämnda övergångsbestämmelser.

3. Bestämmelsen i 11 kap. 31 § i den äldre lydelsen tillämpas fortfarande för vårdbidrag, om beslutet om vårdbidrag enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla.

Enligt *andra punkten* ska äldre bestämmelser i 8 kap. 16 § fortfarande gälla för handikappersättning om beslutet om sådan ersättning fortfarande ska gälla enligt övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken. Det samma ska gälla i det fall det fattas ett nytt beslut om handikappersättning enligt fjärde punkten av nämnda övergångsbestämmelser. Detta innebär att handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna i 50 kap. socialförsäkringsbalken fortfarande är skattefria även om den betalas ut under ett beskattningsår som börjar efter den 1 januari 2017.

Enligt *tredje punkten* ska äldre bestämmelser i 11 kap. 31 § fortfarande gälla för vårdbidrag om beslutet om sådant bidrag fortfarande ska gälla enligt övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken.

11.5 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

28 kap.

1 §

Sekretess gäller hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt lagstiftningen om

1. allmän försäkring,
2. allmän pension,
3. arbetsskadeförsäkring,
4. merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag,
5. statligt tandvårdsstöd,
6. läkarvårdsersättning,

Prop. 2017/18:190 7. ersättning för fysioterapi,

8. annan ekonomisk förmån för enskild, eller

9. särskild sjukförsäkringsavgift.

Motsvarande sekretess gäller hos en annan myndighet som har till uppgift att handlägga ärenden enligt den lagstiftning som anges i första stycket. För en myndighet som anges i 14 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess gäller hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten även i verksamhet som avser registrering av enskilda för uppgift om en enskilds personliga förhållanden som myndigheten fått från Migrationsverket, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Första och andra styckena gäller inte om annat följer av 3 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

I paragrafen finns huvudreglerna om den sekretess för uppgifter om enskildas personliga förhållanden som gäller hos bl.a. Försäkringskassan.

I *första stycket* fjärde punkten görs en ändring så att sekretesskyddet för uppgifter om enskilds hälsotillstånd och andra personliga förhållanden kommer att omfatta även omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken och merkostnadsersättning enligt 50 kap. samma balk. Vidare utmönstras handikappersättning och vårdbidrag enligt samma balk eftersom dessa förmåner avskaffas.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.2.

6 §

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, allmän pension, *merkostnadsersättning* och *omvårdnadsbidrag*, sjuklön, statligt tandvårdsstöd eller särskild sjukförsäkringsavgift.

I paragrafen finns sekretessbrytande bestämmelser som innebär att uppgifter som omfattas av sekretess enligt 1 § kan lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i bl.a. lagstiftningen om handikappersättning och vårdbidrag. Bestämmelser om undantag från sekretess finns i 110 kap. 39–42 §§ socialförsäkringsbalken. Bestämmelsen ändras på så sätt att den ska tillämpas i fråga om merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag som regleras i 22 och 50 kap. socialförsäkringsbalken.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för uppgifter i ärenden om vårdbidrag och handikappersättning enligt 22 kap. respektive 50 kap. socialförsäkringsbalken i deras lydelse före den 1 januari 2019.

Enligt *andra punkten* ska äldre bestämmelser fortfarande gälla för uppgifter i ärenden om vårdbidrag och handikappersättning enligt 22 kap. respektive 50 kap. socialförsäkringsbalken i deras lydelse före den 1 januari 2019.

11.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:111) Prop. 2017/18:190 om införande av socialförsäkringsbalken

2 kap.

16 §

Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tillägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet ska, trots bestämmelserna i 5 kap. socialförsäkringsbalken, ha rätt att få handikappersättning enligt balken utbetalad till utlandet. Handikappersättningen ska då beräknas enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas enligt 50 kap. 14 § balken *i lydelsen före den 1 januari 2019*, ska dock bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk *i deras lydelse före den 1 januari 2019* tillämpas.

Ändringen innebär att hänvisningen till 50 kap. 14 § kompletteras med att den gäller i den paragrafens lydelse före den 1 januari 2019, som då reglerar omprövning vid ändrade förhållanden.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.13.2.

11.7 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

11 kap.

18 §

Skatteavdrag ska göras enligt en särskild skattetablell för sjukpenning m.m., om ersättningen för arbete är sådan som avses i 11 kap. 24 §, 30 § första stycket eller 31 § eller 15 kap. 8 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Första stycket gäller inte om ersättningen är *omvårdnadsbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

I paragrafen regleras i vilka fall en utbetalare ska göra skatteavdrag enligt en särskild skattetablell för sjukpenning m.m.

Enligt *andra stycket* gäller detta inte om ersättningen utgör vårdbidrag. Detta undantag ändras till att i stället avse *omvårdnadsbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.13.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som är vårdbidrag, om beslutet om vårdbidrag ersättningen enligt punkt 2 av övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska gälla.

Enligt *andra punkten* ska äldre bestämmelser fortfarande gälla för ersättning som är vårdbidrag, om beslutet har meddelats före ikraftträdandet och enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla.

Promemorians huvudsakliga innehåll

Uppdraget

En arbetsgrupp inom Regeringskansliet har gjort en översyn av regler och tillämpning av socialförsäkringsförmånerna handikappersättning och vårdbidrag. Målet för översynen har varit att åstadkomma ett mer sammanhållet system för ersättning till personer med funktionsnedsättning. Förslagen ska göra att förmånerna blir mer förutsägbara för både medborgare och ansvarig myndighet, tidsenliga, hållbara över tid och rätts-säkra. Målsättningen är ett stöd som kompenserar för merkostnader som en person har med anledning av sin eller sitt barns funktionsnedsättning, och som underlättar för dessa personer att delta i arbetslivet och i det övriga samhällslivet. Förslagets långsiktiga ekonomiska konsekvenser analyseras och långsiktig finansiell hållbarhet värnas.

Arbetet har utförts i nära dialog med olika berörda parter, såsom funktionshindersorganisationer och berörda myndigheter.

Under arbetets gång har arbetsgruppen haft löpande kontakt med Försäkringskassan. Bland annat har myndigheten, på uppdrag av regeringen, utfört en analys av tänkbara konsekvenser av ett system där ersättning för merkostnader inte regleras i samma stödform som ersättning för hjälpbehov respektive för behov av tillsyn och vård. Samråd har också skett med Inspektionen för socialförsäkringen och Konsumentverket. Arbetsgruppen har även haft kontakter med Sveriges kommuner och landsting. Arbetsgruppen har också inhämtat information om funktionshindersstöd i andra länder, t.ex. Norge.

Problembeskrivning och analys

Brister i tydlighet och tidsenlighet

Både handikappersättningen och vårdbidraget har uppenbara brister i fråga om förutsägbarhet och transparens. Det går att urskilja ett par grundläggande förhållanden som starkt bidrar till detta.

Reglerna är anmärkningsvärt otydliga i flera delar. För handikappersättningen gäller exempelvis att det saknas en tydlig beskrivning av innebörden av begreppet merkostnad, som får anses vara centralt för förmånen. Inte heller finns regler som tydliggör vilka kategorier av merkostnader som det är tänkt att förmånen ska ersätta eller bestämmelser om vilka förutsättningar som ska gälla för att ersättningen ska lämnas på de olika nivåerna. Vårdbidraget kan med nuvarande regelverk, i princip, lämnas på fyra nivåer (som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån). Inte heller här finns regler i lagstiftningen som anger förutsättningarna för bidrag på de olika nivåerna. För vårdbidraget gäller dessutom att det nuvarande regelverket är komplext och svårförståeligt.

Vidare, för både handikappersättningen och vårdbidraget gäller att vid prövningen av rätten till förmånerna ska en sammanvägning ske av såväl merkostnader som hjälpbehov respektive vård- och tillsynsbehov. Inte någonstans i nuvarande regelverk ges tydlig vägledning hur denna

sammanvägning ska göras. Denna ordning med prövningar som innefattar både merkostnader och hjälpbehov bedöms starkt bidra till problemen med bristande förutsägbarhet och transparens.

De nuvarande förmånerna brister när det gäller tidsenlighet. De bestämmelser som i dag gäller för handikappersättningen har i princip varit oförändrade sedan 1975. Därefter har någon mer samlad översyn av regelverket inte gjorts. Reglerna för vårdbidraget har i sina huvuddrag varit desamma sedan 1981.

Regelverken för de båda förmånerna har således varit i princip oförändrade, trots att det under de senaste årtiondena skett betydande förändringar i synen på funktionshinderspolitiken och i utformningen av olika samhällsstöd inom området, t.ex. genom LSS-reformen och införandet av en rätt till personlig assistans¹⁴ samt ändringar i reglerna för tillfällig föräldrapenning. Det har mot den bakgrunden funnits ett behov av att se över förmånernas inriktning och syften, så att de bättre överensstämmer med dagens funktionshinderspolitik och de behov som finns i dag.

Ytterligare ett par bristområden har identifierats, där behovet av förändringar har varit uppenbart.

Att vara förälder till ett barn med funktionsnedsättning innebär ofta att avsevärd tid och kraft får läggas på både omvårdnad och tillsyn av barnet. Från funktionshindersorganisationerna har mot denna bakgrund rests kravet på att föräldrar som uppbär vårdbidrag ska ges möjlighet till förkortning av normalarbetstid. Det skulle ge dessa föräldrar bättre förutsättningar att kunna kombinera omvårdnaden och tillsynen av barnet med förvärsarbete.

En annan viktig fråga gäller nuvarande problematik kring att dela ett vårdbidrag mellan föräldrar som t.ex. båda ansvarar för omvårdnaden och tillsynen av ett barn, men som inte är eniga om fördelningen av bidraget. Detta är en viktig fråga både ur barnets perspektiv och ur ett jämställdhetsperspektiv.

Överväganden och förslag

I promemorian föreslås ett regelverk som syftar till förutsägbarhet för både medborgare och myndighet, tidsenlighet, hållbarhet över tid och rättssäkerhet. Särskilt fokus har lagts vid att föreslå regler som ska vara tydliga samt enkla att tillämpa och förstå. En målsättning har också varit att åstadkomma ett gemensamt regelverk som ger ersättning för merkostnader för både barn och vuxna. Förslaget till omvårdnadsbidrag har barnets behov och perspektiv i fokus.

¹⁴ Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och lagen (1999:389) om assistansersättning

Två nya socialförsäkringsförmåner införs

I promemorian föreslås att två nya socialförsäkringsförmåner ska införas – en merkostnadsersättning vid funktionsnedsättning hos barn och vuxna samt ett omvårdnadsbidrag till föräldrar vid funktionsnedsättning hos barn. Förmånerna handikappersättning och vårdbidrag ska upphöra. Bestämmelser avseende de nya förmånerna ska införas i socialförsäkringsbalken och administreras av Försäkringskassan.

Genom att införa en renodlad merkostnadsersättning och ett renodlat omvårdnadsbidrag kommer respektive del av de nuvarande ersättningarna att bedömas var för sig, utan sammanvägning. Enligt arbetsgruppen bör bedömningarna därigenom bli tydligare och utfallet av prövningen mer förutsägbart. Det bedöms bidra till att förutsättningarna förbättras för att utveckla en tydlig och enhetlig praxis för respektive ersättning. En renodling bidrar på så sätt till att rättssäkerheten ökar.

Ytterligare en fördel med den föreslagna renodlingen är att uppföljningen av hur förmånerna utvecklas över tid förenklas. Den bidrar därför till att det effektivare och enklare kan bevakas att systemen är långsiktigt finansiellt stabila.

Omvårdnadsbidrag med fyra förmånsnivåer

Arbetsgruppen föreslår att omvårdnadsbidrag ska kunna lämnas för ett barn om barnet med anledning av en funktionsnedsättning har behov av omvårdnad och tillsyn. Bidraget ska kunna lämnas på fyra nivåer. I bestämmelsen tillsammans med förarbeten beskrivs vad som krävs för att kunna få bidrag på respektive nivå. Merparten av de särskilda bestämmelser som i dag gäller för vårdbidraget - t.ex. reglerna om förmånstiden, avbrott i vården och vad som gäller om barnet avlider - föreslås också gälla för omvårdnadsbidraget.

Båda föräldrarna ska kunna beviljas omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning

Arbetsgruppen föreslår att omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning ska kunna beviljas barnets båda föräldrar. Enligt huvudregeln ska förmånen beviljas med hälften till vardera föräldern i de fall båda föräldrarna har ansökt om och rätt till förmånen bedöms föreligga. Med stöd av nuvarande regler om vårdbidrag kan inte båda föräldrarna ges rätt till bidraget. De kan endast dela utbetalningen, om de är överens.

Ett uppdrag till Försäkringskassan

Arbetsgruppen föreslår att Försäkringskassan ska få i uppdrag att utveckla en ny ordning för hanteringen av ärenden om omvårdnadsbidrag för att förbättra förutsättningarna för ökad förutsägbarhet och rättssäkerhet i myndighetens handläggning av dessa ärenden. Denna ordning är tänkt att baseras på WHO:s klassifikation för funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa för barn och ungdom (ICF-CY).

Förkortning av normalarbetstid

En rätt till förkortning av normalarbetstid i föräldraledighetslagen föreslås i syfte att underlätta för en förälder som har barn med funktionsnedsättning att kombinera omvårdnaden av barnet med en anställning. Rätt till förkortning av normalarbetstid ska knytas till omvårdnadsbidraget genom att en förälder har rätt till förkortning av normalarbetstid i de fall omvårdnadsbidrag lämnas för barnet. Rätten till arbetstidsförkortning ska omfatta barnets föräldrar och de personer som enligt föräldraledighetslagen jämställs med föräldrar.

Merkostnadsersättning lämnas för skäliga kostnader

Arbetsgruppen föreslår att merkostnadsersättning ska lämnas för merkostnader till en försäkrad person till följd av att han eller hon före 65-års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst ett år. Merkostnadsersättning för ett försäkrat barn ska lämnas till en försäkrad förälder för merkostnader till följd av att barnet har en nedsatt funktionsförmåga, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst sex månader. Merkostnadsersättningen kan lämnas till föräldern så länge han eller hon är underhållsskyldig för barnet.

Merkostnader definieras som sådana skäliga kostnader som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver de kostnader som är normala för personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

Normalkostnader och merkostnadslag

För merkostnadsersättningen föreslås att det ska anges vilka kategorier av merkostnader som kan ge rätt till ersättning, t.ex. merkostnader för hälsa, vård, kost, resor och hjälp i den dagliga livsföringen.

Konsumtverket ska ges i uppdrag att utarbeta ett vägledande material om vad som inom olika områden är att betrakta som normala kostnader. Materialet ska vara ett stöd för Försäkringskassan i handläggningen av ärenden om merkostnadsersättning. Försäkringskassan ska ges i uppdrag att utarbeta ett nationellt stöd för bedömningen av vad som utgör en skälig kostnad.

Merkostnadsersättning lämnas på fem nivåer

Arbetsgruppen föreslår att fem ersättningsnivåer ska införas för den nya merkostnadsersättningen. Fem nivåer är en rimlig avvägning mellan exakthet och effektivitet. Det innebär också att de nuvarande tröskel-effekterna i ersättningen minskar. Merkostnadsersättningen bör som lägst lämnas med ett belopp som för år räknat motsvarar 30 procent av prisbasbeloppet (13 350 kr) om merkostnaderna uppgår till minst 25 procent av prisbasbeloppet. Som högst bör ersättningen lämnas med 70 procent av prisbasbeloppet (31 150 kr).

En mer centraliserad handläggning i Försäkringskassan

Arbetsgruppen bedömer att det kan finnas skäl för Försäkringskassan att pröva förutsättningarna för att ytterligare koncentrera myndighetens hantering av ärenden om omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning. Enligt arbetsgruppen kan det vara svårare att upprätthålla en hög och jämn kunskapsnivå i komplexa frågor i en decentraliserad organisation i jämförelse med en mer centraliserad.

Uppföljning och utvärdering av reformen

De är viktigt att de nya förmånerna följs upp och utvärderas ett par år efter reformens ikraftträdande. Försäkringskassan bör ges uppdraget att ansvara för utvärderingen.

Utvärderingen bör bl.a. omfatta en analys av hur målgrupperna för de nya förmånerna utvecklas, i förhållande till vad som i nuläget gäller för vårdbidrag och handikappersättning. Utvärderingen bör också innefatta en analys av hur likvärdigheten i beslutsfattande över landet och förut-sägbarheten påverkats av de reformerade förmånerna.

En viktig del av utvärderingsuppdraget är också, särskilt mot bakgrund av den könsmissiga snedfördelning som föreligger för vårdbidraget, att kartlägga och analysera vilka könsmissiga mönster som kan urskiljas i det nya förmånssystemet. Uppdraget bör innefatta att kartlägga och analysera könsfördelningen i fråga om de barn för vilka omvårdnadsbidrag lämnas. Vidare bör ingå att belysa hur det nya omvårdnadsbidraget – inklusive rätten att kunna få förkortad arbetstid – har inverkat på kvinnors respektive mäns delaktighet i och ansvar för omvårdnad och tillsyn. Uppdraget i denna del bör också innefatta eventuella förslag till åtgärder Försäkringskassan kan behöva vidta.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Redan fattade beslut om handikappersättning och vårdbidrag ska fortsätta att gälla i enlighet med vad som föreskrivs i beslutet. Besluten ska dock gälla längst till dess de skulle ha upphört eller omprövats enligt de äldre bestämmelserna om handikappersättning och vårdbidrag. Äldre bestämmelser om handikappersättning ska dock fortfarande gälla för beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträdandet och upphör eller omprövas före den 1 juli 2019. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas för en tidsperiod om högst 36 månader.

Konsekvenser av förslagen

Konsekvenser för barn och vuxna

Förslagen om renodlade förmåner innebär förbättringar genom ett enklare och tydligare regelverk för barn och vuxna med funktions-

nedsättningar. Prövningen bedöms bli mer förutsägbar och det blir lättare för enskilda att ta till vara sin rätt. Prövningen blir därmed mer rättssäker.

Samtidigt innebär förslagen vissa förändringar i förutsättningarna att erhålla ersättning. De föreslagna övergångsreglerna bidrar till att de allra flesta som har handikappersättning i dag kommer att få behålla sin ersättning på i princip oförändrad nivå. För en mindre andel av de personer som i dag uppstår handikappersättning kan förändringen leda till sänkt ersättning, eller i vissa fall, att rätten till ersättning upphör.

De föreslagna fem ersättningsnivåerna inom merkostnadsersättningen leder till minskade tröskeffekter i förhållande till nuvarande tre nivåer för den hittillsvarande handikappersättningen, och därmed en ersättning som bättre motsvarar enskildas faktiska merkostnader. Förslaget om att sänka nuvarande instegsnivå för rätt till ersättning kompenserar till viss del för att ersättningen för hjälpbehov upphör. Dessutom kan kostnader för hjälpbehov i vissa fall ersättas i merkostnadsersättningen. Den lägre nivån för att få rätt till merkostnadsersättning innebär dessutom att vissa personer som med dagens regelverk inte kunnat få handikappersättning, nu kan få rätt till den nya merkostnadsersättningen.

Ersättningsmässigt bedöms förändringarna för dem som nu uppstår vårdbidrag – och som kan erhålla både omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning vara mindre än för den grupp som tidigare erhållit handikappersättning.

Förslaget om att båda föräldrarna i framtiden ska kunna erhålla rätt till omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning bedöms leda till förbättrade förutsättningar för att barn med funktionsnedsättningar ska få sina behov tillgodosedda. Det ökar också förutsättningarna för ett jämställt ansvarstagande för omvårdnaden och tillsynen av ett barn med funktionsnedsättning.

Förslaget om att föräldrar som uppstår omvårdnadsbidrag ska få rätt till förkortning av normal arbetstid ökar förutsättningarna för att barn med funktionsnedsättning ska få sina behov tillgodosedda. Det ger också bättre möjligheter för föräldrarna att kombinera förvärvsarbete med omvårdnad och tillsyn.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslagen om att föräldrar kan dela rätten till omvårdnadsbidrag och att båda föräldrarna får rätt till förkortning av normal arbetstid om omvårdnadsbidrag lämnas för ett barn bedöms öka förutsättningarna för kvinnor och män att ta samma ansvar för omvårdnaden om barn med funktionsnedsättning. Förutsättningarna ökar även för kvinnor och män att få samma möjligheter i fråga om tillgång till arbete och utvecklingsmöjligheter i arbetet.

Ekonomiska konsekvenser för staten

Förslagen leder 2019 till minskade kostnader för staten om drygt 60 miljoner kronor. Effekten ska sättas i relation till att Försäkringskassans prognos för kostnaderna för vårdbidrag och handikappersättning år 2019 är 5 600 miljoner kronor.

Konsekvenser för statliga myndigheter

Försäkringskassans handläggning kommer att förenklas till följd av ett enklare och tydligare regelverk. Vissa förslag kan dock innebära att antalet ansökningar kommer att öka något. Försäkringskassan kommer också att få fler regeringsuppdrag. Sammantaget bedöms förslagen inte innebära ökade kostnader för myndigheten.

Uppdraget till Konsumentverket att utarbeta ett nationellt stödjande material kring vad som är att betrakta som normal kostnad, bedöms innebära en kostnad på 1,5 miljoner kronor. Förslaget om fortlöpande uppdatering uppskattas innebära en kostnad om 300 000 kr per år.

Utöver ovan redovisade konsekvenser av förslagen finns ytterligare konsekvenser beskrivna i avsnitt 16.5.

Lagförslag i departementspromemorian Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning (Ds 2016:58)

Prop. 2017/18:190
Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 22, 50 kap. och 110 kap. 26 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 110 kap. 26 § ska utgå,
dels att 5 kap. 9 §, 6 kap. 20 §, 11 kap. 16 §, 20 kap. 1 §, 37 kap. 9 §,
48 kap. 2 och 3 §§, 49 kap. 1 §, 51 kap. 6 §, 59 kap. 13 §, 106 kap. 9–11
och 23 §§, 110 kap. 6, 30 och 57 §§ samt rubrikerna närmast före
49 kap., 11 kap. 16 § samt 106 kap. 9 och 23 §§ ska ha följande lydelse.
dels att det ska införas två nya kapitel, 22 och 50 kap., av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

5 kap. 9 §¹⁵

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå,	(11 och 12 kap.)
2. barnbidrag,	(15 och 16 kap.)
3. underhållsstöd,	(17–19 kap.)
4. adoptionsbidrag,	(21 kap.)
5. vårdbidrag,	(22 kap.)

Avdelning D Särskilda förmåner vid funktionshinder

9. handikappersättning,	(50 kap.)
10. assistansersättning,	(51 kap.)
-

¹⁵ Senaste lydelse 2011:1513.

5 kap.

9 §

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå,	(11 och 12 kap.)
2. barnbidrag,	(15 och 16 kap.)
3. underhållsstöd,	(17–19 kap.)
4. adoptionsbidrag,	(21 kap.)
5. <i>omvårdnadsbidrag</i>	(22 kap.)
-

Avdelning D Särskilda förmåner vid funktionshinder

9. <i>merkostnadsersättning</i> ,	(50 kap.)
10. assistansersättning,	(51 kap.)
-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

20 §

Den som får någon av följande förmåner är försäkrad för inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning enligt 6 § 5, inkomstgrundad ålderspension enligt 6 § 8 och inkomstrelaterad efterlevandeförmån enligt 6 § 9 och 11:

1. <i>vårdbidrag</i> enligt 5 kap. 9 § 5,	1. <i>omvårdnadsbidrag</i> enligt
- som inte enbart avser merkostnader,* 5 kap. 9 § 5,
2. dagpenning från arbetslöshetskassa,
 3. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
 4. utbildningsbidrag för doktorander,
 5. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),
 6. dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspiktiga, och
 7. stipendium som enligt 11 kap. 46 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst.

11 kap.

Tillfällig föräldrapenning och vårdbidrag

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för sådant behov av *vård* eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till *vårdbidrag*.

Tillfällig föräldrapenning och omvårdnadsbidrag

16 §

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för sådant behov av *omvårdnad* eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till *omvårdnadsbidrag* enligt 22 kap.

20 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- adoptionsbidrag i 21 kap., och
- *vårdbidrag* i 22 kap.

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- adoptionsbidrag i 21 kap., och
- *omvårdnadsbidrag* i 22 kap.

22 kap. *Omvårdnadsbidrag*

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- personer som likställs med förälder i 2 §,
 - rätten till *omvårdnadsbidrag* i 3–7 §§,
 - förmånstiden i 8–12 §§,
 - beräkning av *omvårdnadsbidraget* i 13 §,
 - ansökan i 14 §,
 - omprövning i 15 och 16 §§,
- och
- utbetalning i 17 §.

Personer som likställs med förälder

2 §

Följande personer likställs med förälder när det gäller omvårdnadsbidrag:

- 1. förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern,*
- 2. förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern,*
- 3. särskilt förordnad vårdnads-*

havare som har vård om barnet, och

4. blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare och inte är bosatt här i landet när han eller hon får barnet i sin vård.

Rätten till omvårdnadsbidrag

Huvudregel

3 §

En förälder har rätt till omvårdnadsbidrag för ett försäkrat barn, om barnet på grund av funktionsnedsättning kan antas vara i behov av omvårdnad och tillsyn, under minst sex månader, i sådan omfattning som anges i 4 §.

En person som avses i 2 § 1 eller 2 har endast rätt att erhålla bidraget i de fall föräldern inte ansöker om eller har rätt till det. En person som anges i 2 § 3 har rätt till bidrag i stället för en förälder.

Omvårdnadsbidrag kan beviljas för högst två personer för samma barn och tid.

Förmånsnivåer

4 §

Omvårdnadsbidraget lämnas som

1. en fjärdedels förmån om barnet har medelstora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning,

2. halv förmån om barnet har stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning,

3. tre fjärdedels förmån om barnet har mycket stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning, och

4. hel förmån om barnet har synnerligen stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av

5 §

Vid bedömningen enligt 4 § av behovet av omvårdnad och tillsyn ska bortses från de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Vid denna bedömning ska det även bortses från behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Flera barn**6 §**

Om en förälder har flera barn som på grund av funktionsnedsättning har behov av omvårdnad och tillsyn ska rätten till omvårdnadsbidrag grundas på en bedömning av de sammanlagda behoven.

Det som anges i första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot en sådan bedömning.

Delad rätt till omvårdnadsbidrag**7 §**

Om båda föräldrarna ansöker om och har rätt till omvårdnadsbidrag, ska bidraget lämnas med hälften till vardera föräldern.

Det som anges i första stycket gäller inte om föräldrarna

1. begär en annan fördelning av omvårdnadsbidraget, eller
2. är oeniga om fördelningen av omvårdnadsbidraget.

I sådana fall som avses i andra stycket ska bidraget lämnas till föräldrarna i enlighet med vad de begär eller vid oenighet fördelas i fjärdedelar med hänsyn till var barnet bor eller vistas.

Förmånstiden

Huvudregler

8 §

Omvårdnadsbidrag lämnas från och med den månad när rätt till förmånen har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

9 §

Omvårdnadsbidrag lämnas till och med juni det år när barnet fyller 19 år eller den tidigare månad när rätten till förmånen annars upphör.

Omvårdnadsbidraget får begränsas till viss tid.

Avbrott i omvårdnaden

10 §

Om föräldern tillfälligt är förhindrad att ge barnet omvårdnad lämnas omvårdnadsbidrag under avbrott i omvårdnaden som varar högst sex månader.

Om det finns särskilda skäl kan bidraget lämnas även under ett avbrott som varar ytterligare högst sex månader.

Om barnet avlider

11 §

Om det lämnas mer än en fjärdedels omvårdnadsbidrag för ett barn och barnet avlider lämnas omvårdnadsbidraget till och med den åttonde månaden efter dödsfallet eller den tidigare månad när bidraget annars skulle ha upphört.

12 §

Under den tid som anges i 11 § lämnas omvårdnadsbidrag som

1. halv förmån om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som hel eller tre fjärdedels förmån, och
2. en fjärdedels förmån om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som halv förmån.

Beräkning av omvårdnadsbidraget

13 §

Helt omvårdnadsbidrag för ett år motsvarar 250 procent av prisbasbeloppet. Partiell förmån motsvarar tillämplig nivå enligt 4 § av helt bidrag.

Ansökan

14 §

Ansökan om omvårdnadsbidrag kan göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern.

Omprövning

15 §

Rätten till omvårdnadsbidrag ska omprövas

1. minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum, eller

2. när förhållanden som påverkar rätten till bidraget ändras.

16 §

Ändring av omvårdnadsbidrag ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Gäller det ökning efter ansökan ska dock även 8 § beaktas.

Utbetalning

17 §

Omvårdnadsbidrag ska betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad ska den ersättning för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste krontal som är jämnt delbart med tolv.

37 kap.

9 §

Den försäkrades reduceringsinkomst beräknas enligt följande:

1. Först ska från den fastställda pensionsgrundande inkomsten avdrag göras för inkomst enligt

- 59 kap. 13 § 1, i form av föräldrapenning på lägstanivån,
- 59 kap. 13 § 2, i form av *vårdbidrag*, i den utsträckning *bidraget inte är ersättning för merkostnader*, – 59 kap. 13 § 2, i form av *omvårdnadsbidrag*,

– 59 kap. 13 § 5, i form av inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, samt

- 59 kap. 13 § 6, i form av livränta enligt 41–44 kap.

2. Därefter ska det avdrag som enligt 59 kap. 37 § ska göras för debiterad allmän pensionsavgift läggas till i den utsträckning avgiften hänförs till de i reduceringsinkomsten inräknade inkomsterna.

Utländska inkomster ska ingå i reduceringsinkomsten, om de är av motsvarande slag som dem som anges i första stycket och skulle ha varit pensionsgrundande enligt 59 kap. om de tjänats in i Sverige.

48 kap.

2 §

Förmåner enligt denna avdelning är	Förmåner enligt denna avdelning är

– <i>handikappersättning till en funktionshindrad som behöver hjälp av någon annan eller har merkostnader,</i>	– <i>merkostnadsersättning som lämnas för merkostnader till en person med nedsatt funktionsförmåga eller till en förälder som har ett barn med nedsatt funktionsförmåga,</i>

– assistansersättning till en funktionshindrad som behöver personlig assistans för sina grundläggande behov, och

- bilstöd till personer med funktionshinder för att skaffa eller anpassa motorfordon.

3 §

I detta kapitel finns inledande bestämmelser om särskilda förmåner vid funktionshinder.

Vidare finns bestämmelser om *handikappersättning*, assistansersättning och bilstöd till en funktionshindrad i 49–52 kap.

Vidare finns bestämmelser om *merkostnadsersättning*, assistansersättning och bilstöd till en funktionshindrad i 49–52 kap.

II Handikappersättning,
assistansersättning och
bilstöd till försäkrade med
funktionshinder

II Merkostnadsersättning,
assistansersättning och
bilstöd till försäkrade med
funktionshinder

Prop. 2017/18:190
Bilaga 2

49 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- handikappersättning i 50 kap.,
- assistansersättning i 51 kap., och
- bilstöd i 52 kap.

50 kap.

Merkostnadsersättning

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- definition i 2 §,
 - personer som likställs med förälder i 3 §,
 - rätten till merkostnadsersättning i 4–8 §§,
 - ersättningsberättigade merkostnader i 9 §,
 - förmånstiden i 10 och 11 §§,
 - ersättningsnivå i 12 §,
 - ansökan i 13 §,
 - omprövning i 14 och 15 §§,
- och*
- utbetalning i 16 §.

Definition

2 §

När det gäller merkostnadsersättning avses med en merkostnad en skälig kostnad som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver en kostnad som är normal för en person utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

Personer som likställs med förälder

3 §

Följande personer likställs med förälder när det gäller merkostnadsersättning:

1. särskilt förordnad vårdnads-havare som har vård om ett barn, och

2. en blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare eller bosatt här i landet när den blivande föräldern får barnet i sin vård.

Rätten till merkostnadsersättning

Huvudregler

4 §

Merkostnadsersättning lämnas till en person för merkostnader, i sådan omfattning som anges i 12 §, till följd av att han eller hon före 65 års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst ett år.

5 §

När det gäller merkostnadsersättning för ett försäkrat barn som har en underhållsskyldig förälder tillämpas inte 4 §. I sådana fall lämnas merkostnadsersättning till föräldern för merkostnader, i sådan omfattning som anges i 12 §, till följd av att barnet har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst sex månader.

En person som avses i 3 § 1 har rätt till ersättning i stället för en förälder.

6 §

Vid bedömningen av rätten till merkostnadsersättning ska bortses från merkostnader för behov som

Flera barn

7 §

Om en förälder har merkostnader för flera barn ska bedömningen av rätten till merkostnadsersättning grundas på en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna för barnen.

Det som anges i första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna.

Delad rätt till merkostnadsersättning

8 §

Om båda föräldrarna ansöker om och har rätt till merkostnadsersättning, ska ersättningen lämnas med hälften till vardera föräldern.

Det som anges i första stycket gäller inte om föräldrarna

1. begär en annan fördelning av merkostnadsersättningen, eller
2. är oeniga om fördelningen av merkostnadsersättningen.

I sådana fall ska ersättningen lämnas till föräldrarna i enlighet med vad de begär eller vid oenighet fördelas i fjärdedelar utifrån en bedömning av respektive förälders merkostnader för barnet.

Ersättningsberättigade merkostnader

9 §

Merkostnadsersättning lämnas för merkostnader för:

1. hälsa, vård och kost,
2. slitage och rengöring,
3. resor,
4. hjälpmedel,
5. hjälp i den dagliga livsföringen,
6. boende, eller

Förmånstiden

Huvudregel

10 §

Merkostnadsersättning lämnas från och med den månad när rätt till förmånen har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

Merkostnadsersättning får begränsas till viss tid.

Om ett barn avlider

11 §

Om ett barn som avses i 5 § avlider lämnas merkostnadsersättning till och med sex månader efter dödsfallet eller den månad när ersättningen annars skulle ha upphört.

Ersättningsnivå

12 §

Merkostnadsersättning ska lämnas med ett belopp som för år räknat motsvarar

1. 30 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 25 procent men inte 35 procent av prisbasbeloppet,

2. 40 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 35 procent men inte 45 procent av prisbasbeloppet,

3. 50 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 45 procent men inte 55 procent av prisbasbeloppet,

4. 60 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 55 procent av prisbasbeloppet men inte 65 procent av prisbasbeloppet, eller

5. 70 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 65 procent av prisbasbeloppet eller mer.

Ansökan

13 §

Ansökan om merkostnadsersättning för ett barn med funktionsnedsättning kan göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig, eller av endast den ena föräldern.

Omprövning

14 §

Rätten till merkostnadsersättning ska omprövas

1. minst vart fjärde år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum, eller

2. när förhållanden som påverkar rätten till merkostnadsersättningen ändras.

15 §

Ändring av merkostnadsersättning ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Gäller det ökning som kräver ansökan tillämpas även 10 § första stycket.

Utbetalning

16 §

Merkostnadsersättning ska betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad ska den ersättning för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste krontal som är jämt delbart med tolv.

51 kap.

6 §

När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Om vårdbidrag lämnas får det inte påverka bedömningen enligt 3 §.

Om omvårdnadsbidrag lämnas får det inte påverka bedömningen enligt 3 §.

59 kap.

13 §

Som inkomst av anställning räknas följande sociala förmåner:

1. Föräldrapenningsförmåner.
2. *Vårdbidrag, i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader.*
2. *Omvårdnadsbidrag.*
3. Ersättning från Försäkringskassan i form av sjuklönegaranti enligt 20 § lagen (1999:1047) om sjuklön.
4. Sjukpenning eller motsvarande ersättning enligt denna balk eller annan författning eller på grund av särskilt beslut av regeringen. Detta gäller i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för en försäkrads inkomst som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.
5. Inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning.
6. Livränta på grund av arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap.
7. Närståendepenning.
8. Dagpenning från arbetslöshetskassa.
9. Aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.
10. Utbildningsbidrag för doktorander.
11. Ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF).
12. Dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspiktiga.
13. Bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen föreskriver det.

106 kap.

Vårdbidrag

För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett lands-ting, lämnas *vårdbidrag* endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

Omvårdnadsbidrag

9 §

För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett lands-ting, lämnas *omvårdnadsbidrag* endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

10 §

Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader kan *vårdbidrag*, utan hinder av det som föreskrivs i 9 §, lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader kan *omvårdnadsbidrag*, utan hinder av det som föreskrivs i 9 §, lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

11 §

Om *den* för vilken *vårdbidrag* inte lämnas på grund av 9 § tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, lämnas bidrag för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd.

Om *ett barn* för vilken *omvårdnadsbidrag* inte lämnas på grund av 9 § tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, lämnas bidrag för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd.

Handikappersättning

Bestämmelserna i 9 och 11 §§ tillämpas även i fråga om *handikappersättning*.

Merkostnadsersättning

23 §

Bestämmelserna i 9 § tillämpas även i fråga om *merkostnadsersättning*.

110 kap.

6 §¹⁶

Ansökan behöver, trots det som föreskrivs i 4 §, inte göras om följande förmåner:

1. Barnbidrag, i annat fall än som avses i 15 kap. 6 §. Det finns dock särskilda bestämmelser om anmälan som gäller flerbarnstillägg i 16 kap. 12 §.

2. Sjukpenning i fall som avses i 27 kap. 24 a § 3 eller där den försäkrade annars på grund av sjukdomen är förhindrad eller har synnerliga svårigheter att göra en ansökan.

3. Assistansersättning när kommunen har anmält till Försäkringskassan att det kan antas att den enskilde har rätt till sådan ersättning.

Om *vårdbidrag* eller *handikappersättning* har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Om *omvårdnadsbidrag* eller *merkostnadsersättning* har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

¹⁶ Senaste lydelse 2013:747.

Ytterligare bestämmelser om att förmåner lämnas utan ansökan finns
beträffande

1. sjukersättning och aktivitetsersättning i 36 kap. 25–27 §§,
2. allmän ålderspension i 56 kap. 4 a och 6 §§,
3. efterlevandepension och efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,
4. efterlevandelivränta i 88 kap. 10 § första stycket, och
5. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

30 §

För kostnader som en försäkrad eller någon annan har med anledning av sådan utredning som avses i 14, 22 och 26 §§ lämnas ersättning i enlighet med föreskrifter som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar.

För kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om *vårdbidrag*, sjukersättning, aktivitetsersättning eller *handikappersättning* lämnas ersättning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

För kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om *omvårdnadsbidrag*, sjukersättning, aktivitetsersättning eller *merkostnadsersättning* lämnas ersättning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

57 §

Ersättning får dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till

1. behandling eller rehabilitering enligt 27 kap. 6 §, eller
2. rehabiliteringsåtgärder enligt 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 §.

Det som anges i första stycket gäller endast

1. <i>vårdbidrag</i> ,	1. <i>omvårdnadsbidrag</i> ,
2. sjukpenning,	
3. sjukersättning och aktivitetsersättning,	
4. sjukvårdsersättning vid arbetsskada,	
5. livränta till den försäkrade vid arbetsskada, och	
6. <i>handikappersättning</i> .	6. <i>merkostnadsersättning</i> .

Det som i andra stycket föreskrivs om arbetsskada tillämpas också på motsvarande ersättningar enligt 43 och 44 kap.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Ett beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 22 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som har föreskrivits i beslutet, dock längst till dess att det skulle upphöra eller omprövas om de äldre bestämmelserna i 22 kap. fortfarande hade varit tillämpliga.

3. Ett beslut om handikappersättning som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 50 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som har föreskrivits i beslutet, dock längst till dess att det skulle upphöra eller omprövas om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga.

4. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i de fall ett beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträdandet upphör eller omprövas före den 1 juli 2019. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 36 månader.

5. Äldre bestämmelser i 6 kap. 20 §, 11 kap. 16 §, 37 kap. 9 §, 51 kap. 6 §, 59 kap. 13 § och 106 kap. 9–11 §§ gäller fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. i dess lydelse före den 1 januari 2017.

6. Äldre bestämmelser i 106 kap. 23 § och 110 kap. 6 § gäller fortfarande för handikappersättning enligt 50 kap. i dess lydelse före den 1 januari 2017.

7. Äldre bestämmelser i 110 kap. 30 och 57 §§ andra stycket 1 och 6 gäller fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. respektive handikappersättning enligt 50 kap., allt i deras lydelse före den 1 januari 2017

Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldraledighetslagen (1995:584)¹⁷
dels att 3 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 3 § ska utgå,
dels att 1 och 13 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 9 a §, samt närmast före 9 a § en
ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹⁸

En arbetstagare har som förälder
rätt *att vara ledig* från sin anställ-
ning enligt denna lag.

En arbetstagare har som förälder
rätt *till ledighet* från sin anställning
enligt denna lag. *I vissa fall har
även en annan arbetstagare rätt
till ledighet.*

*Samma rätt har också en arbets-
tagare som*

Med förälder jämfälls den som

1. utan att vara förälder är rätts-
lig vårdnadshavare och har vård
om ett barn,

1. utan att vara förälder är rätts-
lig vårdnadshavare och har vård
om ett barn,

2. har tagit emot ett barn för
stadigvarande vård och fostran i
sitt hem,

2. har tagit emot ett barn för
stadigvarande vård och fostran i
sitt hem,

3. stadigvarande sammanbor
med en förälder under förutsätt-
ning att arbetstagaren är eller har
varit gift med eller har eller har
haft barn med denna förälder.

3. stadigvarande sammanbor
med en förälder under förutsätt-
ning att arbetstagaren är eller har
varit gift med eller har eller har
haft barn med denna förälder.

Bestämmelser om förbud mot missgynnande behandling av arbets-
sökande och arbetstagare finns i 16 §.

Ledighet med omvårdnadsbidrag

9 a §

*En förälder har rätt till förkort-
ning av normal arbetstid med upp
till en fjärdedel om det för barnet
lämnas omvårdnadsbidrag enligt
22 kap. socialförsäkringsbalken.*

¹⁷ Senaste lydelse av 3 § prop. 2014/15:147.

¹⁸ Senaste lydelse 2006:442.

13 §

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6 eller 7 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7 eller 9 a § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Bestämmelserna i 9 a och 13 §§ ska även tillämpas när vårdbidrag lämnas enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2017.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹⁹

Avgiften utgör 10,21 procent av ersättning i form av

1. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt 24–28 och 31 kap. socialförsäkringsbalken samt arbetsskadesjukpenning enligt 40 kap. nämnda balk eller motsvarande ersättning som utgetts enligt nämnda balk eller annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen trätt i stället för en försäkrads inkomst av anställning enligt 59 kap. 8–11 §§ socialförsäkringsbalken eller inkomst av annat förvärvsarbete enligt 59 kap. 14 § första stycket 1–3 nämnda balk,

2. föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. socialförsäkringsbalken,

3. närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken,

4. ersättning enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

5. livränta enligt 41–44 kap. socialförsäkringsbalken eller annan motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av 41 och 42 kap. nämnda balk,

7. *vårdbidrag* enligt 22 kap. 7. *omvårdnadsbidrag* enligt socialförsäkringsbalken, *i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader,* 22 kap. socialförsäkringsbalken,

8. dagpenning från arbetslöshetskassa,

10. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

11. utbildningsbidrag för doktorander,

14. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, samt

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om vårdbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2017.

¹⁹ Senaste lydelse 2010:1271.

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 16 § och 11 kap. 31 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

16 §²⁰

Handikappersättning enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken och ersättning för merutgifter för resor enligt 27 kap. 5 § samma balk är skattefria.

Merkostnadsersättning enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken och ersättning för merutgifter för resor enligt 27 kap. 5 § samma balk är skattefria.

11 kap.

31 §²¹

Följande ersättningar enligt socialförsäkringsbalken i samband med vård ska tas upp:

1. föräldrapenningsförmåner,
2. närståendepennning, och
3. vårdbidrag.

3. *omvårdnadsbidrag.*

Vårdbidrag ska dock inte tas upp till den del det utgör ersättning för merutgifter.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017 och tillämpas på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2016.

2. Bestämmelsen i 8 kap. 16 § i den äldre lydelsen tillämpas fortfarande för handikappersättning, om beslutet om handikapp-ersättning enligt övergångsbestämmelserna till lagen (2016:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla. Motsvarande ska gälla för nya beslut om handikappersättning enligt nämnda övergångsbestämmelser.

3. Bestämmelsen i 11 kap. 31 § i den äldre lydelsen tillämpas fortfarande för vårdbidrag, om beslutet om vårdbidrag enligt övergångsbestämmelserna till lagen (2016:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla.

²⁰ Senaste lydelse 2010:1277.

²¹ Senaste lydelse 2010:1277.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 28 kap. 1 och 6 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 kap.

1 §²²

Sekretess gäller hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt lagstiftningen om

1. allmän försäkring,
 2. allmän pension,
 3. arbetsskadeförsäkring,
 4. *handikappersättning och vårdbidrag,*
 5. statligt tandvårdsstöd,
 6. läkarvårdsersättning,
 7. ersättning för fysioterapi,
 8. jämställdhetsbonus,
 9. annan ekonomisk förmån för enskild, eller
 10. särskild sjukförsäkringsavgift.
4. *merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag,*

Motsvarande sekretess gäller hos en annan myndighet som har till uppgift att handlägga ärenden enligt den lagstiftning som anges i första stycket. För en myndighet som anges i 14 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess gäller hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten även i verksamhet som avser registrering av enskilda för uppgift om en enskilds personliga förhållanden som myndigheten fått från Migrationsverket, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Första och andra styckena gäller inte om annat följer av 3 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

6 §

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, allmän pension, *handikappersättning och vårdbidrag,*

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, allmän pension, *merkostnadsersättning och omvårdnads-*

¹⁹ Senaste lydelse 2010:1271.

sjuklön, statligt tandvårdsstöd eller särskild sjukförsäkringsavgift.

bidrag, sjuklön, statligt tandvårdsstöd eller särskild sjukförsäkringsavgift.

Prop. 2017/18:190
Bilaga 2

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för uppgifter i ärenden om vårdbidrag och handikappersättning enligt 22 kap. respektive 50 kap. socialförsäkringsbalken i deras lydelse före den 1 januari 2017.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 16 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

16 §

Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tillägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet ska, utan hinder av bestämmelserna i 5 kap. socialförsäkringsbalken, ha rätt att få handikappersättning enligt balken utbetalad till utlandet. Handikappersättningen ska då beräknas enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas enligt 50 kap. 14 § balken ska dock *de nya* bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk tillämpas därefter.

Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tillägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet ska, utan hinder av bestämmelserna i 5 kap. socialförsäkringsbalken, ha rätt att få handikappersättning enligt balken utbetalad till utlandet. Handikappersättningen ska då beräknas enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas enligt 50 kap. 14 § balken *i dess lydelse före den 1 januari 2017* ska dock de nya bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk tillämpas därefter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 18 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

11 kap.

18 §

Skatteavdrag ska göras enligt en särskild skattetabell för sjukpenning m.m., om ersättningen för arbete är sådan som avses i 11 kap. 24 §, 30 § första stycket eller 31 § eller 15 kap. 8 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Första stycket gäller inte om ersättningen är *vårdbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

Första stycket gäller inte om ersättningen är *omvårdnadsbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som är vårdbidrag, om beslutet om vårdbidrag har meddelats före ikraftträdandet och enligt punkt 2 av övergångsbestämmelserna till lagen (2016:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla.

Förteckning över remissinstanser Departementspromemorian Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning (Ds 2015:58)

Efter remittering av Departementspromemorian Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning (Ds 2015:58) har följande instanser inkommit med yttrande:

Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Linköping, Justitiekanslern, Domstolsverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg, Myndigheten för delaktighet, Inspektionen för socialförsäkringen, Skatteverket, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Konsumentverket, Tillväxtverket, Diskrimineringsombudsmannen (DO), Arbetsförmedlingen, Dals-Eds kommun, Ekerö kommun, Enköpings kommun, Habo kommun, Jokkmokk kommun, Kristianstads kommun, Luleå kommun, Malmö kommun, Norrköpings kommun, Olofström kommun, Sunne kommun, Surahammars kommun, Varbergs kommun, Blekinge läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Hallands läns landsting, Jämtlands läns landsting, Jönköpings läns landsting, Kalmar läns landsting, Skåne läns landsting, Stockholms läns landsting, Södermanlands läns landsting, Uppsala läns landsting, Värmlands läns landsting, Västerbottens läns landsting, Västmanlands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting, Autism- och Aspergersförbundet, DHR, Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter, Handikappförbunden, Hörselskadades Riksförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Mag- och tarmförbundet, Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH), Neuroförbundet, Personskadeförbundet RTP, Riksförbundet FUB, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU), Riksförbundet för Social och Mental Hälsa (RSMH), Svenska Läkaresällskapet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Dövas Riksförbund, Sveriges Kommuner och Landsting, Synskadades Riksförbund, Tjänstemännens Centralorganisation.

Följande instanser på remisslistan har avstått från att lämna yttrande:

Falköping kommun, Finspång kommun, Gnesta kommun, Gotlands kommun, Grästorp kommun, Hultsfred kommun, Kramfors kommun, Lessebo kommun, Malå kommun, Mora kommun, Nacka kommun, Nora kommun, Nordanstig kommun, Sollefteå kommun, Åre kommun, Dalarnas läns landsting, Kronobergs läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Cancer- och Trafikskadades Riksförbund, Fysioterapeuterna, Företagarna, Lika Unika, Läkarförbundet, Näringslivets Regelnämnd, Nätverket Unga för Tillgänglighet.

Följande instanser utöver remisslistan har inkommit med yttrande:

Mögel- och kemikalieskadades Riksförbund, Yrkesföreningen Socionomer för Döva och Hörselskadade, Svenska Diabetesförbundet, Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, Förbundet Sveriges Dövblinda, Riksförbundet DHB, Förbundet FöR Delaktighet och Jämlikhet (FöR), Föreningen för de neurosedynskadade FfdN, Unga Hörselskadade, Medicinsk Audiologisk förening.

Prop. 2017/18:190

Bilaga 3

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 22 kap., 50 kap. och 110 kap. 26 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 110 kap. 26 § ska utgå,
dels att 5 kap. 9 §, 6 kap. 20 §, 11 kap. 16 §, 20 kap. 1 §, 37 kap. 9 §,
48 kap. 2 och 3 §§, 49 kap. 1 §, 51 kap. 6 §, 59 kap. 13 §, 106 kap. 9–11
och 23 §§, 110 kap. 6, 30 och 57 §§ samt rubrikerna närmast före 11 kap.
16 §, 49 kap. samt 106 kap. 9 och 23 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya kapitel, 22 och 50 kap., av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

5 kap. 9 §²³

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå,	(11 och 12 kap.)
2. barnbidrag,	(15 och 16 kap.)
3. underhållsstöd,	(17–19 kap.)
4. adoptionsbidrag,	(21 kap.)
5. vårdbidrag,	(22 kap.)

Avdelning D Särskilda förmåner vid funktionshinder

9. handikappersättning,	(50 kap.)
10. assistansersättning,	(51 kap.)
11. bilstöd,	(52 kap.)
-

Föreslagen lydelse

5 kap. 9 §

Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå,	(11 och 12 kap.)
2. barnbidrag,	(15 och 16 kap.)
3. underhållsstöd,	(17–19 kap.)

²³ Senaste lydelse 2011:1513.

4. adoptionsbidrag,	(21 kap.)
5. omvårdnadsbidrag	(22 kap.)

Avdelning D Särskilda förmåner vid funktionshinder

9. merkostnadsersättning,	(50 kap.)
10. assistansersättning,	(51 kap.)
11. bilstöd,	(52 kap.)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.
20 §²⁴

Den som får någon av följande förmåner är försäkrad för inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning enligt 6 § 5, inkomstgrundad ålderspension enligt 6 § 8 och inkomstrelaterad efterlevandeförmån enligt 6 § 9 och 11:

1. *vårdbidrag* enligt 5 kap. 9 § 5, 1. *omvårdnadsbidrag* enligt som inte enbart avser merkostnader, 5 kap. 9 § 5,

2. dagpenning från arbetslöshetskassa,

3. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

4. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

5. dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspiktiga, och

6. stipendium som enligt 11 kap. 46 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst.

11 kap.

Tillfällig föräldrapenning och vårdbidrag

Tillfällig föräldrapenning och omvårdnadsbidrag

16 §

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för sådant behov av *vård* eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till *vårdbidrag*.

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för sådant behov av *omvårdnad* eller tillsyn av ett barn som har grundat rätt till *omvårdnadsbidrag*.

²⁴ Senaste lydelse 2017:277.

20 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- adoptionsbidrag i 21 kap., och
- vårdbidrag i 22 kap.

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- adoptionsbidrag i 21 kap., och
- omvårdnadsbidrag i 22 kap.

22 kap. Omvårdnadsbidrag

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- personer som likställs med förälder i 2 §,
 - rätten till omvårdnadsbidrag i 3–7 §§,
 - förmånstiden i 8–12 §§,
 - beräkning av omvårdnadsbidraget i 13 §,
 - ansökan i 14 §,
 - omprövning i 15 och 16 §§,
- och
- utbetalning i 17 §.

Personer som likställs med förälder

2 §

Följande personer likställs med förälder när det gäller omvårdnadsbidrag:

1. förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern,
2. förälders sambo som tidigare har varit gift med eller har eller har haft barn med föräldern,
3. särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om barnet, och
4. blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare och inte är bosatt här i landet när den blivande adoptivföräldern får barnet i sin vård.

3 §

En försäkrad förälder har rätt till omvårdnadsbidrag för ett försäkrat barn, om barnet på grund av funktionsnedsättning kan antas vara i behov av omvårdnad och tillsyn under minst sex månader i sådan omfattning som anges i 4 §.

En försäkrad person som likställs med förälder enligt 2 § 1 eller 2 har rätt till omvårdnadsbidrag endast om föräldern inte har ansökt om eller beviljats bidraget. En försäkrad person som likställs med förälder enligt 2 § 3 har rätt till omvårdnadsbidrag i stället för föräldern.

Omvårdnadsbidrag kan endast beviljas för högst två personer för samma barn och tid.

Förmånsnivåer

4 §

Omvårdnadsbidraget lämnas som

1. en fjärdedels förmån om barnet har mer än måttliga behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning,

2. halv förmån om barnet har stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning,

3. tre fjärdedels förmån om barnet har mycket stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning, och

4. hel förmån om barnet har särskilt stora behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning.

5 §

Vid bedömningen enligt 4 § av behovet av omvårdnad och tillsyn ska det bortses från de behov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken

med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Vid denna bedömning ska det även bortses från behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Flera barn

6 §

Om en förälder har flera barn som på grund av funktionsnedsättning har behov av omvårdnad och tillsyn, ska rätten till omvårdnadsbidrag grundas på en bedömning av de sammanlagda behoven.

Första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot en sådan bedömning.

Delad rätt till omvårdnadsbidrag

7 §

Om ett barns båda föräldrar ansöker om och har rätt till omvårdnadsbidrag, ska bidraget lämnas med hälften till vardera föräldern.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av omvårdnadsbidraget än den som anges i första stycket, ska bidraget lämnas till dem enligt deras begäran. Om föräldrarna är oense om fördelningen av omvårdnadsbidraget, ska bidraget fördelas mellan dem i fjärdedelar med hänsyn till var barnet bor eller vistas. En tillfällig förändring av ett barns vistelse ska dock inte påverka fördelningen av bidraget.

Förmånstiden

Huvudregler

8 §

Omvårdnadsbidrag lämnas från och med den månad när rätten till bidraget har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Omvårdnadsbidrag lämnas inte retroaktivt för en sådan månad för vilken det redan har lämnats bidrag för

barnet utom till den del det avser
en ökning av bidraget.

Prop. 2017/18:190
Bilaga 4

9 §

Omvårdnadsbidrag lämnas till och med juni det år när barnet fyller 19 år eller den tidigare månad när rätten till förmånen annars upphör.

Rätten till omvårdnadsbidraget får begränsas till att omfatta viss tid.

Avbrott i omvårdnaden

10 §

Om föräldern tillfälligt är förhindrad att ge barnet omvårdnad, lämnas omvårdnadsbidrag under avbrott i omvårdnaden som varar högst sex månader.

Om det finns särskilda skäl kan bidraget lämnas även under ett avbrott som varar ytterligare högst sex månader.

Om barnet avlider

11 §

Om det lämnas mer än en fjärdedels omvårdnadsbidrag för ett barn och barnet avlider, lämnas omvårdnadsbidraget till och med den åttonde månaden efter dödsfallet eller den tidigare månad när bidraget annars skulle ha upphört.

12 §

Under den tid som anges i 11 § lämnas omvårdnadsbidrag som

1. halv förmån om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som hel eller tre fjärdedels förmån, och
2. en fjärdedels förmån om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades som halv förmån.

Om bidraget före dödsfallet lämnades till barnets båda föräldrar, ska det fortfarande lämnas i enlighet med den fördelning som redan är beslutad för föräldrarna.

Beräkning av omvårdnadsbidraget

13 §

Helt omvårdnadsbidrag för ett år motsvarar 250 procent av prisbasbeloppet. Partiell förmån motsvarar tillämplig nivå enligt 4 § av helt bidrag.

Ansökan

14 §

Ansökan om omvårdnadsbidrag kan göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern.

Omprövning

15 §

Rätten till omvårdnadsbidrag ska omprövas

1. minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum, eller

2. när förhållanden som påverkar rätten till bidraget ändras.

Omprövning enligt första stycket 2 ska dock inte göras vid enbart tillfälliga förändringar.

16 §

Ändring av omvårdnadsbidrag ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Gäller det ökning efter ansökan ska dock även 8 § beaktas.

Utbetalning

17 §

Omvårdnadsbidrag ska betalas ut månadsvis. När bidraget beräknas för månad ska det bidrag för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste kronotal som är jämnt delbart med tolv.

37 kap. 9 §

Den försäkrades reduceringsinkomst beräknas enligt följande:

1. Först ska från den fastställda pensionsgrundande inkomsten avdrag göras för inkomst enligt

- 59 kap. 13 § 1, i form av föräldrapenning på lägstanivån,
- 59 kap. 13 § 2, i form av *vårdbidrag*, i den utsträckning *bidraget inte är ersättning för merkostnader*, – 59 kap. 13 § 2, i form av *omvårdnadsbidrag*,
- 59 kap. 13 § 5, i form av inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, samt
- 59 kap. 13 § 6, i form av livränta enligt 41–44 kap.

2. Därefter ska det avdrag som enligt 59 kap. 37 § ska göras för debiterad allmän pensionsavgift läggas till i den utsträckning avgiften hänförs till de i reduceringsinkomsten inräknade inkomsterna.

Utländska inkomster ska ingå i reduceringsinkomsten, om de är av motsvarande slag som dem som anges i första stycket och skulle ha varit pensionsgrundande enligt 59 kap. om de tjänats in i Sverige.

48 kap. 2 §

Förmåner enligt denna avdelning är Förmåner enligt denna avdelning är

– *handikappersättning till en funktionshindrad som behöver hjälp av någon annan eller har merkostnader*, – *merkostnadsersättning som lämnas för merkostnader till en person med nedsatt funktionsförmåga eller till en förälder som har ett barn med nedsatt funktionsförmåga*,

- assistansersättning till en funktionshindrad som behöver personlig assistans för sina grundläggande behov, och
- bilstöd till personer med funktionshinder för att skaffa eller anpassa motorfordon.

3 §

I detta kapitel finns inledande bestämmelser om särskilda förmåner vid funktionshinder.

Vidare finns bestämmelser om *handikappersättning*, assistansersättning och bilstöd till en funktionshindrad i 49–52 kap. Vidare finns bestämmelser om *merkostnadsersättning*, assistansersättning och bilstöd till en funktionshindrad i 49–52 kap.

II *Handikappersättning, assistansersättning och bilstöd till försäkrade med funktionshinder*

II *Merkostnadsersättning, assistansersättning och bilstöd till försäkrade med funktionshinder*

49 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- *handikappersättning* i 50 kap.,
- *merkostnadsersättning* i 50 kap.,
- *assistansersättning* i 51 kap., och
- *bilstöd* i 52 kap.

50 kap.

Merkostnadsersättning

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- *vad som avses med merkostnader* i 2 §,
 - *personer som likställs med förälder* i 3 §,
 - *rätten till merkostnadsersättning* i 4–8 §§,
 - *ersättningsberättigande merkostnader* i 9 §,
 - *förmånstiden* i 10 och 11 §§,
 - *ersättningsnivå* i 12 §,
 - *ansökan* i 13 §,
 - *omprövning* i 14 och 15 §§,
- och*
- *utbetalning* i 16 §.

Definition

2 §

När det gäller merkostnadsersättning avses med en merkostnad en skälig kostnad som uppkommer på grund av en persons funktionsnedsättning och som går utöver en kostnad som är normal för en person utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder.

3 §

Följande personer likställs med förälder när det gäller merkostnadsersättning:

- 1. särskilt förordnad vårdnadshavare som har vård om ett barn, och*
- 2. blivande adoptivförälder vid adoption av ett barn som inte är svensk medborgare eller bosatt här i landet när den blivande adoptivföräldern får barnet i sin vård.*

Rätten till merkostnadsersättning

Huvudregler

4 §

Rätt till merkostnadsersättning har en försäkrad person för merkostnader, i sådan omfattning som anges i 12 §, till följd av att han eller hon före 65 års ålder har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst ett år.

5 §

När det gäller rätt till merkostnadsersättning för ett försäkrat barn som har en förälder som är underhållsskyldig enligt 7 kap. föräldrabalken tillämpas inte 4 §. Rätt till merkostnadsersättning har i sådana fall föräldern för merkostnader, i den omfattning som anges i 12 §, till följd av att barnet har fått sin funktionsförmåga nedsatt, om det kan antas att nedsättningen kommer att bestå under minst sex månader.

En person som avses i 3 § 1 har rätt till ersättning i stället för en förälder.

6 §

Vid bedömningen av rätten till merkostnadsersättning ska det

bortses från merkostnader för behov som tillgodoses genom annat samhällsstöd.

Flera barn

7 §

Om en förälder har merkostnader för flera barn, ska bedömningen av rätten till merkostnadsersättning grundas på en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna för barnen.

Första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl mot en bedömning av de sammanlagda merkostnaderna.

Delad rätt till merkostnadsersättning

8 §

Om ett barns båda föräldrar ansöker om och har rätt till merkostnadsersättning, ska ersättningen lämnas med hälften till vardera föräldern.

Om föräldrarna begär en annan fördelning av merkostnadsersättningen än den som anges i första stycket, ska ersättningen lämnas till dem enligt deras begäran. Om föräldrarna är oense om fördelningen av merkostnadsersättningen, ska ersättningen fördelas mellan dem i fjärdedelar utifrån en bedömning av respektive förälders merkostnader för barnet.

Ersättningsberättigande merkostnader

9 §

Merkostnadsersättning lämnas för merkostnader för:

1. hälsa, vård och kost,
2. slitage och rengöring,
3. resor,
4. hjälpmedel,
5. hjälp i den dagliga livsföringen,

Förmånstiden

Huvudregel

10 §

Merkostnadsersättning lämnas från och med den månad när rätt till förmånen har inträtt, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Merkostnadsersättning lämnas dock inte retroaktivt för en sådan månad för vilken det redan har lämnats ersättning för ett barn utom till den del det avser en ökning av ersättningen.

Rätten till merkostnadsersättning får begränsas till att omfatta viss tid.

Om ett barn avlider

11 §

Om ett barn som avses i 5 § avlider, lämnas merkostnadsersättning till och med sex månader efter dödsfallet eller den tidigare månad när ersättningen annars skulle ha upphört.

Ersättningsnivå

12 §

Merkostnadsersättning ska lämnas med ett belopp som för år räknat motsvarar

1. 30 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 25 procent men inte 35 procent av prisbasbeloppet,

2. 40 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 35 procent men inte 45 procent av prisbasbeloppet,

3. 50 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 45 procent men inte 55 procent av prisbasbeloppet,

4. 60 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till

55 procent av prisbasbeloppet men inte 65 procent av prisbasbeloppet, eller

5. 70 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 65 procent av prisbasbeloppet eller mer.

Ansökan

13 §

Ansökan om merkostnadsersättning för ett barn som avses i 5 § kan göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern.

Omprövning

14 §

Rätten till merkostnadsersättning ska omprövas

1. minst vart fjärde år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum, eller

2. när förhållanden som påverkar rätten till merkostnadsersättningen ändras.

Omprövning enligt första stycket 2 ska dock inte göras vid enbart tillfälliga förändringar.

15 §

Ändring av merkostnadsersättning ska gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkom. Gäller det ökning som kräver ansökan tillämpas även 10 § första stycket.

Utbetalning

16 §

Merkostnadsersättning ska betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad ska den ersättning för år räknat som beräkningen utgår från avrundas till närmaste krontal som är jämnt delbart med tolv.

51 kap. 6 §

När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Om *vårdbidrag* lämnas får det inte påverka bedömningen enligt 3 §. Om *omvårdnadsbidrag* lämnas får det inte påverka bedömningen enligt 3 §.

59 kap. 13 §²⁵

Som inkomst av anställning räknas följande sociala förmåner:

1. Föräldrapenningsförmåner.
2. *Vårdbidrag, i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader.* 2. *Omvårdnadsbidrag.*
3. Ersättning från Försäkringskassan i form av sjuklönegaranti enligt 20 § lagen (1999:1047) om sjuklön.
4. Sjukpenning eller motsvarande ersättning enligt denna balk eller annan författning eller på grund av särskilt beslut av regeringen. Detta gäller i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för en försäkrads inkomst som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.
5. Inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning.
6. Livränta på grund av arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap.
7. Närståendepenning.
8. Dagpenning från arbetslöshetskassa.
9. Aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.
10. Ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF).
11. Dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga.
12. Bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen föreskriver det.

106 kap.

Vårdbidrag

Omvårdnadsbidrag

9 §

För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift

²⁵ Senaste lydelse 2017:277.

det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, lämnas *vårdbidrag* endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, lämnas *omvårdnadsbidrag* endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården.

10 §

Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader kan *vårdbidrag*, utan hinder av det som föreskrivs i 9 §, lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

Är den beräknade vårdtiden längre än sex månader kan *omvårdnadsbidrag*, trots det som föreskrivs i 9 §, lämnas för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

11 §

Om *den* för vilken *vårdbidrag* inte lämnas på grund av 9 § tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, lämnas bidrag för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd.

Om *ett barn* för vilket *omvårdnadsbidrag* inte lämnas på grund av 9 § tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, lämnas bidrag för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd.

Handikappersättning

Bestämmelserna i 9 och 11 §§ tillämpas även i fråga om *handikappersättning*.

Merkostnadsersättning

23 §

Bestämmelserna i 9 § tillämpas även i fråga om *merkostnadsersättning*.

110 kap.

6 §²⁶

Ansökan behöver, trots det som föreskrivs i 4 §, inte göras om följande förmåner:

1. Barnbidrag, i annat fall än som avses i 15 kap. 6 §. Det finns dock särskilda bestämmelser om anmälan som gäller flerbarnstillägg i 16 kap. 12 §.

²⁶ Senaste lydelse 2015:963.

2. Sjukpenning i fall där den försäkrade på grund av sjukdomen är förhindrad eller har synnerliga svårigheter att göra en ansökan.

3. Assistansersättning när kommunen har anmält till Försäkringskassan att det kan antas att den enskilde har rätt till sådan ersättning.

Om *vårdbidrag* eller *handikapp-ersättning* har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Om *omvårdnadsbidrag* eller *merkostnadsersättning* har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Ytterligare bestämmelser om att förmåner lämnas utan ansökan finns beträffande

1. sjukersättning och aktivitetsersättning i 36 kap. 25–27 §§,
2. allmän ålderspension i 56 kap. 4 a och 6 §§,
3. efterlevandepension och efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,
4. efterlevandelivränta i 88 kap. 10 § första stycket, och
5. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

30 §

För kostnader som en försäkrad eller någon annan har med anledning av sådan utredning som avses i 14, 22 och 26 §§ lämnas ersättning i enlighet med föreskrifter som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om ersättning för kostnader som en försäkrad eller någon annan har med anledning av sådan utredning som avses i 14 och 22 §§.

För kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om vårdbidrag, sjukersättning, aktivitetsersättning eller handikappersättning lämnas ersättning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen även meddela ytterligare föreskrifter om ersättning för kostnader som en försäkrad har för läkarundersökning eller läkarutlåtande i samband med ansökan om omvårdnadsbidrag, sjukersättning, aktivitetsersättning eller merkostnadsersättning.

57 §

Ersättning får dras in eller sättas ned om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att medverka till

1. behandling eller rehabilitering enligt 27 kap. 6 §, eller
 2. rehabiliteringsåtgärder enligt 30 kap. 7 § och 31 kap. 3 §.
- Det som anges i första stycket gäller endast

1. vårdbidrag,	1. omvårdnadsbidrag,
2. sjukpenning,	
3. sjukersättning och aktivitetsersättning,	
4. sjukvårdsersättning vid arbetsskada,	
5. livränta till den försäkrade vid arbetsskada, och	
6. handikappersättning.	6. merkostnadsersättning.

Det som i andra stycket föreskrivs om arbetsskada tillämpas också på motsvarande ersättningar enligt 43 och 44 kap.

1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2018.
2. Ett beslut om vårdbidrag som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 22 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 22 kap. fortfarande hade varit tillämpliga.
3. Äldre bestämmelser om vårdbidrag gäller fortfarande i ärenden där ansökan om vårdbidrag har gjorts före den 1 november 2018.
4. Ett beslut om handikappersättning som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 50 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga.
5. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i de fall ett beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträdandet upphör att gälla eller skulle ha omprövats före den 1 maj 2021 om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 18 månader.
6. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i ärenden där ansökan om handikappersättning har gjorts före den 1 november 2018.
7. Äldre bestämmelser i 6 kap. 20 §, 11 kap. 16 §, 37 kap. 9 §, 51 kap. 6 §, 59 kap. 13 § och 106 kap. 9–11 §§ gäller fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. i dess lydelse före den 1 november 2018.
8. Äldre bestämmelser i 106 kap. 23 § och 110 kap. 6 § gäller fortfarande för handikappersättning enligt 50 kap. i dess lydelse före den 1 november 2018.
9. Äldre bestämmelser i 110 kap. 30 § andra stycket och 57 § andra stycket 1 och 6 gäller fortfarande för vårdbidrag enligt 22 kap. och handikappersättning enligt 50 kap., i deras lydelse före den 1 november 2018.

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldraledighetslagen (1995:584)²⁷
dels att 3 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 3 § ska utgå,
dels att 1, 9 och 13 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det närmast före 9 § ska införas en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²⁸

En arbetstagare har som förälder rätt att vara ledig från sin anställning enligt denna lag.

En arbetstagare har som förälder rätt till ledighet från sin anställning enligt denna lag. *I vissa fall har även en annan arbetstagare rätt till ledighet.*

Samma rätt har också en arbetstagare som

Med förälder jämfställs den som

1. utan att vara förälder är rättslig vårdnadshavare och har vård om ett barn,

2. har tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i sitt hem,

3. stadigvarande sammanbor med en förälder under förutsättning att arbetstagaren är eller har varit gift med eller har eller har haft barn med denna förälder.

Bestämmelser om förbud mot missgynnande behandling av arbetsökande och arbetstagare finns i 16 §.

Ledighet med omvårdnadsbidrag

9 §²⁹

En förälder har rätt till förkortning av normal arbetstid med upp till en fjärdedel om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

13 §³⁰

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6 eller 7 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 4, 5, 6, 7 eller 9 § ska anmäla detta till arbetsgivaren minst två månader före ledighetens början eller, om det

²⁷ Senaste lydelse av 3 § 2015:760.

²⁸ Senaste lydelse 2006:442.

²⁹ Tidigare 9 § upphävd genom 2015:760.

³⁰ Senaste lydelse 249:760.

inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

inte kan ske, så snart som möjligt. I samband med sin anmälan ska arbetstagaren ange hur lång tid ledigheten är planerad att pågå.

En arbetstagare som vill utnyttja sin rätt till ledighet enligt 8 § ska anmäla ledigheten till arbetsgivaren minst en vecka före ledighetens början. Om ledigheten beror på sjukdom eller smitta, gäller dock inte någon anmälningstid.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2018.
 2. Bestämmelserna i 9 och 13 §§ ska även tillämpas när vårdbidrag lämnas enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 november 2018.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift

Prop. 2017/18:190
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §³¹

Avgiften utgör 10,21 procent av ersättning i form av

1. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt 24–28 och 31 kap. socialförsäkringsbalken samt arbetsskadesjukpenning enligt 40 kap. nämnda balk eller motsvarande ersättning som utgetts enligt nämnda balk eller annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen trätt i stället för en försäkrads inkomst av anställning enligt 59 kap. 8–11 §§ socialförsäkringsbalken eller inkomst av annat förvärvsarbete enligt 59 kap. 14 § första stycket 1–3 nämnda balk,

2. föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. socialförsäkringsbalken,

3. närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken,

4. ersättning enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

5. livränta enligt 41–44 kap. socialförsäkringsbalken eller annan motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av 41 och 42 kap. nämnda balk,

7. *vårdbidrag* enligt 22 kap. 7. *omvårdnadsbidrag* enligt socialförsäkringsbalken, *i den utsträckning bidraget inte är ersättning för merkostnader,* 22 kap. socialförsäkringsbalken,

8. dagpenning från arbetslöshetskassa,

10. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

14. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, samt

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver.

1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om vårdbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken i dess lydelse före den 1 november 2018.

³¹ Senaste lydelse 2017:280.

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 16 § och 11 kap. 31 § inkomstskattelagen (1999:1229)³² ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

16 §³³

Handikappersättning enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken och ersättning för merutgifter för resor enligt 27 kap. 5 § samma balk är skattefria.

Merkostnadsersättning enligt 50 kap. socialförsäkringsbalken och ersättning för merutgifter för resor enligt 27 kap. 5 § samma balk är skattefria.

11 kap.

31 §³⁴

Följande ersättningar enligt socialförsäkringsbalken i samband med vård ska tas upp:

1. föräldrapenningsförmåner,
2. närståendepennning, och
3. *vårdbidrag*.

Vårdbidrag ska dock inte tas upp till den del det utgör ersättning för merutgifter.

3. *omvårdnadsbidrag.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2018.

2. Bestämmelsen i 8 kap. 16 § i den äldre lydelsen tillämpas fortfarande för handikappersättning, om beslutet om handikappersättning enligt punkten 4 eller 5 övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla. Motsvarande gäller för nya beslut om handikappersättning enligt nämnda övergångsbestämmelser.

3. Bestämmelsen i 11 kap. 31 § i den äldre lydelsen tillämpas fortfarande för vårdbidrag, om beslutet om vårdbidrag enligt punkten 2 övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska fortsätta att gälla.

³² Lagen omtryckt 2008:803.

³³ Senaste lydelse 2010:1277.

³⁴ Senaste lydelse 2010:1277.

Härigenom föreskrivs att 28 kap. 1 och 6 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 kap.

1 §³⁵

Secretess gäller hos Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och domstol för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt lagstiftningen om

1. allmän försäkring,
2. allmän pension,
3. arbetsskadeförsäkring,
4. *handikappersättning* och *vårdbidrag*,
5. statligt tandvårdsstöd,
6. läkarvårdsersättning,
7. ersättning för fysioterapi,
8. annan ekonomisk förmån för enskild, eller
9. särskild sjukförsäkringsavgift.

Motsvarande sekretess gäller hos en annan myndighet som har till uppgift att handlägga ärenden enligt den lagstiftning som anges i första stycket. För en myndighet som anges i 14 § gäller dock bestämmelserna där.

Secretess gäller hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten även i verksamhet som avser registrering av enskilda för uppgift om en enskilds personliga förhållanden som myndigheten fått från Migrationsverket, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Första och andra styckena gäller inte om annat följer av 3 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

6 §

Secretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, allmän pension, *handikappersättning* och *vårdbidrag*, sjuklön, statligt tandvårdsstöd eller särskild sjukförsäkringsavgift.

Secretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift lämnas till en enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, allmän pension, *merkostnadsersättning* och *omvårdnadsbidrag*, sjuklön, statligt tandvårdsstöd eller särskild sjukförsäkringsavgift.

³⁵ Senaste lydelse 2016:1297.

1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2018.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för uppgifter i ärenden om vårdbidrag och handikappersättning enligt 22 kap. respektive 50 kap. socialförsäkringsbalken i deras lydelse före den 1 november 2018.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

Prop. 2017/18:190
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 16 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

16 §

Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tilllägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet ska, utan hinder av bestämmelserna i 5 kap. socialförsäkringsbalken, ha rätt att få handikappersättning enligt balken utbetalad till utlandet. Handikappersättningen ska då beräknas enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas enligt 50 kap. 14 § balken ska dock *de nya* bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk tillämpas *därefter*.

Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tilllägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet ska, trots bestämmelserna i 5 kap. socialförsäkringsbalken, ha rätt att få handikappersättning enligt balken utbetalad till utlandet. Handikappersättningen ska då beräknas enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den ska omprövas enligt 50 kap. 14 § balken *i lydelsen före den 1 november 2018*, ska dock bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk *i deras lydelse före den 1 november 2018* tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 november 2018.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 18 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap. 18 §

Skatteavdrag ska göras enligt en särskild skattetabell för sjukpenning m.m., om ersättningen för arbete är sådan som avses i 11 kap. 24 §, 30 § första stycket eller 31 § eller 15 kap. 8 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Första stycket gäller inte om ersättningen är *vårdbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

Första stycket gäller inte om ersättningen är *omvårdnadsbidrag* enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2018.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som är vårdbidrag, om beslutet om ersättning enligt punkten 2 av övergångsbestämmelserna till lagen (2018:000) om ändring i socialförsäkringsbalken ska gälla.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-12-06

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Erik Nymansson.

Reformerade stöd till personer med funktionsnedsättning

Enligt en lagrådsremiss den 23 november 2017 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
2. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),
3. lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift,
4. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
5. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
6. lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
7. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Stefan Härmä.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

22 kap. 6 § och 50 kap. 7 §

I paragraferna regleras situationer där en förälder har flera barn som på grund av funktionsnedsättning har behov av omvårdnad och tillsyn, eller där en förälder har merkostnader för flera barn. Rätten till omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning ska då grundas på en bedömning av de sammanlagda behoven resp. de sammanlagda merkostnaderna för barnen.

När det gäller omvårdnadsbidrag innebär detta, vilket framgår av författningskommentaren till föreslagna 22 kap. 6 §, att rätt till sådant bidrag kan föreligga när en förälder har två barn som vardera har omvårdnadsbehov som understiger den nedre gräns som berättigar till bidrag, men där det sammanlagda behovet uppgår till åtminstone denna nedre gräns, dvs. det sammanlagda omvårdnadsbehovet ska vara ”mer än måttligt” (jfr 22 kap. 4 §). Enligt författningskommentaren bör i denna situation bidraget betalas ut ”för båda barnen”. Även när en förälder har två barn som vardera uppfyller kraven för bidrag ska en sammanvägning göras av behoven.

Även om denna reglering avses motsvara vad som nu gäller för vårdbidrag, ger lagtext och författningskommentar ingen klar bild av hur denna sammanvägning ska ske och vilken ersättningsnivå som gäller för varje barn om fler än ett barn i familjen har behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning. Enligt Lagrådets mening bör frågan analyseras ytterligare och kommenteras.

När det gäller merkostnadsersättning ska enligt författningskommentaren till 50 kap. 7 § principen om att de sammanlagda merkostnaderna är avgörande medföra att ersättning kan lämnas även om merkostnaden för varje barn understiger den lägsta ersättningsgränsen (25 procent av prisbasbeloppet, 50 kap. 12 §). Å andra sidan ska dock hänsyn tas till kostnadsbesparingar som uppnås genom att flera barn har funktionsnedsättning (och vissa kostnader därför kan vara gemensamma).

Ersättningsnivån bestäms sedan enligt en skala relaterad till kostnadernas storlek, där högst ersättningsnivå uppnås när omkostnaderna uppgår till minst 65 % av prisbasbeloppet (50 kap. 12 §). Nivåerna är dock anpassade till den prövning som ska ske avseende ett barns behov. Vid föredragningen av lagrådsremissen har diskuterats hur denna skala ska tillämpas t.ex. när vart och ett av flera barn ger upphov till merkostnader som motsvarar den lägsta ersättningsnivån eller mer. Någon klarhet i detta avseende har inte gått att uppnå. Även här behövs därför ett förtydligande.

22 kap. 14 § och 50 kap.13 §.

Enligt 22 kap. 14 § kan ansökan om omvårdnadsbidrag göras gemensamt av föräldrarna, av var och en av dem för sig eller av endast den ena föräldern. En motsvarande bestämmelse beträffande ansökan om merkostnadsersättning för barn finns i 50 kap.13 §.

Enligt 22 kap. 7 § gäller, att om föräldrarna är oense om fördelningen av omvårdnadsbidraget, ska bidraget fördelas mellan dem i fjärdedelar med hänsyn till var barnet bor eller vistas. Om föräldrarna är oense om fördelningen av merkostnadsersättningen, ska ersättningen enligt 50 kap. 8 § fördelas mellan dem i fjärdedelar utifrån en bedömning av respektive förälders merkostnader för barnet.

Av 22 kap 2 § framgår att bl.a. förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern och förälders sambo som har barn med föräldern likställs med förälder när det gäller omvårdnadsbidrag.

I den promemoria som ligger till grund för lagstiftningsarbetet (Ds 2015:58 s.192 och 241) anges att om båda föräldrarna ansöker om omvårdnadsbidrag för samma barn bör Försäkringskassan behandla det som ett ärende, även om föräldrarna ansöker var för sig, eftersom det bara kan beviljas ett omvårdnadsbidrag för varje barn. Motsvarande bedömning görs beträffande merkostnadsersättning för barn.

I sitt remissyttrande anför Försäkringskassan, med anledning av uttalandet att ansökningarna bör handläggas i ett gemensamt ärende även om föräldrarna ansöker var och en för sig, att detta innebär att båda föräldrarna då har partsinsyn. Detta kan enligt Försäkringskassan leda till att även föräldrar som inte är vårdnadshavare får rätt att ta del av uppgifter om barnet som vanligtvis endast vårdnadshavare har. Detsamma gäller förälders make eller sambo om denne omfattas av definitionen av förälder. Försäkringskassan anser att det därför finns en risk för att föräldrar avstår från att ansöka för att den andre föräldern eller dennes make eller sambo inte ska få del av uppgifter om barnet och det finns därför mycket som talar för att ansökningarna bör handläggas som separata ärenden.

I lagrådsremissen konstaterar regeringen att det kan gälla sekretess mellan två föräldrar för uppgifter om dem. Om de är parter i samma ärende och har rätt till partsinsyn är dock möjligheterna till sådan sekretess mycket begränsade. Regeringen anför vidare.

Det torde ofta saknas hinder mot att i ett ärende handlägga två föräldrars gemensamma ansökan om omvårdnadsbidrag för ett barn. Det ankommer dock på Försäkringskassan att ta ställning till om en ansökan ska hanteras i ett eller två ärenden. Även när två föräldrar ansöker var för sig om omvårdnadsbidrag för samma barn har Försäkringskassan att ta ställning till om ansökningarna ska handläggas som ett eller två ärenden. Det kan väcka frågor om hur långt en förälders partsinsyn sträcker sig och i vad mån det i det enskilda fallet råder sekretess mellan föräldrarna för uppgifter om deras personliga förhållanden. Försäkringskassan bör i möjligaste mån underlätta för en förälder att ta del av de uppgifter om barnet som föräldern har rätt att få del av i egenskap av vårdnadshavare.

Enligt 16 § förvaltningslagen (1986:223) har en sökande, klagande eller annan part rätt att ta del av det som har tillförts ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Enligt den bestämmelsen hindrar sekretess inte att en enskild som är part i ett ärende hos en myndighet och som på grund av sin partsställning har rätt till insyn i handläggningen av ett ärende, tar del av en handling eller annat material i ärendet. Handlingen eller materialet får dock inte lämnas ut till parten i den mån det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift inte röjs. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt upplysa parten om vad materialet innehåller i den mån det behövs för att parten ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det som sekretessen ska skydda.

De aktuella ärendena kommer att avse ansökan om omvårdnadsbidrag respektive merkostnadsersättning för ett barn. Ansökan om bidrag respektive ersättning kan göras av var och en av föräldrarna för sig. Om föräldrarna är oense om fördelningen av omvårdnadsbidraget, ska bidraget fördelas mellan dem i fjärdedelar med hänsyn till var barnet bor eller vistas. Är föräldrarna oense om fördelningen av merkostnadsersättningen, ska ersättningen fördelas mellan dem i fjärdedelar utifrån en be-

dömning av respektive förälders merkostnader för barnet. Hur stor del av bidraget respektive ersättningen en förälder ska få beror således även på en bedömning av hur stor del den andra föräldern är berättigad till.

Försäkringskassan, som är den myndighet som har att ta ställning till ansökningarna, är av den uppfattningen att de problem som myndigheten ser framför sig mot bakgrund av rätten till partsinsyn kan lösas genom ett administrativt beslut som innebär att ansökningar från respektive förälder handläggs som separata ärenden. Regeringen bör i den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet förtydliga sin syn på detta.

22 kap. 16 § och 50 kap. 15 §

I paragraferna anges när en ändring av bidragsbelopp respektive ersättningsbelopp ska börja gälla.

I 22 kap. 16 § anges sålunda att ändring av bidragsbelopp ska gälla från och med månaden närmast efter den när anledningen till ändringen uppkom. Om det gäller ökning av beloppet ”efter” ansökan, ”ska dock även 8 § beaktas”. Enligt författningskommentaren innebär hänvisningen till 8 § att ändring kan ges tre månaders retroaktiv tillämpning räknat från ansökningsmånaden.

I 50 kap. 15 § anges att ändring av ersättningsbelopp ska gälla från och med månaden närmast efter den när anledning till ändringen uppkom. Om det gäller ökning ”som kräver” ansökan ”tillämpas även 10 § första stycket”. Det sistnämnda lagrummet innebär bl.a. att ändringen kan ges tre månaders retroaktiv tillämpning räknat från ansökningsmånaden.

Bägge paragraferna reglerar alltså ändring efter ansökan med samma innehåll. De bör då enligt Lagrådets mening utformas på samma sätt.

Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen

9 §

Enligt förslaget har en förälder rätt till förkortning av normal arbetstid om det för barnet lämnas omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken. Vidare ska, enligt förslaget avseende 1 § i lagen, med föräldrar jämföras bl.a. annan rättslig vårdnadshavare samt, under vissa förutsättningar, den som stadigvarande sammanbor med en förälder.

När det gäller förslaget avseende omvårdnadsbidrag gäller väsentligen motsvarande regler om personkretsen, dock med den skillnaden att bidrag endast kan beviljas för högst två personer för samma barn och tid (22 kap. 3 §). I föräldraledighetslagen föreslås ingen sådan begränsning. Det innebär att flera personer kan ha rätt till ledighet, exempelvis såväl båda föräldrarna som båda föräldrarnas sambor samt i förekommande fall en rättslig vårdnadshavare.

Avsikten synes vara att delledighet bör kunna ges till båda föräldrarna i de fall det lämnas omvårdnadsbidrag, men att det också för att underlätta för föräldrar som lever i nya familjekonstellationer bör finnas en flexibilitet kring vem som ska vårda och stödja barnet (remissen s. 102). Effekten av lagregleringen blir emellertid att, jämfört med reglerna om omvårdnadsbidrag, möjligheten till delledighet utsträcks till fler personer än två. Enligt Lagrådets mening bör motiven för detta redovisas.

Prop. 2017/18:190
Bilaga 5

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 mars 2018

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, M Johansson, Baylan, Hallengren, Bucht, Hultqvist, Hellmark Knutsson, Bolund, Bah Kuhnke, Shekarabi, Fridolin, Eriksson, Skog, Ekström, Fritzon, Eneroth

Föredragande: statsrådet Lena Hallengren

Regeringen beslutar proposition Reformerade stöd till personer med funktionsnedsättning